

CÚTH JÁNOS

A MAGYAROK VITÉZSÉGEI ÉS HŐSI ERÉNYEI HADVEZÉREK, A HARCTEREK MAGYAR DALIÁI

ELŐSZÓ

Máté-Török Gyula, a M. kir. honvéd vezérkar főnöke, 1936-ban még a következőket írta:
"Magyar lelkem előtt az ősi avarból feltámadó, új magyar katonavilág lebeg.

...

Nem lehet magyar szív, melyet forróbb szeretetnek kell fűtenie feldarabolt hazája és szétszórt nemzete iránt, mint a tiszté! Legmagasztosabb becsvágya az legyen, hogy a legmagyarabb magyar a tiszt kell, hogy legyen! A nemzeti eszme örök vezérharcosa s ha kell, vértanúja is! A nemzet életében a legfelsőbbrendű hivatás, sőt küldetés a tiszté. Mert romlott hazánkat, veszendő fajunkat csak így állíthatjuk talpra! Én egy új magyar tiszt-típus kineveléséről álmodok.

A világháború - orosz, német, osztrák - vezérkara csak nagy katonai tömegekben tudott gondolkodni, s nem látott maga előtt mást, csak egyenruhás, milliós tömegeket. Kilencmillió lélekszámmal bíró Hazánk nemzeti hadseregében merőben más felfogásnak kell uralkodnia. Mi magyarok, soha nem zúdíthatunk sokmilliós hadoszlopokat ellenségeinkre. A mi vezérlő eszménk nem a mennyiség, hanem az azt pótolni hivatott minőség! Éppen ezért mai hadseregünkben magyar nemzeti katonai személyiségeket, erkölcsi-, jellembeli-, lelki-, és szellemi egyéniségeket kell kinevelnünk, minél nagyobb számban. Ilyen legyen az új magyar tisztí típus.

Tisztí képzés.

A nemzetnevelés fontossága korszerű hadseregben a régi békehadseregeknél hatványozottabban fontos. A nemzet élete ellen a föld alatt és nyíltan is dolgozó bolsevizmus ellen nemcsak fegyverrel, hanem megfelelő ellenállóképességű szellemmel is kell védekeznünk. 1918-ban nem az ellenségeink verték ki hadseregünk fáradt markából a fegyvert, hanem a szocialisták és bolsevisták mind szemérmertlenebb bujtogatása..! Mindezek alapján a nemzeti-erkölcsi erő

leghatalmasabb fokra való fejlesztése a tiszteknél elengedhetetlen szükség. Csak a nemzeti alappal, mélységes hazafiúi gyökérszettel rendelkező tisztikar tudja a nemzeti hadseregeszméjét, s ezzel a nemzeti öncélúság gondolatát lenyűgözően minden katonája lelkébe égetni.

Feltétlenül kell hetenként egy pár órát a magyar nemzeti tudományoknak szentelni. A magyar nemzet története hivatott a történeti gondolkodás öntudatos irányba való terelésére. A tisztikarnak kell a nemzet történelmileg legátfogóbban iskolázott rétegének lenni.

A magyar föld és népeinek ismerete: Nyomatékosan felhívom a figyelmet a magyarságtudomány, magyarságismeret (hungarológia) egészen új, nemzeti tudományára, ami mindennel megismertet, ami a magyarság életére vonatkozik. Faji sajátosságaink, stb.

Államtudomány (politika): A tiszt nem politizálhat, de a korszerű hadsereg nem nélkülözheti tisztjei politikai ismereteit. Mert a tisztikar a hadnagytól, fel az ezredparancsnokig csak úgy képes a csapatot hathatósan ellenőrizni politikai szempontból is, ha politikai tájékozottsággal rendelkezik. Ismertessék lényegbevágóan

a vérszerződés,
az Arany Bulla,
Werböczy Hármaskönyve,
a Szent Korona tana,
a mai alkotmány.

Az 1918. évi forradalom és az 1919. évi szovjet megfelelően taglaltassék a nemzet és a Haza öröklétének szemlélete alapján. Ne feledjük, a világ történelme azt bizonyítja, hogy a nemzetek sorsa a legdöntőbb korszakokban a hivatásos polgári politikusok és államférfiak kezéből a katonák vasmarkába siklik át. Ez így volt, így van és így is lesz örökké, mert ez a történelem örökéletű törvénye. Egy nemzet mindig akkor a legnagyobb, amikor egy nagy fiában egyesül az államférfiú és a hadvezér!

...

A legénység nemzeti nevelése.

A hadsereg teendője e téren emberfeletti!

A katonai szolgálat legyen az állampolgárrá való nevelés magasiskolája, a nemzet nevelésének legfőbb iskolája. A hadsereg nevelje népünket nemzetté, az egyes férfit kemény, öntudatos és fanatikus magyarrá! Hogy a fegyver alól kikerülő ugyanazt tehesse gyermekeivel, unokáival... Egy borzalmasan megcsonkított, természetes határaitól megrabolt kis ország csatára nem lehet eléggé áttüzesedve a történelmi alapon nyugvó nemzeti fanatizmustól! Csak így lehet nemzete történelmének értékes, biztos bástyája. A fiatal katona nemzeti lelkesedése ne ismerjen határt.

Hisz azért fiatal és katona.

A laktanya legyen a nemzeti eszme sasfészke, bevehetetlen fellegrára. Ahonnan a győzelem sasai röppenjenek ki. A századok alantós tisztjei és a századparancsnokok a nemzet táltosai kell, hogy legyenek, akiknek magyarsága egy égisz éró tűzoszlop, s ezt lehelik legénységük lelkébe és agyába. Erre a célra a legfontosabb eszközök:

A magyar nemzet története,

Magyarország földrajza.

Ezek minden magyar katona legfőbb tanítómesterei, szellemi és lelki vezérei. Ezek adják meg erkölcsi értéküket, nemzeti erejük igazi rettenthetetlen súlyát!

...

Hagyomány.

Csak törpe nép felejtethet ős nagyságot,

Csak elfajult kor hős elődöket!

A hagyomány nemcsak a múlt dicsőségének nagyrabecsülése, hanem a szilárdabb jövőbe való felemelkedésnek egyik nélkülözhetetlen előfeltétele, sőt erkölcsi alapja. A múlt áhítatos tisztelete nélkül nincs dicsőbb jövő!

A nemzet, s ebből kimagaslóan a nemzet hadserege sohasem áldozhat eleget a megszentelt hagyomány oltárán!

A hagyományban a legnagyobbat teremtsük meg! A nemzeti hagyomány hadserege legyünk! Jobban mint valaha, (sok) ezeréves múltunk folyamán! De a magyar hagyomány hadserege! Nem idegen hagyományok hadserege! ... A magyar katona dicsőséges múltját csak egy himnusz képes méltón elzengeni..!

...

A mi hadseregünk Attila, az Árpádok, a Hunyadiak, Rákócziak, Kossuthok hadserege! Őket és csakis Őket, nemzeti félistenekként kell tisztelnie a hadseregnek. Ezek elszánt, hősi szelleme kell, hogy áttüzesítse a magyar hadsereget! **Tíz körömmel kiásnám a földből és kitárnám az igazi magyar katonai múlt minden dicső emlékét. Összekötném a történelmi hagyományok örök életet lehelő erejét a sivár jelennel, hogy legyen az a tespedt ma lendítő kereke, emelje a nemzet önérzetét, önbizalmát, örök hitét önmagában! Mert ennek csodatevő ereje van.**

...

Annyi hőst és nemzeti vértanút, mint a magyarság - alig mutathat fel még egy nemzet a világon.

...

A világ minden nemzete között nekünk van a legdicsőbb múltunk, mert történelmünk nemcsak história, hanem egyben "mártírológia"!

...

A nemzeti öncélúság és a nemzeti szent önzés megerősítésében óriási újjászüelő, történelmi hivatás vár a nemzet hadseregére. Szakítsuk fel bátran a laktanyák ablakait és eresszük be a magyar faj, a magyar falu örök életet lehelő levegőjét. Ragyogtassuk fel újra és örökre az Attila és Árpád ihlette ősi, jellegzetesen magyar katonai egyéniséget!

A magyar hadsereg nem ápolhat egyszerre magyar és más hagyományt, mint ahogy egy embernek nem lehet két arca és két lelke. Egy korszerű nemzeti államba nem építhető be ez. Járjunk a saját lábunkon és a magyar ismét csodákat művel, mint hajdanta!

...

E szent tudatban kiáltom, hogy a hadsereg éljen nemzetében és a nemzet a hadseregében! Ismerje annak gondolkozását, érzésvilágát és legyen annak mindenkor rettenthetetlen kifejezője is. A hadsereg nemzetét istenítve, egyes-egyedül annak éljen és ha kell azért vérezzen és hősiezen

haljon!"

(Máté-Törék Gyula, M. kir. honvéd vezérkar főnöke, 155 MKSZ. 1936 IV. Évnegyed, főszerkesztő: V. Berkó István, M. kir. Honvédelmi Minisztérium kiadása, 1-10. oldal)

Kitűnő kontrasztanyagnak mutatkozott Máté-Törék Gyula nemzetéért aggódó, kiáltványnak beillő tanulmánya, szembesítve azt a kiábrándító valósággal, amikor mindannak pontosan az ellenkezője történik, amire a nemes szívű honvéd vezérkari főnök felhívta a figyelmet. Hiába minősült kiáltványa valóságos forгатókönyvnek a tekintetben, miként és milyen alapokra kell helyezni a kiépítendő, magyar nemzeti hadsereget. A szerző, átlelkesült kiáltványában nyugodt lelkiismerettel foglal állást még a nemzet értékeinek és a haza védelmének érdekében szükségesnek vélt "fanatizálás" mellett is. Igaza van! Akkor is igaza van, ha embertelen jelenünk ellene szól az ő tervének és meglátásainak. A derék hazafi nem számolt azzal, hogy a fegyverek és haditechnika mellett nemsokára olyan "fegyvereket" állítanak hadrendbe, amelyek láthatatlanok, s szinte megfoghatatlanok. Fegyverre minősítették át a törvényeket, az alkotmányt, a politikát, a pártokat, de még a "tudományt" is. Ezeket a fegyvereket magyarul beszélő idegenek használják ellenünk, akik minden kulcspozícióba befurakodtak. Ez a belső ellenség állig fel van fegyverkezve a törvények alkalmazása és a politikai manipulálás által. Minden mozdulatuk, minden rendeletük, egész tevékenységünk ellenünk ható gyilkos manipuláció. Mégis azt kell mondanom, Máté-Törék Gyulával egyetértésben, hogy akkor is, mégis, mindenképpen az évezredek homályába vesző dicsőséges múltunkra kell támaszkodnunk, mert felismerve egyedülálló múltbeli, történelmi szerepünket, egyedül az adhat nekünk tápot egészséges büszkeségünkhöz és önbecsülésünkhöz. Ezek végtelenül fontos éltető elemek jelenünk magyar-és emberellenes világában, amikor pusztá fennmaradásunk is egész embert, öntudatos, magyarságát tudatosan vállaló embert kíván.

Napjainkban nem szólnak harci kürtök, bár az ellenség egyre inkább azon fáradozik, hogy fegyveres konfliktusba kergesse a magyarságot, hogy a vicsorgó, éjjel-nappal ellenünk hangolt "világrendőrséget" ránk ugrassza. Ennek nem szabad bekövetkeznie, mert az reánk nézve végzetes lehet. A magyarság, -- stílszerűen szólva -- muníciója pillanatnyilag a türelem, a fegyelmezettség és a felkészülés: felvértezni magunkat annak tudatával, hogy a világ legősibb népének leszármazottai vagyunk, olyan örökség birtokosai, amely minduntalan elénk bukkan írott vagy tárgyi monumentumok formájában, csak keresnünk kell. Számunkra egyszerűen tilos a kisebbségi érzés, olyan dolgok birtokában, mint hasonlíthatatlan anyanyelvünk, a világ leggazdagabb és alkalmazhatóságát tekintve csodaszamba menő nyelvünk, Szent Koronánk, amely a világon az egyetlen beavató korona! Az sem mellékes körülmény, hogy Szűz Máriát semmilyen más koronával nem lehet ábrázolni, csak a magyar Szent Koronával! Szűz Mária ugyanis a mi királynőnk, a mi oltalmazónk! Kinek van még ilyen patrónája, bárhol a világon? Az ilyen és hasonló magyar értékeket és kiváltságokat naphosszat lehetne sorolni, úgymint szentjeinket, akik létszámát tekintve, ugyancsak világelsők vagyunk. Témánknál maradva, ezúttal azzal fordulunk a régmúlt és a közelmúlt történelméhez, hogy tárja fel előttünk azt a hősi tablót, amelyet festék helyett a magyar katonahősök vére díszít és koszorúz. Ennek érdekében helyükre

kell állítanunk a valóban dicső magyar ősmúltba visszavezető történelmi mérföldköveket, le kell lepleznünk az ellenünk hadrendbe állított hazugságokat, le kell mosnunk -- korántsem a századok, hanem ádáz ellenségeink által -- ránk kent gyalázatot. Ehhez a célhoz szeretnék hozzájárulni a kötetbe foglalt valós, magyar-jellembeli-és történelmi értékek, valamint tények tiszteletteljes átadásával. Az e kötetben olvasható tagadhatatlan és vitathatatlan tényeket merészeli vitatni és homályba burkolni a kimúlásunkat elősegítő és azon munkálkodó ősellenség, a hazugságra, lopásra, csalásra és gyilkolásra szakosodott deviáns embermutánsok sokasága. Ha tehát nem munkál bennünk valami ördögi, öngyilkos ösztön, akkor az életet, a magyar jegyeket és sajátosságokat magán viselő életet kell választanunk! Amint látni fogjuk, nem alábbvaló ez egyetlen más közösség életétől sem. Ellenkezőleg! És most már kimondom: Ez a baj! Tudniillik, hogy bizonyítható ősiségünk messze meghaladja a legősibbnak mondott népesség ősiségben fogant dicsőségét. A magyar jellem eredendő kiválóságát csak hazugságokkal lehet tromfolni, szellemi kvalitásainkat csak az agyonhallgatás, elvitatás és kisajátítás útján lehet feledtetni.

Nem vesztegethetjük el, nem adhatjuk át értékeinket és eredményeinket sem a feledésnek, sem az álnokságnak, sem pedig a tolvajoknak! Miként is illethetnének másokat a reánk jellemző, bennünket meghatározó belső minőségek?! A magyar virtus?! Azok a miéink, azokból részesítjük a világot évezredek óta, azoknak kell megneemesíteniük utódainkat is (ha nem hagyjuk őket elevenen kikapartatni gyilkosaink keze által az anyaméhekből!) Tudom, ezen a ponton sokakban felmerül a kérdés: Miért van az, hogy ha a magyar berkekben körültekintek, ott bizony azt látom, hogy dáridózik a mának élő léhaság, az önfeladó liberális szellem, az ön-és nemzetmegvető bigott tudatlanság, és nem tapasztalni felmagasztosító múltunk emberneemesítő hatásait? Sajnálkozva mondom, hogy ez bizony így van. Az általam emlegetett erények és kiváló tulajdonságok azonban lehetőségként, rejtve, de változatlanul léteznek honfitársainkban, mintegy búvópatakként, amely ott csörgedez ereinkben, csak fel kell szabadítani azokat a gyurcsányok, fridik, és lagzi lajcsik, egyáltalán a televízió és a sajtó ellenünk ható dömpingjével szemben. Fel kell támasztanunk a hamisítatlan magyar régmúlt iránti igényt, mégpedig úgy, hogy az visszaható módon termékenyítse meg a jelenünktől a jövőnkig terjedő időtartományt, mert hiszen ott található az az erőforrás, amelyből egyaránt meríthet idős és fiatal. Múltbeli dicsőségünk tiszta fényében sütkérezve, egyben kulcsot kapunk a kezünkbe, amellyel kinyithatók belső tartalékaink, erényeink és tehetségünk zárt reteszei. Ezt a feladatot tűzi ki célul eme munkám. Az olvasó közreműködésén is múlik, milyen sikerrel...

A következő fejezetben feltárul tehát az az eszménykép-tár, az a kincsesláda, amelynek tartalmára méltán támaszkodhat a magyar lélek és a magyar jövő! Akikben parázsluk még valamelyest a nemzet iránti hit és elkötelezettség, az évezredek felölelő kincseink iránti ragaszkodás és felelősség, azok előtt fellobban mindaz a fény és ragyogás, amely nemzeti egy-akaratra, lelkesedésre és a felemelkedés irányának követésére indíthatja őket az itt megmutakozó megannyi, Gondviselés által áthatott példa. Az ilyen példák a tettek erejével hatnak, s új életre kelthetik honfitársaink mesterségesen elkábított lelkét. Egy-egy tüneményes hős, nemeslelkű vértanú adott esetben a végpusztulástól mentheti meg nemzetét. Ilyen végpusztulás előtt áll ma a magyar nemzet. Ezért idézem meg nemzetünk hőseinek színe-javát,

hogy e végveszélyben ne külön-külön, hanem együttesen, egy soha nem látott hősköltemény legyőzhetetlen erejével vessenek gátat a nemzetpusztulásnak. Hadiösvényeken haladunk felfelé, hogy a csúcson szembesülhessünk a vitéz magyar daliákkal, akiket féltő büszkeséggel von maga köré Apolló.

Előzetesként ennyit szerettem volna elmondani kedvesinálónak, mielőtt megismerkednék a helytállás magyar nagyságaival, hogy személyükön és tetteiken keresztül látómezőnkbe kerüljenek lenyűgöző cselekedeteik és áldozatvállalásaik. Ők megtették és megteszik a magukét - legfőképpen, ha azonosulni tudunk velük és példájukkal. Nem hagyom önöket e gondolatok szűk körében: Olyan mennyiségben sorakoztatom díszszemlére ezt az egyéneként is legyőzhetetlen ármádiát, hogy nem képzelhető el ép magyar lélek, akit ne ragadna magával a hősi példa. Itt azonban megszűnik a szó hatalma, végessé válik a gyarló magyarázat - marad az isteni, ami a magyarban (nyelvben és emberben egyaránt) tetten érhető. Tartsunk hát szemlét hőseink dicsőségablója előtt, lássuk a csataterék hőseit, akik a vérükkel és rettenthetetlenségükkel emeltek oltalmazó pajzsot hazánk és nemzetünk védelmére. Ezzel váltották ki hódolatunkat s váltak példaképeinkké, hiszen évszázadokon keresztül élő erődítményként óvták a nemzetet, s teremtettek biztos hátteret és viharmentes légkört egész Nyugat-Európa számára. Az ő vér-és életáldozatuknak köszönhető, hogy az íjak, kardok és ágyúk mögött terepet és szerepet kaphatott a papír, a toll és a lombik, hogy szárnyra kaphasson általuk a magyar szellem, kibontakozhasson az az ősi tudás és képesség, amelynek génjei által, mindvégig birtokában voltak az arra – születésüknél fogva is -- elhivatott magyar értékteremtő egyéniségek. Mindenkor csak néhány szélcsendes esztendőre volt szükség ahhoz, hogy elemi erővel törjön felszínre a tehetség és tenniakarás szökőárja, a tudomány megannyi csodája. Ennek előterében viszont ott található a "magyar virtusként" is ismert vitézség és önfeláldozó hősiesség.

Tagadhatatlan, hogy időközben mélyre hullott nemzetünk egyre kevésbé visszfényez az erényeknek, de bármikor előhívhatja magából azokat. Ezt a műveletet segítik elő a magyar hősök, a maguk harctereken tanúsított szilárdságával és jellemességével, nem kevésbé pedig vérükkel és életáldozatukkal.

(Cúth János)

FÉNYES EMLÉKEZETŰ HŐSÖK

A VILÁG ELSŐ ÉS LEGNAGYOBB KIRÁLYA: NIMRÓD

(Kr.e. a 2. évezred ?)

Krónikáink a magyarokat Noé két fiától, Kámtól vagy Jáfettől eredeztetik. A Képes-krónika, valamint a Tarih-i Üngürüşz a bibliai Kám-on és Kus-on keresztül Nimródtól származtatja a hunokat és a magyarokat. Népünk eme ismeretét kitörölhetetlenül megőrizte emlékezetében.

A több ezer éves ékiratok vizsgálatának eredményei arról tanúskodnak, hogy a magyarság a Mezopotámiában élt ókori népekkel, a szkíta-kus-káld-szumir népekkel is rokonságot mutat. (Ők magukat soha nem mondták szumirnak, hanem kiengir-nek vagy kangar-nak, kungar-nak. Ugye nem nehéz belőle kihámozni a „hungar”-t? Mindemellett a szumir (szem-úr) megjelölés is kifejező. A magyar nép származásának gyökerei tehát Noéig nyúlnak vissza. Önmagában az is elég izgalmas, hogy Noé, avagy Kus és Kám az ősapa. De még ennél is izgalmasabb az a tény, hogy a magyarság e származási vonalának mind a krónikáinkban, mind az ékiratokban írásos nyoma van. Az összekötő kapocs Nimród. Éppen ezért, már munkám elején erélyesen állást kell foglalom a minduntalan, szinte paranoiásan „ezeréves Magyarországot” szajkózó történelmi tudatlanság, illetve félrevezető, bennünket tudatosan kicsinyítő galádsággal szemben. És még csak nem is arról van szó, hogy csupán a magyarságnak, mint népességnek van sok ezer éves, jól dokumentált múltja, hanem bizony az államiságunknak is, hiszen elődeink több alkalommal is államalakulatba szerveződtek. (Alább majd külön is fókuszba vesszük az egyik legjelentősebb ilyen államalakulatot, a Pártos Birodalmat, amely Kr.e 250-től Kr.u. 226-ig virágzott. A Pártos Birodalom olyan erőt és hatalmat képviselt, amellyel szemben az agyonmagasztalt (?) Római Birodalom minden hódítási kísérlete megbukott. Róma soha nem tudta a határát egyetlen méterrel sem a pártosok felé kitolni. Jellemző, hogy például Kr.e. 53-ban Pártiában vérzett el szinte az utolsó szál a „hódító” Crassus 40 000 légiója! Erről természetesen nem szívesen beszél a „hivatalos” történetírás, sőt Pártiát is igyekszik „lefelejteni” a térképről. Egyelőre ennyit a „hivatalos” történetírásról.)

Nimród Kr.e. a 2. évezredben uralkodott. Hatalmas egyéniség és hadvezér volt, akinek a tekintélye minden más uralkodóét fölülmúlta. Kora legkimagaslóbb politikai és katonai hatalmassága volt. Alakja oly mértékig rányomta bélyegét az emberiség történetére, hogy a Biblia is elismerő hangon nyilatkozik róla. A Biblián és a néphagyományon kívül sok feljegyzés és könyv emlékezik meg róla. A szájhagyomány, továbbá Josephus Flavius szerint is Nimród kezdeményezte Babel tornyának az építését. Az óbabiloni korból származó ún. „Nabateus-i földművelés” c. arab könyvben az áll, hogy Nimród annak a babiloni dinasztiának az élén áll, amelyet kánaáninak neveznek. Ő a szkíta-magyar vallás – a „judeo”-mentes, tiszta őskeresztény vallás létrehozója. Nimród története azonban akkor válik igazán lenyűgözővé, amikor vele kapcsolatban megszólaltatjuk az ékírásos táblákat. Ezek szerint a bibliai Nimród azonos Gilgames-szel, aki a régi szumir eposzból vált közismertté. Az ékiratokon ez (G)IS-DU-BAR-ként mutatkozik meg, de úgy az ékírtos táblákon, mint az asszírok által összeállított Gilgames eposzban, többféle ékjellel írták a nevét, ennél fogva többféleképpen hangzósították. Ennek az az oka, hogy a Gilgames-történetek számos ókori nép hagyományában, írásos emlékeiben fennmaradtak, így a szövegek egymástól igencsak távoli helyeken bukkantak elő. Ha tehát ezek a történetek azonosak is, a nevek írásában és hangzósításában eltérések vannak. E név leggyakoribb jelentése „a napisten fokosának hőse”. E jelcsoportnak más értelmezése is lehetséges, mert a

káld-szumir jelek általában többjelentésűek, de a különféle jelentések nincsenek szöges ellentétben egymással. Egybevetve a Bibliát és a Gilgames eposzt, kiderül, hogy valóban egyazon személyről, a bátor vadászról és harcosról, híres-neves, jó uralkodóról, páratlan hadvezérről és birodalomalapítóról van szó.

Izdubar királyságának központi magja Sinear (=sumer) és Akkád, továbbá Babilon, Erech (=az „örök” város) és Nippur. Nimród birodalmának Babel volt a központja. Kezdetben ezt egészítette ki Erech, Akkád és Kálnéh. George Rawlinson, kiváló asszirológus írja, hogy Nimród valóban a babiloni királyság létrehozója volt, és egy vagy két évszázaddal a méd, illetve az elamita dinasztia előtt uralkodott. (Ezek mind magyar fajú népek. Az írott ókori és őskori leiratok hozzávetőlegesen negyven féle elnevezéssel illetik a „magyart”. Ennek az az oka, hogy a különböző korokban, egymástól függetlenül működő, különböző származású szerzők a maguk nyelvén, saját tetszésüknek megfelelő nevekkal illették elődeinket.) E megállapítások egymással egybevágnak. Akárcsak Nimród, úgy Gilgames birodalmának a kezdete Szumirhoz (vagy Sumer) kötődik, szinte ugyanazokat a városokat alapítják, azután vándorolnak Asszíriába. Ezzel kapcsolatban a mi számunkra a Thuróczy krónika a legfontosabb, mivel Nimródról és a magyarok eredetéről ez beszél el a korabeli ismereteket a legteljesebb mértékben. Olyannyira, hogy a keleti források ismeretanyaga is megtalálható benne. „Szent Jeromos megjegyzi: Kús nemzette Nimródot. Nimród két fiát nemzett feleségének Enéknek. Az egyiket Hunornak, a másikat Magyarnak (Magornak) nevezték. Az összes hunok és magyarok ezektől vették eredetüket.” Thuróczy teljesen világosan utal arra, hogy Perzsiában Nimród leszármazottai éltek, s reméljük, még ma is élnek, akik hozzánk, magyarokhoz hasonlítanak. Ezt a Tarih-i Üngürüs is alátámasztja: „A régi időkben a Madzsar törzs nemzetsége Nimród gyermekeitől származott. Nimródnak két fia született. Az egyiket Magornak, a másikat Hunornak hívták.”

A magyar krónikák és a káld-szumir szövegek egybevetése, gondos tanulmányozása azt támasztja alá, hogy a magyar nagyon-nagyon régi nép, és ez nem csupán szóbeszéd, s végképp nem koholmány, amiként a románok szeretnék dákósítani magukat, vagy amiképpen a „szlovákok” ácsingóznak Münchhausen báró nagymorva birodalma felé. A mi történelmünk a magyar évezredek valós dokumentumainak tükré. S ilyet bizony, más nép nem tud felmutatni. A magyar nemzet története nem a vízözönig, hanem a teremtésig nyúlik vissza. Az ékiratok alapján ez tény. A magyarság sok-sok évezredek történelme bizonyítja, hogy népünk Isten és Szűz Mária oltalma alatt áll. Ezt az isteni kegyet megpróbáltatások és nehézségek szentesítik, hiszen az évezredek óta tartó nyílt vagy alattomos elveszejtésünkre irányuló idegen törekvés, ármánykodás ellenére sem eltüntetni, sem beolvasztani, sem megsemmisíteni nem sikerült bennünket. Ez az ősi faj olyan, mint a porából éledő fönixmadár, amely minden ötszázadik évben elégeti magát, hogy aztán hamvaiból új életre keljen és tovább éljen. Tessék csak ellenőrizni ezt a bűvös 500 évet: Mennyi idő telt el Jézus Urunk isteni küldetése és Atila királyunk mindeneket fölülmúló hatalmának és birodalmának felvirágzásáig? – 500 esztendő! Mennyi idő telt el Atila csillagának felragyogásától Árpád megjelenéséig? – 500 esztendő! És ugyan mennyi idő telt el Árpád nagyfejedelmünk sorsszerű küldetésteljesítésének idejétől Mátyás királyunk korszakalkotó munkálkodásáig? – 500 esztendő! Tovább gondolva ezt a folyamatot, látnunk kell, legfőbb ideje,

hogy a magyar égen feltündököljön az új megváltó csillag.

A Biblia az ázsiai és afrikai kusok között nem tesz különbséget, de néhány magyar krónika igen. Nimród nemcsak származását, hanem kinézetét tekintve is kusita. Mind a káld-szumir ékiratok, mind a Biblia tanúsága szerint élő, történelmi személy, nagy király és hadvezér volt. Az általa alapított városok a legrégebbek Mezopotámiában. Például a Talmud szerint Kalneh azonos Nippurral (Napúrral), a sumirok, tehát a magyarok vallási központjával.

Amióta világ a világ, a történelmi események ismétlődnek, csak természetesen más-más szinten és más-más szereplőkkel. Voltak hódító, de az idők folyamán nyomtalanul eltűnt népek (mint az asszírok), s voltak dicső, majd meghódított, kijátszott és megcsalt, de ma is létező népek. A magyarság ez utóbbiak közé tartozik. Történelmében bizonyos események időről-időre megismétlődnek. Nem volt ez másként az ókorban, és nincs másként ma sem. Felmerül a kérdés, vajon a Biblia miért bánik olyan kurtán-furcsán Nimróddal?: Noé leszármazottjai között szerepel a neve és az, hogy hatalmas vadász, városalapító. Ezután sem Nimródról, sem utódairól nem esik szó. Keleti források Nimródot ismerik Bábel tornya építőjeként, de a Biblia ezzel kapcsolatban hallgat. Sőt, a továbbiakban a leszármazottjairól is hallgat, pedig a magyar krónikák, például Thuróczy János Chronica Hungarorumában részletesen, apáról fiúra haladva, Noétól kezdődően közli Kám, Kus, Nimród, Hunor stb. leszármazottjainak nevét, összesen 42-t. A magyar nemzet tehát pontosan visszavezetheti elődeit Noéig! Ez a tény valószínűleg nem tetszett valakiknek, akik az eredendő ősiség dicsőségét ki akarják maguknak tulajdonítani, ezért törölték a magyarokra vonatkozó részeket a Bibliából.

A PÁRTOS BIRODALOM (Kr.e. 250 – Kr.u. 226)

Ragaszkodva az időrendiséghez, történelmünk hősi vonulatán haladva, ezen a ponton nem névhez, hanem birodalomhoz kötöm a mondanivalómat, mégpedig a népünk legfejlettebb államalkotó képességét igazoló Szumír- Szkíta (Szittyá)-Pártos-és Hun Birodalmak sorában a legkevésbé ismert Pártos Birodalomra összpontosítva. Hogy történelmi képbe helyezzük a Pártos Birodalmat, elevenítsük fel, hogy a Kr.előtti évezredekben már egy óriási kiterjedésű **Szkíta Birodalom** létezett, amely Közép-Ázsiától Perzsiáig, illetve a Meotisz vidékéig terjedt. A szkíta vagy szittyá népek a vidék őslakói voltak. (a Mu földrésről, illetve Atlantiszról való kiáramlás utáni időt alapul véve.) Az első történetírók általában a rómaiak viselt dolgait jegyezték, de nem kerülhették meg a szittyákat sem. Így írnak róluk: A szittyák igen bölcsek és szelídek voltak. Majdnem semmiféle bűn nem fordult elő közöttük. Húst, halat, tejet, mézet fogyasztottak. Ezek mellé mindig bőséggel jutott a fűszeres borból is. Nyusztprém, és más vadállatok prémjei alkották öltözéküket. Olyan bőségben birtokolták az ezüstöt, aranyat és gyöngyöket, mint a folyami kavicsot. Mindezt a saját földjük nyújtotta nekik. Soha nem kívánták a másét, mivelhogy valamennyien gazdagok voltak, bőségben éltek, rengeteg állat és legelő birtokosaiként. Nem paráználkodtak. Mindenkinek csupán egy felesége volt. Maga Anonymus is ezt írja a szittyákról. Egyöntetűen idilliek a leírások mindaddig, mígnem a környező országok és népek hatalmasságai

szemet nem vetettek a szittyák mérhetetlen birodalmára és gazdagságára. Ezzel aztán elszabadul a háború ördöge. A szittyák szívós, kemény, edzett emberek voltak, s harcosokként is ilyeneknek bizonyultak. Béketűrésüket és igazságszeretetüket mélységesen felkavarták a külső támadások, amelyekre olyan válaszokat adtak, hogy beleremegett a világ, elsápadt a történetíró, s kiesett a lúdtoll a kezéből. Rettenetes fordulatot idéztek elő a támadók a szittyák életében. Bárcsak ne tették volna, mert olyan katasztrófát zúdítottak saját nyakukba, amiről Első Dáriusz perzsa király (Kr.e. 522-486) beszélhetett volna, de nem volt hozzá kedve.

CYRUS ÉS ELSŐ DÁRIUSZ HADSEREGEINEK PUSZTULÁSA SZKÍTIÁBAN

Dáriusz először is óriási birodalmat szervezett valóságos, világhódító terveinek megvalósításához. Tervbe vette, hogy bekebelezi a szittyák birodalmát, pedig okulhatott volna elődjének, Cyrusnak az esetén, aki az elsők között tört Szikítiába. Tomori, szittyá királynő vezette azokat a hadakat, amelyek tönkrevették Cyrust, akinek teljes hadserege – erőt kell venni magamon, hogy leírhasam -- háromszázharmincezer (330 000!) katonája maradt holtan a csatatéren, magával a perzsa királlyal, Cyrusszal egyetemben.

Első Dáriusz, mivel seregeivel nem tudott átkelni a Kaukázus hegysorosain, hogy az Aral tó és a Kaspi tenger vidékén élő szittyá népekre támadhasson, úgy döntött, hogy Európa felől fogja megtámadni őket. Susából indult el. A perzsa csapatok a Boszporusz tengersizoros fölött hajóhídon jutottak Európába. A Dunánál egyesültek a ión görögökkel, ahol ezen utóbbiak által épített hajóhídon keltek át a Dunán. Az akkori körülményeket tekintve valami elképesztően, hihetetlenül nagy tömegekben: Dáriusz hadserege ugyanis 800 000 főre rúgott!

A királyi szittyák már várták az egyesített görög és perzsa sereget, hanem a jellegzetes és ismert magyar hadviselésnek megfelelően, mindegyre kitértek az összecsapás elől. Az állandó terelgetésnek, a szittyák rettenetesen kemény és kiszámíthatatlan, meg-megújuló támadásai és nyilzápóra következtében Első Dáriusz hadjárata egy kínos és reménytelen „üldözéssé” sorvadt. Eközben a szittyák felszámolták az ellenség élelmezési és takarmányozási lehetőségeit, amivel megtörték a perzsák erejét. Ki sem bontakozhatott egy végső összecsapás, a perzsák mégis nyolcvanezer (80 000!) embert veszítettek! Dáriusz a sebesültjeit és betegeit azzal a hazugsággal hagyta cserben, hogy támadásra indul, s majd visszatér értük. Ehelyett azonban kétségbeesetten megfutamodott. Saját sebesültjeit vesztükre hagyva, az éj leple alatt, lopva elmenekült a Duna felé. Hasonlóképpen zúzták össze a szittyák Nagy Sándornak a hadseregét is, azét a „Nagyként” emlegetett makedón Sándorét, aki dicstelen, mindössze 13 éves uralkodása, pontosabban kegyetlenkedései és rablóhadjáratai során sok országot leigázott és kifosztott. No, ettől örökre elvették a kedvét a szittyák. Talány, hogy mivel érdemelte ki „Nagyságának” szüntelen felemlegetését ez a céltalan öldöklésre szakosodott haramia? Mindenesetre ez a „Nagy” Sándor is szégyenletesen megfutamodott a szittyák elől maroknyi, életben maradt martalócaival együtt. A királyi szittyákat tehát soha, semilyen idegen hatalom nem tudta igájába kényszeríteni. Ellenben megtanulták, hogy ezzel a néppel nem lehet büntetlenül kikezdeni.

Regino Prumi apát évkönyve:

"Ázsia felett a hatalmat háromszor nyerték el (a szittyák), de ők maguk idegen hatalom részéről állandóan vagy bántatlanul, vagy legyőzetlenül maradtak (...) Dáriuszt, a perzsák királyát gyalázatos megfutamítással üzték ki Szkítiából. Cyrust egész hadseregével együtt lekaszabolták. Nagy Sándor hadvezérét, Sopyriont hasonlóképpen, összes csapataival együtt elpusztították; a rómaiaknak csak hallották hírét, de nem érezték a fegyvereit. A (szittyák) fáradalmakban és harcokban edzettek, testi erejük mérhetetlen."

Chöril (i. e. 472–399):

"A juhlegeltető Sákok (Sakák= Székelyek) -- származásukra nézve szkíták -- lakták a búzatermő Ázsiát, s igazságos embereknek voltak leszármazottai."

Megasthenes (i. e. 300–247):

"Idanthros szkíta (király) Szkítiából kiindulva, Ázsia számos népét leigázta s győzelmesen hatolt be Egyiptom földjére is."

Ctésias (görög szerző, i. e. 446):

"**Scytharbes** pedig, a szkíták királya, haragudván, gyalázólag írt Dáriusznak, aki hasonlóképpen válaszolt neki. Dáriusz pedig hadat gyűjtván, nyolcszázezer embert, s hidakat veretvén a Boszporuszon és Iszteren (Duna), megindult a szkíták ellen, tizenöt napi utat tevén meg. Közben nyilakat lőttek egymásra. De erősebb volt a szkíták nyilazása; ezért Dáriusz megfutamodván, átment a hidakon és gyorsan fölbontotta azokat, mielőtt még az egész had átkelhetett volna azokon; és **Scytharbes** megölt nyolcvanezer embert, akik Európában rekedtek."

Trogus Pompeius:

"A szkíták 1500 éven át minden más nép előtt birtokolták Elő-Ázsiát, s ők a világ legősibb nemzete, régiségben még az egyiptomiakat is felülműlják."

A turáni szittyá-hun népek Kr.e. 255-ben alapított hazájukat a történelemben Pártus Birodalomnak nevezik. (Ha egyáltalán szólnak róla.) Az adott kor történelmében ők játszották a legnagyobb szerepet. A nevükben benne van, hogy „pártos=elpártolt”, azaz a hatalmas szittyá közösségből kivált, ám velük teljesen azonos népesség. Östörténelmünket illetőleg nagyon sok meglepetést hoztak a II. világháborút követő kutatások. Annak homályai lassan, de fokozatosan kitisztultak és ma már az sem vitás, hogy az a nép, amelynek történelmét most tárgyaljuk, azonos volt mai magyarsággal. Nem véletlen, hogy a pártosokról szóló feljegyzések felváltva említik a magyar, illetve a pártos népnevet. A történetírás általában azt a hiedelmet kelti, hogy a pártosok nomád pásztorok voltak, de azt a „csodát” már nem részletezik, hogy ezek a „nomádok” egyik napról a másikra elfelejtették ősi szokásaikat és városlakókká lettek: Hatalmas városokat építettek, óriási, sziklába vésett szoborcsoportok, sírkamrák és kőépületek romjai maradtak utánuk. A városaik körül öntözőcsatornákkal átszelt, jól megmunkált földek, végtelenbe nyúló rétek és legelők húzódtak. A mezőkön hatalmas állatsordák legeltek, amelyek egy jól megszervezett birodalom ellátásának oszlopai voltak. A birodalom szervezője két testvér, Arsaces és Tiridates volt. Mivel Arsaces életét vesztette a makedonokkal vívott kétéves háborúban, Tiridates vette át az uralmat. Óriási hadsereget szervezett és városokat épített. Így történt, hogy a Pártos Birodalomnak egyszerre négy fővárosa lett. Tiridates halála után, a birodalom hanyatlásáig

összesen 31 uralkodó követte egymást a trónon. Eközben a birodalom egyre bővült és erősödött. Letörték a perzsa Seleucus uralmát, és az egész akkori Iránt uralmuk alá vetették. Később, Mithridates vezetésével Babyloniából és Asszíriából is kiűzték a perzsákat, s a Pártos Birodalom határa immár az Euphratesig terjedt. Második Mithridates uralkodása idején jelentek meg az első római légiók a Pártos Birodalom határainál. A pártosok békében akartak élni a rómaiakkal, ám amikor Crassus lett Szíria proconsulja, a békés időszak véget ért. Crassus elődjének, Lucullusnak a dicsőségére áhítozott, aki légiói élén kifosztotta Pontust, majd részben Örményországot. Crassus tehát átkelt az Euphratesen, s a pártosokkal vívott első, iszonyatos méreteket öltött csatájuk Carrhaenál történt. Erről Dio Cassius és Plutarchos nyújt számunkra részletes leírást. Ekkor már Orodes király állt a pártos seregek élén. Crassus közeledésének hírére követeket küldött hozzá, hogy megtudja a háború okát. A követeknek Crassus büszkén azt felelte, hogy majd Ctesiphonban megadja a választ. Erre Orodes két hadsereget szerelt fel: Az egyikkel maga indult Örményország felé, a főszereg pedig a surenával az élen, Mezopotámiában várta be a rómaiakat. Crassus tehát 53-ban Zeugmánál átkelt az Euphratesen. Itt-ott látott ugyan lábnyomokat, de ellenséget sehol. Azt gondolták, hogy a pártosok nem mernek velük megütközni. Crassus azt tervezte, hogy biztos helyre vonulnak vagy visszahúzódnak Seleuciába, amikor megjelent a római táborban Ariamnes (vagy Augaros), az egyik pártos tartomány, (kiskirályság), Osrhoene fejedelme, aki „nem győzte csodálni a római sereget, csak afelett sajnálkozott, hogy olyan lassan nyomulnak előre.” Crassus félrevezetésére azt a mesét találta ki, hogy a pártosok nem is gondolnak ellenállásra, inkább összeszedték minden kincsüket és elmenekültek testvéreikhez, a szittyákhoz. Csak a surena van a közelben, hogy a király menekülését fedezze. Ezért a legnagyobb sietségre van szükség, ha Crassus utol akarja érni a menekülő pártosokat. Crassus készséggel elhitte a fejedelem szavait. Elővezette seregeit, s a jövevény kalauzolása mellett szegődtek a pártosok nyomába. Mikor azok közelébe értek, a pártos fejedelem hirtelen eltűnt. Ő ugyanis a surena megbízásából tárgyalta Crassusszal, hogy minél messzebbre csalja a rómaiakat a sík területre, amit a pártos sereg oly fölényesen uralt. Crassus négyzetben állította fel légióit: ő vezette a középhadot, a két szárnyat pedig Cassius és ifjabb Crassus. A pártosok nyugodtan és csendben várták, míg a rómaiak átkelnek a Balissos folyón. A pártosok serege jelentéktelennek tűnt, mivel --Dio Cassius szerint-- a pártosok egy fás területen rejtették el seregük zömét, Plutarchos szerint pedig az elővéd mögött húzódott meg a főcsapat, ragyogó fegyvereiket pedig pompás ruháikkal takarták el. Amikor Crassus jelt adott a támadásra, hirtelen megváltozott a helyzet: észveszejtő, mennydörgésszerű robaj támadt, amit a pártosok harci dobjai idéztek elő. Mindenütt feltűntek a megrémült rómaiak előtt az arannyal hímzett, sárkányos és napkorongos selyem zászlók, majd a végeláthatatlan csapatok, amelyeknek fegyverzete sziporkázva ragyogott a déli napsütésben. Rázúdultak a római négyzetekre, majd hirtelen visszavonultak, az évszázadokon keresztül alkalmazott szittyá-magyar harcmodornak megfelelően. A rómaiak csatarendje ettől az első csapástól még nem bomlott fel, ellenben úgy tűnt, mintha saját soraikban elkezdett volna zűrzavar... Erre Crassus az íjászait küldte utánuk, de azok fejvesztve rohantak vissza a pártosok sokkal erősebb, ellenállhatatlan nyílzápora elől. Ezt követően a fiának adott parancsot Crassus, hogy minden erejével, tehát gyalogságával, íjászai

és nehéz lovasságával egyetemben kezdje meg a támadást. A pártosok ismét taktikai visszavonulásba kezdtek, mire ifjabb Crassus az üldözésükre indult, hiszen győztesnek hitte magát. Ekkor meglepetéssel látta, hogy a pártosok visszafordulnak, s előtörnek rejtekhelyeikről az ott készenlétbe helyezett újabb pártos csapatok is. A rómaiak védekezésre kényszerültek, amikor rájuk tört a pártosok nehéz lovassága, a könnyű lovasíjászok pedig állandóan körbe száguldozva a rómaiakat, óriási porfelhőt csaptak, és rettenetes nyílzáport zúdítottak Crassus csapataira, akik a portól alig láttak, és nem tudtak beszélni. Tudni kell, hogy a pártos nyilak óriási ütő-és hordereje következtében iszonyatos pusztítást végeztek. Nyilaik visszacsapó reflexíjak voltak, az íjak végein egy-egy 6-8 rétegű erős szarubevonatú hosszabbítással, ami félelmetes erejűvé változtatta ezeket a fegyvereket, amelyek könnyűszerrel átütötték a rómaiak páncélzatát. Ezeket egyébként jól ismerjük a magyarok korabeli fegyvertárából. A sebesültek a földön vergődtek, s ha ki akarták húzni a testükbe fúródott nyilat, még nagyobb seb keletkezett, mivel a nyílvevő visszafelé görbülő vashegyben végződött. Itt a pártosok országára törő rómaiak ezrei pusztultak el, de az életben maradottak is képtelenek voltak a védekezésre, mert ekkor már szinte valamennyien sérültek voltak. A pártosok utánpótlása bámulatosan meg volt szervezve. Külön erre a célra rendszeresített málhás egységek hozták a vizet, mindenféle utánpótlást, a fegyvereket és a nyilakat milliósámsra, hiszen a pártos csapatok egyetlen rajtaütés alkalmával 1,6 millió nyílvevő kilövésére voltak képesek lovaikról, előre, hátra, minden irányba. Ilyen teljesítményt rajtuk kívül még csak megközelítőleg sem tudott nyújtani egyetlen más hadsereg sem! Ifjabb Crassus még egy utolsó elkeseredett támadási kísérletet tett maradék erőivel, s egy kisebb gall lovascsapattal. Ezek azonban, bár elkeseredetten harcoltak, csakhamar teljesen fölmorzsolódtak. Crassus futárokat küldött apjához, értesítve őt kétségbeesett helyzetéről. Közben ő maga, maradék embereivel egy magaslatra húzódott, ahol a pártosok nyilai végeztek valamennyiükkel. Miközben pedig idősebb Crassus a fiára várt, hogy visszatérjen a pártosok üldözéséből, megkapta a jelentést a végzetes vereségről. Még fel sem ocsúdott rémületéből, amikor feltűntek körülötte a pártos csapatok, felmutatva ifjabb Crassus póznára tűzött fejét. A támadó tehát kegyetlenül megbűnhődött, pedig a java még hátra volt: Őt és légióit közrefogták a pártosok, sőt, a már bemutatott, háttérből felbukkanó Osrhoene fejedelme hátba támadta a rómaiakat. Crassusnak hol előre, hol hátrafelé kellett hadakoznia. Újabb ezer és ezer római maradt holtan a csatateren. Csupán a sebesültek száma meghaladta a tízezret. Az est leszálltával a pártosok abbahagyták a harcot, a teljesen tönkrement rómaiak kevéske maradéka pedig menekülésbe fogott. Ezt látva, a pártosok béketárgyalásra hívták Crassust, aki félve a csapdától, vonakodott az ajánlat elfogadásától, amire végül is saját katonái kényszerítették. Lerongyolódva, fáradtan és kétségbeesve indult – gyalogszerrel – afelé a magaslat felé, ahol pompás ruháikban, lovon ülve várták őt a pártos tiszték. A pártos surena észlelve, hogy a római hadvezér gyalog közeledik, egy díszesen felnyergelt lovat vezetettetett elő. Arra ültették Crassust, majd hirtelen elvágattak vele. Crassus, észlelve a cselt, megpróbált elmenekülni. Menekülés közben megölték őt. A vezér halála után a maradék római katonaság megadta magát. Néhányan menekülni próbáltak, de soha nem jutottak haza. Crassus római légiói tehát az utolsó szálig odavesztek Pártiában. 40 000 római teteme borította a csatateret. Ilyenformán **a carrhaei csatában szenvedte el a római**

rablóbirodalom a legnagyobb vereségét. Talán érdekes kiegészíteni az elmondottakat azzal, hogy a Római Birodalom zsákmányszerzésre és rablóhadjáratokra specializálódott, mérhetetlen légióival szemben csaknem kizárólag a pártosok, majdan pedig Atilla hunjai bizonyultak méltó, mi több, fölényes ellenfélnek. – Az is érdekes, hogy ezek bizony a magyarral egyívású népek voltak.

ATILLA

Atilláról zengjen
 Most bátran az ének,
 Akit a magyarok
 Úgy elfeledének,
 Mert rossz hírért
 Keltették a gótok...
 Mossuk hát le róla
 A szennyet, a fótot,
 Amit rádobált
 A germán, szláv és Róma...
 Hiszen igazsága
 Lelkünkbe van róva.
 Csak már nem olvasunk
 A magyar lelkekben...
 Pedig a lélekhang
 Beszél a legszebben!
 Atilláról is szól
 Csodásat és szépet.
 Igazságot hirdet.
 Nem csacska meséket,
 Mikor nevezi őt
 "Isten Ostorának",
 Aki birtokosa az "Isten Kardjának".
 Mondja:
 Isten adott kardot Atillának!
 Fergeteges vihart
 Küldve a világnak,
 Mikor szent Fiának
 Szava már elveszett...

S gonoszság vezette
 A sok gyilkos kezét.
 Isten Kardja vág most
 S éle arra mutat,
 Hol ember-keresztfák
 Jelezték az utat.
 Ott, ahol nem volt más
 Csak úr és rabszolga..
 Ott "Isten Kardjának"
 Akadt - hej! - sok dolga.
 Mert a "gyilok" ellen
 Csak a "gyilok" használ!
 Nincs jobb "rend-teremtő"
 Az "Isten Kardjánál".
 Pusztítja a gyilkost!
 Megmenti a jókat!
 Szegényekhez viszi
 Az adakozókat.
 Lázítóknak sem lesz
 Több ünnepi tora
 Mert eléri őket
 Az "Isten Ostora",
 Amit Isten szava nevez "Atillának"
 "Élet adójaként" holnapnak és mának.
 Nevével született
 Új emberi élet,
 Melyben az igazság
 Győz és újra éled!
 "Magyar szabadságot hoz az Isten Kardja

Atilla nevével! -- Isten úgy akarja!"

(A vers Szörényi Levente Atilla című rockoperájából való)

ÁLDOTTAK LEGYETEK MAGYAROK, ATILLA NÉPÉNEK ÖRÖKÖSEI!

(A magyarság életében ünnepnappá emelkedett az a nap, amikor Horthy Miklós meghívására, 1923-ban hazánkba érkezett a világhírű hindu tudós, Dr. J. J. Modi, aki óriási tömeg jelenlétében tolmácsolta India üdvözlését, majd előadást tartott "A régi magyarok nagyságáról, viselt dolgairól, faji ősejéről" címmel. Ebből az előadásból emeltük ki azt a részt, amellyel leghatalmasabb királyunkat, Atilla nagykirályunkat, "az Isten Ostorát" kívánom bemutatni és jellemezni):

"Áldottak legyetek magyarok, Atilla népének egyetlen örökösei! Fél százados tanulmányaim meggyőztek arról, hogy a hunok feltétlenül a magyarok ősei voltak, s így a mai magyarság az ősi szkíta népek egyedüli leszármazottai. Így a magyarságnak a történelme a ma élő összes nemzetek legősibb történelme. Kutatásaim során a hunokat olyan nemzetnek ismertem meg, amelynek dicsősége a mai szomorú világot is beragyogja. Atilla a világtörténelem egyik legnagyobb hőse, aki mint minden igaz hős, lovagias és nagylelkű is volt, amit Róma alól történt visszavonulásával a legcsodálatosabb módon bizonyított be.

Tudják-e önök, hogy a világtörténelem legnagyobb alakjait, összehasonlíthatatlanul legnagyobb hadvezéreit, legnagyobb államépítőit és államszervező zsenijeit önök, magyarok adták? Tudják-e önök, hogy Atilla hadvezéri nagyságához képest a történelem többi nagy katonai hőszöke: egy Cyros, egy Nagy Sándor, egy Hannibál, egy Julius Caesar, egy Napóleon elenyészően kicsi figurák? Ki volt a világtörténelem folyamán Atillán kívül, aki a kínai nagy faltól egészen az Atlanti-óceánig terjedő két világrészt átfogó roppant terület tudott uralma alá hajtani? De volt-e Atillán kívül a világtörténelemnek még egyetlen zsenije, aki hadvezéri tehetségével megszerzett és megalapított két kontinensnyi birodalmat nemcsak meghódítani, hanem megszervezni, élő organizmusban összefogni, törvényekkel szabályozni, renddel fenntartani tudta volna? És ezt a szinte emberfeletti, emberen túli nagyságot, ezt a minden idők legnagyobb tehetségű katonáját és államférfiját önök, magyarok adták a világnak! És én, az egyszerű öreg hindu ember büszke vagyok arra, hogy ezt most önöknek elmondhattam és meghajthattam személyesen is az önök nagyszerű fajtája előtt az elismerés zászlaját. Mert ez a faj, amely egy Atillát tudott produkálni, magából kitermelni, olyan érték és olyan erő, amelyet ideig-óráig érhetnek ugyan leromlások, kisiklások, letörések, de mégis a maga ősejéből táplálkozva megújulhat százszor és ezerszer, s amelyet végleg elpusztítani nem lehet soha! A magyarok mindig az első fajta voltak a világnak s azok is maradnak mindvégig, a történelmi idők jó és balsorsán

keresztül.

ATILLA AZ ISTEN OSTORA, A KIRÁLYOK KIRÁLYA

(434 – 453 között uralkodott)

A hun névvel kapcsolatban Badiny Jós Ferenc professzortól a következő megállapítást kapjuk: „A Kos csillagkép neve ősi – ma szumírnak nevezett – nyelvünkön a következő: mul LU HUN GA, azaz a HUN EMBER CSILLAGHÁZA. A HUN kifejezés filozófiai tartalma és szellemi értelme tehát: első, kezdeti, legrégebb és égből való.”

Kezdjük egy alapvető tétellel: A magyar királyok, már csupán a hun népnév tanúsága szerint is, Nimródól Mátyás királyig, szakrális királyok voltak. Ezek a királyok mindenkor az Élő Égi Igazságot követték. Innen van az, hogy nagy királyaink sorában valóban isteni küldetést teljesített Atilla (az Isten ostora). Mert soha nem volt mindegy, hogy kinek az érdekében intett az Élő Égi Igazság: Akár elrettentésre, akár védelmezésre szólította fel a királyt. Az igazi szakrális uralkodó ellenkezés nélkül tudomásul veszi az égiek akarát. Ha kell, visszavonul Róma falai alól mint Atilla tette, ha kell, szembeszáll a hússzoros túlerővel is – és győz!, mint Hunyadi János tette.

Lajdi Péter nagyszerű történelmi feldolgozása az útmutatónk, midőn Atilla nyomába szegődünk: A hunok hatalmas nemzete a kínai forrásokban már évezredek óta azonos név alatt jelen volt az írott történelem színpadán, amikor legnagyobb fia, **Atilla nagykirály** elkezdte példátlan művét. Az indoeurópai történetírás lázasan azon iparkodik, hogy a hun népről egy olyan kép alakuljon ki, hogy mongolos kinézésű, vad, nomád barbárok voltak. A hiteles, szemtanúk beszámolóira épülő kínai források ellenben több helyen is kihangsúlyozzák, hogy még a keleti hunokra sem volt jellemző a „vágott szem”, hanem – ahogy ma mondanánk – egy europid jelleggel rendelkező néppel álltak szemben. A kínaiak pontosan tudták, hogy miről nyilatkoznak, ugyanis igen hosszú időn át számolniuk kellett a hunok közvetlen közelben való jelenlétével. Az állandó hun betörések ellen emelték a ma már világörökségi státuszban lévő, *Kínai Nagy Falat*. Az európai történettudomány legsajnálatosabb gyengéje, miszerint ahelyett, hogy a megtörténteokről az igazságnak megfelelően és objektív hitelességgel tudósítana, inkább követi azt a széles körben elterjedt téves gyakorlatot, mely a rokon- vagy ellenszenv vezette elfogultság szellemében szelektálja vagy elhallgatja a megtörtént eseményeket lehetőleg úgy, hogy az eseményeket leíró személy saját népét, saját kultúrkörét minél jobb fényben tüntesse föl. Ezt a deviáns jelenséget csak még izgalmasabbá teszi, ha egy és ugyanazt az eseményt megkíséreljük nemcsak a győztesek, hanem a legyőzöttek szemszögéből is szemügyre venni. Atilla nagykirálynak sem volt szerencséje e tekintetben, pedig emléke sokkal több kegyeletet és tiszteletet érdemelne. A gót *Jornandesz* az egyike azoknak, akik felelőssé tehetőek azért, hogy az emberiség történelmének legzseniálisabb hadvezére és a hunok vitéz és hősiessé nemzete az európai utókor számára a bestiális kegyetlenség és barbár vadság szinonimájává lett. *Jornandesz* valószínűleg képtelen volt megemészteni, feldolgozni magában azt, hogy népe, a gótok a hunoknak alárendelt szerepet kellett hogy játsszanak. Ez a hunokról alkotott rosszindulatú és pejoratív kép azonban csak a

nyugati féltekére jellemző. Krónikáink és gesztáink Atilla személyét és népét jelentőségüknek és a valóságnak megfelelően mindig a legmélyebb tisztelettel és büszkeséggel, mint saját históriánk szerves részét említik.

Csak a legnagyobb iszonyattal és undorral gondolok egy, a XX. század első évtizedeiben készült amerikai némafilmre, melyben Atillát tomboló vadállatként mutatják be, kinek szájából hab és vér csorog és világosan artikulált, emberi beszédre képtelenül maga körül vadul csapkodva-hadonászva morog. Ez a filmtörténeti szégyenfolt a nyugati filmgyártás ideológiai háttérének motiváltságára vet leleplező fényt, különös figyelemmel *a hollywoodi filmüzem* szándékaira, melynek köszönhetően az emberi lélek legalantasabb ösztönei és legpiszkosabb vágyai jelennek meg virtuálisan a mozivásznon. Atilla ilyenén módon történő ábrázolása vagy az emberiség történelmének teljes nem ismeréséből fakad, vagy túlon túl jól ismerték e film létrehozói a történelmi tényeket. Utóbbi esetben – és ez a verzió a valószínűbb – a magyar történelem meghamisítása és meggyalázása szándékos és tendenciózus. A Hollywoodot napjainkban is még uralma alatt tartó hatalom jellege és háttérmotiváltsága egy önálló gondolkodásra képes, értelmes ember számára ma már nem titok többé.

Atilla, a hun *Mundzsuk király* (a magyar hagyomány szerint *Bendegúz*) fiaként született, „bizonyosan nem a Duna völgyében egy döcögő szekéren (?!), ahogyan egy amerikai szerző képzelte. Apja tehát hun király, egyik nagybátyja kelet-római hadvezér, testvére Buda volt. Fiatalemberként túszként került a rómaiakhoz, Honorius császár udvarába s nyilván ott tanult meg latinul, majd később gótul. Talán harminc évesen már a hunok királya s az marad 19-20 éven át. Szűk két évtized nem nagy idő, de macedóniai Nagy Sándornak csak 13 év jutott... Kínától a Duna-medencéig uralta a fél világot.” (Bakay Kornél: *Magyarnak lenni: büszke gyönyörűség!*; 123. o.; II. javított kiadás; Kráter Kiadó, Pomáz, 2004.)

Priskos Rhetor következőképpen vélekedett a hun uralkodóról: „Azok közül, akik valaha a szkíta vagy akármely más földön uralkodtak, senki sem ért el olyan rövid idő alatt akkora hatalmat, mint ő, aki a tenger szigetein is uralkodik, és egész Szkítián kívül még a rómaiak is adófizetői.”

Priskos volt annak a delegációnak a vezetője, amely a nagy hun királynál vendégeskedett. Alkalma volt tehát Atillát megismerni és személyesen is találkozni vele. Egy Atilla udvarában tartott lakomáról részletesen beszámolt, melyen a nagy király is részt vett. A pompás ruhákban megjelenő hun előkelőségekkel és ugyancsak díszes ruhákba öltözött vendégeikkel ellentétben Atilla egyszerű és egyszínű fehér köntöst viselt, mely leginkább tisztaságával tűnt ki. Míg a meghívottak arany tányérokból és arany kupákból ettek-ittak, addig az uralkodó egyszerű fatányérból és fakupából étkezett. (A jézusi egyszerűség példája.) Rendkívül szótlanul és méltóságteljesen viselkedett. Csak akkor suhant át arcán egy alig észrevehető mosoly, amikor legkisebb és kedvenc fia, *Irnik* (vagy Ernák) megjelent. *Atillának ezen a fián keresztül egyenesági leszármazottjai Turul-házi királyaink.* Amikor Priskos a mellette ülő hun

előkelőségtől érdeklődött, hogy miért csak ehhez az egy fiához ilyen barátságos Atilla, a hun ezt válaszolta: *“ A jövőmondók azt jósták neki, hogy halála után a nemzetsége leszáll, de ez a fiú ismét felemeli”*. Nem tévedtek a jósök, a Turul-dinasztia magyar királyaival ismét fölemelkedett Atilla vére sosem sejtett, szakrális magasságokba. Az ún. Óbolgár királylista egyértelműen igazolja ezt. Atilla Nimród egyenesági leszármazottja, ahogy ez a *Marcel Brión* Atilláról szóló könyvében, a *Vida de Atilla*-ban megtalálható, s genealógia által is dokumentálva van. E családfa ugyanis Nimróddal kezdődik.

Még a rosszmájú Jornandesz sem tagadja, hogy *„az esdeklőkkel könyörületes volt és kegyes mindazokkal, akik meghódoltak neki”*. Azt is följegyezték róla, hogy sokra becsülte az egyenességet és gyűlölte az ármánykodást és a hízélgést. Egyszóval igazi magyar volt.

Philippus Callimachus, XV. századi humanista költő és író *„Historia Atillae”* (Atilla története) című művében egy igazságos, bölcs és kegyes uralkodót mutat be Atilla személyében. Pádua bevételének leírásában meglevenednek e személyiségvonalak. Miután a város a nyilvánvaló túlerőnek alávetette magát, Atilla szigorúan megtiltotta katonáinak a zsákmányszerzés során szokásos tobzódást és a kegyetlenkedéseket, így a város asszonyai és hajadonai közül senkit sem ért bántódás. A városlakók oly kitörő örömmel fogadták ezeket a humánus intézkedéseket, hogy a nagy hun uralkodó számára tisztelgő örömnepet rendeztek a helyi amphiteátrumban. Egy helyi híresség, a költő, *Marullus* is színre lépett, szerencsétlenségére, és Atillát dicsőítő énekében a nagykirályt Isten fiának nevezte. E szörnyű istenkáromlás hallatán Atilla igen földühödött, és Marullust kis híján kivégeztette. A következő szavakat intézte hozzá: *„Hogy jutott eszedbe, te szerencsétlen, hogy az emberek és az istenek világát összekevered?! Hogy lehetnék én Isten fia, amikor embernek születtem? Te esztelen! A te ostoba hízélgésed a legrútabb istenkáromlás!”*

E tanulságos és sokatmondó közjáték után tovább vonult a hun had az örök város, Róma felé, ahol Atilla túszként *Honorius császár* (Kr. u. 395-423) udvarában töltötte ifjú éveit. Atilla egy magas szinten művelt, több nyelvet folyékonyan beszélő, írni-olvasni tudó uralkodó volt, ami a keresztény Nyugat legtöbb uralkodójáról csak nagyritkán volt elmondható. Többnyire analfabéták voltak.

Amikor a rómaiak megneszelték, hogy közeledik a hun hadsereg, rettegés vett rajtuk erőt. A hunok már Róma falai alatt álltak (Jézus Pilátus előtt), amikor I. Leó, római püspök vezetésével esdeklő körmenet közeledett feléjük a célból, hogy megakadályozzák a város elpusztítását. Atilla ezúttal is kegyes és irgalmas uralkodónak bizonyult, mint korábban már oly sokszor. Ekkor jelent meg Atillának a pápa feje fölött Jézus angyala, a már említett Élő Égi Igazság. A pápa óriási összegű évi adófizetésre kötelezte magát Atillával szemben, aki megkímélte Rómát. Ezzel **népe számára vállalt egy sorsot, Jézus sorsát, a Magyar Keresztutát**. Róma falai alatt dőlt el Isten akarata szerint a magyar nemzet sorsa. Szántai Lajos művelődéstörténész és magyarságtudó ragyogó megállapítása szerint: Voltaképpen Atilla emelte Róma püspökét a keresztény püspökségek élére azzal, hogy megóvta Jézus kérésére Rómát. **Ahogyan Jézus további sorsa a**

római Pilátus előtt dőlt el, úgy dőlt el nemzetünk sorsa Róma püspökének jelenlétében a szent város falai alatt. Míg Atila megkímélte Rómát, két germán törzs, *Alarik gójtjai* és a *vandálok* (ld. vandalizmus!) szörnyű pusztítást vittek végbe az örök városban.

Arról is maradtak fenn följegyzések, hogy a hunoknak **hun nyelvű keresztény szertartáskönyveik** voltak. Bár csak lapozgathatnánk ezeket, mert több mint valószínű, hogy a magyar nyelv egy archaikus nyelvjárásának becses emlékeivel ismerkedhetnénk meg általuk. *Cremona püspöke*, Luitprandt ezt jegyzi fel róluk 910-ben: „Gens hungarorum videlicet christiana”, azaz „**A magyarok nemzete nyilvánvalóan keresztény.**” Ezt bizonyítják a 3. honviszasszerzés sírjaiban nagy számban talált mellkeresztek is. Szent Gellért, Szent Imre herceg nevelője pedig „*De liberatio*” című művében úgy fogalmaz, hogy a magyarok vallása őt leginkább a *manicheizmusra* emlékezteti, de nem az. **A mi népünk az eredeti szkíta jézushitet képviselte, melyből maga a manicheizmus is kinőtt. A körénk fölépített hazugság bástyái tehát leomlóban vannak és falai repedeznek!** A Magyar Tudományos Akadémia hazaáruló áltudósai pedig egyre gyakrabban kapkodnak levegő után. Minden okunk megvan hát a bizakodásra és az öröme, melyről *Schiller* óta tudjuk, hogy „*szép isteni szikra*” („*schöner Götterfunke*”). Ez a szikra egyszer még lángra lobbanhat Hunniában!

Atila egy olyan, a Csendes-óceántól az Atlanti-óceán partjaiig kiterjedő szakrális birodalom kiépítésén fáradozott, egy olyan földi országon, melyben Jézus eredeti, meghamisítatlan tanítása határozta volna meg az emberek hétköz- és ünnepnapjait. Egy olyan birodalmat kívánt létrehozni, melyben sem az ókori, sem a későbbi feudális rabszolgaságnak nem lett volna létjogosultsága, melyben az ember fölemelt fejvel, az „Ótestamentum” befolyása és hatalmi igénye nélkül, szabadon élhetett volna a Mennyei Atya gyermekeként.

A kereszténységnek ezen eredeti ágára a *kozmológikus-metafizikai gondolkodásmód és beállítottság* volt jellemző, ellentétben a földi, evilági hatalomgyakorlásra berendezkedett, ún. történelmi egyházak és világi támogatóik politikai istenképével. Ez volt a megbocsáthatatlan „bűne” mind a hunoknak, mind a magyaroknak. Ezért volt szüksége a zsidózó egyházak által uralt országokban Atila emlékének a bemocskolására és meghamisítására, a magyar történelem hiteles forrásainak elpusztítására (ld. a szkítiai írással készített emlékeink megsemmisítésére kiadott XI. századi rendeletet), dugdosására, előkelő származásunk tagadására és bepiszkítására (finnugor elmélet). Ez az „archimédeszi pont”-ja a hun- és magyargyűlöletnek. Ezért sütötték a nem zsidó-keresztény hunok, avarok és magyarok homlokára a „pogányság” pecsétjét. Majd a későbbi századokban ezért üldözte olyan brutális eszközökkel Jahve egyháza mindazokat, akik valamilyen módon a szkíta kereszténység tanait vallották és e szerint szerettek volna élni. De hiszen magával Jézus Urunkkal, a „**jézusi szkítizmus**” megalapítójával, ahogy a rabbinikus tanítás nevezi Jézus tanait, sem bántak különkül. **Ki tehát akkor a barbár, és ki a pogány?**

Atila, beérkezvén a Kárpát-medencébe, a Duna mellékén helyezte el központját. Ott épült fel 420 körül Atila hatalmas és pompás Buda vára. Nem véletlen, hogy közel 500 évvel később

ugyanarra a helyre, vagyis Atilla várának a helyére telepítette Árpád vezér a saját várát, s az lett birodalmának a központja. Nem kell ellenőrizhetetlen miszticizmusokba merülnünk ahhoz, hogy tudomásul vegyük, miszerint azokban az időkben nem olyan szempontok alapján parcellázták ki a leendő települések és központi épületek helyét, mint mondjuk manapság az egyes "lakóparkok" helyeit. (Más hasonlittal nem élhetek, mert más nemigen épül.) A mágusok feladata volt az, hogy kijelöljék a lehetőleg földi és galaktikus erővonalak metszéspontjait a települések helyéül. És itt még csak nem is szakrális, hanem szent helyekről beszélünk. Ilyen szempontból messzemenően alkalmas helynek bizonyult, egyebek mellett a Pilis. Ezt az utóbbi időkben kezdjük megérteni újólag is.

Atilla 434-ben indított hadjáratot a Kelet-római birodalom ellen. Ennek során elfoglalta az al-dunai területeket, 451-ben pedig elfoglalta Gallia nagy részét és Katalaunnál vívta a korszak legnagyobb csatáját Aétiusz római és germán seregeivel... Itt azonban le kell horgonyoznunk legalább néhány mély lélegzetvétel erejéig, a csata kimenetelének tisztázása végett, mert akkor, amikor világunkban naponta százával, ezrével érnek bennünket a gyalázatosabbnál gyalázatosabb rágalmozások, s azok visszautasítására, valamint helyretételére alig van időnk s eszközeink is hiányosak, a legocsmányabb, történelmünket kisiklató ármányok és hazugságok aljas célkitűzéseit mégsem hagyhatjuk szó nélkül, csalásokba, hazugságokba merevedve. Sajnos sok ilyen van. Ezek egyike a katalauni csata, amelyről minden történetírás úgy számol be, hogy azt "Aétiusz nyerte meg", illetve, hogy a csata "döntetlenül" végződött...

Ha még a magyar iskolai oktatás sem teszi meg, hogy hiteles magyar történelmet tanítson, akkor azt másoknak kell megtenniük: Vannak nekünk olyan géniuszaink, akiket, mint Petőfit, Ady Endrét, József Attilát, Gárdonyi Gézáat vagy Szabó Dezsőt egyszerűen költökként vagy írókként könyvelünk el, ami egyébként igaz, de nem fedi a teljes igazságot. Ezek ugyanis sokkal "többek" voltak. Arra a többletre, amit képviseltek, ma már nincs közszájon forgó kifejezésünk. Valamikor garabonciásnak vagy táltosnak nevezték az ilyen megfoghatatlan és megmagyarázhatatlan többlet-tudással és látnoki képességekkel rendelkező kiváltságosokat. Ebbe azonban ne bonyolódjunk bele. Maradjunk Gárdonyi Gézánál, aki A láthatatlan ember című történelmi regényében feldolgozta Atilla életét és pályafutását. Maradékitalanul összegyűjtötte a katalauni csatára vonatkozó följegyzéseket, amelyek ékesen bizonyítják annak lefolyását és kimenetelét, azt, hogy **valóban emberfeletti csata volt, amelyből azonban Atilla nemhogy vesztésként került volna ki, hanem tökéletes és teljes, lehengerlő diadalt aratott, s még csak ereje és lendülete sem csökkent.**

Következzék tehát a Gárdonyi Gézától vett idézet:

"Atilláról a legteljesebb munkát Thierry írta meg (...) Kívüle a legfőbb forrásmunka Jornandesznak az írása, illetőleg másolata Kassziodorusz papirosaiból, amelyek már elkallódtak. Ezt azonban Thierry minden szavával beleírta a maga történelmébe.

Nem csodálom, ha a magyar történetírók levett kalappal dolgoznak ebből a munkából, és ha a magyar tankönyvírók is azt mondják: "Tisztelet Péternek, tisztelet Pálnak, tisztelet minden magyar földön termett históriaírónak, de Thierry Atilla főajtónállója, Thierry az ötödik század

főtitkára..."

Olvasom benne a katalauni csatáról a következőket:

1. A jóskok Atillának rosszat jósoltak. Atilla másnap mégis elővezeti seregét.
2. A két had között egy domb van, amelyre Thorismund előbb följut, mint a hunok.
3. Atilla hosszú beszédet mond a hunok előtt (és ez szóról szóra föl van jegyezve

Jornandesznál, s Thierry kijelenti, hogy el kell hinni.)

4. Atilla maga áll a hunok élére, s így kezdődik a csata.

5. A csata olyan iszonyú, hogy a vér a patakot megárasztja, mégpedig annyira, hogy szekereket sodor el.

6. Este a sötétség miatt abbahagyják a csatát. Atilla annyira fél egy új támadástól, hogy a nyergekből máglyát rakat: megégeti magát, ha Aétiusz betör a szekérekbe.

7. Aétiuszt éjjel elhagyják a vizigótok, mert a királyuk meghalt (a csatában - C.J.). Aétiusz ebbe beleegyezik, s reggelre ő is elvonul.(?)

8. A csatateret 165 000 halott borítja.

9. Atilla még néhány napig ott marad. Azután mikor megindul, úgymond, "Aétiusz némi távolságban követi Atilla seregét, (úgymond), hogy rablásait gátolja, s hogy reá csapjon, (úgymond), ha ki találna térni az útjából."

10. "*Atilla hadjárata eszerint megbukott.*"

11. "Az eredményt a császárság Aétiusz bölcsességének és lángeszének köszönhetette."

12. A csata nyár végén volt. Tél derekán Atilla Róma meghódítására indult. (... ..)

13. A pápa eléje ment könyörögni, hogy forduljon vissza, és fogadjon el évi adót tőlük.

Íme, csak a főpontok, amelyeket különben mindenki ismer. De nézzük csak ezeket a pontokat közelről, különösen mink, magyarok, akiket Atilla élete minden más nemzetnél jobban érdekel.

A csata előtt a papok jóslatot mondanak. Ez természetes. Ma asztalt táncoltatunk, akkor juhlapockát néztek. Minden korban hittük, hogy az elköltözött lelkek időnként körülöttünk lebegnek, s bizonyos módokon érintkezhetünk velök, csak a kérdés formája változott.

A sátor előtt ég a máglya, Atilla a sátor belsejében ül. Mellette állnak a szövetséges királyok, a vezérek, az íródeákok.

És a táltosok kimondják, hogy:

--Király uram, bizony azt izenik az égiek, hogy jobb lett volna nem születni. Különben az ellenség vezére is elesik.

Priszkosz írásaiból látni, hogy Atilla rendkívül eszes ember. Elméje áttündöklük a fakó hasábokon, s alakja, amint kiemelkedik a koporsóból, elhomályosítja Európa minden hadvezérét, magát Napóleont is.

Megértjük, hogy ennek az embernek a lelke úgy tartotta össze a hun (magyar) népet, mint a gyöngyfüzért a fonál. (Szét is omlott a nemzet, amikor meghalt.)

Itt, a katalauni síkon Thierry-Jornandesz egy bárgyú kalmukot mutat be nekünk Atillában, akinek annyi stratégiai tudása sincs, mint a legutolsó kanászkáplárnak. Mert hiszen azt minden korban, minden hadvezér tudta, hogy a sereg önbizalmát fönntartani első föltétele a csatanyerésnek. Egy Lacombe nevű francia (...) munkájában (La querre et l'homme) tömérdek

példát sorol elő, hogy milyen csekélységek rémítik meg olykor a katonaságot, s teszik harcra képtelenné. Csak éppen Atilla nem tudta ezt, az a zseniális hadvezér, aki soha csatát nem veszített, aki "barbár" létére erejével és okosságával adófizetésre kényszerítette a gögös és óriás Római Birodalmat!?

És föltehető a papokról, hogy ilyesmit jóstoltak, még ha a jelek ilyesmit mutattak is?

A papok jóslata és a szellemek nyilatkozata minden időben a kétértelműség formáját kereste. Hát még egy világdöntő csata előtt, amikor egész Európa népe ott áll két hadban a csatamezőn! Inkább elhiszem azt, hogy Atilla karóba húzással fenyegette a papjait, ha rossz jóslatokat mondanak, mintsem azt higgyem, hogy így elrémíteni engedi magát és a seregét csata előtt.

De jól van. A hunok másnap rendbe állanak. Lovas katonák, tehát nem sűrűn állnak. Vonaluk legalábbis akkora, mint a Margitszigettől a Csepel-sziget, de lehet, hogy kétszer ekkora.

A másik sereg is felsorakozik.

Az idegeik feszültek, mint a fölsvont íj. Atilla, ahelyett, hogy parancsokat osztogatna, s terveket forgatna a fejében, áll a sereg előtt, s díszes alkalmi beszédről gondolkodik.

Ki is vág egy szép cifra beszédet, hogy a Nemzeti Kaszinóban se mondanak különbeket.

Hány ember hallgatja ebben az órában, amikor a halál kongatja a szíveket, s hány stenografus jegyzi, azt se Jornandesz, se Thierry nem mondja meg, csak éppen közli a szónoklatot tudós pontossággal.

A hadvezérek rendesen valami magas helyen állnak, s onnan intézkednek, hogy melyik csoport hogyan mozogjon. A hadsereg mérföldekre nyúló téren mozgó egy-test. A vezér személye az agy, amely mozgatja a tagokat. Az ő két szeme lát mindent. Itt támadás kell, amott segítség. Itt visszavonulás, amott kanyarodás. Itt gyors figyelmeztetés az ellenség cselére, amott gyors intézkedés, egy cselre nyíló alkalomra, amely az ütközet kockáját fölfordíthatja.

Atilla minderről nem tud semmit. Nem igazgat ő, se nem vigyáz. Ha bekerítik, nem bánja. Ha szétszakítják a seregét, nem törődik vele, odaáll az óriás had elé, mint a fonómesék királya. Az embernek csak éppen hozzá kell értenie, hogy a markába köp, és elrikkantja magát:

--Utánam, azt a rézcsákányát ennek a sok zsíros rómainak!

Hát ez festői jelenet kétségtelenül, de nem így lehetett ez. Atilla a csata megindulását, a csapatok kifejlődését bizonyára magaslatról nézte, s ha azután ő maga is harcolt -- ha harcolt! -- ez kétségtelenül egy kedvező állás kihasználásáért történhetett, és csak finálé lehetett az ő hadvezéri működésében, nem pedig minden cselekvése.

Ám olvassuk csak Hunyadi csatáinak leírását. Sohasem elegeyedik ő addig harcba, míg a csata annyira ki nem alakul, hogy egy állás következtében döntésre nyílik alkalom, vagy pedig csak akkor, amikor már a győzelem bizonyos, és csak a maradék ellenállást kell szétverni.

Az is furcsa egy kicsit, hogy Atilla mindjárt Galliába érkezésekor gondosan kijelölte a csatateret, s fölállította a táborjelző karókat, de lám, a két sereg között levő dombot csak akkor veszi észre, amikor már Thorismund elfoglalja, s akkor kapkod, hogy az övé legyen.

Ez is hiteles adat.

De mindig furcsábbak ezek a hiteles adatok: Lám, a csatának az esti sötétség vet véget. Nincs holdvilág, s talán csillagok sincsenek. A világ réme, az emberi testben élő oroszlán bezárkózik a

szekérvárosba és dideregve, a fogát vacogtatva mondja:

--Dicső hun nép, hordjátok hamar a nyergeket össze, mert én félek. Bizony Isten tűzbe ugrom, ha a gonosz Aétiusz még egyszer megtámad.

Az ember elálmélkodik az ilyen állítások olvasásakor. Az író volt-e már nagyon öreg, vagy az olvasóit képzelte nagyon fiataloknak -- nehéz megérteni.

Képzeljük el Zrínyi Miklóst, hogy az utolsó órájában így szól: --Fiaim, elgyengültünk, és én félek. Rakjatok tüzet az udvaromon, én inkább beleugrok, hogysen a török kezére jussak.

De Atilla üldözés nélkül jutott vissza a táborába, s annyira nem volt megtörve, hogy mikor Thorismund a csapatával tévedésből a hun táborhoz közeledett, innen azonnal nyílzápor szállt rá.

A hunok a jelek szerint másnap folytatni akarták a csatát. Én azt hiszem, hogy a Frimm-intézet (elmebetegek otthona -- C.J.) növendékein kívül nincs ember, aki elhinné, hogy Atilla ily módon bátorítja vala népét a küzdelem folytatására, vagy hogy ő bármilyen körülmények között is remegő nyúlnak mutatja magát a hunok előtt.

Azonban Aétiusz nem támad..!

A vizigótok királya meghalt. A gót seregnek egyszerre sürgőssé válik a hazamenetel (!..) Riolacci szerint ezek a gótok hatvanezren voltak, a római derékhad ugyanennyi, burgund harmincezer, frank harmincezer, alán tizennyolcezer. Ahogy a gótok szólnak Aétiusznak, ez beleegyezik a távozásukba. Még csak azt sem mondja nekik, hogy pihenjete, holnap is ráértek. Elereszti a legnagyobb erejét, a jobb kezét. A gótok még megmosdani sem kívánnak, se törülközni, se pihenni, részt se követelnek a "zsákmányból", hanem a vaksötétben tüskön-bokron át nekiindulnak a hazájoknak.

Hát a győző Aétiusz mit csinál?

Annak is egyszerre sürgőssé válik az elmenetel. A borzalmas munka után, amikor az élők is halálra fáradtak, nem engedi a katonáit lefeküdni, otthagyja a sebesülteket is, a zsákmányt is a csatatéren, nem kell neki Atilla pénzes ládája, nem kell a sok gyönyörű hun paripa. Még arról a dicsőségről is lemond, hogy a világ rettegett hőst láncra verve vigye magával, s vasketrecben mutogassa Róma piacán. Elpárolog reggelre, mint a kámfor. (Ezt nevezik magyarul fejvesztett menekülésnek a gótok, rómaiak és szövetségeseik részéről egyaránt! -- C.J.)

Ez a győző!

Atillát azonban, aki "kudarcot vallott", ott találja a korán ébredő nyári nap a katalauni síkon, sőt ott találja másnap is és harmadnap is. Népe bizonyára összeszedi a tömérdek kincset, ami a halottakon van: gyűrűket, láncokat, drágaköves sisakokat, vértetket, kardokat, drága harci köntösöket, sőt talán a jótalpú római sarukból is visznek haza egy szekérral. A sebesülteket is kétségtelenül fölszedik, és akit nem nyomott nehéz seb, azt szekérral rakják, kötéssel látják el.

Sőt most már az se lehetetlen, hogy a csatatéren heverő rossz nyergekből máglyát raknak, s elégetik rajta az elesett főurakat.

A vértől megáradt patakot is tisztelettel kénytelen vagyok alacsonyabb vízállásra szólítani. A vér részint beivódik a földbe, pláne ahol lópatkó szaggatta föl, részint pedig megalszik öt perc alatt.

Legfeljebb azt hiszem el, hogy százhatvanötezer halott maradt a mérföldekre kiterjedő

csatatéren, ám bár némi kíváncsisággal keresem azt az angolt, aki megolvasta őket.

De hát íme, Atilla is fölszedelőzködik, és útnak indul. Honnan a pokolból terem elő megint az az ádáz Aétiusz, hogy egyszer csak "ott van" Atilla serege mögött, és kíséri, mint a szigorú apáca a növendékeket, kíséri heteken s talán hónapokon át. Atilla pedig, az oroszláncsorda főoroszlánja, engedi, hogy az ellenséges hadsereg a háta mögött járjon, belekapdosson a hadba, vagy pedig debreceni karikással csördítsen a hunok nyaka közé, akik az útról letértek.

És most jön a főkérdés: A csata Rialocci szerint 14-én volt. Hogyan van az, hogy az erejevesztett Atilla csak éppen hogy megabrakoltat, s rögtön megindul a világ legnagyobb birodalma ellen "tél derekán" -- ahogy Thierry írja.

Nincs ágyúja se, de azért **megszállja Akvileját**, amely Thierry szerint akkor "egész Itáliának legnagyobb és legerősebb városa", és odább egy lappal: "**Akvileját akkor bevehetetlennek tartották.**"

Csak a legyőzött Atilla nem tartja bevehetetlennek. Elveszteget ott három vagy négy hosszú hónapot, s ezalatt a győztes Aétiusz -- nincs sehol. Elnyelte a föld talán? Vagy ha a föld el nem nyelte, hol van a serege? Hiszen négy hónap alatt csak nem öregedtek meg talán annyira, hogy betették volna valamennyiüket a honvédmenházba?

Erre a tudós történelem azt mondja, hogy: De igenis megvan ő, és megvan a serege is, csak hogy Rómában vannak... ..

Most már előre égnek borzad a hajunk: várjuk, hogyan robban ki Róma falai közül a hős Aétiusz, és hogyan töri pozdorjává ezt a lóhúson nőtt átkozott pogányt, aki szörnyű leveretése után föltámadni bátorkodott.

De íme, Atilla már bevette s lerombolta porig Akvileját, s Aétiuszt még mindig nem látjuk.

Már nyár dereka van, s **Atilla Milánót ostromolja.**

Aétiusz nem robban elő.

Már föl van dülva Milánó is. Atilla faltörő kosai Páviát döngetik.

Aétiusz nem mozdul.

Atilla halad beljebb: omlik előtte Verona, lángol előtte Mantua, elfoglalja Bresciát, elfoglalja Bergamót. Már Cremona is oda van, s most Atilla Róma felé csörgeti véres fegyvereit. (Íme a "megvert Atilla és serege, amely győzelmet győzelemre, dicsőséget dicsőségre halmoz, a római sereg, Aétiuszal az élen, - pedig sehol! -- C.J.)

S Aétiusz borzalmas kirohanása még mindig nem történik meg. De őhelyette, íme, kivonul egy másik sereg. Rézsasok helyett templomi zászlók, hadikürtök helyett zsoldárénekek, kardok helyett tömjénes thuribulumok, s a rettenetes Aétiusz helyett egy szelíd, sovány, agg ember: ruhája templomi, a fején tiara, a kezében oltáriszentség.

S a nagyméltóságú egyházi fejedelem térden állva és sírva könyörög a lóhúsevő barbárnak, a kutyafejűnek csúfolt, szarvakkal festett Atillának, hogy kegyelmezzen meg a hatalmas Nyugat-Római Birodalomnak, mert nagy a kétségbeesés: adjon békét évenkénti fezetendő bármilyen adóért.

S Atilla visszafordítja lova fejét a Tisza felé." (Ő lenne a "kutyafejű barbár"... A "legyőzött"?! ...Szégyelld magad világ! -- C.J.)

A fentebbi érzékletes elemzés mindennél világosabban megmutatja számunkra, ki is volt, *milyen hadvezér volt valójában Atilla nagykirályunk, akit soha senki le nem győzött!* Megmutatja továbbá azt is, hogyan bánik el velünk, a magyarok évezredekre visszanyúló viselt dolgaival a nyugati történetírás, amely hazugsághalmazt szokásunkká vált saját írott vagy szájhagyomány alapján létező történelmiségünk elé és fölé helyezni. Ez azonban ne tévesszen meg bennünket, mert esetenként még az ellenünk szövetkezett Nyugat sem kerülheti meg az igazságot. Kitűnő és nagy felkészültségű történészünk, Bíró József hívja fel a figyelmünket egy érdekes kiadványra: Ph.D Wess Roberts: *Leadership secrets of Attila the Hun (A hun Attila vezetési titkai)* című, 1990-ben kiadott könyvére. A szerző ebben a kötetben páratlan, bámulatos hadvezérként és kora szellemiségét alapul véve, szinte emberfelettien bölcs, humánus uralkodóként mutatja be Atillát. Munkatársaival együtt évekig kutatta Atilla életét és tevékenységét a helyszíneken, valamint a korabeli görög történetírók munkáiban. W. Roberts könyve az 500 legnagyobb amerikai vállalat vezetőinek magas szintű továbbképzésére szolgál. Még az üzleti életben is példaképnek tekintik Atillát Amerikában úgyannyira, hogy stratégiai módszereit, tanításait, útmutatásait követendő példának tartják. Íme, néhány ismert személyiség véleménye a könyvről: H. Ross Perot, amerikai elnökjelölt: „Olyan nagyszerű könyv, hogy... Példamutatásai örök időkre szólnak.” R.L. Randall, az American Airlines elnöke: „A *Leadership secrets of Attila the hun* hihetetlenül építő jellegű, tele van éleselméjűséggel, bepillantást nyújt az eredményes vezetés titkaiba. Nagyszerű példatára a józan ész használatának. A nehéz feladatok megoldására szóló útmutatónak kellene nevezni. Csak ajánlani tudom a könyvet.” Andrew P. Calhoun, a Resource Group elnöke: „Attila bármelyik mai nagyvállalatot képes lenne vezetni.”

Wess Roberts könyvének előszavában azt írja, hogy Atillát ma úgy jellemezhetnénk mint kitűnő vállalkozót, diplomatát, szociális újítót, államférfit, kiváló hadvezért, szervezőt és kitűnő házigazdát. De mégsem ezekért a tulajdonságokért választotta Atillát könyve követendő főhősévé, hanem határozottságáért, bölcsességéért, szilárd és megalkuvást nem ismerő egyéniségéért, aki nem riadt vissza a legnehezebb feladatoktól sem, dicsőséges tetteket vitt véghez, a megoldhatatlannak látszó problémákat is megoldotta. A mai vezetőknek is az ő példáját mutatja fel a sikeres vezetés titkaiként. Wess Roberts minden fejezetet az Atilla életéből vett útmutatásokkal egészíti ki, amint a táború mellett a különböző vezetési módszerekre tanítja a törzsfőket és a hun harcosokat. Bár a helyszín, s a körülmények nagyban különböznek a maiaktól, ennek ellenére **időtállóak Atilla tanításai, magvas mondásai ma is sikert aratnának bármelyik vezetői ülésen vagy tanfolyamon, azon felül célra is vezetnének.**

Legfőbb ideje, hogy ne csupán minősítsük az ellenállhatatlan hadvezér, valamint uralkodó korát meghazudtoló bölcsességét, hanem szemléltessük is azt. Remélem megbocsát nekünk a sok-sok sorára váró hős magyar, akik Atillánál jóval kisebb teret kapnak e munkában, de bizonyára belátják, hogy Atillával mégiscsak jogosan kivételezünk. Így beszélt tehát a „kutyafejű barbár”:

Atilla: A tárgyalás művészetéről:

A tárgyalások technikáját nem könnyű tanítani, de a tárgyalásban való jártasság elsajátítása a

törzsfőknek és a hunoknak is egyaránt hasznos, azonban csak tapasztalat útján szereshető meg. Titokzatos rejtély maradt a tárgyalásom (a pápával) a törzsfőim és harcosaim előtt. Nem értették, miért vonultunk el Róma falai alól, amikor már biztosnak látták a győzelmet, s a kor szokása szerint ki akarták fosztani Rómát, bár az előnyükre szolgált, hogy haladékat adtunk.

Mivel nem ismerték a tárgyalások menetét, az megakadályozta őket abban, hogy megértsék, miért hívtam vissza a hadseregemet Itáliából.

Most bevatlak titeket a tárgyalás művészetébe, hogy bölcsességet, jártasságot szerezzetek, fordítsátok azt törzseitek és a nemzet javára: Mindig te kezdeményezd a tárgyalást. Mindig támadj – sose veszítsd el a kontaktust az ellenségeddel. Ez őt hátrányosabb helyzetbe hozza, a tied az előny a tárgyalás menetében.

Sose bízd a tárgyalás kimenetelét a szerencsére. Mindenkor tájékozottan ülj le tárgyalni, felkészülten az ellenség erejéről és gyengéiről, mert az ő titkai fegyver a te kezében, hogy túljárhass az eszén.

Csak a beszélgetés tényét hozd nyilvánosságra, a tárgyalás lefolyása, részletei maradjanak titokban, mint ahogyan én tettem azt Leó pápával, magánbeszélgetések formájában célszerűen, tanúk nélkül.

Ne nehezítsd meg a tárgyalásokat jelentéktelen részletekkel. Ha kisebb dolgokban megegyeztek, megpuhítod az ellenfeledet.

A tárgyalások során kockáztatnod kell, de minden lehetőséget gondold át előre, és tudd, hogy mi válik a javadra.

Figyeld meg, milyen az ellenséges tábor hangulata. Fordítsd javadra a tárgyalások folyamán a bajokat, a nyugtalanságot. Ne becsüld túl saját ügyességedet, mert lehet, hogy csak az ellenfél gyenge. Sohase félemlítsd meg a tárgyalópartneredet.

Tarts be minden kötelezettségedet, amit a tárgyalások folyamán fogadtál, mert az ellenséged különben nem ad hitelt szavaidnak a jövőben. Amit tárgyalással, vér nélkül elérhettek, sohasem okos dolog csatában megszerezni. Kíméljétek a harcosaitok vérért, csak jelentős cél érdekében, elkerülhetetlen csatákban hozzatok áldozatokat.

Atila: Új nap virrad ránk!

...Hivatásomhoz tartozik, hogy benneteket, törzsfőket és jövődő törzsfőket felkészítsek arra, hogyan legyetek úrrá a csalódáson és csüggedésen: nincs olyan törzsfő, aki minden csatát megnyer. Néha veszteni fogsz, bármennyire is felkészültél a győzelemre, úgy a jelentős, mint az apró dolgokban, akár a törzs mindennapi ügyeinek intézése közben, akár a harctéren.

Amint észreveszed a hátrányodat a csatában vagy a tárgyaláson, ne tagadd el magad előtt! Nézz szembe a helyzettel! Rögtön intézkedj, hogy minél kisebb legyen az ellenfél előnye és gondold végig, milyen óvintézkedést tehetsz.

A visszavonulás célszerű cselekedet, ha a csata vagy a tárgyalás folytatását további veszteség vagy teljes megsemmisülés követné.

Meg kell mentened a harcosaidat és a készleteket, hogy egy más alkalommal visszatérhess!

Az önértékelés-önbizalom pillanatnyi elvesztése, a lelkiismeretfurdalás normális érzelmi állapot, ami a személyes veszteséget kíséri. Meg kell tanulnia a hun népnek, hogy ne keseredjen

el. Siránkozz, hogy ha úgy érzed, sírnod kell, de ne időzz sokáig e lelkiállapotnál, mert elhatalmasodhat feletted egész életedre. Tanulj a veszteségből! Ha elmulasztottad felvértetni magad a bátorsággal, amikor szemben találtad magad a legyőzhetetlen akadállyal, akkor a tapasztalataid hiábavalók voltak, te és az alattvalóid csupán tehetetlen áldozatok lehettek.

Emlékezz arra is, hogy a nagy tervek, a magasabbrendű célok mindig a legnagyobb akadályokba ütköznek, amikor még a hűség és a belső támogatás is gyakran elmarad.

A könnyű győzelem után újra át kell értékelned a célokat.

Egyszerű igazság, hogy minél nagyobb tettet hajtottál végre, annál nagyobb lesz az ellenséged ellenállása, kínja, gyötrelme és elkeseredése. Ez várható. Ne légy áldozata.

Tudd, hogy a legértékesebb sikereidért a társaid irigyelni fognak, mert ők szenvednek leginkább amiatt, hogy te kiemelkedtél. Ha a tetteid és céljaid nem fenyegetik az érdekeiket, akkor te egyszerűen jelentéktelen vagy.

Kihuny a tábornok. Válgék előnyötökre amit tanultatok és merítetek erőt az én lelki szenvedéseimből, belső titkaimból, tapasztalataimból az elhatározásaitokhoz, az elkövetkező sikereitekhez. Amíg egy hun is lélegzik, addig nincs minden elveszve.

Wess Roberts és társai Atilláról alkotott véleménye és Atilláról írott mondanivalója igen eltérő a nyugati történetírók többségének munkáitól, akik csaknem kivétel nélkül lealacsonyító jelzők kíséretében írnak a világtörténelem egyik legnagyobb katonai vezetőjéről és uralkodójáról. Jornandesz – Atila kortársa – Atillát boszorkánytól és farkastól származtatja. Vele egy húr pendülnek a nyugati történészek, akik egymással versengve becsméri Atilát és a hunokat. Ezt látni fogjuk a továbbiakban is, amikor kiderül számunkra, hogy minden jelentős, magyar vonatkozású eseményt a végletekig eltorzítottak, meghazudtoltak, sárba tiportak. Egészen hihetetlen, de még hőseink sem úszhatták meg a Nyugat köpködéseit, marcangolásait, legjobb esetben pedig a szőnyeg alá söprésüket, legyenek azok fegyveres vitézek vagy a tudomány hősei. Az angol tudóslexikon például egyetlen magyar tudósról vagy feltalálóról sem tud!., egy-két jelentéktelen utalástól eltekintve. Ezekről kellene nekünk tanulnunk? Ugyan mit?

A nyugati történetírás tehát nem ad tiszteletet Atillának, kegyetlennek, rendkívül könyörtelennek ábrázolja, ami által a gonoszság jelképévé tette ahelyett, hogy amikor a főgonosz kereste, tükröt tartott volna maga elé... így nőttek fel generációk, akik minden kritika nélkül, automatikusan átvették ezt a megbélyegzést. Atillát szerencsére máig büszkeséggel emlegetik leszármazottai, a magyarok, de érdekes módon, a Kárpát-medencében élő egyéb nációk is egész dicsőséges legendakört őriznek kegyelettel Atilláról, arról az Atilláról, akit a Nibelung-Ének a következőképpen jellemez: „Volt egy hatalmas király a hunok földjén, akinek a jósága és bölcsessége páratlan volt.”

Atila annak a vezető-típusnak a mintaképe, aki sohasem önelégült, aki bátran kezdeményez, inkább cselekszik mint tétlen. Atila nem volt kegyetlen mint a rómaiak, akik ezerszámra dobálták a keresztényeket a vadállatok elé, egyszerű szórakozásból. Összehasonlításképpen: nem volt kegyetlen mint Rettegett Iván, Cortez vagy Pizarro.

Atila váratlanul halt meg. Éppen akkor, amikor a Római Birodalom meghódítására indult. A

hunok megrendültek. Hatalmas királyukat egy magas ravatalra helyezték Etzelburg főterén. Egy fekete lovat áldoztak érte. Káma, a vak főmágus megkérdezte a hun ősök szellemét, hogyan temessék el Atillát. A felelet: Atillát hármaskoporsóban kell eltemetni: Az első arany legyen mint a Nap, a második ezüst, mint az üstökös csóvája, a harmadik vas, mint Atilla természete. A szellemek azt mondták Kámának, hogy a Tisza fenekére kell temetni, hogy a nagy király álmát semmi se zavarhassa. Ezrek énekeltek gyászdalokat, a halottaskocsit tizenkét fekete ló húzta, előttük Atilla gyönyörű paripája, (írd és mondd): Villám ment, fekete lepellel letakarva. A királyi család, a harcosok vezetői és a hun főurak fedetlen fővel, gyalogosan kísérték a koporsót. Hozzájuk csatlakozott a szövetséges népek küldöttsége. Sok ezer fáklya világolt, amikor a Nap leáldozott. Dobok dübörgése és a hadsereg trombitáinak utolsó tiszteletadása mellett helyezték Atillát végső nyugvóhelyére.

(Napoleon üzenete a magyarokhoz: „Te nagy nemzet! Méltán büszkélkedhetsz dicső származásoddal!”)

ATILLA ÖRÖKSÉGÉBE VISSZATÉRŐ ÁRPÁD NAGYFEJEDELEM (895 – 907)

A jelenlegi hazai hatalombitorlók a láthatatlan világhatalom rongy lakájaként a magyarságtudat (öntudat és önbizalom) teljes elsorvasztásával kívánják beteljesíteni ellenségeink korábbi aknamunkáját, vagyis végleg kisajátítani Magyarországot! Erről a jelenségről így vallott Katona Sándor, egyik legkitűnőbb történetírónk: "Ha fiataljaink nem ismerik meg a magyarság őstörténetét, önmagukban nem ismerhetik fel a magyart, és sohasem alakulhat ki a magyarságtudatuk. És ez nagyon veszélyes valami!: Halálba torkolló végelgyengülés a nemzet számára. Márpedig ellenségeink pontosan ezt akarják, erre várnak."

Nem lehetünk ennek a folyamatnak a támogatói, mert ma már a hallgatás is a vesztünket akaró erők malmára hajtja a vizet.

Árpád nagyfejedelemünk a világtörténelem egyik legmerészebb területi és harci vállalkozását hajtotta végre. Ennélfogva történelmünk egyik legnagyobb alakja, Atilla nagykirályunknak és Nimródnak, a világ első királyának méltó utóda. Visszatért az Atilla révén megpecsételt ősi földre, a mindenkor magyarok által benépesített Kárpát-medencébe, s megteremtette annak politikai és gazdasági egységét. Szívén viselte népe sorsát, amelynek fejlődési és gyarapodási lehetőséget nyújtott. Négy daliás és tehetséges fiát áldozta fel a hongyesítésben. Leventét a bolgár háborúban, Tarhost, Üllőt és Jutast pedig a pozsonyi csatában vesztette el. Halálakor a legfiatalabb, akkor még gyermekkorban lévő Zsolt volt mellette, neki és nemzetének minden reménye.

Árpád szerepének megértéséhez vissza kell tekintenünk Dentu-Magyariáig (Döntő-Magyar).

Kézai, továbbá bizánci, arab és perzsa forrásokból egyértelműen és pontosan tudható, hogy ez az ország a Meotisz nagykiterjedésű sík, mocsaras vidékén terült el, a Kaspi és az Aral tó közötti térségben. A szabir-szittyá (ősmagyar) népek hazája volt, amelyeket 739-ben Opos vezér - Árpád őse - szervezett állami keretek közé. (Tehát nem igaz az, hogy a magyarság elsőként a Kárpát-medencén belül szerveződött állammá. A magyar államiságnak akkor már évezredes előzményei és hagyományai voltak!)

Opos után Csaba, Edemon, majd Ügyek következett, aki a mesebeli szépségű hun királyi leányt, Emesét vette feleségül, akitől aztán a rendkívüli testi és szellemi erővel, valamint diplomáciai képességekkel megáldott Álmos született 819-ben.

Álmos, történelmünk sok kulcsfigurája közül az egyik. Mindenekelőtt kiépítette családi kapcsolatait, ami nagyban szükséges volt olyan hatalmi rendszer megteremtéséhez, amely törzsek, népek egybefogásához, egyetemes katonai kiképzésükhöz és végül fián, Árpádon keresztül, Atilla örökének, a Duna-medencének általuk történt feltöltéséhez vezetett. Álmos 839 és 850 között, az őseink által alapított Kijevben maga képviselte a vezéri Megyeri törzset, elvette a legerősebb, a Nyék törzs vezérének leányát, majd örökölte ezen törzs vezetését is. Ettől kezdve az uralkodó családnak mindig két törzse volt. Később, a kazár birodalom legnyugatibb részének védelmére szervezett gyepük másik két törzsét, a Kéri és a Keszi törzset is magához vonzotta..

Árpád éppen 20 éves volt, amikor édesapjától, Álmostól átvette a Nyék törzs vezetését. Előkészítő hadjáratokat vezetett Etelközbe, szövetségeket kötött, miközben a katonai kiképzést a lehető legmagasabb szintre emelte. Harcosait ellátta a legkitűnőbb fegyverekkel. Különböző hadjáratokba vitte őket, még a Duna-medencébe is, melynek erősségeit, fő felvonulási útjait igyekezett kipuhatolni. Személyesen tárgyalt az ottani hun, avar és székely vezetőkkel, majdani tervéről.

862-ben Pannónia területére vezetett hadjáratot, amiről Hinkmár érsek is tudósít. Egyre több, újabb adat szól amellett, hogy Árpádéknak a Kárpát-medencébe történt visszatelepülése ekkortájt történt meg. Még azt megelőzően felvették a kapcsolatot a besenyőkkel. Árpád elhatározta, hogy szerződést köt velük, és pedig úgy, hogy a "Dentu-Magyariából" való kiköltözés után azt átadja nekik, aminek fejében azok támogatni fogják a magyarokat az Etelközbe való átköltözésük során, onnan pedig tovább, a Kárpátok-övezte Duna-medencébe. Etelköz kiürítését követően pedig azt is átadja nekik. Ezt a szövetséget azzal tetőzték be, hogy Árpád elsőszülött leányát, Ágocskát a besenyő vezérhez, Teveléhez adta feleségül. A besenyők egy része még a honegyesítési harcokban is részt vett. Ezeket Árpád a magyarokkal egyenrangú törzsként az ország szívében, Nagykáta környékén telepítette le. Közben találkozott három avar törzs vezetőjével: Abával, Borssal és Örsúrral. Ezek ugyanis már várták a magyarok érkezését, és részt kívántak venni a honegyesítésben.

Árpád hazatérte után a Szer-ben, a törzsek vezéreivel együtt megállapították, hogy elérkezett az Etelközbe való átköltözés ideje, és a nagy feladatra készen állnak. Egyedül a Gyarmat törzs vezére vált ki a törzsszövetségből, és népe felével korábbi lakóterületére, a Kaukázustól délre húzódott vissza. Álmos ekkor már túl volt 50. életévén. Árpád népszerűsége egyre nőtt. Ő lett a tényleges vezér. Reá várt a nagy feladat, hogy népe biztonságba helyezése és a besenyőkkel

kötött szerződés értelmében kiűrtse "Dentu-Magyariát." A nagyarányú helyváltoztatást Árpádék ragyogóan végrehajtották, a besenyők pedig betartották szerződésbeli kötelezettségeiket, akkor is, csakúgy mint később, amikor Etelközből a Kárpát-medencébe vonultak derék őseink. Tévedés tehát azt hangoztatni, hogy a besenyők nyomására, fejvesztetten indultak el a magyarok korábbi szálláshelyeikről, ahogy azt a finnugristák, hamis történelmünk kreálói és szószólói hirdetik, hiszen egy falvédőről lelépett laikus előtt is világos, hogy egy úzótt, zilált és vert sereg nem tudta volna végrehajtani a Kárpát-medence elfoglalását és végképp nem alkothatta volna Európa legerősebb haderejét és államformáját, amelyet rettegve figyelt még a német-frank birodalom is.

Árpád mai értelemben vett "vezérkari főnöke" a kipróbált Kurszán volt, aki a katonák kiképzését végezte, s azok felszerelését az akkori hadviselésnek megfelelően, a világon a legmagasabb szintre emelte. Kitűnő futárszolgálatot vezetett be. Árpád minden "tumán" - mai szóval tömény - élére bevált parancsnokokat állított. Jórésük már bejárta Pannóniát. Az Árpád vezette Megyeri törzs vezérkarában ott találjuk nagybátyját, Hüleket is. Minden törzsnek kijelölt szálláshelye volt. Így Árpád törzsétől délre az Ond által vezetett Tarján törzs helyezkedett el, mellette a Tas vezette Jenő törzs volt található, tőle nyugatabbra az igen erős Nyék törzs állomásozott. Egészen a Duna torkolatáig uralták a terepet Árpád fiának, Leventének a vezetése alatt. A körültekintő előkészületeket a Bolgár Birodalom akkori hatalma tette szükségessé.

Etelközben aztán történelmünk egyik legfontosabb eseménye történt: A 875 körül megtartott Szer-en Árpádot pajzsra emelve, a törzsek vezérükké és uralkodójukká választották. A Vérszerződésre pedig úgy kell tekintenünk, mint Európa első alkotmányára, amiként az is volt! Ezzel párhuzamosan megszületett az alkotmányos uralkodás első alaptörvénye. Időközben Árpád szövetséget kötött Arnulf frank királlyal. További terve az volt, hogy rávegye Bölcs Leót, a bizánci császárt arra, hogy együttes támadást intézzenek a Bolgár Birodalom, a térség másik legerősebb hatalma ellen, mivel ezen birodalom csaknem fele a Kárpát-medencébe nyúlt. Ennek az volt az akadály, hogy Bölcs Leó a besenyőkre fente a fogát, mivel azok állandó zaklatások alatt tartották birodalmának északi tartományait. Ilyenformán egyelőre nem kerülhetett sor egyezsége, mivel Árpád viszont szövetségben állt a besenyőkkel.

Egyedül a bolgárok álltak tehát a honegyesítés útjában, amikor egyszer csak követ érkezett Bölcs Leótól Niketász Szklérosz személyében, aki ezúttal maga hozta a szövetségi ajánlatot a bolgárok ellen. Az történt ugyanis, hogy a bolgár Simeon megtámadta Bizánc északra fekvő tartományait. Így, a Bizánccal kötött szövetség értelmében létrejött a közös front. Bölcs Leó hajói szállították a magyar harcosokat fel a Dunán. Középtájon Levente csapatai a Duna északi, Tas csapatai pedig annak déli oldalán szálltak partra. Levente szívós bolgár ellenállásra talált. Ennek ellenére sikeresen megtörte a bolgár harcvonalat. Ekkor azonban nagy változás következett be a görög (bizánci) politikában: Bölcs Leó jelentős katonai ereje tért vissza a szaracénok elleni háborúból, és hatalmas erővel törtek a bolgár Simeon csapataira. Ennélfogva a két tűz közé került Simeon feltétel nélküli békét kért, amit meg is kapott. A bizánci császár azonban elárulta a magyarokat. Visszaszolgáltatta Simeonnak azt a 30 ezer főnyi bolgár katonát, akiket Tas vezért ejtett foglyul és adott át Bölcs Leónak. (Csalárdságát évtizedek múlva alaposan megbosszulta Botond Bölcs Leó fiánál, Konstantinnál!) Ekkor azonban Simeon fellélegezve és jócskán

megerősödve, minden erejével a magyarok ellen fordult. Ezt tetézte, hogy a görögök a magyar csapatok szállítására rendelt hajóikat visszavonták, így a Dunán való átkelés további véráldozatba került. Mindezek ellenére Simeon nem sok sikert ért el, ugyanis a Nyék törzs még erős maradt, s a bolgárokat Kelet felé kényszerítették, ahol az ott állomásozó magyar csapatok rettentő támadásai elől fejvesztve menekültek amerre tudtak. Ezt követően soha többé, még csak megkísérelni sem merték az összeütközést Árpád seregeivel.

Levente és Tas hősi halált halt, viszont a Kárpát-medence teljes egészében felszabadult.

A Kárpát-medencébe érkező magyarokat 15 000 lovas katonával várták a székelyek. Anonymus szerint Árpádot további hét avar vezér várta és köszöntötte, akiket a krónikás hunoknak mond. Ezek a vezérek a következők voltak: Acsád, Ed, Böngyér, Edömér, Vajta, Ete és Ketel. A harcok és csetepaték elcsitulása után Árpád összehívta a törzsek vezetőit a Csongrád mellett tartott Szer-re. Ez a mai Pusztaszer. Itt egy átfogó tárgyalássorozat és újabb Vérszerződés után megállapították az új haza nevét, ami Magyarország lett.

Árpád a Megyer, avagy Magyar törzsszel a Közép-Duna két partján telepedett meg. Középen a fejedelmi nemzetség, a törzs többi nemzetségei által körülvéve. A fejedelmi törzstől északnyugatra helyezkedett el Szoárd és Lél hadnagyok törzse, a Kéri törzs vezérének, Hubának a nemzetsége, a Szemere nemzetség és a két törzs Alap, valamint Pók nemzetségei. Tőlük délre telepedett le Bogát vezér Kál és Bulcsu nemzetsége. Az al-Duna két partján a Botond, illetve a Kán nemzet kapott helyet... Ez a felsorolás korántsem teljes, ami nem is célo, mivel kevesebbet markolva kívánok a részleteknél sokkal többet nyújtani.

Megindult tehát a magyar élet a Kárpát-medencében. Mindenkinek saját otthona lett. Megkezdődhetett a vetés és aratás, a termények begyűjtése, amit a szerszám-és kézműipar felélénkülése kísért. Nyájak és ménesek legeltek a mezőkön. A családok végre boldogan élhették teremő mindennapjaikat olyan fejlett közigazgatási rendszer keretében, amelyet ma is megcsodál minden kutató. Két évtizedig tartott a magyarok nyugodt országépítő munkája. Nyugati, német szomszédunk igencsak ferde szemmel nézte a magyarság fejlődését és gyarapodását, a nemzet messziről magával hozott magasrendűségét és országépítő tehetségét. Erre aztán hamarosan meg is született az elhatározás: *A magyarokat meg kell semmisíteni!* Ez tehát az adott kor történelmi és hadászati feltérképezésének kiinduló pontja. Az, hogy a magyarok csupán a saját birtokjogukat érvényesítették a Kárpát-medencébe történt visszaköltözésükkel. Be sem tették a lábukat a tőlük nyugatabbra eső területekre, nem is volt szándékukban. A Nyugat vonult fel ellenünk, mégpedig totális, nemzetmegsemmisítő szándékkal, amely tény a történész urak következetes alávalósággal megkerülik.

A pozsonyi csata

Így adódott, hogy a magyar történelem legfontosabb és legdicsőbb dátumává lett a 907. július 3-tól 7-ig terjedő időszak. Ekkor biztosította nemzeti megmaradásunkat Árpád nagyfejedelmünk a "pozsonyi csatában" kivívott, mindent elsöprő győzelmével, amely harci teljesítmény kivívta az egész akkori világ csodálatát és tiszteletét.

A Nyugat féltékenyen figyelte az egyre erősödő és óriási gazdasági, valamint katonai erőt képviselő magyar állam izmosodását és boldogulását. A Kárpát-medence fontosságával is tisztában voltak. Ezért aztán Gyermek Lajos, más néven Ludwig, tanácsadóival egyetértve elhatározta Magyarország szétverését és elpusztítását. Féltek persze a magyarok bosszújától is, mert a Fischa melletti tárgyalásra meghívott Kurszánt, Árpád hadügyi képviselőjét 902-ben meggyilkolták... Haditervük szerint a jobbára nehéz gyalogságból álló haderőnek három oszlopban kellett felvonulnia a Dunán, s annak mindkét partján. Végül is összeállították a magyarok ellen indítandó egyesített európai seregek 100 000 főt számláló hatalmas armádiáját. A Duna jobbpartján haladó hadoszlopban Dietmar salzburgi érsek, Zakarias sábeni, Otto freisingi püspökök, Gumpold, Hartvich és Helmprecht apátok zászlóaljai vonultak a mintegy 40 000 főnyi sereg élén. A Duna balpartján Luitpold keleti örgróf vezényelte 50 000 főnyi seregét. A Dunán a hajóhad haladt 10 000 fős védelmi erő kíséretében a király rokona, Sieghard herceg, valamint Rathold, Hatto, Meinhard és Eisengrin bajor főurak parancsnoksága alatt. Maga a király a tartaléksereggel Ennsburgnál maradt.

Az Ennsen innen tartózkodó magyarok, látva a túlnyomó erőt, visszavonultak. Erre a németek három hadosztálya akadálytalanul haladt előre, egészen Pozsony közeléig. Eközben a magyarok kisebb rajtaiütésekkel tapasztalták ki a németek reagálásait. A salzburgi érsek érzékelte, hogy nem vonulhatnak mélyebben magyar földre, s a kisebb ellentámadásokkal szemben megerősített táborokba szerveződtek. Időközben aztán egybesereglettek a magyar nemzetségek kontingensei is. Az együttes magyar haderő elsőként a főpapok tábora ellen indított félelmetes támadást. A magyarok nyilai tetemes veszteségeket okoztak az ellenségnek, amely azonban elég erős volt ahhoz, hogy egyelőre állta a rohamot. A magyarok rohamai azonban kiszámíthatatlan időközönként és helyeken ismételten megújultak, s amilyen gyorsan érkeztek, olyan gyorsan vissza is vonultak, jövet-menet szakadatlan nyílzáporral véreztetve a németeket. Ez folyt éjjel és nappal, megállás nélkül, amitől az ellenség kifáradt és elbátortalanodott. Ekkor aztán egyesült erővel, minden oldalról fergeteges és végzetes rohamot intéztek a magyarok a bajorok ellen, s az ellenséges táborot pozdorjává zúzták. Dietmar érsek, Ottó és Zakarias püspökök több főpappal együtt holtan maradtak a csatatéren. A magyarok pedig még az éjszaka folyamán csöndesen átúsztattak a Dunán, s a magyar hadsereg másnap hajnalban, mielőtt Luitpold értesülhetett volna a túlparton történt teljes vereségről, hirtelen a magyar támadás kellős közepén találta magát. Ennek során seregei csaknem teljesen megsemmisültek. A fővezéren, s Eisengrin királyi főasztalnokon kívül tizenkilenc bajor fővezér esett el a viadalban, amelynek következtében a csatateret ezrével borították az ellenség elesett katonái. A magyar ellentámadás elől csak nagyon keveseknek sikerült Ennsburgba menekülniük. A bajor nemesség teljes egészében ott veszett.

Harmadnap a hajóhadra került sor. A flottát a fedező hadosztályok tönkrevérése után a magyar újaszok taplós, illetve szurkos nyilai segítségével felgyújtották. Sieghard herceg csak futás árán menthette meg életét. Rathold, Hatto és Meinhard a halottak között maradt. Így a magyarok három nap leforgása alatt három hatalmas sereg fölött ünnepelhetek tökéletes diadalt.

A megtámadottak tehát támadókká váltak, s egészen Ennsburgig a menekülők sarkában voltak, ahol Lajos király pihent hadával ellenük vonult. Azt a térséget, amelyen a két seregnek

találkoznia kellett, kétoldalt erdők szegélyezték. Ezeket a magyar harcosok jóelőre elfoglalták. A királyi csapatok támadását követően a magyar lovasság hamarosan menekülést színlelve futásnak eredt. A németek diadaluk reményében nagy lendülettel a magyarok után nyomultak, de amint az erdő mellett elhaladtak, a lesben álló magyar harcosok bősztöréssel hátba támadták az ellenséget, a "menekülő" magyar lovasság is megfordult hirtelenjében, s a két tűz közé szorított németek bekerítve, a nyilak gyilkos ösztüjében, szinte az utolsó szálig elhullottak. Maga a király is csak nagy ügyel-bajjal tudott néhányad magával Passauba menekülni. A német, illetve az egyesült európai seregek veresége teljes volt.

Mindennek az lett a következménye, hogy a magyarság, erejének tudatára ébredve, érthető bosszúvágyból Nyugat-Európára zúdult, és egész Bajorországot letarolta. Lajos király többé nem mert Bajorországban tartózkodni. A bajor tartományok egészen az Enns folyó vonaláig a magyarok birtokába kerültek és ott is maradtak, egészen Géza vezér idejéig.

Árpád ezekben a káprázatosan diadalmas, mindamellettt öldöklő csatákban elvesztette a kitűnő hadvezéri képességekkel megáldott három fiát: Tarhost, Üllőt és Jutast. Ő maga is megsebesült. S ha nem is a sebesülés következtében, de néhány hónap múlva maga is visszaadta lelkét a Teremtőjének.

Megemlítendő, hogy az elesett Luitpold utódául kinevezett Arnulf örgróf Árpád unokáját, Üllő leányát vette feleségül. Ez a lépés világosan jelzi, hogy a beházasodás diplomáciájával is igyekeztek a németek megnyerni a magyarok kegyeit és szövetségét.

Nehezen érthető, miből táplálkozhatott az az illúzió, hogy a magyarok megtorlatlanul hagyják az ellenük felsorakozott hatalmas nemzetközi haderő létükre törő, totális megsemmisítéssel fenyegető gyilkos hadjáratát? S vajon honnan az a cinizmus, amely a megtorló magyar válaszcsepásokat ítéli el, latba vetve minden elmarasztaló jelzőt, nem véve tudomást arról a támadásról, amely a magyarság teljes kipusztítását célozta, s amely kiváltó oka volt a magyar haderő meg-megújuló, félelmetes visszavágásainak, nagyjából az alábbi, közel sem teljes felsorolás szerint:

909-911: támadó magyar katonai egységek a Rajna vidékén

911: magyar lovashadak támadásai Fuldánál

913: ütközet Öttingennél

917: magyar lovassereg rajtaütései Metznél

918: magyar hadak rohamai a Bremeni tengernél

919-924: magyar lovasrohamok a szász hercegségek ellen

921-924: magyar támadás Lombardia, Aquileja és Toulouse ellen

926: Szent Gallen és Champagne megrohanása

933: ütközet Merseburgnál, 9 évi béke Madarász Henrikkel

934: támadás Konstantinápoly ellen

937: magyar hadak az Atlanti óceánnál, Lombardia lerohanása

942-946: Otranto megtámadása

943: Konstantinápoly megtámadása

951: Toulouse megtámadása

954-955: Bulcsú leghengerlő háborúja, amelynek során végigver három frank országrészt majd Lotharingiát, szétzúzva Brúnó ellene felsorakozó hadseregét, lerohanva Köln és Maastricht, valamint Brabant vidékét, számtalan ütközet árán előrenyomulva Belgiumon és Lobbesen keresztül, megostromolva Cambrayt, ahonnan Észak-Franciaországon átverekedve magát, betörést hajt végre Burgundiába, majd Itáliában megtámadja Henrik tartományait és Friault. Elfoglalja Veronát és Aquileját.

955: augsburgi ütközet, vereség, majd az azt követő visszavágás: Bajorország, Alemannia, Szászföld, Thüringia, Lothárföld, Gallia, Lombardia és Itália lerohanása és megleckéztetése.

„Nincs a világnak egyetlen olyan nemzete, amely a támadó külháborúknak ezt a példátlan sorát, s zömében offenzív hadműveleteknek ilyen sorozatát felmutathatná, s nincs a világnak olyan történetírása, amely hasonló esetben ne tárná büszkén saját népe és a világ elé őseinek dicsőséges haditetteit. Nálunk azonban a szó szoros értelmében mindezt elsikkasztották, agyonhallgatták – agyonhallgatják.” (Grandpierre K. Endre)

HADVEZÉREK, A HARCTEREK MAGYAR HŐSEI

Bulcsú vezér

főhorka

(? - 955)

Generációkra visszamenően kimutatható az a fájdalmas öncsonkítás, amit azáltal hajtottunk végre, hogy magunkat kisebbítve, idegenek tetteiről zengedeztünk, saját hősiességünket, kiemelkedő tetteinket pedig megtagadtuk. Ez még akkor is lesújtó, ha tudjuk, mindez kényszerből, idegen érdekekből történt. Gyermekeink történelemkönyve tele van Caesar, Nagy Sándor, Xerxes "dicsőséges" hadjáratainak leírásával és elemzésével, mindeközben pedig még csak érintőlegesen sem tárgyalja azt a távoli évezredekbe nyúló, egyedülálló magyar történelmet, amely Jézus Urunktól kezdődően, Nimródon, Atillán, Álmoson és Árpádon keresztül fémjelzi azt a fölmérhetetlen történelmi utat, amelyet elődeink megtettek. Eme fényes és -- a többi nemzet történetéhez képest -- kitűnően dokumentált magyar őstörténet agyontiporva, megcsonkítva és megalázva hever előttünk a porban. Az Árpád nevéhez fűződő honegyesítés utáni első száz esztendő magyar hadtörténeti vonatkozásairól még saját tankönyveink is mindössze annyit tudnak, hogy őseink "rablóhadjáratokra" jártak, s ezek során 955-ben Augsburgnál "katasztrófális vereséget szenvedtek." Ezt a visszásságot az teszi rendkívül furcsává, sőt félelmetessé, hogy a honvisszafoglalás utáni száz esztendő hadtörténeti eseményeiről óriási mennyiségű magyar és idegen forrásanyag, temérdek adat és leírás áll történettudásunk rendelkezésére.

Netán az jelentette a problémát s jelenti ma is, hogy ezeknek az ismereteknek az összessége merőben más képet idéz, mint az a szegényes, tendenciózusan kiragadott néhány mondat, amit a szóban forgó eseményekről a magyar nép fiainak látniuk szabad?.. Nem kell találgatni, pontosan

erről van szó.

Az évezredes magyar-történelem-hamisítás háttere a titkos, ellenünk munkálkodó háttérhatalom azon parancsa, mely szerint a nemzet előtt nem tárulkozhat fel a valós magyar őstörténet. A "miértben" pedig benne rejlik a magyarázat is: Nem szabad kiderülnie annak a ténynek, hogy a magyarság a világ legősibb nemzete, letéteményese az eredendő kultúrának és civilizációnak, a tudományoknak és művészeteknek, a bátorságnak, az önfeláldozásnak és nemeslelkűségnek. Ezért az ellenünk fenekedő hatalmak remegő kézzel húznak újabb és újabb spanyolfalakat a magyar régmúltra nyíló rések elé, mert tudják, hogy ha a felnövekvő magyar generációknak rálátásuk nyílna a fennséget sugárzó régmúltjuk dicső tereire, ez a megismerés felismeréssé érlelődne bennük, s azonnal rádöbbenének küldetésükre. Arra, hogy a letúnt idők dicsfényében mutatkozó hatalmas, jellemes ősök által megnevesített múlt kötelez: Elvárja örökösaitől a helytállást, az érdekeink és igazságunk melletti föltétlen kiállást, egyúttal pedig erőt, hitet, önbizalmat ad ahhoz a könyörtelen harchoz, amelyet múltunk és jelenünk sárba tipróival szemben kell megvívni. Vagyis, a felismerés új magyar vezéreket, hősöket, héroszokat szülne, akik újkori Hunyadi Jánosokként vagy Mátyás királyokként adnák ki a parancsot ősi jussunk visszaszerzésére, s annak nyomán kizárólag győzelem, nemzetünk egekig történő felemelkedése, vagy hősi halál várna ránk.

Mindaddig, amíg ez meg nem történik, addig bizony marad a hazugság, a csalás, a lopás, a magyar szellem, test és lélek tudatos sorvasztása, többek között a hamis történelemoktatás eszközével. Ennek a hamisságnak egyik égbe kiáltó példája a honegyesítést követő száz esztendő harci tevékenységének teljes lenullázása és visszájára fordítása. Pedig ez a száz esztendő felöleli azt a nagy honvédő stratégiai komplexumot, amelyre azért volt szükség, mert amiként a pozsonyi csata is mutatja, a környező hatalmak elszánt törekvése volt és maradt, hogy Magyarországot együttes erővel megsemmisítsék. Ezzel szemben kellett felfejlődnie és helytállnia a magyarságnak. Ezt a hősi korszakot, amely a 10. század legnagyobb világszenzációja volt, az idegen akaratot tükröző hazug történetírás a "kalandozások koraként" intézi el úgy, hogy annak csupán egyetlen mozzanatát, az "augzburgi vereséget" ecseteli élénk színekkel, ami természetesen semmilyen tekintetben sem felel meg a valóságnak.

A 955. évi magyar háború, az "augzburgi csatavesztéssel" aposztrofálva, ebben az elszigetelt formában nem is létezett. Létezett ellenben egy 954-955-ös háború, amely hiányzik a köztudatból. Márpedig a magyar külpolitika és hadművészet mintegy 60 esztendőn átívelő szakasza a magyar történelem legragyogóbb, és a német történelem legszégyenteljesebb fejezete. Ezen belül a 954. évi magyar hadjárat a 10. század olyan világszenzációja volt, amelynek hírért Moszkvától Londonig, a skandináv világtól Cordováig, Rómától Bizáncig visszhangozta a külvilág. A 10. század derekán nem volt olyan gyerek Európában, aki ne ismerte volna ezt a nevet: **Bulcsú**.

A német és osztrák történelemoktatás anyagából teljes egészében hiányzik ez a hadjárat, s csak a szépségflastromot jelentő augzburgi ütközet van benne felemlítve nemzeti-nevelési szempontok miatt. Ez német szemszögből talán még érthető. Amennyire érthető ez az ő szempontjukból, annyira érthetetlen, hogy a mi történelemoktatásunk anyagából is éppen így hiányzik, s az is csak

az augsburgi ütközetet taglalja, holott a 954-es nagy magyar hadjárat jelentőségében, zsenialitásában és korántsem öncélú irányultságát tekintve messze fölülmúlja Július Caesar, Hannibál és Napóleon hadjáratait. Mindenesetre Hannibálról nem csak azt tanították a vörös fasizmus eluralkodása előtt, hogy miután őt az emigrációban is kérlelhetetlenül üldöző rómaiak elől nem volt már hova menekülnie - öngyilkos lett. Hasonlóképpen Napóleonnól sem csupán a waterlooi vereség kapcsán, illetve Szent Ilona szigetére történt száműzetése révén kellett ismereteket szerezni annak idején a gimnáziumokban. A világ egyik legnagyobb hadvezérével, Bulcsúval viszont így járt el saját történetírásunk... Amilyen felemelő érzés történelmünk eme dicsőséges lapjait visszapörgetni, éppoly szívszorogató és arcpirító dolog tudomásul venni, hogy mindezt megtagadtuk...

Bulcsú, vagy amiként kortársai nevezték: Vérbulcsú, ezen óriási léptékű, lehengető európai hadjáratáról - amelyhez hasonló méretezésű katonai vállalkozás Atilla nagykirályunk hadjáratától Batu kán tatárjárásáig nem volt Európában -- úgy hiszem -- nem lesz érdektelen megemlékezni, különösen mostani szorongatásaink közepette. A kitűnő szerző, Padányi Viktor anyaggyűjtő és összegező munkája (Vérbulcsú c. tanulmánya) nagyban segíti tájékozódásunkat.

"Bulcsú alakja messze kimagaslik a kor horizontján. Téved az, aki benne csupán a magyar törzsi vezérek egyikét szemléli. Bulcsu a maga korában Európán is túlnövő hadvezér és diplomata volt. A magyar törzsszövetség főhorkájának közjogú méltóságán túl a nemzetközi politika terén is két ritka kegyet és elismerő nemzetközi címet viselt, olyan címeket, amiket az adott korban csak uralkodók viselhettek: "ő a bizánci császár vendégbarátja" és "római patrícius". Mind a két cím nemzetközi elismerést nyilvánít ki. Csak aki tisztában van a kor bonyolult etikettjével s annak jelentőségével, az tudja megérteni, hogy mit jelentett külföldi személynek az isteni ceremóniákkal körülvett bizánci császár "vendégbarátjának" lenni. A "római patrícius" cím adományozása a Kr.u. 6. századtól kezdett divatba jönni. A ravennai udvar, a bizánci udvar és a római pápai udvar adta kitüntetésül külföldi királyi személyeknek. Ezt a címet kapta és viselte élete végéig Alarich gót király, Theodorik császár, a frank királyság megalapítója, valamint Nagy Károly.(?) Nos, Tas vezér unokája, Bulcsú, egyéb magyar és nemzetközi címei között ezt a címet is viselte. Ha a névjegy akkoriban divat lett volna, Bulcsu horka névjegyén meglehetősen hosszú lett volna a titulus.

Föltételezem, hogy sikerült némileg érzékeltetni, ki volt társadalmi és politikai értelemben Bulcsú a magyar és a nemzetközi életben. A képet azonban még ki kell egészíteni azzal, hogy mindezekon fölül Bulcsú horka volt a 10. század Európájának legnagyobb, fölülmúlhatatlan hadvezére. Az ő személye mellett magaslik fel az induló 954-es háborúban az északnyugati határvédő törzs vezére, Zoárd fia, Huba vezér unokája, Lehel, aki a "vezérkari főnök" szerepét tölti be. Ezzel párhuzamosan tanulságos dolog láttatni a kor politikai történéseit, amelyek háttérben ott húzódik a Nyugat egyesített haderejének 907-ben történt Magyarország elleni bevetése, ami a magyarság térképről való leradírozásának szándékával történt. Minden ezt követő magyar katonai hadmozdulatnak ez a nyugati, nemzetgyilkos orvtámadás volt a mozgatója. Ezzel egyszer s mindenkorra el lehet némítani azokat a rosszindulatú vagy tudatlanságból eredő locsogásokat, amelyek unos-untalan "magyar rablóhadjáratokról", "magyar barbárságról",

„kalandozásokról” handabandáznak, nélkülözve minden tényt és hitelességet, messze-messze megkerülve a magyar hadviselés céljait és "tisztaságát". Egy tiszta történelmi háttér előterében viszont fény derül a magyar politika és a magyar fegyverek fölényére, súlyára és a hadászati motivációkra.

A hadjárattal kapcsolatban, amely egyszerre töltötte el rémülettel és kétségbeeséssel az egész akkor ismert világot, egykorú följegyzések 100 000 magyar harcosról beszélnek. Az adatok nem túloznak, mert az akkori Magyarország ki tudott volna állítani ekkora hadsereget, de föltételezhető, hogy a hadvezetés egy támadó háborúba, az országon kívülre nem vetett be ekkora erőt. Mindenesetre a hadba induló seregben jelen volt a horkák és Lehel törzsének két hadosztálya, s a többi törzsek által küldött kontingensek. Ez a haderő együttesen tehát 35-40 000 főt tehetett ki, amikor 954 tavaszán, 120 000 lóval (!) megindult. (A magyarok szokás szerint egyénenként átlag 6, sőt 10 lóval indultak, részben azért, hogy a lelovagolt lovakat gyakran lehessen cserélni, részben pedig, hogy legyen mire csomagolni a zsákmányt. Málhájuk alig volt. Tartalék élelmük egy kis zsák húspor, egy zsákocska köles és szárított tarhonya, természetesen a fegyvereken kívül.)

A sereg a szövetséges bajor és sváb tartományokon harc nélkül átvonulva, előbb végigverte a három frank országrész seregeit a Rajna innenső oldalán, amelyek Ottó koronatartományai voltak. A frank erők megsemmisítése után a magyar haderő átkelt a Rajnán és Lotharingiában teljes egészében felmorzsolta, majd megsemmisítette Brúnó lotharingiai haderejét, amely fegyvertény után Vörös Konrád, Wurmsban ünnepélyesen és gazdag ajándékokkal fogadta a magyarokat. Néhány napi pihenő után Brúnó másik tartományába, Köln és Maastricht vidékére vonultak, ahová mellesleg maga Vörös Konrád kalauzolta őket. A tartomány teljes katonai erejének tönkreverése és a tartomány végigpusztítása után Brabantba nyomultak előre, a mai Belgiumba, majd Lobbesen átverekedvén magukat, Cambrayt ostromolták meg! Cambray alól délkeleti irányban, Észak-Franciaországon száguldottak végig, megszámlálhatatlan, elsöprő fölényű katonai győzelem nyomán. A Laon-Rheims-Chalons vonalán haladva, Ottó további tartományára, Burgundiára törtek, amelyen úgyszintén megállíthatatlanul nyomultak végig.

Burgundiából a Rivierán át Itáliába törtek be déli irányból, tehát hátulról támadták meg Henrik tartományait, valamint Friault. Elfoglalták Veronát, és körülbelül 500 évvel Atilla ismert hadjárata után Aquileját. Friaulban megsemmisítettek minden katonai létesítményt, végigtarolták az egész tartományt, s onnan vonultak haza, 954 szeptemberében.

A hadjárat hét hónapig tartott. Ezalatt a sereg mintegy 5000 kilométert tett meg, a kisebb kitérőket nem számítva. Ha a hadjáratot csupán a felvonulás szempontjából szemléljük, látnunk kell, hogy a hét hónap leforgása alatt körülbelül 250 éjszakázást, 500 étkezést, 500 etetést és itatást kellett teljesíteniük 120 000 ló számára! Ezalatt öt nagy folyóátkelést hajtottak végre (Enns, Rajna, Rhone, kétszer a Po.) Az ütközetek száma megszámlálhatatlan.

Bulcsú hadjárata egyszerűen megrendítő volt az egész akkori világ számára. Az európai közvélemény kétségbe volt esve. A templomokban mindenütt szentségimádások keretében könyörögtek a szorongó litániákon: "De sagittis Hungarorum libera nos Domine!" - A magyarok nyilaitól ments meg Uram minket!" Arról kissé megfeledkeztek a buzgó lelkek, malasztot

harmatozó templomaikban, hogy imáik erejével eltántorítsák uralkodóikat a magyarok elleni összeesküvésüktől. Anélkül ugyanis a magyarok soha, míg a Föld forog, nem törtek volna rájuk, nem lett volna szükség arra, hogy elvegyék a kedvüket a további Magyarország elleni hadjáratoktól, amelyek országunk és népünk teljes megsemmisítését tűzték ki célul.

Ezeknek a tényeknek a történelmi oktatásból való "kimaradására" a tudatlanság sem mentség. Mert a hazug és hamis történelmi láttatás, hatásait tekintve már közbűntény, nem mások - magunk ellen!

Bulcsú horka nevét a Felvidék egyik községe -- szülőfalum -- Búcs neve őrzi.

MI TÖRTÉNT AUGSBURGNÁL?

A csata lezajlásának körülményeit Grandpierre K. Endre tisztázta a legalaposabban és legkörültekintőbb módon, ezért kell ragaszkodnom az ő feldolgozásához, amennyiben áttekintő, ám tömör összegezést szeretnék nyújtani: Titok fedí, mi történt a Lech folyó mentén az Augsburg városától mintegy másfél kilométerre eső híd közelében 955-ben, Bulcsu második nyugati hadjárata során, mi okozta Lehel és Bulcsú vezérek seregének pusztulását.

"A német és olasz seregek -- tudósít a Bécsi Krónika – hirtelen rátámadtak a magyarokra, úgy hogy még ha akartak volna, akkor sem menekülhettek volna el, mert egyik oldalon meggátolta őket ebben a néhány nap óta csodálatosan megáradt Lech folyó, a másik oldalon pedig fal módjára az ellenséges sereg szorította őket."

Nem tudjuk, hogy milyen lehetett a Lech folyó ominózus hídjá, amelyen 955. augusztus 10-e éjszakáján a magyar sereg átkelt, milyen széles volt, hány lovas férhetett el egymás mellett rajta, s így több minden felderíthetetlen marad. A csatában részt vett két magyar hadsereg, létszámát a kútforrások fölöttébb ingadozó, bizonytalan becsléssel 25.000-50.000-75.000 lovasra teszik. Kiszámították, hogy 20-25.000 lovast véve alapul, a hídon való átkeléshez zavartalan körülmények között három és fél - négy órára volt szükség. A magyar sereg viszont csak éjfél után vagy éppen a hajnali órákban kezdte meg az átkelést. A hídon való átkelést a magyar vezérek azért tették az utolsó pillanatra, hogy ily módon meglephessék ellenfeleiket. A haditerv kiélezett volt, a hadvezetés úgyszólván mindent egy lapra tett fel: arra, hogy a hídon való átkelés zavartalanul, terv szerint zajlik majd le. Az átkelés azonban nem így sikerült, nem bonyolódott le a remélt idő alatt és feltehetően ez okozta a katasztrófát. Különös az is, hogy nem számolt a hadvezetés a Lech folyó áradásával sem, és ha ez váratlanul az utolsó napokban vagy az utolsó napon következett is be, kérdés, miért nem módosította eredeti és amúgy is végsőkéig kiélezett -- mert az átkelés optimálisan meghatározott időtartamára épített -- tervét. Negyed- vagy félszázezer, de esetleg azt is jóval meghaladó lovassal átkelni egyetlen keskeny, nem erre a célra készült hídon, példátlan vakmerés, valóságos istenkísértés, kivált ha számba vesszük, hogy a lovaknak a teljes felszerelést is magukkal kellett vinniük s az átkelésre kiszabott idő egyetlen éjszaka, illetve egy fél éjszaka volt, még hozzá viharos, esős, bizonyára szeles éjszaka. Természetesen nincs rá adat, hányszor buktak le és hányan az örvénylő hullámok közé, milyen

torlódások keletkeztek, arra vonatkozóan sincs, hogy mire a hajnal felderengett, hányan keltek át, hányan maradtak a túlparton, s a gyötrelmes éjszakától mennyire merültek ki a katonák. Hajnalra sem fejeződött be az átkelés.

Bizonyosra vehető: az átkeléssel járó lárma és fényjelek nem maradhattak észrevétlenül az Ottó császár vezette nemzetközi sereg előtt sem. A császári kémek, felderítők természetesen az átkelés minden mozzanatát jelezték a hadvezetésnek, s az ellenséges sereg csapásra felkészülten várta az alkalmas pillanatot. Kérdés: miért vállalták a magyar vezérek ezt a kockázatot? A válasz adott: a Lech folyó az elmúlt napok nagy esőzései miatt annyira megáradt, hogy lehetetlennek mutatkozott lovastul átkelni a háborgó hullámokon. Egyben ez azt is jelzi, miért várakozott a magyar had napokig Augsburg alatt és miért érezték a magyar vezérek immár halaszthatatlannak a folyón való átkelést, azaz: nem eredeti terveik szerint jártak el, hanem engedtek a körülményeknek. Még nagyobb hibát vétettek azáltal, hogy -- minden eshetőséggel számolva -- nem állítottak erős őrséget a sereg védelmére. Hiba hibára torlódott hát, és a vigyázatlanság végzetesnek bizonyult. Határozott jelek mutatnak arra, hogy az átkelést valami megzavarta. Lehet, hogy a híd rongálódott meg, de valószínűbb, hogy még az átkelés befejezése előtt megindult a német támadás. Hadsereg folyón való átkelésének -- miként ezt számtalan történelmi példa tanúsítja -- két kritikus pontja van: a/ ellenséges támadás átkelés közben, b/ támadás közvetlenül az átkelés befejezése körüli időpontban, még mielőtt az átkelt sereg harci állásokba fejlődne s a folyó mentén, a hídfőnél, kis területen van összetorlódva. Ekkor érhetne pusztító támadás a Lech folyón átkelő, s az éjszakai viszonyoktól elcsigázott magyar harcosokat. Elöl tűz, hátul víz. A küzdelem viszonylag rövid ideig tartott." (Grandpierre K. Endre)

"Az ellenség vitézbbjei eleinte ellenállást fejtettek ki -- írja az egykorú Widukind (925-1004), majd mikor látták, hogy társaik futásnak erednek, ők maguk is megijedtek, és a mieink sorai közé keverve lemészároltattak. A többiek egy része, miután lovaik fáradtak voltak, a legközelebbi falvakban húzták meg magukat, de ezeket a felfegyverzett lakosság körülfogta és az épületekkel együtt felégette. Mások a folyón átúszva akartak elmenekülni, de a túlsó meredek parthoz érve visszabuktak és elnyelve a folyó áradata által vesztették életüket.

Miként nagyították fel nemzeti kataklizmává az augsburgi ütközetet? A magyar eszmélet ellen az augsburgi csata után olyan gigantikus szellemi háború indult, amely korszakok történéseit meghamisítva, ellentétére fordítva a magyarság szellemi életét, ezredévnyi időtartamra magatehetetlen báránnyá téve leterítette, mákonyos gözeivel tévtanok útvesztőibe sodorta. Eredettudatát, Istenét, fényes múltjának emléktárait elrabolta. Roppant lélekölő, szellemmetyelvező, eszméletfojtogató erők törtek a magyarságra, hogy elrejtse előle az ellene elkövetett vérlázító bűntetteket s ezer évi halálos vergődésének valóságos okát. Hazugságfelhők kóvályognak fölöttünk s elfedik, beszűkítik történelmi látóhatárunkat. Hazugságáradatban evickél a magyar géniusz. Lepel leplet fed, akár a hagyma rétegei. S a belső mag, a hazugság-középpont az augsburgi ütközet. Augsburgnál minden eldőlt, - mondják. A Lech-mezőn megsemmisült a magyar katonai hatalom, a magyar katonai erő. Magyarország az augsburgi vereség következtében védtelenné vált, elvesztette önvédelmi képességét a külső támadásokkal

szemben...

Így volt-e

valójában? A magyar, miként már utaltunk rá, a tizedik évszázadban dicsősége teljében álló hatalmas nemzet volt, uralkodó nemzet, Európa leghatalmasabb nemzete, szabad, korlátlan, legyőzhetetlen, megközelíthetetlen

Háromnegyed évszázaddal az árpádi honvisszafoglalás után azonban Magyarország, és vele a magyarság sorsa, mindeddig elpalástolt és felméretlen drámai változáson ment át, egész Európa sorsát meghatározó és megfordító változáson. Végzetes szerepcsere történt. Az ellenlábás nélküli magyar hatalom (a nyugati népek félelme) helyet cserélt a német hatalommal és annak hovatovább kis híján már-már holmiféle vazallusává, hűbéresévé süllyedt. Az európai hadviselés iránya is megfordult, addig a magyarok támadták ellenállhatatlan lendülettel a nyugati országokat, ettől kezdve Magyarország vált a nyugati hadak célpontjává, hadszínterévé, őt támadták a nyugati hadak, s ha addig ő tette támadó seregeinek hadszínterévé Európát, ekkortól ő vált a nyugatiak (nemsokára a mindenfelől támadó népek) hadszínterévé. De óriásiak voltak a belső változások is. A magyar faj életereje látványosan meghanyatlott, függetlensége, szuverenitása megcsorbult, nemzeti egysége, társadalma megbomlott, önbecsülése, összetartozástudata, nemzettudata megrendült, ősi hagyományaihoz, nemzeti múltjához, életformájához való szoros kötődése meglazult, Istenétől elszakadt és ősi, mindeddig érinthetetlen és sérthetetlen felségterülete is csorbulni, fogyni kezdett.

E

félelmetes átalakulásokat egyházi és kincstári történetírásunk csaknem teljesen elnyelte, s a korszak történetét alapjaiban átgyúrta, eltorzította, kedvező és szerencsés fordulatnak állítva be a magyar nép gerinctörését, a legnagyobb tragédiát, amit ez a tragikus sorsúvá vált nemzet az utóbbi ezredév során megért, s ami máig hatóan megpecsételte a magyar nemzet sorsát.

A családságról, avagy a titkos erők szerepéről

Közhely, de fel kell említenünk: a háború nem a véletlen és a hadiszerecsene vak forogtága. Egyenlő és közel egyenlő erők megmérkőzése esetén véletlen tényezők is beleszólhatnak az események alakulásába, jelentős eltérések esetén azonban jobbra elemi törvényszerűségek szabják meg a várható eredményt. Megszokott körülmények között érvényesülnie kell a minőségi-mennyiségi faktoroknak, s a törvényszerűségek alapján a jobbik félnek kell győznie, annak a félnek, amely az alábbiakkal rendelkezik: a/ magasabb katonai kultúrával, b/ haditechnikai fölényvel, c/ gyakorlottabb harcosokkal, jobb minőségű katonai emberanyaggal, d/ tapasztaltabb, magasabb szintű hadvezetéssel. Vitathatatlan, hogy a Lech mezei ütközetben valamennyi tényezőt tekintve a magyarok voltak jelentős fölényben. Mégis kikaptak. Figyelembe kell vennünk azt is, hogy ezek az összetevők semmi esetre sem változtathatók meg, illetve nem sajátíthatók el egy-két év vagy évtized alatt. A katonai kultúra magas szintjének elérésére éppúgy tetemes idő szükséges, mint a polgári kultúra elsajátítására vagy éppen az évszázadok óta minden ellenállást legázoló szkíta-magyar katonai fölény behozására. Szorosabb értelemben vett katonai szempontból tehát érthetetlen és megmagyarázhatatlan I. Ottó győzelme és a magyarok veresége.

El kell fogadnunk, hogy a nyugati fél a magyarokat valamilyen módon kelepcébe csalta. A vereség tényén természetesen ez mit sem változtat. De tán a titkosság és hazudozás kódét kissé

feloldja. Tény viszont, hogy középkori krónikáink egyöntetűen az ellenség gonosz cseléről szólnak s arról, hogy a Lech mezőn beugrátták a magyarokat.

Anonymus: "...a bajorok és alemannok gyalázatos csalárdsága miatt Lél és Bulcsú fogságba estek, s az Inn folyó mellett akasztófán végezték életüket."

Kézai: "Megindulván tehát a császár ulmi udvarából s gyorsan és titokban megérkezvén (anélkül, hogy a magyar felderítők ezt jelentették volna), miután a magyarok állását és seregét kikémlelte, napkelte után három órával, mikor eső esett, rájuk rohana és a városhoz közelebb eső egyik seregüket legyőzé."

Képes Krónika: "A magyarok vigyázatlanul jártak el a város vívása közben, a német és itáliai sereg váratlanul rájuk rontott, akkor se futhattak volna, ha akarnak, egyfelől ott volt akadályul a Lech folyó, mely ama napokban a patakoktól csodálatosan megáradt, másfelől az említett seregek vették körül őket, akár a fal."

Valónak vehetjük-e, amit krónikáink az ellenség gonosz cseléről állítanak? Vagy mindez csupán kitalálás? A fájdalom, a nemzeti hiúság mondatja ezt velük? Úgy véljük, az efféle vádaskodás ellentétes úgy a krónikák, mint a régi magyarok természetével. Mi lapul hát a keserű kifakadások mögött? Sehol máshol nem találunk példát hasonló panaszra. S aligha holmi bevett hadi fortélyról, cselvetésről lehetett szó, olyasféléről, amit ők maguk is rendszerint alkalmaztak, hiszen azt nem rótták volna föl ellenségeiknek. Másféle csalárdság lehetett ez, valami olyasféle csel, ami szokatlan, idegen volt számukra és **erkölcsi érzékükbe ütközött**. Hangsúlyozzuk, háborúban minden csselfogást megengedhetőnek s bizonyos értelemben szükségszerűnek tartunk. Az ókori kínai bölcs, Szun-ci mondása: A háború a csalás útját járja. A hadi fortélyt nem tarthatjuk sértőnek, felháborítóknak. A valóságfeltárás készlet itt csupán a tényboncolgatásra. A jelek arra mutatnak, ha a krónikák jelzéseit hitelesnek tekintjük és szó szerint vesszük, csak arra gondolhatunk, hogy Lél és Bulcsú seregét számukra szokatlan eljárással megtévesztették. Egyébként az ütközet képe is ezt tanúsítja. Bizonyos körök erősen titkolnák a titkos erők minden ténykedését s ha rajtuk múlna, kitörölnék az emberiség tudatából. Így alakul ki a hamis kép, a jámbor hiedelem, amely nem számol a titkos erők mindent átható ténykedésével, holott ezek jelen vannak mindenütt. S itt is feltételezhetjük titkos ügynökök jelenlétét, beavatkozását a hadicselekményekbe: nemtelen eszközökkel beugrátták, félrevezették a végzetesen egyenes gondolkodású, a hiszékenységre mindenkor hajlamos magyarokat... Hagyományőrző krónikáinkból a jóhiszeműség becsapott áldozatainak méltatlankodása csap ki. Betelt a keserű pohár. Iszonyatos árat fizettek hiszékenységükért. Több tízezer magyar vitéz fizetett az életével ezért. Fájdalmas minden csapás. De akit becsapnak, orránál fogva vezetnek s úgy verik el rajta a port, annak kétszeresen keserű. Mert nem csupán a fizikai kárt, a veszteséget, a fájdalmat kell elviselnie, de azt a tudatot is, hogy túljártak az eszén, szellemileg is felsült és kudarcot szenvedett. A magyarokban felkavarodó mély felháborodás, harag és a bosszúállás dühe félreérthetetlenül arra utal, hogy Augsburgál ilyesmi következett be. Ez magyarázhatná a

krónikák által kihangsúlyozott, ámde a nagy tapasztalatú magyar vezérek részéről szinte érthetetlen "elővigyázatlanságot". Annyira biztosra mentek, hogy még az elemi (és kötelező) vigyázást is elmulasztották? Ekképpen történhetett.

A magyarok bár korántsem végzetes, de fájdalmas vereséget szenvedtek Augsburgnál. A vereség ellentmondása a gyakorlatnak. Eladdig jó fél évszázadon keresztül, számos külföldi háborúik során a magyarok nagy fölénye jobbra ellenállhatatlannak bizonyult. Még sosem fordult elő, hogy az ellenség megsemmisített volna egy egész magyar hadsereget. Krónikáink következetesen csalárdságról írnak, értesüléseiket pedig kútforrásokból és az élő szájhagyományból merítik, márpedig népünk ugyanúgy igazságkedvelő, akárcsak krónikáink. Végiglapozásra ajánljuk a magyar történelem évlapjait. Akad elvesztett csata is. Csalárdságra való utalás azonban sehol sem fordul elő. Jobbra a Lech mezei csata az egyetlen kivétel. Nincs szó sehol megcsalatságról, félrevezetésről, titkos erők alattomos működéséről, jóllehet tudjuk, a titkos erők tevékenysége át-meg átszövi a történelmi eseményeket, kivált a magyar történelmet; történelmi kataklizmáink félelmetes sorozata, miként ez kimutatható, egytől-egyig titkos összeesküvések következménye. A megcsalatság mibenlétére tehát biztos fogódzókat nyújtanak a kútforrások. Lapjaikról egyöntetűen kirajzolódik a kép: a magyar sereg a Lech-mezőn valóban csapdahelyzetbe került a szó valóságos értelmében. A csapda félelmetes falai is kirajzolódnak előttünk; hátul a megáradt folyó, szemközt a Nyugat nemzetközi erőiből egybetömörített páncélfala, amelyről lepattogzanak a fáradt nyilak és lesiklanak a kardok pengéi. Mégis: Lehel és Bulcsú seregét nem ebbe a kétfalú (a nyugati páncélos sereg és a megáradt folyó alkotta) csapdába csalták. A menekülés drámája további bizonyossága a nyugati hadvezetés által előre kidolgozott messzetekintő titkos terveknek, annak, hogy itt minden lépést előre kiszámítottak, minden eshetőséget gondosan megfontoltak, beleértve a menekülőket elpusztítását is. A magyar sereg ugyanis a vészhelyzetre ráeszmélve, nem adta meg magát a sorsnak, hanem vakmerően előretört és az ellenséges hadseregben nagy pusztítást végezve, a Lechhausen táján fekvő hídtól Augsburgot maga mögött hagyva mintegy Gockingen vonaláig hatolt előre óriási véráldozat árán, az ellenséges páncélos csapatok közt mindinkább felaprózódva és felmorzsolgatva, ámde a kijátszott, elárult sereg hősi erőfeszítése már nem érthette el célját, így hát Lehel és Bulcsú visszavonulót fúvatott és szüntelen bajvívás, öldöklés közepette visszavonult a hídra és további ádáz harcok közepette a sereg maradékával átkelt a hídon, majd hajóra szállva kísérelte meg a hazajutást. Ezenközben az ütközet külső peremére szorult kisebb egységek az általános öldöklésben szétfutottak. Ámde nem volt semerre menekülés. I. Ottó messze előretekintő tervei alapján a tartományok riasztott lakosai előre elzárták a menekülés minden útját, Ottó parancsára fegyverbe állították messzi tartományok lakosságát. Állig felfegyverzett paraszti csoportok várták felkészülten az életüket menteni akaró magyarokat: minden lehetséges útvonalat, átjárót, szurdokot elvágta, elállta, s a kimerült harcosokat hirtelen körülfogták és irgalom nélkül lekaszabolgatták, agyonverték. Roppant csapdákká, veszthelyekké váltak a magyarok útjába eső tartományok. Mindennek nem lehet más magyarázata, mint az, hogy Ottónak olyasvalamit kellett tudnia, ami eleve bizonyossá tette az augsburgi magyar sereg katasztrófáját. S szilárdan feltehető az is, hogy ez a valami nem a

felvonultatott szövetséges nyugati katonai erő volt csupán. Ottó semmiképpen sem remélhette különféle népekből összeszedett zagyva hadával a magyarok katonai fölényének kiegyenlítését, azt pedig végképp nem, hogy ily módon fölébük kerekedhet. Következésképp csak titkos eszközök alkalmazásáról lehetett szó.

Eltűrheték-e a magyarok az elszenvedett sérelmeket?

Érték-e sérelmek őket? Igen: 1.Csalárdsággal diadalmaskodtak rajtuk. 2. Az általános hadiszokás ellenére az elfogott magyar vitézeket lemészárolták. 3.Elfogott vezéreiket a hadijog megcsúfolásával felakasztották.

Sérelmeket a szkíta magyarság sohasem tűrt el és sohasem bocsátott meg. *"Nem volt a világon semmijük, amit ne tettek volna kockára, ha sérelem esett rajtuk" - tanúskodik a Névtelen jegyző.*

De sérelmes volt a régi magyarok számára maga a vereség is. A régi magyarok legyőzhetetlenségük tudatában szégyennek és tűrhetetlennek ítélték a csatában elszenvedett vereséget is, csapásnak, megszállásnak, kudarcnak, amely ellen az egész nemzetnek össze kell fognia és vissza kell vágnia. Márpedig Augsburgnál nem egyszerű csatavesztés történt. Hogy tűrték volna mindezt békén, meghunyászkodva a régi magyarok? Akik hiteles középkori krónikáink beszámolóí ellenére letagadják a visszatorlás tényét, azok -- tán akaratlanul -- azt állítják, hogy őseink minden további nélkül eltűrték ezt a valóban arcpirító megaláztatást, következésképp, mindent eltűrték, s ha ők eltűrték, úgy mi magunk is tűrjünk el békén és keresztényi alázattal minden megaláztatást, minden ellenünk elkövetett gaztettet. Meglehet, hogy a "megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek" elve a hitelvek között szépen hangzó tanítás, és mi tán meg is bocsátanánk, de nekünk még azt se bocsátják meg, amit mások követtek el ellenünk. Évszázadunk különös jelensége, hogy a bűnösök üldözik áldozataikat. Következésképp a magyarok, még ha akarták volna, sem tűrheték volna el visszatorlás nélkül az őket ért sérelmeket.

Két

magyar hadsereg volt Augsburgnál, avagy három?

Anonymus

nem hagy kétséget aziránt, hogy Zsolt (Zulta) három sereg élén három vezért küldött Alemannia, illetve Bajorország ellen. A három sereg közül kettő Augsburgnál elvérzett. A harmadik, **Botond vezette sereg vitézeinek helytállása, az a mód, ahogy visszavágtak, minden túlzás nélkül hőskölteménybe illő.** Ellenhistorikusaink tollán azonban a siker, a dicsőség elsikkad, csupán azt hagyják meg, ami kudarcot, gyászt, bukást, reménytelenséget sugall. Eljárásuk a következő: Középkori krónikáink arról számolnak be, hogy a magyarok visszavágtak az Augsburgnál elszenvedett csapásért. Sebaj! Meg kell hazudtolni őket. Szüntelenül azt kell hangoztatni, hogy nemzeti hagyománykincsünk e legfontosabb letéteményesei hiteltelenek, megbízhatatlanok, részrehajlók a magyarok javára, eltorzítják a történelmet, nem is valóságos krónikák, csupán afféle regényes elbeszélések. Torzítók vádolnak torzítással, hamisítók hamisítással, hiteltelenek hiteltelenséggel feltétlen hitelű, évszázadok szentesítette igaz történeti kútforrásokat. A hazugság célja az igazság trónfosztása.

Tény, hogy létfontosságú elv a tartalékról való gondoskodás elve. Aki hadat viselvén nem gondoskodik tartalékról, az gondatlanul jár el. Megfeledkezni erről merő örültség. Tisztában is van mindenki ezzel, aki valamicskét is hallott a

hadviselésről. Tartalék tehát Augsburgnál is volt: tények és krónikák tanúskodnak arról, hogy Augsburgnál nem két magyar sereg volt, hanem három. (Mindig három!) A harmadik sereg (minden eshetőségre készen) a közeli erdőségekben húzódott meg. A hadászati tartalékot természetesen nem célszerű dobra ütni s az ellenség szeme elé rakni. Botond, a harmadik magyar sereg, a tartaléksereg vezére kiválóan oldotta meg feladatát, s az ellenség hírszerzői tevékenysége ellenére sem sikerült tudomást szerezni az elrejtőzött tartalékseregről.

Augsburg körzetében eredetileg három seregrészből álló magyar hadsereg tanyázott. A három seregrész parancsnokai Lél, Bulcsú és Kölpény fia Botond.

Ottónak az első mámorból felocsúdva minden oka megvolt a komor töprengésre. Ő tudta legjobban, mit ér a titkos erővel és szerencséjével kicsikart részleges győzelem. A váratlan visszacsapás ugyanis nemcsak győzelemittas seregét dülta szét, de lelki nyugalmát is. A rejtekéből előzúduló és a mit sem sejtő nemzetközi hadra rárohanó magyarokat akárha a bosszúálló Isten szabadította volna rájuk. Ezek érthető módon olyan kíméletlen, bosszúálló kegyetlenséggel öldökölték le foglyaik ezreit és dúlták végig tartományait, mint eddig még soha. Ottó szeme előtt felködlött egy új és minden eddiginél iszonyúbb vészidőszak rémképe. Az augsburgi csapdával és magyarmészárlással csak olajat öntöttek a tűzre. Új, félelmetes vészidőszak fenyeget, ahol az öldöklésnek, városégetésnek már nem szab határt semminemű mértéktartó belátás és érzelem, mert annak kereteit felrúgta, szétdúlta a nyugati becstelenség, lelkiismeretlenség és cinizmus. Ottó már tudta, hogy a magyarok minden eddiginél pusztítóbb rohamai zúdulnak majd a Nyugatra, hogy bosszút álljanak véreikért és a gyalázatos halálra adott magyar vezérekért. A magyar visszacsapás árnyaitól már trónját is ingadozni, roskadozni érezte.

A KÖZISMERT BOTOND ÉS MONDÁJA

Botond közismert mondája a magyar hőskorba, a X. század második harmadába vezet vissza, a győzelmes támadó külháborúk korába, mikor Magyarország még a Kelet-római birodalommal és Németországgal volt határos. Botond a kiáradó (offenzív) magyar életerő diadalmas megtestesüléseként hajtotta végre nevezetes haditettét: bevágta bárdját Konstantinápoly érckapujába.

AZ AGYONHALLGATOTT MÁSIK BOTOND

E képzeletmozgató monda árnyékába vetve, agyonhallgatás, mellébeszélés és hazudozás nehéz ködpalástja alól egy másik hősmonda és egy másik Botond sejlik fel. Erről a másik Botondról, aki egy nemzedékkel korábban élt s föltehető, hogy apja volt a Konstantinápolynál hírt szerzett Botondnak, szinte semmit sem tudunk. Elnyelték, kitörölték a nemzet emlékezetéből, köztudatából. Nincs két Botondunk. Minek az nekünk? Némelyek még az egy Botondot is sokallják. Sehol sem hallunk ennek a másik Botondnak viselt dolgairól, vitézi hőstetteiről, noha bőséggel volna okunk megemlékezni róla. Egyedül Anonymus, a sokat támadott Anonymus számol be ragyogó haditetteiről. Másutt még a neve sem kerül megemlítésre. Megbocsáthatatlan nagy bűne, hogy tetteivel, de már pusztán létevel is aláaknázza és porbadöntéssel fenyegeti azt az

ezer éve összeeskábált s azóta toldozott-foldozott kakukkvárat, amelyet a magyar nép bódítására, tisztánlátásának megrontására tákoltak össze annak a nemzettragédiának az eltusolására, amelynek képtelenül hazug ürügyül a lényegében jelentéktelen Lech mezei kudarcot használták fel. Botondunk ugyanis az augsburgi tartaléksereg vezére volt, azé a harmadik seregé, amely kívül maradt az augsburgi csapdán s társai pusztulásának láttán fölbőszülve bosszút állt elesett társaiért. Ebben áll Botond vezér bűne, ezért sújtotta agyonhallgatás, ezért kellett őt közel egy ezredévre kitörölni a nemzet emlékezetéből, akárcsak Bulcsú első, mindent elsőprő hadjáratát. Gondoljuk csak el: Botond útjában állt a hazugságnak. Ha ugyanis ő létezett s az augsburgi magyar tartaléksereg vezére volt, s ha létezett ez a harmadik magyar sereg és visszavágott a Lech-mezőn törtétekért -- márpedig Botond vezér nem is egyszer, de többszörösen visszavágott s háromszorosan is megtorolta a magyarokon esett sérelmeket --, úgy neveléséges arról fecsegni, hogy az augsburgi ütközet mindent eldöntött, megpecsételte a magyarság sorsát, katonailag védtelenné tette és kiszolgáltatta az országot ellenségeinek s Magyarországot csak a kereszténység menthette meg, csak az, ha keresztény léte „áttér a kereszténységre” és történelmét, Istenét, szokáshagyományait, szabadságát, mindent megtagadva csatlakozik a Nyugathoz és aláveti, kitárja magát a Nyugat minden törekvésének, szándékának és érdekérvényesítésének. **Botond vezérnek és seregének léte, hősi tettei azonban romba döntik a hazugságoknak ezt az eget csúfoló gigantikus tákolmányát.** Ezért iktatták ki Kölpény fia Botond vezért és seregét agyonhallgatással mindenestül. Más nemzet, ha ilyen hőse találtatna, amilyen nekünk e tömény feledésbe fojtott Botond vezér, könyékig összetenné a kezét és körül táncolná önmagát, hogy neki ilyen őse, ilyen hőse lehet s nemzeti pantheonjának központi helyére állítaná. Lássuk hát Kölpény fia Botond vezérnek és seregének tetteit Névtelen Jegyzőnk megvilágításában:

BOTOND SEREGE VISSZAVÁG

Az Augsburg környéki erdőkbe befészkelődött harmadik sereg a magyarok jellegzetes harcmódját képviselte. Óriási pánikot keltve, váratlanul rontottak elő Botond harcosai és meglepetésszerűen rácsaptak a már-már győzelmét ünnepelni kezdő nyugati seregére.

"Botond meg a többi megmaradt magyar vitéz, mikor látták, hogy társaik az ellenség gonosz csele miatt szorultságba jutottak, bátran és emberül helytállottak. Egymást nem hagyták el, hanem mindenképpen rajta voltak, hogy a veszedelemben maradt résznek segítségére legyenek."

Himnuszba illő Botond tartalékseregének a régi magyarokra oly igen jellemző, halálmegvető küzdelme a túlerejű ellenséggel szemben:

"Mint sebzett oroszánok, úgy rohantak ordítva a fegyverek közé és az ellenséget szörnyű nagy öldökléssel terítették le. És noha le voltak győzve, mégis, legyőzőiket erősebben, diadalmasabban győzték le, sőt szörnyű nagy öldökléssel terítették le."

Névtelen Jegyzőnknek ez a leírása tökéletesen egybevág a magyarok lelki állapotával,

mindazzal, amit elődeink harcmódoráról, bátorságáról ókori, bizánci és hazai források nyomán tudunk. De egybevág az ősi szkíta-magyarság vitézi életszemléletével, hivatástudatával és páratlan hadisikereivel is. Örömteli önfeledtségben, velőtrázó huj-huj-haj! ordítással rohantak a legöldöklőbb csatába, mert felfogásuk szerint a legnagyobb öröm és dicsőség halni a hazáért. Ez tette az ókor szkítáit Ázsia és Európa uraivá, ez tette legyőzhetetlenné Árpád és az Árpád utáni időszak magyarjait. Hozzá tartozik az elmondottakhoz, hogy a magyarok, mihelyt értesültek arról, hogy mi történt társaikkal, a tartaléksereg őrizte húszezer foglyot kardélre hányták, majd Kölpény fia Botond vezérletével, bosszúvágytól felajzva a távozó nyugati sereg nyomába eredtek. Megvárták, míg a nemzetközi sereg hazatérőben szétagolódik, s akkor -- mint Kézai tudósít erről:

"A sereg nagyobbik részét, amelyik a Rajna felé igyekezett, üldözőbe vette. Midőn vágatva utolérte a mezőn, az rögtön egybetömörült, mint a méhek, mert a magyarok nyilaikkal sebesítve sem megállni, sem hátrálni nem engedték őket. Ezek végül mintegy halálraváltan a magyarok kezére adták magukat. Mihelyt elfogták őket, VALAMENNYIÜKET LEFEJEZTÉK TÁRSAIK HALOTTI ÁLDOZATÁUL. A katonák és pajzshordozók pedig, akiket lefejeztek, szám szerint nyolcezren voltak."

De még ez a visszacsapás sem csillapította a magyarok dühét. Viharfelhőként iramlottak tovább Kölpény fia Botond vezetésével s a bosszú és megtorlás angyalaiként öldökölve, senkit és semmit nem kímélve, dűlva száguldozták végig a nyugati tartományokat. Kézai -- Botond nevét elhallgatva, akárcsak többi középkori krónikásunk -- csöppet sem szépíti a bosszúálló sereg által véghezvitt cselekményeket.

Kézai (138-138): "Innen fölkerelkedve később Ulmnál átkeltek a Duna folyón, és amikor a fuldai kolostorhoz értek, óriási kincset raboltak el onnan. Ezt követően, miután egész Svábsországot földúlták, Wormsnál átkeltek a Rajnán. Ott KÉT HADSEREGGEL TALÁLTÁK MAGUKAT SZEMBEN, tudniillik a lotharingiai és a sváb herceggel, akik hatalmas sereggel jöttek ellenük. Ezek legyőzése, megfutamítása után végül behatoltak Franciaországba, s nagy mészárlást vittek végbe ... Innen pedig tovább menve egészen a Rhone folyóig, Raguzáig hatoltak, s kifosztottak két várost, nevezetesen Susát és Torinót, utat nyitva maguknak Itáliába. És midőn meglátták Lombardia síkságát, átszáguldva rajta, sok zsákmányt raboltak, s végül így tértek meg saját birtokukra."

Anonymus: "egész Bajorországot és Alemanniát, továbbá Szászföldet és Lotár országát tüzzel-vassal elpusztították, sőt azok vezéreit, Ercangert meg Bertoldot is lenyakazták. Majd továbbindulva Frank- és Hyllföldet szintén kezükre kerítették."

A MAGYAROK SÉRELMEI ORVOSLÁSÉRT KIÁLTANAK

A MÁSODIK VISSZAVÁGÁS

Anonymus két egész fejezetet (Lél és Bulcsú halála, Ottó király ellenségei) szentel a magyar visszavágásnak. Két egész fejezetet elhallgatni, mikor az augsburgi ütközetről és következményeiről esik szó, s úgy tenni, mintha e két fejezet nem is létezne, híven jellemzi a történetmanipulátorok elképesztő eltökéltségét a valós történelmi események kiforgatására. E mesterkedés lényege: lesújtani, reménytelen helyzetbe hozni a tizedik évszázad magyarságát, azt a látszatot keltve, hogy katonai ereje, önvédelme teljesen összeomlott. Ezzel szemben a valóság az, hogy ez a messze külföldön elszenvedett vereség egyáltalán nem törte meg a magyarság erejét és mit sem változtatott a magyarok katonai legyőzhetetlenségének tényén. Krónikáink -- kiváltképp Anonymusé -- ezt tanúsítják, ezért kellett kerülni az idevágó részeket.

Még ugyanabban az évben I. Ottó császár germán ellenlábasai keresik fel a magyarok uralkodóját, hogy fegyveres segítséget kérjenek Ottó ellen. *"Tudták ugyanis, hogy A MAGYAROK A HADAKOZÁSNAK MEGSZOKOTT VISZONTAGSÁGAIBAN LEGYŐZHETETLENEK -- írja Anonymus -- s igen sok országot az Isten általuk sújt haragjának ostorával."*

A korabeliek tehát egyáltalán nem tartották sorsfordítónak a Lech mezei csatát, annak vették, ami volt, egy ütközetnek a sok közül, nem tulajdonítottak neki különösebb jelentőséget. Még többet elárul az a mód, ahogy a magyar nagykirály a segélykérő követséget fogadta: *"Zolta vezér pedig haragtól tüzelve, egyrészt ezek kedvéért és díjáért, másrészt meg azért, mivel fáj a szíve Lél és Bulcsú halála miatt, nagy hadat küldött Ottó király ellen. Ennek kapitányává és vezetőivé Kölpény fia Botondot (vagyis az augsburgi győzőt), Előd fia Szabolcsot meg Őse fia Örkényt tette."*

Érdemes megjegyeznünk, hogy ezúttal is, miként az előző hadműveletek során, három seregrészre tagolt magyar sereg indul három parancsnokkal az élen I. Ottó ellen. Az ekkor kiküldött megtorló jellegű visszavágásra katonailag felkészült, létszámra hatalmasabb sereg le is gyűr minden ellenállást és diadalmasan száguld át a korábban ellenük szövetkező nyugati országokon.

"Mikor ezek elvonultak Zolta vezértől, Bajorországot, Alemanniát, Szászföldet és Tübingiát megint kardra hányták. Majd innen továbbmenve, nagybőjt idején átkeltek a Rajna folyón, és ott Lotár országát is íjjal-nyíllal kiirtották. Rettenetesen megnyomorgatták egész Galliát, sőt vadul berontva az Isten egyházaiba, még azokat is kifosztották. Innen a senonok meredek bércein át az aliminus népeken keresztül fegyverrel, karddal törtek utat. Miután pedig azokat a felette harcias és vidékük természeti helyzetében bátorságos népeket legyőzték, átkeltek a senonok hegyein, és bevették Susa városát. Azután tovább vonulva Torinót, ezt a dúsgazdag várost vívták meg. Midőn Lombardia sík vidékét meglátták, sebes nyargalvást végigfosztogatták majdnem egész Itáliát, amely minden jóban fölösen bővelkedett. Végül pedig Kölpény fia Botond meg Őse fia Örkény, miután az említett nemzeteket mind legyőzték, szerencsés diadallal visszafordultak saját országaikba."

Grandpierre K. Endre

Búvár Kund

(világraszóló, történelmi hőstettét 1051-1052-ben hajtotta végre)

I. András magyar király 1047-ben került a trónra. Ekkor még nem sejtette, hogy négy év múlva III. Henrik német-római császár megtámadja Magyarországot. András királyunk a hosszan tartó belháborúk miatt nem akart újabb vérontást, ezért igyekezett megegyezni a betolakodóval. Henrik azonban nem akart lemondani a hódításról, ezért két ízben is megtámadta Magyarországot. Először 1051-ben, majd a rákövetkező esztendőben, 1052-ben ismét nagyerejű támadást indított a magyarok ellen. András csapatai, melyeket a király vitéz és igen rátermett öccse, Béla vezetett, mindkét alkalommal keményen megleckéztették és visszaverték a támadót, aki mindannyiszor súlyos veszteségeket szenvedett és kénytelen volt meghátrálni, 1053-ban pedig a triburi békében az országra támasztott igényeiről végképp lemondott. E harcok hőse volt a császár Dunán érkező seregének hajóit megfúró Búvár Kund. A monda szerint a Dunántúlon menekülő, megvert német csapatok eldobált vértjeiről kapta nevét a Vértes-hegy.

Nagyon keveset tudunk e regénybe illő hőstettet végrehajtó magyar vitézről, Búvár Kundról. Egyetlen kép őrzi az alakját úgy, ahogyan ennek a nagyon távoli múltnak képzeletbeli ábráit készítő Kertai Zalán festőművész megálmodta őt.

Történelmi tény, hogy a hazánkat 1051-ben, majd 1052-ben megtámadó III. Henrik német-római császárnak, a „teutonok királyának” a hajóhada kezdte meg Pozsony ostromát, mígnem a hajóhad váratlanul elsüllyedt, így a császári seregek utánpótlása megszűnt és kénytelen volt kivonulni Magyarországról. A legenda, s a Krónika is elmondja, hogy Henrik hajóinak pusztulását az I. András magyar király seregében szolgáló Zothmund nevű katona okozta, mégpedig úgy, ahogy a 16. századból fennmaradt Képes Krónika, mint hiteles forrás, az alábbiakban rögzíti a világra szóló eseményt:

„...Ekkor a várbéli magyarok találtak egy Zothmund nevű, úszni igen jól tudó férfit, akit elküldtek az éj csendjében a császár hajóihoz. A víz alatt jutott oda, megfúrta az összes hajókat, és ezek hirtelen megteltek vízzel...”

A Képes Krónikában leírtaknak szilárd történelmi alapjuk van. Zothmund létezését és történetét bizonyítja, hogy az idézett szövegrészlet után szereplő nevek megtalálhatóak más korabeli dokumentumokban, oklevelekben is.

(Victor Hugo: "Magyarország a hősök nemzete, a hősiesség megtestesülése. Ez a kiváló nemzet ki fog törni sírjából -- amíg lesz a világon függetlenségi szellem, erény, hősiesség, dicsőség és szabadságvágy – addig élni fog Magyarország!")

Ákos Ernye
főlovászmester
(?)

A sok magyar, hőstettek sorozatát végrehajtó vitéz közül is magasan kiemelkedik Ákos Ernye, az ellenállhatatlan és verhetetlen, hős katona. Nem véletlen, hogy IV. Béla királyunk valósággal elhalmozta őt kegyeivel. Egészen fiatalon, még szolgagyőri ispánként hallatott magáról először, amikor cseh rablólovagokkal vette fel a harcot a Vág mentén, alaposan megleckéztetve a becstelen hordát. A muhi csatában közvetlenül a király mellett vitézkedett. Amikor IV. Béla királyt kiszemelték a tatárok és üldözésébe kezdtek, a derék Ákos Ernye saját lovát adta át a királynak, hogy mihamarabb biztonságba kerülhessen, maga pedig szembe fordult az üldözőkkel. Súlyos sebesüléseket szenvedett, de kivágta magát. További elévülhetetlen érdeme, hogy személyesen puhatolta ki a tatárok felvonulási útját. A tatár seregek szétverését, illetve az országból való kiűzésüket követően (amit a hazug történetírás annak tulajdonít, hogy meghalt a főkagán, azért hagyták el az országot és azért indult haza a tatárok maradék serege... A valóságban a pozdorjává vert mongolok véres fejjel takarodtak ki Magyarországról!) az áruló Frigyes herceg elleni harcban is jeleskedett Ernye. Ugyancsak az ő nevéhez fűződik, hogy egy híres, erejével és ügyességével kérkedő lovagot nyílt párviadalban levágott. Az osztrák Preussel támadó seregét tökéletesen szétverte, magát a vezért pedig saját kezűleg ölte meg. Béla király méltán fogadta kegyeibe a derék és hős katonát, akit elhalmozott ajándékokkal és rangokkal. Először ispán lett, majd bán, országbíró, végül pedig főlovászmester.

Gergye Pál
országbíró
(?)

Mint általában a legrátermettebb katonák, Gergye Pál is nagyon fiatalon került a király, IV. Béla szolgálatába. Klissza várának bevételekor hívta fel magára a figyelmet azzal, hogy párviadalban legyőzött és foglyul ejtett egy Domald nevű, ellenséges vezért, akiért cserében kiválthatott a rabságból 12 magyar nemest. Nyílt csatában megverte a Klissza várának felmentésére érkező orosz sereget. Maga is részt vett a muhi csatában. Ott súlyosan megsebesült, ám teljes felépülését meg sem várva, már ott látjuk őt a tatárokkal (mongolokkal) szemben a Duna vonalát védő magyar harcosok között. A tatárok kiűzését követően Erdélybe sietett, ahol felszámolta az elszaporodott oláh rablóbandákat. Az áruló ausztriai Frigyes ellen indított katonai akció során ugyancsak felfigyeltetett magára vitézségével. Mindenkori hősi helytállását több alkalommal is busásan megjutalmazta a király.

Debreceni Dózsa
nádor
(? - 1322)

Debreceni Dózsa már fiatal földbirtokosként és katonaként is elkötelezett királypárti, pontosabban, már Ottó uralma alatt Károly király híve volt. Az Árpád-ház uralkodásának megszűnését követően közel két évtizedig dűlta súlyos polgárháború az országot. A

tartományurak hadseregei egész országrészekre kiterjesztették hatalmukat s minden, a magyar trónra pályázó trónkövetelőt csak addig támogattak, amíg nem kellett attól tartaniuk, hogy az megerősödve, megtöri hatalmukat. A nápolyi Anjou-házból származó Károly Róbert király két oldalról látta veszélyben a trónját. Ilyenformán előbb az Abákkal számolt le. Seregével Sáros várának ostromára sietett, de az Aba családot támogató Csák Máté hadai elől kénytelen volt visszavonulni a Szepességbe. Eközben a lázadók ostrom alá vették Kassát. A királyi seregek csak évek múltával, 1312-re erősödtek meg oly mértékben, hogy a város felmentésére siethessenek. Az 1312. június 15-én a rozgonyi síkon vívott csata döntőnek bizonyult. Ez hozta meg Károly király fényes győzelmét, így királyságát a fegyverek erejével is sikerült szentesítenie. Ez a győzelem meggyengítette ugyan Csák Máté uralmát, de nem törte meg. Sőt, a Borsa nemzetségbeli Kopasz nádor személyében új ellenfele támadt. Lázadásának okai máig tisztázatlanok, de tény, hogy az ország egész keleti részein elharapózott. A nádor seregét Debreceni Dózsa verte szét. Ő foglalta el a bihari Adorján, Súlyomkő, Kőrösszeg és az ugocsai Nyaláb várát, s Debrecen mellett nyílt csatában mért vereséget Borsa Kopasz hadaira. A hadjárat a kiskirály hatalmának végét jelentette. Két évvel később, az immár erdélyi vajda, Debreceni Dózsa verte tönkre a Kolozsvár menti Topánál az erdélyi Majos hadait. 1320-ban Károly király Csák Máté ellen küldte őt. Dózsa ennek során elfoglalta Sirokot és Füleket. A király olyannyira elégedett volt Debreceni Dózsa hős hadvezéri ténykedésével, hogy nádori tisztségre emelte őt. Szerzett és örökölt birtokai Debrecen körül húzódtak. Debrecen gazdasági központtá építette ki, s nádori székhelyét is ott tartotta.

Lackfi István

erdélyi vajda, horvát és szlavón bán
(? - 1353)

Kerekegyházi Lack tárnokmester elsőszülött fia. Első alkalommal 1319-ben az Uros szerb fejedelem ellen vezetett hadjáratban szerepelt, s ettől kezdve haláláig Károly Róbert és I. Lajos valamennyi hadjáratában részt vett. Erre volt alkalom bőven. Ezek közül az egyik legjelentősebb hadjárat abban gyökerezett, hogy Nagy Lajos király testvérét, Endrét a saját felesége, Johanna által felbérelt orgyilkosok megfojtották az aversai kolostorban, Nápolyban. Az ott lejátszódott események meggyőzték Lajos királyt arról, hogy ő a Johanna által megvesztegetett pápánál a gyilkosság elkövetőivel szemben igazságtételt nem nyer, így maga vette kezébe az ügyet. 1347. november 11-én megindult igen nagyszámú seregével, amelynek élén egy fekete zászlót vittek, amelyen a meggyilkolt Endre király halovány arcképe volt látható -- ez jelezte a hadjárat célját. Útja Styrián keresztül Friaulba vezetett az Udine, Padua, Bologna, Forlì és Rimini útvonalon. A köznép mindenfelé ünnepelte, valóságos diadalmenetté változtatva a sereg felvonulását. December 23-án értek Aquilába. Az 1348. év elején Nagy Lajos elfoglalta Capuát, s január 18-án Aversánál ugyanabban a kolostorban szállt meg, amelyben testvére megöletett. (Közben Johanna, még 1346. augusztus 20-án egybekelt szeretőjével, Lajos, tarantói herceggel.) A magyar király ezen sikeres büntetőhadjárata, azaz hazatérte után félő volt, hogy a hadjárat során megszerzett

területeket ellenfele, Tarantói Lajos hamarosan visszaszerzi. Ennek megelőzése érdekében a király, 1348 őszén Lackfi Istvánt küldte Aquilába, mindössze 300 katonával. Az éppen Lucerát ostromló Tarantói Lajos, Lackfi közeledtének hírére felhagyott az ostrommal és visszavonult, de Lackfi Troiánál utolérte, és 1349. január 23-án megverte. Április 22-én, miután csapataival átküzdötte magát az Appenninek láncán, bevette Capuát, majd Aversát. Tarantói Lajos ekkor eszelt ki. Döntő csatát ajánlott Lackfinak. Már a helyszínt és a napot is kijelölték, amikor megüzente, hogy szeretné az ütközetet elhalasztani. Lackfi engedett a kérésnek, s már táborba készültek vonulni, amikor a nápolyi sereg támadásba lendült. Lackfi ennek ellenére is győzött. Ezer nápolyi katona maradt holtan a csatatéren, négy hadnagyuk pedig fogságba esett. 1350-ben, családjá több tagjával együtt Lackfi akadályozta meg, hogy a nápolyiak által megvesztegetett német zsoldosok elfogják, s ellenségeinek kiszolgáltassák a királyt.

Nagy Lajos király hadjárataiban kitűnő magyar hadvezérek egész sora vett részt. Az uralkodó nemcsak gyakorolta a katonai erényeket, de jó szemmel ismerte fel azokat másokban is. Egyik legkiválóbb katonája Lackfi István volt, aki 1319-ben, Károly Róbert Uros szerb fejedelem elleni hadjáratában kezdte katonai pályafutását. 1326 - 1342 között főlovászmester volt. 1331-től 1345-ig soproni, vasi, nyitrai ispán. Közben három éven keresztül ellátta a tárnokmester tisztét is. 1344 - 1350 között erdélyi vajda, 1351-től haláláig horvát és szlavón bán. Érdemeiért a Dunántúlon hatalmas birtokadományokban (Csáktornya, Strido, Simontornya stb.) részesült.

(Hermann Róbert: Magyar Hősök Arcképcsarnoka, a Magyar Hősök Arcképcsarnoka Egyesület kiadása, 1034 Budapest, III. Kecse u. 25, 1998, oldalszám nincs)

Toldi Miklós

királyi lovag
(1320 - 1390)

Toldi Miklós személyét sokáig fiktívnek tartották, mivel életéről kevés adat maradt fent. Időközben azonban oklevelekből kitudódott, hogy Toldi Miklós és György nagyon is valóságos személyként létezett Károly Róbert és I. Lajos korában. 1354-ben mint Pozsony vármegyei alispánt és várnagyot, 1383-ban és 1385-ben Szabolcs vármegye főispánját említik. Zsoldosvezérként részt vett Nagy Lajos itáliai hadjáratában. A róla szóló legkorábbi és legrészletesebb forrás Ilosvai Selymes Péter széphistóriája: Az híres nevezetes Toldi Miklósnek jeles cselekedeteiről és bajnokoskodásáról való história. (Debrecen, 1574).

A Toldi- trilógia megírásában az is motiválta Arany Jánost, hogy a szülőfaluja, Nagyszalonta mellett található Csonka-torony a hagyomány szerint a Toldi családé volt. Benedek Elek, Toldi Miklós című prózai munkája bevezetőjében írja: "Száll a lelkem rég letűnt időkbe, szálljon a lelkemmel a tiétek is, magyar fiúk, magyar lányok! Száll a lelkem daliás időkbe, amikor nagy volt a híre, neve a magyarnak, királyának is "Nagy" volt a neve. Amikor három tenger mosta a magyar birodalom határát. Tudjátok-e már, hová vezetlek? Nagy Lajos király idejébe. Ez volt ám a király! Nagy a szíve, nagy a lelke, nagy az esze, nagy a vitézsége. Nem túrt foltot maga, s népe

becsületén. S ha hadba kellett szállni -- haj, de sokszor kellett! -- nem küldte, de vezette népét -- Előre magyarok! -- csendült hatalmas hangja. -- Utánam vitézek! -- s rohantak a magyarok utána tűzbe, vízbe, halálba.

Hős királynak minden vitéze hős. Lovagi játékban, véres csatában nemesen vetélkedő mind. Boldog, ha életet áldozhat hazájáért, királyáért, a magyar név becsületéért. Mint a fűszál, úgy teremnek a nagy király körül a világhíres hősök, kiknek hallván csuda vitéz tetteiket, nem tudod hirtelen: melyik nagyobb, melyik dicsőbb közülök. De ím, amint elvonulnak lelki szemeim előtt a nagyok, a nagyobbak, megtapad a tekintetem egynek az alakján, valamennyi közt a legnagyobbén. Mint óriás cser az erdő rengetegéből, kiválik egy a hősök seregéből. Ihol jön, ihol jön Toldi Miklós, a nagyerejű, a nagyszívű dalia. Lépte alatt messze reng a föld, s mázsás buzogányát, amint megrendíti, zúgó szél támad nyomán.

Vitézek vitéze, hősök hőse, terólad lészen emlékezés e könyvben. Teéretted száll vissza lelkem régi letűnt időkbe. Szálljon az én lelkemmel a tiétek is, magyar fiúk, magyar lányok!"

Toldi Miklós egy Bihar megyei nemes család legifjabb gyermeke volt. Ifjúságáról keveset tudunk, az oklevelek először 1348-ban említik. Fiatalon elsajátította a lovagi kultúra elemeit, a katonai ismereteket. 1352 - 1354 között Megyesi Simon pozsonyi ispán mellett alispán és várnagy volt, majd az esztergomi érsek szolgálatába állt, s ott érseki lovag lett. Az 1360-as évek elején már a királyi udvar lovagja volt. Amikor V. Orbán pápa 1363-ban segítséget kért Lajos királytól, az uralkodó a sereg parancsnokságát Toldira bízta. Toldi eleget tett a megbízatásnak, s felmentette az ostrom alól Bolognát, a pápai állam e fontos városát. A kalandvagyó katona azonban nem tért vissza egyenesen Magyarországra. Beállt a Hugo Mortimer és John Hawkwood vezette zsoldos csapatba, az "Alba Societas"-ba. Az 5000 főből, köztük 3000 lovasból álló csapat egyharmada magyar volt, s Toldi az ő parancsnokságukat vette át. 1356 nyarán Poggibonsinál, a firenzeiekkel vívott ütközetet követő fogságából igazi hőshöz méltó leleménnyel és emberfeletti erejével kivágta magát, így a következő évben már ismét Magyarországon találjuk őt. Előbb gömöri, majd 1372-ben hevesi, Nagy Lajos halála után pedig szabolcsi főispán. Idős korában, 1388-ban még ott volt Zsigmond király kíséretében Prágában. A XIV. század hivatásos magyar katonájának emlékét azonban okleveleknél és krónikáknál is maradandóbban őrzí Arany János páratlan trilógiája. A malomkövet hajító, farkasokkal küzdő, a cseh vitézt legyőző hős így lett a nemzeti legendárium halhatatlan alakja.

Thallóczy Máté

szörényi bán

(?)

Származásáról annyi tudható, hogy nem rendelkezett nemesi ranggal. Katonai tehetségével és vitézségével érdemelte ki a bárói rangot. Maga a király figyelt fel rá Galambócnál, ahol egy ütközet sorozatban megverte a törököket. Katonai történetírásunk egyik legfényesebb lapjára kívánkozik az a hőstette, amikor a kruseváci hadjáratban megsemmisítette az egész török folyami flottilát.

Maróti János
macsói bán
(?)

Maróti Jánost méltán nevezhetjük a törökökkel vívott harcok első hősének. A híres nikápolyi hadjárat során, az előörs élén, egészen Tirnovóig jutott, miközben felderítette Bajazid szultán felvonulási útját. 1408-ban viszont már teljes vértetében mutatkozik meg a mindenre elszánt, bátor katonahős, aki a doboji ütközetben meghódította egész Boszniát. Nem rajta múlt, hogy az elképesztő török túlerő miatt az elfoglalt területet később, 1415-ben kénytelen volt feladni. Ettől függetlenül a Havasalföldön és a délvidéken szakadatlan harcban állt a törökkel. Teljesen egyértelmű, hogy amennyiben a török ebben az időben még nem tudott behatolni Magyarország területére, az a bravúr ennek a kimagasló tehetséggel rendelkező, félelmet nem ismerő hősnek, Maróti Jánosnak a nevéhez fűződik.

Ozorai Pipo
temesi ispán
(? - 1426)

Zsigmond királyunk valamennyi hadjáratában Ozorai Pipo volt a siker kovácsa. Több mint húsz csatát vívott meg a betörő törökökkel szemben - valamennyit sikerrel. Látva az ország veszélyeztetett helyzetét, nem csupán fegyverrel harcolt. Nagy hangsúlyt fektetett a védelemre, aminek érdekében több várat is emelt a végvidéken, Orsova várát pedig korszerűsítette és megerősítette. 1423-ban Bulgáriában vette fel a harcot a törökökkel, ahol történelmi jelentőségű győzelmet aratott felettük. 1425-ben, utolsó hadjáratában pedig Nándorfehérvár és Szörény térségét tisztította meg a betolakodó törököktől. Zsigmond királynak a huszita rablóbandákkal szembeni hadjárait is az egyedülálló és ellenállhatatlan hadvezéri talentummal megáldott Ozorai Pipo vitte sikerre.

Földi Pál: Magyar hadfiak és vitézek lexikona, Anno Kiadó, 22. oldal)

Hunyadi János
Magyarország kormányzója
Mátyás király apja
(1407 körül - 1456)

” ...Paizsodnak fénye előtt, porba hulltak a pogányok...”

Egyszer és mindenkorra tudomásul kell vennünk, hogy Hunyadi János, Magyarország kormányzója, nem holmiféle román származék! Ő se nem Jank, se nem Janku! Nem az se Szibinyániként, se anélkül! Igazán ideje észrevennünk, hogy hivatalos szinten már nincs is valós

históriánk, csak magyarellenes "történelmünk" van. Ezt a koholt, gyalázatos módon kilúgozott, elferdített és minden üzenetében agyonhazudott magyargyilkos történelmet a sutba kell vágnunk, és annak kell bekövetkeznie, amit újabban annyian rebesgetnek: az igazságnak megfelelő, hamisítatlan magyar történelmet kell írni, vagyis végre meg kell írni! Szántai Lajos, kiváló történészünk és előadónk, az én nagyrabecsült tanítóm, Papp Gáborral egyetértésben igazat mond amikor kifejti, hogy szinte már fölfoghatatlan, miként sülyedhattünk olyan mélyre a mi hasonlíthatatlanul nagyívű, mindamellett páratlan -- írott és tárgyi -- bizonyítékokra támaszkodó történelmünk ellenére... A sülyedésnek és emelkedésnek a mércéje ugyanis nem csupán a történelmi adatok helyes vagy helytelen ismerete, hanem létfontosságú körülmény. És még csak nem is olyan értelemben tekintjük kapaszkodónak a történelmet, miszerint a közelmúltban egy nép, történelmi jussként követelt magának országot, amit meg is kapott... Ennél sokkal többről van szó: A történelem olyasmi, mint a papírpénz aranyfedezete: önbecsülésünk, önértékelésünk és azonosságtudatunk (méltó öntudatunk) záloga és háttere. Olyan diploma, amely -- képletesen szólva -- feljogosít bennünket a legfényesebb katedrákra. Márpedig nekünk, magyaroknak, valamennyiünknek megadatott ez az oklevél, csak nem tudjuk hogy a miénk, nem tudjuk, hogy egyáltalán van ilyesmink, mert elzárták előlünk, majd letagadták. Újabban pedig azt duruzsolják a fülünkbe, hogy mi ne is törekedjünk semmiféle diplomára, nem való az nekünk, meg hát, úgymint megbuknánk a felvételin, vagyis: "Merjünk kicsik lenni!" Ám a tolvaj, a hazug csaló jól tudja, hogy kiderülhet számunkra az igazság, előbb-utóbb megtudhatjuk, milyen fölbecsülhetetlen, bennünket illető értékek és kincsek jutottak áruló, rabló bitorlók kezébe. S akkor bizony az történik majd ami Benyovszky Móriccival történt azt követően, hogy sógorai kitérték őt családi örökségéből: jó kuruc hívei kiokosították őt, hogy a magyar joggyakorlat ilyen esetekben lehetővé teszi az ököllet, vagyis erővel történő jogérvényesítést, vagyis a birtok-visszaszerzést... Benyovszky ezt meg is tette, de kevésnek bizonyult a császári udvarral szemben. A mi esetünkben viszont nem egy bizonyos személy vagyon-és jogsérelméről van szó, hanem egy egész nemzet kifosztásáról, tönkretételéről és meggyalázásáról...

Hunyadi János tehát Zsigmond király és Morzsina Erzsébet fia. Születésének legvalószínűbb dátuma 1407. Szíveskedjünk szem előtt tartani egy perdöntő tény: Zsigmond király 1409-ben az akkor alig hároméves Hunyadi Jánosnak adományozta Hunyad várát, a hozzá tartozó hatalmas birtokokkal együtt. Kérdezzünk vissza e tényre: Vajon miért adományozott volna a király egy aprócska (román) lelencnek egy ekkora, fejedelmi várát és birtokot? -- No ugye. Viszont a valós történelem a helyes kérdésre megadja a helyes választ: Hunyad vára a magyar királyok gyakorlatában azt a szerepet töltötte be, hogy a koronás fő mindig a fiának, leendő utódjának adta Hunyad várát. Így tette ezt többek között IV. Béla is, aki ugyancsak a fiára, majdani utódjára, V. Istvánra ruházta Hunyad várát s a vele járó birtokokat.

Azt mondja az idegen kezek által fabrikált és minden ízében magyargyilkos történelem: *"Hunyadi ifjúságáról nincsenek kétségtelen adataink. Sok dolog, melyet neki tulajdonítanak, úgy látszik, abból magyarázható, hogy apjával tévesztik össze. (!) Annyit azonban tudunk, hogy valahogyan Zsigmond király szolgálatába lépett és korán vonta magára ennek kiváló figyelmét."* Miután a király saját -- bár házasságon kívüli -- fiáról van szó, az bizony már születésekor

felhívta magára a király becses figyelmét azzal a rendkívüli tettel, hogy királyfinak méltóztatott születni. Ennyit a "valahogyan"-ról.

"1410-ben, Zsigmond királyunk német-római császárrá történt megválasztásakor Frankfurtba kísérte őt." -- Ki is? A négyéves idegen (román) lelenc, vagy a magyar királyfi? Igencsak vitézi, érdemdús múltja lehetett a négyéves Janku-nak, amennyiben róla beszélünk, hogy ilyen páratlan kegyekben részesült... Node ne is vesztegessünk időt a koholmányokra, mert történelmünk ilyen szintű meggyalázása olyannyira vérlázító, hogy szinte már nem lehet mit kezdeni vele: A dühös visszavágás ugyanis méltatlan, a szerény korrekció pedig kevésbé felfigyeltető. Mégis ez utóbbit választom, remélve, hogy lassan nemzeti méreteket ölt a történelmi tisztánlátás igénye, s mintegy kollektíve, sikerül visszaperelnünk hős és dicső eleink reánk testált jussát. Amennyiben ez nem következik be, úgy bizony sziszifuszi munka vár a nemzet iránt elkötelezett történészekre.

Hunyadi János, aki törvényesen nem viselhette apja, Zsigmond király nevét, hercegi birtoka, Hunyadvár után kapta a nevét. Igen fiatalon, 1420-ban részt vett a csehországi husziták elleni háborúban. 1437-ben, Szendrő környékén szétverte az ostromló török hadakat. Apja, Zsigmond király, látva fia vitézségét és már ekkor mutatkozó hadvezéri tehetségét, újabb nagy birtokkal ajándékozta meg és a királyi tanácsban is helyet adott neki, 1438-ban pedig szörényi bánná és temesi gróffá emelte, a rákövetkező esztendőben pedig birtokára, a család ősi fészkére, Hunyadvárára is új, megerősítő adománylevelet juttatott fiának.

Zsigmond király és Hunyadi János apa-fiú kapcsolatának további megdönthetetlen ismerve, hogy a király, halálos ágyán az áldott állapotú Erzsébet királynétől születendő gyermekének gyámjává nevezi ki Hunyadi Jánost. Nyilvánvaló, hogy az ilyen, legbelsőbb családi (örökösödési és trón körüli) kérdésekben a legközvetlenebb, vér szerinti illetékest nevezik meg.

A király halála után bonyolult hatalmi harcok bontakoztak ki az országban, amelyek okos levezetése és mederben tartása ugyancsak Hunyadi János nevéhez fűződik. Féltette az ország sorsát a tulajdonképpeni mostohaanyja, Erzsébet királyné befolyásától, főleg pedig nagyhatalmú rokonainak, a Cillei család uralomra törésétől. Minden erejével azon volt, hogy elősegítse a jó képességekkel rendelkező lengyel király -- egyébként kitűnő magyar -- Ulászló trónra jutását. Ez a terve 1440-ben megvalósult. Szolgálatáért I. Ulászló Nándorfehérvár (Belgrád) kapitányává és Ujlaki Miklóssal együtt erdélyi vajdává tette.

Hunyadi János még 1432-ben kötött házasságot Szilágyi Erzsébettel, akitől két fia, Hunyadi László és Hunyadi Mátyás született. Ez utóbbi lett később történelmünk egyik legkiemelkedőbb és leghatalmasabb alakja, az **"iagságos"** melléknevet kapott **Mátyás király**.

Hunyadi János életcéljának tekintette a haza védelmét és a török hatalom megtörését Európában. Vállalása emberfeletti volt. A mind fenyegetőbb fellépő törökök elleni védelem az ő vállaira nehezedett, aki a vele szemben támasztott reményeknek derekasán megfelelt: 1441-ben megszorongatta a Rácországban dülő törököket, Szendrőnél pedig megverte Iszhák béget. 1442-ben Maros-Szent-Imrénél szembeszállt Mezőid bég rettenetes túlerőben lévő seregével, amely nagy pusztításokat vitt véghez Erdélyben. Az első összecsapásnál a mérhetetlen túlerővel szemben kénytelen volt visszavonulni Szeben alá. Ám másodszor is megütközött a béggel.

Mialatt a bosszúra sóvárgó törökök csak arra néztek, hogy Hunyadit, pontosabban a Hunyadival öltözetet, fegyvert és lovat cserélt Kemény Simont megöljék, azalatt Hunyadi okosan fölébük kerekedett és szétverte Mezd bég csapatait. (Kemény Simon eme hőstettével az alábbiakban külön is foglalkozunk.)

Ezt követően a II. Murád szultán parancsából megtorlásra siető ruméliai beglerbéget, Sehabeddint és hatalmas seregét a vaskapui szorosnál, 1442 júliusában tökéletesen szétverte Hunyadi. Ekkor Oláhországban akadt dolga: elűzte a törökökhöz húzó Drakul vajdát. Eme káprázatos sikerek Hunyadi nevét félelmetessé tették a törökök előtt és fényessé nemesítették a keresztény világ előtt. 1448-ban támadó hadjáratra indult, az úgynevezett "hosszú" vagy "bolgár" háborúba, mellyel kivívta egész Európa bámulatát. Hunyadi, előhadával áttört a Balkán hegylánc Traján szorosán. Elfoglalta a Szerbia szívében levő Nisszát, legyőzte három pasa együttes seregét, s bevette Szófiát is. Szétverte Kazim bég seregét és egyesülve a király seregeivel, ismételt győzelmet aratott Murád szultán hadai felett. 1444 februárjában befejezték a diadalmas hadjáratot. Murád főereje megsemmisült, a török hatalom megtört. Hunyadit Európa-szerte ünnepelték és elhalmozták adományokkal. Ezek után I. Ulászló király, Caesarini bíboros pápai követ, továbbá Hunyadi János, Brankovics György szerb és Castriota György (skanderbég) epirusi fejedelem, valamint mások buzdítására elhatározta, hogy újabb háborút kezd, amelynek célja Hunyadi régi eszméjének megvalósítása, a törökök Európából való kiverése volt. Időközben viszont II. Murád szultán 10 évi fegyverszünetet kötött a magyar királlyal. Ő azonban, engedve Caesarini izgatásának és látva Hunyadi János hallgatolagos beleegyezését, megszegte esküjét és hadat indított a törökök ellen. A szerencsétlen háború a várnai csatával (1444 nov. 10.) végződött, melyben a királlyal együtt a sereg nagy része is elpusztult. Hunyadi János a sereg maradékával Oláhországba menekült, ahol Drakul vajda elfogta őt, de félve a nyugati hatalmak bosszújától, csakhamar szabadon bocsátotta. Hazatérése után, az 1445-ben tartott országgyűlés Hunyadi javaslatára, király híján több (öt) főkapitányra bízta a kormányzást. Hunyadi kapta Erdély és a tiszántúli részek főkapitányságát. Azonnal megkezdte közeleti munkáját, azonfelül a Száva melletti Sarnonál diadalt aratott a törökön s betört Oláhországba, ahol a hűtlen Drakult, fiával együtt elűzte. 1446-ban a rendek abban állapodtak meg, hogy kormányzót választanak. Ennek értelmében egyhangúlag Hunyadi Jánost választották meg kormányzónak, helyettesül pedig régi fegyvertársát, későbbi irigyét és ellenlábását, Ujlaki Miklóst. Hunyadi, szerepköréhez méltó módon, még november közepén Frigyes császár ellen indított hadat, aki fogva tartotta a kiskorú V. Lászlót, és több magyarországi várat bitorolt, amelyeket semmiképp sem akart kiadni a kezéből. Hunyadi végigverte III. Frigyes seregeit egész Stájerországon, Karintián és Krajnán keresztül. Már Bécs városát fenyegette, amikor Frigyes fegyverszünetet eszközölt ki. Hunyadi gazdag zsákmánnyal vonult haza. Ekkortájt jutott Déva várának birtokába, s Hédervári Lőrinc halála után Buda vára is reá szállt. 1448 februárjában V. Miklós pápa arany nyakláncot és hercegi címet adományozott neki, amivel azonban Hunyadi nem kívánt élni.

1448 nyarán új hadi előkészületeket tett a törökök ellen, melyekről azonban Murád szultánt tudósította az áruló Brankovics szerb fejedelem, Cillei Ulrik ipa. Ezért aztán 1448 szeptemberében először is ennek az országot dúlta föl Hunyadi. Muráddal pedig a Kossova

melletti Rigómezőn ütközött meg, október 17-19-én és Dan oláh fejedelem csapatainak árulása következtében csatát veszített. A menekülő Hunyadit elfogta a török katonaság, de csakhamar ki tudott szabadulni. Majd Brankovics tartóztatta le és Szendrőn börtönbe vetette. A magyarországi karok és rendek közbenjárására azután mégis szabadon bocsátotta. Hazatérve, Temesváron rendezte családi ügyeit, majd Giskra János Felvidéken garázdálkodó huszitái ellen fordult. A cseh vezérrel 1450 márciusában Mezőkövesden fegyverszünetet kötött, ám minden erejével azon volt, hogy Brankovics György ellen hadba vonuljon. Az 1450-ben megtartott szegedi országgyűlés háborút határozott el, melynek folytán a szerb fejedelem kénytelen volt a békefeltételeket elfogadni. Mikor a szövetkezett magyar és osztrák rendek Frigyest kényszerítették V. László kiadására és már csak rövid idő kérdése volt, hogy átveszi az uralkodást, Hunyadi, jelezve egyetértő szándékát, igen nemes gesztusként, 1452 novemberében tisztelegni ment Bécsbe a királyhoz, 1453 elején pedig ünnepélyesen lemondott kormányzói tisztéről. A király elfogadta a lemondást, de egyúttal Hunyadit örökös besztercei gróffá, az ország főkapitányává, az országos jövedelmek főkezelőjévé nevezte ki, és Beszterce városával (Erdélyben) jutalmazta meg. Görgényi és dévai uradalmaira pedig új adománylevelet adott Hunyadinak.

Hunyadi János nándorfehérvári diadala az egész emberiség számára példaértékű győzelem a magyarság történelmében. Kivétel nélkül mindenütt úgy írják, hogy Európa "hálás" volt a magyar közösségnek, mert az megállította a törököt, annak dacára, hogy a nemzetközi segítség elmaradt, noha 1453-ban meghirdették az egységes keresztény összefogást az oszmánokkal szemben. Akkor hát hol van, miben rejlik ez a "hála"? Netán a folyamatos árulásokban, cserbenhagyásokban, illetve törbe csalásokban?.. Pedig ha a török akkor tovább nyomul, ma egy egészen más "Nyugatot" ismernénk.

Dr. Varga Tibor, Szent Korona kutató jogtörténész tényfeltárásai alapján figyelemmel kísérhetjük a nándorfehérvári diadal eseményeit:

1456-ban Magyarország nagyon szorongatott helyzetben volt. Már ekkor megmutatkozott napjaink „trianoni orszásképe”, miután 1440-ben a Szent Koronát ellopták és elzálogosították, Magyarország területi épsége pedig felbomlott. Hunyadi János ezt a megcsonkított országot kísérelte meg katonailag alkalmassá tenni arra, hogy a törökkel szemben megvédelmezze a nemzetet és Európát. Ráadásul Európa magára hagyta a magyarságot. 1453-ban meghirdették ugyan, hogy keresztes összefogásra van szükség, azonban nemzetközi segítség nem érkezett. Végül az a sereg, amely Nándorfehérvárnál megvédte a hazát és Európát, gyakorlatilag 95 %-ban magyarokból tevődött össze, szegény és rosszul felszerelt, jórészt parasztokból verbuválódott hadsereg volt. A gazdag réteg, egészen különös módon, nem ment a törökök elleni harcba. Azok vettek részt az ütközetben, akik egyebüket nem, csak az életüket veszíthették el.

Ez a magyar sereg, a korabeli viszonyokhoz mérten, nagyon modern és jól felszerelt, százötvenezer török hadsereggel találta magát szemben. Az óriási török had kétszáz hajóval érkezett, háromszáz ágyúval felszerelve. Ezek között két olyan hatalmas mozsár is akadt, amelyben, a leírások szerint, elfért egy megtermett ember székestül.

A százötvenezres török haddal szemben hatvanezres, hirtelenjében kiképzett magyar sereg vette föl a harcot, győzelmük így nyilvánvalóan esélytelennek látszott. Úgy tűnik azonban, mintha akkor az égi erők álltak volna a magyarok mellé. Kapisztrán Szent János és Hunyadi János olyan lelki tisztaságot és tekintélyt sugárzott, ami lenyűgöző hatással volt a magyar katonákra.

Érdemes tudni, hogy Nándorfehérvár (jelenleg Belgrád) a Duna és a Száva találkozásánál helyezkedik el. A törökök hajóikat a Dunán Nándorfehérvár mögé vitték, azért, hogy megakadályozzák a külső segítség beérkezését. Három hadtest foglalt a várral szemben állást, az európai, az ázsiai hadtest és középpüti II. Mohamed harcosai. A törökök hosszan lövették a várat. Ahhoz, hogy Szilágyinak, a vár kapitányának segítséget tudjon nyújtani, Hunyadi seregének át kellett törni a hajózárat. Ámde a magyarok nem rendelkeztek hadihajókkal. Hunyadinak együttesen kétszáz, vízi összecsapásra alkalmatlan búzaszállító és személyszállító hajója volt. Ezért a magyar hadvezér meghagyta Szilágyinak, hogy amikor az ütközet megindul, segítsék őket a várból, amiként majd két tűz közé kerülnek a törökök. Ezt megelőzően, még mielőtt a török elfoglalta volna állásait, Hunyadi folyamatos rajtaütésekkel akadályozta a törökök előnyomulását.

Nándorfehérvár fölött tehát a törökök hajóhada foglalt állást a Dunán, és Hunyadi kétszáz hajója ezt próbálta áttörni. A magyarok hajói ugyan nem hasonlítottak hadi gályákra, de kihasználva a Duna erős áramlását és a katonák erejét, a hajóikkal olyan nagy lendülettel ütköztek az ellenség hadi gályáit összetartó láncoknak, hogy azok elpattantak. Így indult el a küzdelem. Hunyadi példát mutatott viselkedésével, azzal, hogy a vezérgályáról elsőként vetette át magát a törökök egyik hajójára. A magyar hadvezérek a csatában nem azt kiáltották, hogy "előre!" hanem azt, hogy "utánam!"

Hunyadi, nagy nehézségek árán, július 13-án jutott be a várba. Azt ekkor már jó ideje lövette a török, és Szilágyi üzent Hunyadinak, hogy nem bírják tovább tartani az erősséget. Tíz napon keresztül gyakorlatilag nem is pihenhettek a várvédő katonák, mert nappal lőtték őket, csatáztak, éjszaka pedig a szétlőtt falakat javították. Ennek ellenére olyannyira szervezett volt a vár védelme, hogy a leírások szerint csupán egyetlen halott volt: egy idős asszony, aki rosszkor hagyta el a várat. A dunai zár oldódása után az ellenség nagy erővel tüzet nyitott, s harminchat órán keresztül folyamatosan lövette az erődöt.

Július 21-én a török végső rohamra készült. Hosszú-hosszú csata kezdődött. A török hol betört a város területére, hol kiszorult onnan. Végül a várba vezető hídon bontakozott ki óriási küzdelem. Ekkor vetette le magát Dugovics Titusz a vár fokáról, magával rántva a halálba a zászlót kitűzni szándékozó törököt, önmagát áldozva fel a hazáért. Egyre nőtt az elkeseredés. Szilágyi már elrendelte az értékesebb tárgyak mentését, lehordatta azokat a vízi-várba. Hajnalra fogytán volt a lőszer és a katonák azokat a kénnel begyűjtött rőzsekévéket hajigálták az akkor már hangyaként hemzsegő törökökre, amelyekkel az átszakított várfalakat előzőleg „megerősítették”. A török sereg bő, lobogó ruházata, egymást érve lángra lobbant, futótűzzé változtatva az egész hadszínteret. A „tisztító-tűz” szinte pillanatok alatt végigsöpört rajtuk, közben Hunyadi és hada is támadásba lendült, a török pedig menekülni kezdett.

Hunyadi katonáinak egy része, hatalmas elszántsággal és lelkesedéssel kitört a várból. II. Mohamed kénytelen volt serege középső részét is bevetni, hogy visszaverje a támadást. Hunyadi felismerte a kedvező hadászati helyzetet, erői teljes bevetésével kitört a várból és elfoglalta a törökök másik szárnyon levő ágyúit. Mire az ellenség visszatért, saját ágyúinak tüzevel találta magát szemben. Hunyadi azokkal lövette a törököket. II. Mohamednek nem sikerült visszafoglalni ágyúállásait, ő maga is súlyos sebet kapott a harcban.

A szultán, aki két hét alatt akarta bevenni a várat, (amelyet az apja hat hónapig ostromolt hiába), és két hónapon belül Budán akart ebédelni, már csak Szófiában tért magához. Eszmélése után, dühében lekasabolta néhány emberét, és a budai ebéd helyett mérget akart bevenni, amiben csak alattvalói tudták őt megakadályozni.

Bűnbánó Magdolna napján, július 22-én, valóban feltámadásról beszélhetünk, mert egy olyan török sereg, amely minden szempontból fölényben állt a magyarokkal szemben, megfutamodott. (Bűnbánó Magdolnát, az apostolok apostolának tekintették, mert Ő vitte a hírt a többieknek, hogy a Megváltó föltámadott.)

III. Callixtus pápához 1456. augusztus 6-án érkezett meg a győzelem híre. Ekkor rendelte el Urunk színeváltozásának ünnepét.

A törökökben olyannyira mély nyomot hagyott a Nándorfehérvári csata, hogy majd hetven évig nem törtek a nyugati területek, különösen Magyarország ellen.

A magyarság tiszteletére és a nándorfehérvári diadal emlékére rendelte el a pápa a katolikus egyház templomaiban a déli harangszót és az Úrangyala imádság imádkozását.

Kemény Simon

lovas hadnagy

(? - 1442)

1442-ben Mezyd bég vezetésével hatalmas török had tört be Erdélybe. Hunyadi János erdélyi vajda hirtelen összeszedte a rendelkezésére álló erőket, s március 18-án Marosszentimrénél megtámadta Mezyd hadát. A török túlerő azonban meghátrálásra kényszerítette a hősiességgel küzdő magyar sereget. Hunyadi tovább készült a törökkel való leszámolásra. A beérkező erősítések birtokában újabb támadásra határozta el magát. Ekkor már a törökök legfélelmetesebb ellenfelei közé tartozott, s Mezyd bég megparancsolta harcosainak: a következő csatában mindenáron öljék meg Hunyadi. Hogy könnyebben ráismerjenek, részletesen leírta katonáinak Hunyadi külsejét és fegyverzetét. Hunyadi megtudta Mezyd szándékát. Kedvelt vitézének, Kemény Simonnak hosszas rábeszélésére a hadvezér páncélt és fegyverzetet cserélt Keménnyel, aki mellé 500 páncélos lovas rendelt. Az újabb, március 25-én Szeben mellett vívott csatában Mezyd harcosai egy emberként vetették magukat a páncélosokkal övezett, vélt Hunyadira. Az 500 főnyi sereg rövidesen elvérzett az egyenlőtlen küzdelemben. Eközben Hunyadi, serege nagyobb részével

megtámadta a magát győztesnek hívő török hadat, s a szebeni védősereggel bekerítette azt. Ezt követően 20 000 török harcos holtteste borította a Szeben melletti harcteret, s az elesettek között volt maga Mezid bég is. Az önként hősi halált halt Kemény Simont Hunyadi díszes temetésben részesítette. Pajzsa a nagyenyedi kollégium gyűjteményének féltve őrzött kincse volt 1849. január 8-ig. Akkor a várost elpusztító román felkelők kezén -- mint annyi más -- Kemény Simon ereklyéje is eltűnt.

(Hermann Róbert: Magyar Hősök arcképcsarnoka, a Magyar Hősök Arcképcsarnoka Egyesület kiadása, 1034 Budapest, III. Kecse u. 25, 1998, oldalszám nincs)

Magyar Balázs

hadvezér

(? - 1490)

Magyar Balázs még Hunyadi János alatt kezdte katonai pályafutását. A husziták, illetve a csehek elleni hadjáratot követően, 1462-ben a Felvidék kapitánya lett. 1470-től a déli határok védelmét látta el. Ennek során emelkedett horvát-szlavón bánná. 1473 - 1475 között pedig már erdélyi vajda. 1480 nyarán 132 hajóból álló török flotta indult Sztambulból Dél-Itália felé. A törökök terve az volt, hogy elfoglalják II. Ferdinánd nápolyi királynak az országát, majd onnan észak felé hatolva Rómát, s aztán egész Itáliát. A partra szálló törökök rövidesen bevették Otranto városát, s a védők között kegyetlen vérfürdőt rendeztek. A hírrre mind a pápa, mind II. Ferdinánd segítséget kért Mátyás királytól. Mátyás 2200 lovast és gyalogost küldött Otranto alá, Magyar Balázs vezetésével. Hadvezérét azzal ajánlotta Mátyás II. Ferdinánd figyelmébe, hogy "Ez a Magyar Balázs már jól kiismerte a törökök harci szokásait, hiszen gyakorta részt vett a törökkel való csatákban meg összecsapásokban, ezért kiválóan ért ahhoz, hogyan kell felvenni velük szemben a harcot." Magyar Balázs ekkortájt már 70. életéve felett járt. Mátyás szolgálatában részt vett a felvidéki huszita erősségek bevételeiben, majd a Délvidéken és Erdélyben látta el a határok védelmét. Magyar Balázs rászolgált Mátyás ajánló soraira. Nagyonbbrészt huszárokból álló seregével elvágta a külvilágtól Otranto török őrségét, s az ő katonái vették be, nem túl jelentős áldozatok árán a város vízellátását biztosító forrást körülvevő védművet. A törökök így kénytelenek voltak tárgyalásokat kezdeni a város feladásáról, s a megadás után soha többé nem próbálkoztak ilyen itáliai akcióval. A hálás olaszok pedig a korábban Minerva istenasszony nevét viselő, a magyarok által elfoglalt forrást Fontana degli Ungherinek, a Magyarok Forrásának keresztelték el. Magyar Balázs kiváló hadvezéri talentuma, harci szelleme és halált megvető bátorsága jutalmául kapott Mátyás királytól a Dunántúlon hatalmas birtokokat, köztük Nagyvázsöny várát. Leányát, Magyar Benignát Kinizsi Pál vette feleségül, aki kora legnagyobb hadvezérévé vált. Ezek után Magyar Balázs fiává fogadta vejét, Kinizsi Pált, akivel közösen kolostort alapítottak a magyar Pálos rend számára, s még számtalan építkezés és fejlesztés, valamint adományozás fűződik a két hatalmas, hős katonai vezéregyéniség nevéhez.

HADVEZÉR, AKI ÉPÍTETT ÉS TEREMTETT

Kinizsi Pál
országbíró
(1432 - 1494)

Egy ismert mondás szerint hősök és vértanúk sírján nő a nemzeti dicsőség virága. A népek történelmi nagyságához csak a hazafi járulhat egy-egy parányi mértékkel, legyen az honvédő fegyveres vitéz, vagy a szellemi hadszíntér bajnoka.

Ha azt mondom, törökverő hős, arról a legtöbb emberben Zrínyi Miklós és Hunyadi János hatalmas alakja rémlik fel -- joggal. Ha azt mondom, az egyik legnagyobb magyar hadvezér, arra ki-ki a maga felkészültségének, illetve szimpátiájának megfelelően mondja: Bulcsú vezér, Hunyadi, Bercsényi, Hadik stb. -- joggal. S ha azt kérdem, ki volt a magyar kultúra egyik legnagyobb mecénása, arra vonatkozóan is megoszlanak a vélemények: Széchenyi István, Mátyás király, Wesselényi, Zichy stb. Az igazi tanácstalanság akkor következik, ha mindezen erények képviselőjeként egyetlen személyt kell megnevezni... Mert ha azt mondom Kinizsi, arról rosszabb esetben egy sörmárka vetődik fel, jobb esetben pedig annak a Toldi-erejű molnárlegénynek a neve, aki malomkövet használt tálcaként, úgy kínálta meg vízzel az arra utazó Mátyás királyt.

Több mint ötszáz esztendeje annak, hogy 1494. november 24-én, Kinizsi Pál, az utolsó török elleni hadjáratából hazatérőben, a Száva melléki Szent Kelemen városában elhunyt.

"Bátorságának és okosságának fájó hiányát hagyva maga után" -- írja róla Krónikájában Heltai Gáspár. Kinizsi kétségtelenül a magyar történelem egyik legmarkánsabb, egyben legszínesebb egyénisége. Halála után rövidesen mondabeli hőssé vált a nép ajkán, és részben emiatt, sokszor igen nehéz különválasztani a reá vonatkozó mondai, illetve valós elemeket. Ezért most életművének talán legkevésbé ismert, ám tényszerű mozzanatait kívánom felvillantani:

Kinizsi a köztudatban egy roppant fizikai erővel rendelkező, eszes és leleményes hadvezér, aki molnárlegényből lett katona, majd hadvezér, akitől rettegett a török. Mindössze 17 éves volt, amikor beállt katonának, Magyar Balázs zsoldoskapitány seregébe. Első tapasztalatait a felvidéki husziták elleni harcokban szerezte. Mátyás király testőrtisztjeként részt vett a Szabács elfoglalására indított, majd a III. Frigyes császár elleni hadjáratban. Mátyás 1479-ben Temes vármegye főispánjává és az Alsó Részek főkapitányává nevezte őt ki. Legbravúrosabb győzelmét 1479. október 13-án, a Hunyad vármegyei Kenyérmezőn aratta. Az Erdélybe betörő Isza pasa több tízezres serege itt ütközött meg Báthori István erdélyi vajda és székely ispán vezette magyar haderővel. Báthori arra számított, hogy a csata kezdetére megérkeznek Kinizsi délvidéki hadai is, ám teltek az órák, s a törökök megújuló rohamai következtében az erdélyi had egyre fogyott. Már-már úgy látszott, hogy a törökök elsöprik útjukból Báthori megmaradt vitézeit, amikor a török sereg hátában megjelentek Kinizsi páncélosai. Kinizsi egyenesen a Báthorit szorongató ellenségre vetette magát, s önfeláldozó küzdelem árán teljesen szétverte a török hadakat. A harc méreteit és a győzelem jelentőségét jellemzi, hogy egészen 1521-ig, a török nem indított hasonló erejű támadást a Magyar Királyság ellen. S ebben komoly szerepe volt az élete utolsó perceiig hadakozó Kinizsi Pálnak, a korszak kevés veretlen hadvezérei egyikének. Híres volt hatalmas erejéről. A kenyérmezei csata utáni multságban egy-egy török halottat a hóna

alatt, egy harmadikat a fogai között tartva járt győzelmi táncot. A köztudatban élő Kinizsi-mondák azonban nem szólnak arról, hogy az a Kinizsi Pál, aki élete nagyobbik részét a harcmezőn és katonai táborokban töltötte, a magyar kultúra hasonlíthatatlanul áldozatkész támogatója, éltetője és továbbfejlesztője volt. E nagyvonalú adakozó és építő kedvnek három kiemelkedő alkotását említjük. A háromban az a közös, hogy mindegyik a század nyolcvanas-kilencvenes éveire esik, ami azért lehet fontos, mert több kutató szerint az 1479. október 13-i kenyérmezei csata zsákmányából finanszírozta az építkezéseket, mint ahogy Báthori István erdélyi vajda is ezt tette Nyírbátorban. Az első idevágó dátum 1481. Amint a templom kórusa alá befalazott kő dátuma is jelzi, Kinizsi ekkor bővítette és építette át a falu plébániatemplomát. A ma is látható késő gótikus Szent István-templom hálóboltozatával, arányaival, művészi ízléssel faragott mérműves ablakkereteivel a XV. századi egyházi építészetünk egyik gyöngyszeme.

Az 1480-as évekre esik a vázsonyi vár átépítésének és bővítésének időpontja. Kinizsi 1472-ben kapta Vázsony várát hősiességéért és hűségéért, ami akkor a ma is látható lakótoronyból és az azt övező falakból állt. Nevéhez fűződik ennek az aránylag kicsi, birtokközpontot képező várnak a lakóhellyé, várkastéllyá történt átépítése és bővítése, ami több szakaszban valósult meg. A várat nemcsak kiterjedésében növelte Kinizsi, hanem annak funkcióját is megváltoztatta azáltal, hogy egy új palotaszárnyat alakított ki, amelynek belső díszítését azok a mesterek végezték, akik Mátyás király visegrádi palotáján dolgoztak, reneszánsz szellemben.

1481-ben Kinizsi és apósa, Magyar Balázs, saját maguk és szüleik lelki üdvösségéért kolostort alapítottak a Pálos rend részére, amelyet később gazdag adományokkal is elhalmoztak. Maga a klostrom az évtized vége felé készült el, és a késő gótikus egyházi építészet egyik legmonumentálisabb alkotása volt. Sajnos a török közeledte miatt a környékbeli magyar várak kapitányai 1552-ben felrobbantották, részben azért, hogy a török ne fészkelhesse be magát falai közé, részben pedig azért, hogy köveivel a vázsonyi várat erősíthessék meg. Így ma a kolostort csupán régészeti leletek, valamint képzeletünk segítségével idézhetjük fel. Hogy ebbe a gyönyörű kolostorba Kinizsi a Pálos rendet hívta meg, az szinte törvényszerű, hiszen Hunyadi Mátyás is e rend terjesztését szorgalmazta. Róluk érdemes tudni, hogy eredeti, magyar alapítású szerzetesrend, amely az ősi magyar tudáskincs és szellemvilág őrzését, valamint továbbvitelét tűzte ki célul. A Pálos rend, kezdeti elzárkózottsága után éppen a XV. században húzódott közelebb a lakott helyekhez, és ekkor kezdtek kódexírással foglalkozni. A rendtől mindössze négy kódex maradt fent. A négyből hármat egészen, egyet pedig részben Kinizsi Pál vázsonyi klostromában írtak. Közülük a Peer kódex olyan irodalomtörténeti értékeket őrzött meg számunkra, mint például Vásárhelyi András Éneke, Apáti Ferenc Feddő éneke, de ebben található első művészi magyar versfordításunk is, Ének Szent László királyhoz címmel. A Festetich-kódex egyik legszebben iniciált kódexünk, amelyben az ismeretlen szerző Petrarca Bűnbocsánati Zsoltárait fordította és jegyezte le, prózában. - Ezeknek a pótolhatatlan értékeknek, kincseknek és ereklyéknek a létrejötté is hozzá tartozik a török által rettegett hős katona és zseniális hadvezér életművéhez.

(Heine: „Ha hallom azt a szót, magyar, szűk lesz rajtam a német plundra, zúg és dörög a zivatar és trombiták harsognak harci zajban.”)

Fráter György
bíboros érsek
(1482 - 1551)

Fráter György politikus és katona volt egy személyben, akinél eldöntetlen arányban mutatkozik meg a kivételes diplomáciai tehetség, valamint a hadvezéri talentum. Katonai pályafutása a végvárokon kezdődött, ahol tiszti rangban jeleskedett. Ezt követően állt a pálos rendbe, szerzetesként. Hiába volt egyszerű barát, tehetségénél fogva teljhatalmú kancellárrá emelkedett. A kor legkiválóbb politikusát ismerhetjük fel benne. Rajta kívül kevesen tudták oly eredményesen képviselni Magyarország érdekeit a két ellenséges hatalommal, a törökökkel, illetve a németekkel szemben, mint ő. Ennek köszönhetően alapíthatta meg az önálló erdélyi fejedelemséget. Végző soron arra a meggyőződésre jutott, hogy Erdélynek az ellentmondásos helyzet ellenére is a "keresztény" Ferdinánd oldalára kell állnia. Hitt ebben a szövetségben és buzgó elszántsággal összevont seregeivel, 1551-ben Lippánál kegyetlenül megverte a törököket. Ferdinánd, mintegy viszonzásul, a háttérben titokban a magyarok kiirtására szövetkezett a törökkel és orvul meggyilkoltatta Fráter Györgyöt.

("S lám, mit tanulnak gyermekeink az iskolában? Azt, hogy nekünk ehhez a "keresztény Nyugathoz" kellett csatlakoznunk továbbálásunk érdekében..")

Zolthay Lőrinc
kapitány
(? - 1552)

A magyarság körében mindig is legkedveltebb harci egység, a huszárság példaképévé nőtte ki magát Zolthay Lőrinc. Nimbusza abban gyökerezett, hogy legyőzhetetlen bajvívó volt és rettenthetetlen vitéz harcos. Elsőként Husszein pasa legyőzőjeként került be a hadtörténelembe. Ezt a szalkai győzelmét követően Drégely kapitánya lett, ahol kelepcébe csalta és elfogta a híres Veli béget, seregét pedig tönkrevverte. 1552-ben halt hősi halált a Bart mellett megvívott török elleni csatában.

Bárdy István
Bodó Ferenc
kapitányok

A két végvári vitéz 1523-ban, Szávaszentdemeternél kelepcébe csalta, majd az utolsó ízéig szétverte a félelmetes hírű Ferhát pasa teljes hadseregét!!!

Thury György
kanizsai főkapitány
(1519 - 1571)

Sokan a törökök rémeként emlegetik Thury Györgyöt, a "magyar Cid-et", a vitézi korszak talán legnagyobb bajnokát. Thury György, a 16. század egyik legnevezetesebb bajvívója, egészen fiatal korától kezdve harcolt. Híre távoli országokba is eljutott. Még Ázsia távoli részeiből is érkeztek bajvívók, hogy megmérkőzzenek Thuryval, ám soha, senki nem tudta őt legyőzni. Közvitézként kezdte pályafutását. Eleinte (1544-ben) lovas katona volt, vagyis "huszár főlegény" rangban szolgált Ság várában, majd lévai kapitányként harcolt a török ellen. 1559-ben a Dunántúlra került, ahol Palota kapitánya lett. Ekkor történt, hogy párbajban legyőzte Dzsáfer agát, az egyik leghíresebb török vitézt. Állandó rajtaütéseivel csakhamar a legrettegettebb magyar kapitányok egyike lett a törökök szemében. Azt követően pedig Bars vármegye főispánjaként jeleskedett. 1563-ban, vitéz tetteiért Miksa királytól adományba kapta Berénd (Tásokberénd), Tevel (Nagytevel) és Polány (Magyarpolány) községeket. 1566. június 5-én a török ostrom alá vette Palota várát. Thury 450 vitézzel megvédte a várat Arszlán pasa 8000 fős seregével szemben! Az ostrom után lemondott kapitányi tisztéről, és még ugyanezen évben Gyulaffy Lászlóval részt vett Veszprém, Gesztes és Tata visszafoglalásában. Párbajra hívta ki Musztafa beglerbéget, de az nem merte elfogadni a kihívást. Hősiességéért Miksa főherceg arany sarkantyús vitézzé avatta és aranylánccal tüntette ki. 1567-től kanizsai várkapitány és dunántúli vicekapitány. Szigetvár 1566. évi eleste miatt e poszt egyike lett a legfontosabbaknak. Thury igazi végvári vitézként esett el. A törökök lépre csalták, s az egyenlőtlen küzdelemben, amikor lovát leszúrták, s ő egyedül maradt az ellenség gyűrűjében, ledobta sisakját, hogy halálos sebet kapjon, s elkerülje a fogságot. Három ország legjelesebb korabeli költői foglalták versbe Thury hőstetteit. "Az vitéz Thury György haláláról" című ének a végvári harcok egyik legnagyobb alakjának hősiességét és hősi halálát örökíti meg. Szerzője Alistáli Márton, Thury íródeákja lehetett. Szövege a Lugossy-kódexben maradt ránk. Várpalotán tér és gimnázium viseli Thury György nevét. Az I.sz. Általános Iskola udvarán áll egész alakos mészki szobra.

Ráthóti Gyulaffy László
generális
(1520 körül - 1579)

A végvári harcok egyik legnagyobb vitéze, Gyulaffy László egy ráthóti birtokos, nemesi család sarja. Családfája évszázadokra visszamenően ismert, ám legkiemelkedőbb alakja a 16. század végvári harcainak hősnője, Gyulaffy László volt. 1549-ben Telekessy Imre parancsnoksága alatt „százlovas hadnagyként” sikeresen harcolt a székesfehérvári török őrség ellen. Ekkor Szigetváron, 1551-től Pápán, 1557-től Győrben szolgált. 1551-ben Hegyesd ostrománál tüntette ki magát, ahol párbajban levágta Pajazit vajdát, a török parancsnokot. A következő évben, I.

Miksa koronázásakor ezért aransarkantyús vitézzé avatták. 1566-ban Tihany kapitányaként kétszáz lovasával Győr környékén egy ezer főnyi török sereget vert szét, s Thury Györggyel együtt részt vett Veszprém, Tata és Gesztes visszafoglalásában. Érdemeiért kapta a veszprémi kapitányi tiszteletet. 1568-ban, hatalmaskodásaiért Bécsbe rendelték, pedig az életét naponta kockára tevő hadvezérek részéről némi túlkapások akkoriban nem számítottak szokatlan jelenségnek. Erre ő azzal válaszolt, hogy János Zsigmondhoz, majd utódjához, Báthori István fejedelemhez csatlakozott. 1575-ben a fejedelem ellenlábas, Békés Gáspár ellen harcolt. Döntő szerepet játszott a Báthori uralmát megszilárdító ütközetben. Rettenthetetlenségéért és hadi sikereit a fejedelem Szilágycseh várával és 63 faluval jutalmazta meg hős katonáját, akit egyben generálissá tett. Gyulaffy életeleme volt a harc. Dunántúli szolgálata idején öt magasrangú törököt ölt meg párviadalban. Sikeres kopjatöréseinek se szeri, se száma. Mint tihanyi alkapitány, párviadalait a Balaton jegén vívta. A legenda szerint, végül már csak álruhában törhetett kopját, mert egyetlen török vitéz sem mert kiállni ellene. Elmondhatni róla, hogy a Délvidéket egyedül ő védte meg a törökkel szemben. A császár lovaggá ütötte, de pénzt és katonát nem adott neki a végvárak megerősítésére. Miért is adott volna, amikor a Habsburgoknak az volt az érdekük, hogy a magyar katonák hulljanak, az ország pedig gyöngüljön. Így könnyebbnek vélték a felettük való uralkodást. Ezért a hős magyar hadvezérek és rettenthetetlen vitézek legtöbbször csak gesztusokat kaptak a császártól, akinek soha nem állt szándékában az, hogy a török mielőbb és véglegesen kiűzessék az országból. Ő csak arra ügyelt, hogy Bécs és az osztrák részek mentesüljenek a török támadásoktól, lehetőleg magyar vér árán. Miután Gyulaffy Erdélybe ment, ahol Bocskai generális oldalán harcolt, a szentpáli csatában mutatta ki igazi oroszlánkörmeit azáltal, hogy nagyobb haderőt is eredményesen tud irányítani. Erdélyben a legmagasabb katonai rangokat vívta ki magának. Ott is halt meg. Fia, ifjabb Gyulaffy László ugyancsak az erdélyi fejedelmek kiváló katonája lett.

Balázsdeák István

főkapitány

(?)

Szinte lehetetlen feladat számot adni a magyar honvédelem legendás hőseiről, hadvezéreiről és katonáiról. Pedig szükséges a válogatás, mivel jelen kötetem terjedelme kötött, ezért néha nehéz szívvel kell átsuhanni az önfeláldozás és a hősi magatartás megannyi kiválósága felett. A török elleni háborúk, no meg egyáltalán a magyar hadviselés legjelentősebb és legütőképesebb fegyverneme a lovasság volt. Ehhez társult az a megmagyarázhatatlan, hősi elszántság, vakmerő katonai önfeláldozás, ami a magyar katona mindenkori erénye volt, s ami a hazaszeretetből fakadt. Ennek a magatartásnak állít emléket Balázsdeák István is sok millió társával együtt (akik természetesen nem egy időben éltek, hadakoztak, s ha kellett adták életüket a magyar honért.) Balázsdeák István Eger várában kóstolt bele a vitézi életbe. Már ott megmutatkoztak vezetői erényei. Nádudvar térségében, mintegy 400 lovasa élén lesállást foglalt el, s helyzeti előnyét kihasználva, tönkrezúzta a törökök több ezer főnyi seregét. Nem ismert lehetlent, soha nem

fogadta el a vereséget, a vert helyzetet, ellenben mindig megtalálta a győzelem lehetőségét, akkor is, ha az bizarrnak tűnt. Eme képességének köszönhető, hogy az 1588-ban lezajlott, igen kemény, nagyarányú és véres csatában, Szikszónál, amikor a csata már veszésre állt, fergetes éjszakai lovasrohamával eldöntötte a csata kimenetelét a magyarok javára. Ezt követően Eger főkapitánya lett. Parancsnoksága alatt vitézkedett méltán híres költőnk, Balassi Bálint is. Egy alkalommal a törökök lesből elfogták Balázsdeákot, aki évekig a hét-toronyban raboskodott, mígnem rabságából kiváltotta őt Pálffy Miklós. Miután a csatározások alábbhagytak, Balázsdeák István az országgyűlés választott képviselőjeként tevékenykedett tovább.

Gróf Pálffy Miklós
dunántúli főkapitány
(1552 - 1600)

Minden idők egyik legnagyobb hadvezére Pálffy Miklós volt, Pálffy Péter és Dersffy Zsófia hatodik gyermeke. Tizenöt évet töltött a bécsi udvarban. Kezdetben apródként szolgált, majd Rudolf trónörökös asztalnoka lett. Ezt követően lépett elő kamarássá. A főherceg oldalán bejárta egész Európát. Megtanult latinul, németül és spanyolul, de járatos volt a francia és az olasz nyelvben is. Eközben tanulmányozta a korabeli hadviselést és várépítést. Tájékozott volt a jogi tudományok és a joggyakorlás terén is. Az uralkodó 1590. decemberében Pozsony vármegye főispánjává és Pozsony várának főkapitányává nevezte ki. A század végén kitört tizenötéves háborúban a Habsburg-birodalom fegyveres erői egy nagy európai szövetség keretében megkísérelték a török kiűzését Magyarországról. E háború legsikeresebb, s legkiválóbb hadvezére Pálffy Miklós gróf volt. 1593. október 23-án, Nádasdy Ferenc hadaival egyesülve, Pákozdnál szétverte a budai pasa 20 ezer fős seregét. Visszafoglalta a törököktől Fülek, Hajnácskő, Buják, Somoskő és Hollókő várát, hazatérőben pedig bevette Széchényt, Drégelyt és Palánkot. Visszafoglalta Nógrádot, amely haditettével egyúttal megvédte Zólyomot, Korponát és a bányavárosokat.

VIII. Kelemen pápa 1594. június 2-i brévéjében külön megemlékezett a "fennkölt és buzgó" Pálffyról, aki Istenért, a hazájáért és a királyért minden áldozatra kész volt. 1594-ben Komárom főkapitányává nevezték ki, egy évvel később pedig Esztergom is az ő főkapitánysága alá került. Még ebben az esztendőben, Schwarzenberg generálissal karöltve visszavette a töröktől Vácot. További döntő fontosságú tette volt, amikor Óbudánál szétverte a budai pasa csapatait. Ezzel a jelentős győzelmével sikerült elvágnia a győri török helyőrség utánpótlási vonalát. A nevéhez fűződő további haditette, Győr visszafoglalása olyan fényes siker volt, amely morális erőt adott a török végleges kiűzéséhez: 1598. március 28-án legrátermettebb embereivel sikerült berobbantania Győr kapuját, majd a rákövetkező súlyos harcokban visszafoglalták a várat. A győzelem ekkor még kétséges volt, ezért Pálffy leszállította a lóról huszárait, s a kelleltenül támadásra induló gyalogos lovasokat személyesen vezette rohamra a török ellen. Személyes példamutatásával óriási hatást keltett. Katonái egy emberként vetették magukat a harcba, ami

teljes sikerhez vezetett. Győr visszavétele a tizenötéves háború egyik legjelentősebb sikere volt. Pálffy az uralkodó arany sarkantyús vitézzé avatta. Bécsben hősköltevényeket nyomtattak győzelme dicsőségére. Ezekben "Magyarország megmentőjeként" nevezték őt, s haditettét Nagy Sándor, Scipió és Hannibál katonai nagyságához mérték. De ha mi Bulcsú vezérünk valamely haditettéhez mérjük Pálffy Miklós harci jeleskedéseit, akkor bizony tőlünk fényesebb érdemrendet kap.

A következő évben, vagyis 1599-ben a Dunántúl féltucat várát foglalta vissza Nádasdy Ferencsel az oldalán. Előbb a bányavidéket pusztító tatárokat verte szét Szécsénynél, majd Pécs és Szigetvár környékén vett vissza több erősséget. Az 1600-as hadjáratban azonban Pálffy már nem vehetett részt. Vöröskő várában, április 23-án, egy évvel azután, hogy az országgyűlés grófi rangra emelését indítványozta, a személyében minden idők egyik legtehetségesebb hadvezére, "Magyarország megmentője", meghalt.

Huszár Péter

főkapitány
(? - 1602)

Egyik mesebeli hősnek tűnő valódi hősünk, Toldi Miklóshoz, Kinizsi Pálhoz vagy Fabriczi Kovács Mihályhoz hasonlóan: Huszár Péter főkapitány, örök dicsőségére a magyar könnyűlovasságnak. Akár Gyulaffy László vagy Thury György, Huszár Péter is verhetetlen volt bajvívásban, kopjatörésben és kardforgatásban. Mestere volt a lovassági harcnak. Amit pedig kardjával, félelmet nem ismerő harcmórával és derék bajtársaival elérhetett, azt megszázsorozta ravaszságával, mesteri stratégiájával. Egyedülálló, szinte hihetetlen teljesítmény részéről, hogy az életében megvívott, valamennyi honvédő harcnak, csatának és hadjáratnak a hőse volt! Sőt! Az ellenség szorongattatása közepette, amit mindenki lehetetlennek tartott, azt ő véghez vitte. Az ő nevéhez fűződik a hírhedt koppányi aga leverése és elfogása. Ennek során zsákmányul ejtette a szultán arany sulytásos zászlaját is. Várostromoknál, kiismerhetetlen terepen vagy nyílt mezei ütközetek során, mindig tudta mi a teendő, mindig ésszerű döntések alapján vitte sikerre seregét - mondani sem kell - rettenthetetlenül. 1595-ben, Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem zászlaja alatt vált a történelmi jelentőségű gyurgyevői diadal hőségévé. A mezőkeresztesi csatában ő mentette meg a fejedelem életét. Immár Báthory Endre szolgálatában áll, amikor Mihály, oláh vajda fogságába esik. A vajda - már miért is ne - átadja őt a törököknek, akik kivégzik: elevenen nyúzzák meg derék vitézünket.

Prépostváry Bálint

mezei generális
(1549 - 1606)

A 16. század hősöket termő időszakában sem mindennapi teljesítmény az, amivel Prépostváry

Bálint belépőt nyert a halhatatlan magyar hősök panteonjába. Ő volt az, aki Szikszó közelében szétverte a török sereget. Ekkor még kállói kapitányként jeleskedett. Nagy bravúrját követően viszont már Salm császári generális lovasparancsnoka, aki leverte Karácsony György, a "fekete ember" lázadását. A "hosszú háború" idején, immár mint a mezei hadak parancsnoka, 11 várat foglalt vissza a törököktől. Báthory Zsigmond generálisaként vett részt a szerencsétlen kimenetelű mezőkeresztesi csatában. Hősies helytállását és kivételes hadvezéri képességeit azzal ismerte el a császári udvar, hogy a haditanács tagjává emelték.

Forgách Simon
országos főkapitány
(?)

A török elleni harcok vészterhes korának egyik legkiválóbb magyar hadvezére. 1567-ben és az azt követő években Eger várának kapitánya volt, majd országos főkapitánnyá lépett elő. Azzal írta be nevét a magyar harci dicsőség krónikájába, hogy Turánál tönkrevverte Szinán pasa 10 ezer főnyi seregét, miközben 17 ágyút és 25 zászlót zsákmányolt.

Eörsy Péter
kapitány
(?)

Eörsy Pétert senki sem támogatta a háttérből katonai karrierjét elősegítendő. Sok más társával együtt, egyszerű huszárként kezdte katonai pályafutását s érte el az elérhető legmagasabb és legdicsőbb rangot azzal, hogy hőssé vált. Ezt mindenek fölött azzal érdemelte ki, hogy 1602-ben meglepte és teljesen szétverte az egri pasa seregét, mégpedig nyílt terepen. Eörsy kezdetben Pápán teljesített szolgálatot kapitányi rangban, mígnem az egyik legnagyobb magyar hadvezér, Pálffy Miklós helyettese lett. Vitézi hírnevét a 15 éves "hosszú" háborúban alapozta meg, s azáltal vált ismertté országszerte. Önmagában is dicsőséges haditette, hogy Esztergom várának kapitányaként, mindvégig megtartotta és megvédte a reá bízott híres erődítményt, de naszádos kapitányként a Dunán is eredményesen vette fel a harcot a törökkel. 1598-ban adáz küzdelemben sikerült a magyaroknak visszavenniök Győr városát, amely sikerből alaposan kivette részét Eörsy. Pest visszafoglalása viszont már egyedül az ő vezérletével történt. Ott halt hősi halált.

Báró Nádasdy Ferenc
dunántúli főkapitány, a fekete bég
(1555 - 1604)

Nádasdy Ferenc Nádasdy Tamás és Kanizsai Orsolya gyermekeként látta meg a napvilágot 1555-ben. Ifjoncként I. Miksa udvarában apródoskodott, s ott sajátította el a politika művészetét. A hadakozás tudományának ismerete a Dunántúlon kiterjedt birtokokkal rendelkező családban nemcsak kötelező volt, hanem egyben e birtokok -- s velük az országrész -- megtartásának legfőbb biztosítéka. Húszesztendős korában hagyta el az udvart, s ezt követően nem volt év, de talán még hónap sem, amikor saját kezdeményezéséből vagy egy török támadás hírére, ne hadakozott volna. Első fényes győzelmét 1578 őszén Kacorlaknál aratta a török felett. Hivatalosan ekkor béke uralkodott, ám ez sem a török, sem a magyar felet nem akadályozta abban, hogy rajtaütésekkel vagy cselvetésekkel ne igyekezett volna egy-egy újabb területet elvagy visszahódítani. Nádasdy az ellentmondásos kor fintoraként, a tizenöt éves háborút megelőző tizenöt éves békében sajátította el a fegyverforgatás és hadvezetés tudományát. 1587 augusztusában Zrinyi György és Batthyány Boldizsár oldalán ott volt a győztes kanizsai csatában. A tizenöt éves háború harcaiban kezdettől fogva részt vett. Oroszlánrészt vállalt az 1593. november 3-i, székesfehérvár-pákozdi győztes csatából. 1594-ben Zrinyi Györggyel válllvetve a Dél-dunántúli török területeket tarolták végig. 1598-tól dunántúli főkapitány volt. 1601-ben pedig a háború egyik legjelentősebb katonai sikerében, Székesfehérvár visszavételében játszott döntő szerepet. Az általa vezetett csapatok verték meg a város felmentésére siető török sereget a Sárréten vívott ütközetben. A zsitvatoroki békével (1606) véget ért 15 éves török háború kétségtelenül legnagyobb hadvezére volt Nádasdy Ferenc báró, aki híveitől és a lakosságtól, a tisztelet és a rajongás kifejezéseképpen, nyilván koromfekete szakállára utalva, a "fekete bég" elnevezést kapta.

(1585. augusztus 24-én a szolnoki török bég vásárt tartott Turán. Tura egy nagyközség Pest megye váci járásában. A vásár idejéről tudomást szereztek a környező magyar várak őrségei is, és egy részletes megbeszélést követően váratlanul meglepték a török kereskedőket és lefoglalták áruikat. A foglyokat és áruikat 150 kocsin szállították saját váraikba. Az elfogatástól megmenekült török kereskedők a Galga patakba dobálták árujukat, hogy gyorsabban menekülhessenek Turáról. Ezeket a sanyargatott lakosság szépen kihalászta és felhasználta. Innen származik a mondás: Tura kincseit a Galga patakban kell kerseni!)

Bocskai István
Erdély fejedelme
(1557 - 1606)

Bocskai István egy középbirtokos család sarja, Bocskai György és Sulyok Krisztina fia. A bécsi udvarban nevelkedett mint apród, majd visszatérve Erdélybe, 1592-től váradi kapitány, s a törökellenes párt egyik vezéralakja. Unokaöccse, Báthori Zsigmond fejedelem nevében 1595-ben ő kötötte meg a török elleni szövetséget I. Rudolf császárral, ahogy a törökkel való szövetkezés híveinek megtörésében is ő volt a fejedelem fő támasza. Ugyanezen esztendőben, az ő fővezérlete alatt az erdélyi és havasalföldi haderő Gyurgyevónál elsőprő győzelmet aratott a török Szinán

nagyvezér serege fölött. A kezdeti sikerek azonban egyre több nyomorúságot hoztak Erdély számára. Török és tatár beütések pusztították a fejedelemséget, de a "szövetséges" császári csapatok is rengeteg kárt okoztak. Arról nem is beszélve, hogy az ígért császári segítség elmaradt (természetesen). Erdély pedig önmagában nem tudott ellenállni a török erejének. Báthori lemondott, a fejedelemség területe csatatérré vált, és szinte teljesen elpusztult. Ez volt a bécsi udvar ki nem mondott szándéka, nem pedig az, hogy eleget tegyen az erdélyi fejedelemmel kötött török elleni szövetségnek. Amikor 1602-ben Bocskai tiltakozott az osztrák Basta tábornok rémuralma ellen, Prágába internálták, és csak két év múlva térhetett haza. A Habsburg uralomból kiábrándulva, bihari birtokaira húzódott vissza. A török területre menekült bujdosók nevében Bethlen Gábor arra bízta, hogy álljon egy Habsburg-ellenes felkelés élére, s ehhez a török szövetségét helyezte kilátásba. Levezetésük a kassai főkapitány, Belgiojoso kezébe került, aki már régóta leste az alkalmat, hogy lecsapjon Bocskaira és birtokait elkobozza. A végső veszélyben Bocskai megnyerte saját ügyének a hajdúkat, s ezek 1604. október 15-én Álmosd és Diószeg között szétszórták a Bocskai ellen vonuló császári sereget. Ilyen állapotok uralkodtak tehát az akkori Magyarországon: A törökökkel való szövetséget a Habsburgok torolták meg, ők maguk pedig lépten-nyomon elárulták a magyarokat. Emellett a török is inkább volt halálos ellenség, mint ideális szövetséges. E két malomkö között őrlődött az akkori magyar hadvezetés, nomeg a nemzet. Bocskai a hajdúk és a hozzájuk csatlakozó jobbágyok élén indította meg az idegen uralom elleni szabadságharcot. Hamarosan csatlakozott hozzá az idegen zsoldosok garázdálkodása és az erőszakos ellenreformáció miatt lázongó városi polgárság, köznemesség, sőt a főnemesség jelentős része is. 1605 végére Magyarországnak a török által el nem foglalt része és Erdély a fölkelők birtokába került, miközben Bocskait 1605. februárjában a rendek medgyesi országgyűlése Erdély fejedelmévé, két hónappal később pedig a szerencsi országgyűlés Magyarország fejedelmévé választotta. I. Rudolf végül is tárgyalásokra kényszerült. Bocskai is hajlott a békére, egyrészt azért, mert a szabadságharc eredményeit veszélyeztette a fölkelők táborán belül a hajdúk és a nemesek egyre éleződő ellentéte, másrészt pedig azért, mert nem akarta magát a török karjába vetni, ami pedig elkerülhetetlen lett volna, ha szakít a Habsburgokkal. A Porta a segítség ürügyén további területeket akart magának foglalni. Az 1606 végén megkötött béke tehát biztosította a magyar rendi jogokat és a vallásszabadságot, s a hét tiszai vármegyét Bocskai élete tartamáig Erdélyhez csatolta. Az ugyanebben az évben megkötött, Bocskai által közvetített zsitvatoroki béke a tizenötéves háborúnak is véget vetett. A szabadságharc győzelmeinek kivívóit, a hajdúk zömét Bocskai kiemelte a földesúri fennhatóság alól, és közösségi kiváltságokkal, katonáskodási kötelezettséggel a hajdúvárosokban telepítette le, ahogy a székelységnek is biztosította korábbi kiváltságait. Végredeletemben a független Erdély fenntartását kötötte utódai lelkére, amelyik kedvezőbb körülmények között majd megvalósíthatja a szultán és a császár birodalma közt az ország egységét és a nemzeti királyságot.

(Montesquieu: "A magyar híres szabadságszeretetről, nemes és nagylelkű jelleméről, hősi bátorságáról. Vendégszeretetének legendás híre van")

Geszty Ferenc
kapitány
(?)

Geszty Ferenc a félelmetes törökverő kapitányi (Diósgyőr) rangban száll hadba a törökkel szemben, s válik az erdélyi hadak győzelmes hadvezérévé.

Petneházy István
főgenerális
(?)

A török elleni harcok elmaradhatatlan szereplője. A magyar hadvezetés példaképe, nemzetünk örök dicsőségére. Eleinte jenői főkapitányként harcolt. Mindvégig sikeresen küzdött a török ellen. Győztes csatái megszámlálhatatlanok. Bethlen Gábor odaadó támogatója és híve volt. Annak minden egyes hadjáratában részt vett. Drégelypalánknál pedig már a magyar hadak fővezéréként jeleskedett.

Bethlen Gábor
erdélyi fejedelem
(1580 - 1629)

Bethlen Gábor köznemesi család sarja. Apja Bethlen Farkas, Anyja Lázár Druzsina. A gyermek Bethlen Gábor Báthori Zsigmond fejedelem udvarában nevelkedett, s alig volt 15 éves, amikor részt vett az 1595-ös havasalföldi hadjáratban, majd Zsigmond seregében harcolt Mihály vajda ellen, később az osztrák Basta rémuralma ellen szerveződő, Székely Mózes körül tömörülő seregekhez csatlakozott, s részt vett a Brassó melletti, császáriakkal vívott csatában. Ezt követően török földre távozott. Katonai és diplomáciai tehetsége korán kitűnt. Erdély és Magyarország önállóságát sokáig a törökkel való szövetségben, a Habsburgok ellenében látta. Érintkezésbe lépett Bocskaival s felkérte őt, hogy álljon a Habsburgok elleni felkelés élére. 1604 őszén, a szabadságharc megindulása után ő szerezte meg a Porta jóváhagyását Bocskai fejedelemségéhez. 1605 májusában feleségül vette Károlyi Zsuzsannát. 1607-től Báthori Gábor bizalmas tanácsadója és fejedelemségének előkészítője. Amikor azonban a fejedelem a Habsburgokhoz közeledett, 1611-ben ismét török földre menekült. 1613-ban a szultán őt tette meg Erdély fejedelmévé, de fejedelemségének függetlenségéért cserébe kénytelen volt átadni Lipppa várát a töröknek. Központosított nemzeti államszervezet kiépítésére törekedett. Az ipar és kereskedelem fellendítésére merkantilis jellegű gazdaságpolitikát kezdeményezett. Gyulafehérvári udvarát politikai és művelődési központtá fejlesztette és főiskolát alapított. Támogatta a magyar diákok külföldi tanulmányait, főleg a polgári fejlődés élén járó Hollandiában és Angliában. Korszerű

hadsereget szervezett nagyrészt zsoldosokból, szabad hajdúkból és székelyekből. Mátyás király óta ez volt az első állandó magyar hadsereg. Bethlen célja a magyar királyság egységének helyreállítása volt. A harmincéves háború kitörése alkalmat adott arra, hogy megindítsa a harcot a Habsburgok ellen. 1619-ben, szövetkezve a cseh protestáns rendekkel, az országból kiűzte a császáriakat, s csapatai már Bécs alatt álltak, amikor Homonnai György Lengyelország irányából betörve, hátba támadta őt, mire kénytelen volt visszavonulni. 1620. augusztus 25-én a Besztercebányán tartott rendi országgyűlés Bethlent magyar királlyá választotta, de a fejedelem nem koronáztatta meg magát. A csehek fehérhegyi veresége után kénytelen volt a császárral béketárgyalásokat kezdeni. 1621-ben már javában folytak a béketárgyalások, amikor Bethlen hadai Érsekújvárnál fényes győzelmet arattak az osztrákok fölött. A diadalmas összecsapásban maga az ellenség fővezére, Boucquoi tábornok is elesett. Az év utolsó napján kötött nikolsburgi béke fejében lemondott a királyi címről, viszont megkapta a hét felső-tiszai vármegyét, valamint két sziléziai hercegséget.

Második, 1624-ben indított Habsburg-ellenes hadjáratával nem ért el különösebb eredményt, ezért megpróbálkozott a bécsi udvarhoz való közeledéssel. Török elleni szövetséget ajánlott II. Ferdinándnak azzal a feltétellel, ha kezébe adják az ország kormányzását és Habsburg főhercegnőt kap feleségül. Első felesége ugyanis 1622-ben meghalt. Ajánlata nem talált meghallgatásra, ami várható is volt, hiszen a Habsburgok saját, teljesen alávetett tartományukká akarták tenni Magyarországot, nem pedig független állammá. Bethlen tehát nem csalatkozott a Habsburgokban - ismerte őket. Dédelgetett álma, az ország békés egyesítése ezzel megghiúsult. Ezt követően egy széles, nemzetközi, Habsburg-ellenes koalíciót próbált létrehozni a Nyugat-európai és Kelet-európai népek összefogásával. Ennek érdekében a protestáns hatalmakkal kiépített kapcsolatainak megszilárdítására 1626-ban feleségül vette a brandenburgi választófejedelem leányát, Brandenburgi Katalint, s belépett a protestáns hatalmak westminsteri szövetségébe. Még ugyanebben az esztendőben hadjáratot indított, s kiszorította Magyarországról Wallenstein seregét, de a külföldi segítség elmaradása miatt meg kellett kötnie a pozsonyi békét, amely lényegében a korábbi békekötések megerősítése volt. További terveinek megvalósítását, amelyek svéd és orosz szövetségben a lengyel korona megszerzésére irányultak, a halála akadályozta meg.

Bethlen nyugodt öntudattal írhatta katonai teljesítményéről: "Mirajtunk sohult senki ez napig harcon győzelmet nem vett."

(Habsburg-főherceg királlyá választását a magyar rendek, sajnos nyolc alkalommal ismételték meg, sőt a dinasztia által kijelölt trónörökös minden alkalommal már az uralkodó életében megkoronázták. Ám minden alkalommal, így 1655-ben is a koronázás előtti hitlevél ESKÜVEL elfogadtatott feltétele mellett cselekedtek így: "Őfelsége még saját szerencsés uralkodása alatt mentse fel az országot a török járom alól." E feltétel teljesítése azonban másfél évszázadon keresztül csak puszta remény maradt. A császár mindenekelőtt saját dinasztiája érdekeit tartotta szem előtt, amelyeket, a nagyhatalmi állás és az európai kapcsolatrendszer határozta meg. Ezért vált kiemelkedő jelentőségűvé az Erdélyi Fejedelemségnek a királyi Magyarországgal való

párhuzamos létezése. A töröktől való megszabadulás szempontjából a harmincéves háborút lezáró vesztfáliai béke eredményezett kedvező változást. Ennek ellenére hiába várta Zrínyi Miklós egy magyar hadsereg felállítását és egy nagy közös, törökellenes felszabadító hadjárat megindítását. Hiába sietett "Tábori kis tracta" című ragyogó munkájával, valamint további hadtudományi munkáival elősegíteni Magyarország felszabadításának ügyét. Éppen ellenkezőleg: Az történt, hogy a Habsburg birodalom vezetése meghosszabbította a békét a törökkel, sőt, még Erdély fejedelmének hívó szavára sem sietett segítségül. Ezzel szemben eltűrte, hogy az oszmán hadak elragadjanak két fontos erődöt, valamint jelentős magyar területeket! Amikor a magyar diplomácia végre elérte, hogy a magyar seregek a német-római birodalmi, rajnai szövetségbeli és kisebb francia kötelékek segítségével a császári és királyi hadak 1664-ben Szentgotthárdnál meghatározó győzelmet arathattak, az alig 10 nap múlva, sietve megkötött vasvári békében a császár a szultán minden hódítását elismerte, sőt Erdélyt is a kezén hagyta!

Ettől az időponttól kezdve vált ország-világ előtt világossá (ha nem előbb), hogy a bécsi udvar a magyarság alapvető érdekeit sem veszi tekintetbe. Ettől az időponttól kezdve csapott át a Habsburg-politikával szembeni felháborodás időről-időre mozgolódásba, szervezkedésbe, lázadásokba, végezetül pedig szabadságharcba.

Az akkori helyzetet így örökíti meg egy korabeli versike:

*Török, német között vagyunk elepedve,
Egyik házi kereszt, másik merő fene,
Ezzel mint kígyóval van kebelünk telve,
Másik vérünk szopó telhetetlen medve.)*

I. Rákóczi György Erdély fejedelme (1593 - 1648)

I. Rákóczi György csak a legnagyobbakhoz hasonlítható. Nem költői szófordulat, miszerint méltó viselője a Rákóczi névnek. Hazájáért, a magyarságért mindenre elszánt, királyi méltóság volt. Akkor is nemzete érdekeit tartotta szem előtt amikor politikusként vagy diplomataként látjuk őt, de akkor is, amikor fegyverrel kellett ugyanezen célokért síkra szállnia. Szokás, illetve stílszerű, amikor a róla szóló irodalom elődjével, az ugyancsak nagyformátumú fejedellemmel,

Bethlen Gáborral

veti őt egybe. Bethlen Gábor inkább tudós férfiú és valódi államfői erényekkel megáldott fejedelem volt. Ennek ellenére mégis hadakoznia kellett, szinte megállás nélkül. Mégpedig áldatlan körülmények között, hiszen úgy kellett elkerülnie az osztrákok csapdáját, nehogy beleessen a török által vetett kelepcebébe. Világosan látta, hogy mindkét fél ellenség, mégpedig halálos ellenség. Az osztrákok csak névleg nyújtottak segítséget a magyaroknak a törökökkel szemben, ellenben mindenkor kiegyeztek az oszmánnal a magyarok feje fölött. Ilyen kettős

fenyegetettségben kellett helytállnia Bethlennek. Éppen ezért, regénybe illő helytállásáért, diplomáciai készségéért, a már-már lehetetlen helyzetekből előnyt kovácsolni tudó tisztánlátásáért inkább egy monumentális szobor illetné őt eme rövidre fogott ismertető helyett. Bethlen Gábor célkitűzéseit a vallás és a nemzet szabadságának visszaszerzése és megtartása határozta meg. A két oldalról szorongatott fejedelem minden alkalommal lehetőséget talált arra, hogy célkitűzéseit sikerre vigye. Szűkös és egyre szűkülő haderejét, harcosainak gyöngye felszerelését saját, kiemelkedő hadvezéri képességeivel és tehetségével pótolta. Főlényes hadvezetése, helyzetfelismerése és lehetőségeinek teljes kiaknázása eredményezte számára azt a fényes sikersorozatot, amit pályafutása során elért. Kivételesen sokoldalú vezéregyéniség lévén, nem túl nagy haderejét képes volt úgy irányítani és szervezni, hogy azzal a hosszú háború ideje alatt, egész Európának számolnia kellett.

Ilyen elődje volt tehát Bethlen Gábor I. Rákóczi Györgynek. Mégis kimutatható, hogy I. Rákóczi György semmiben sem marad el nagy elődje mögött! Harci és politikai eredményeit tekintve, sok esetben még Bethlennél is sikeresebb, seregeinek kisebb létszáma, katonái fegyverzetének hiányosságai ellenére is.

A két erdélyi fejedelem a magyar hadtörténet és általános politikatörténet olyan fejezetét írta meg, hogy amíg magyar ember él a földön, az abból mindenkor meríthet, okulhat és büszkén forgathatja az arany ragyogású lapokat.

Gróf Zrínyi Miklós

költő, horvát bán

(1620 - 1664)

Mielőtt a harcmezők, az irodalom és a közélet eme univerzális hősének nevét tollunkra vennénk, megköveteli tőlünk a tisztesség és az igazsághoz való ragaszkodás, nomen magis a hősünk is, hogy tisztázzuk azt a kétségtelenül rosszindulatú híresztelést, miszerint a Zrínyiek horvát származásúak lennének. Ebben a kérdésben a legilletékesebbet, vagyis őt magát kell megszólaltatnunk, mivel a hazai intézmények az akadémiától az iskoláig, szinte következetes módszerességgel harcolnak minden ellen, ami magyar. Ezt már sokszor elmondtuk, s még fogjuk ismételni. Zrínyi egyik latin nyelvű, sajátkezűleg írt levelében található a következő kitétel, amellyel a származását illető rágalomokra válaszol haragosan és önérzetesen: " Ego mihi consius aliter sum, etenim non degenerem in Croatam et quidem Zrinium esse scio." (Énnekem magamról más tudomásom van; soha nem fajultam el horváttá, hanem bizony Zrínyi vagyok.) Ezzel a magunk részéről pontot tettünk a rágalomok végére, amiként ugyanezt megtesszük a szlováknak mondott Bél Mátyás és Benyovszky Móríc esetében is, mert ezt követeli a hitelesség és a szóban forgó emberi nagyságokat illető tisztelet és következetesség.

A szigetvári törökverő hős dédunokája, Zrínyi György horvát bán és Széchy Magdolna fia minden tekintetben méltónak bizonyult dédapjához, aki büszkén szemlélhette az ég csillagösvényéről utódja jeleskedéseit a harcok és a műzsák mezején egyaránt. Zrínyi Miklós első kisebb győzelmét 1639-ben aratta. 1647-ben a Muraközben dúló török csapatokat verte szét

Légrádnál. 1649-től Horvátország bánjaként irányította a törökkel szembeni védelmet. 1651-ben visszavette a török által elfoglalt Kiskomáromot. Komoly elméleti jártasságot szerzett a hadtudomány terén, s a "Tábori kis trakta", valamint "Vitéz hadnagy" című munkáiban a modern hadszervezés és hadvezetés elveit foglalta össze. 1661-ben, a nagy háború küszöbén a Muraköz védelmére felépítette Zrínyi-Újvárat. A háború 1663-ban indult meg. Zrínyi augusztus 13-án Zrínyi-Újvár mellett vert vissza egy török támadást, majd az Érsekújvár felmentésére indított hadak parancsnokaként kezdeményezett kisebb taktikai csatározásokat a török sereg ellen. November 27-én a Muraközt támadó török és tatár csapatokat szórta szét. 1664 januárjában aztán merész vállalkozásba kezdett. Magyar és birodalmi seregekkel bevette Babocsát és Barcsot, elfoglalta Pécs városát, majd február 2-án az eszéki török őrség golyózáporában felégette az ottani, 6 kilométer hosszú Dráva-hidat. Visszafelé felégette Baranyavárat, elfoglalta Segesdet, s 500 kilométeres út megtétele után visszatért a Muraközbe. A hadjárat komoly esélyt kínált arra, hogy az egyesült keresztény hadak végre visszafoglalhassák a Dél-Dunántúl egyik legfontosabb erődjét, az 1600-ban elveszített Kanizsát. Az április végén kezdődött ostromot a török főerők beérkezése miatt félbe kellett hagyni, s június 30-án Zrínyi-Újvár is a törökök kezére jutott. A vasvári béke után Zrínyit a kursaneci erdőben rendezett vadászon egy (osztrák) vadkan halálosan megsebesítette. Ezeknek az osztrák vadkanoknak ugyanis az volt az érdekük, hogy a magyarok ne szabadulhassanak fel a török elnyomás alól, s folyamatosan vérezzenek a törökökkel vívott harcokban, mert biztos tudták, hogy ha azok nem lettek volna, s Magyarország megerősödhetett volna, a legrövidebb időn belül lerázták volna magukról a Habsburg jármot. Márpedi Zrínyi Miklós túlságosan tehetséges és sikeres hadvezér volt, akinek a vezérletével előbb-utóbb sikerült volna kitakarítani az országból a Habsburgokat.

(Carducci, nagy olasz költő: „Robbanj ki ősi fészkekből Magyar! Pattanj lovadra, mert tiéd lesz a szabadság napja!”)

Thököly Imre
Erdély fejedelme
(1657 - 1705)

A legendás kuruc király történelmünk egyik legnagyobb hadvezére. 1676 végén a demoralizálódott, bujdosó hadfiakból rövid idő alatt hadsereget kovácsolt. Így robbant be a hadvezérségbe a nem egészen 22 esztendő Thököly Imre, hogy közel két évtizeden át vezesse a Habsburg ellenes küzdelem harcosait. Kortársai hamar felismerték katonai lángeszét. Tapasztalt francia tisztek úgy referáltak a Napkirálynak, hogy az ifjú Thököly egy katonai géniusz, megéri, hogy támogassák őt. Más kortársak Gusztáv Adolfhoz hasonlították őt. A hadvezéri érdemeket nem vitatták el Thökölytől ellenfelei sem, úgymint Savoyai Jenő és Badeni Lajos. Mint hadszervező, egy reményvesztett, alaktalan tömegeből szervezett olyan hadsereget, amellyel számolt a világ három akkori legnagyobb hatalma: a török, a Habsburg birodalom és Franciaország. Kiváló stratégia volt. Hadvezetését mindig a támadás jellemezte. Hadászati

tervezése a politikához igazodott. Taktikusként két nyílt csatát vezényelt, úgymint a szikszói és zernyesti csatát. Mindkettőben megsemmisítő csapást mért az ellenségre. Méltán nevezték a magyar szabadságharc "Hectorának."

(Földi Pál: Magyar hadfiak és vitézek lexikona, Anno Kiadó, 62. oldal)

Gróf Batthyány Ádám

országbíró
(1662 - 1703)

1683-ban Kara musztafa nagyvezér hatalmas török serege ostrom alá vette a császári fővárost, Bécsset. Ez végre a keresztény hatalmak összefogásához és Magyarország felszabadításához vezetett. Batthyány Ádám, a Dunántúl védelmében és az ország irányításában oly komoly szerepet játszó Batthyány-család sarja saját csapatai élén vette fel a harcot a törökökkel és részt vett Bécs felmentésében. 1685-től dunántúli főkapitány, később országbíró volt. Huszárai élén rohamozott az 1685. augusztus 15-i nyergesújfalui ütközetben, amely győzelem lehetetlenné tette, hogy a törökök megkíséreljék Érsekújvár felmentését. 1686-ban részt vett a Buda visszavételére indított hadjáratban. Bercsényi Miklós társaságában, 15 század huszár élén augusztus 1-én érkezett a táborba. Az általa vezetett huszárság komoly szerepet játszott abban, hogy a beérkező török felmentő sereg ne merje megkísérelni a vár visszavételét. Az ostrom alatt az ő naszádosai fogták el a várórség értékeit elszállítani próbáló húszt hajót. 1688. május 19-én az ő csapatai előtt kapitulált a 145 éve török kézen lévő Székesfehérvár, az ősi koronázóváros török őrsége. 1688 júliusától tábornoki rangban előbb helyettesként, majd az ostromsereg parancsnokaként, ő irányította Kanizsa ostromzár alatt tartását. Rendszeres támadásainak köszönhetően a török védősereg ellenállóképessége egyre csökkent. 1690. április 23-án előtte kapitulált a kanizsai török őrség. 1693-tól Horvátország, Szlavónia és Dalmácia báni tisztét töltötte be. 1701-től Vas vármegye főispánja volt, 1702-ben egy önálló hajdúezred felállítására kapott engedélyt.

(A harci erényeknek és különösen a hadtudománynak ebben a vitézlő főiskolájában - úgymond - az egész magyar nemzet, minden fokon és renddel előrébb haladva, a legnagyobb megbecsülést nyerte el, és mindeddig a kereszténység közös ügyének javáért őt mindennap megillető babérkoszorút a diadalok folytonos öregbítésével növelni sokszorozza. Soha senki nem fogja kellőképp mérlegelni, soha senki nem fogja eléggé megbecsülni a magyaroknak e tulajdon dicsőségét, ha ugyanakkor bizonyosságot nem szerzett a törököknek a hatalmáról... - Lansius.)

Báró Ebergényi László

tábornagy
(1656 - 1724)

Ebergényi joggyakornokként kezdte pályáját, de a törökellenes felszabadító háborúk idején, 1688-ban beállt a Nádasdy-huszárezredbe. Csakhamar kitűnt azonban, hogy a hadbíróként működő férfiú katonaként is megállja a helyét. Először az 1690. évi francia háborúban a Rajna mentén tüntette ki magát. Ennek köszönhetően lett kapitány, de 1700-ban már ezredesként teljesített szolgálatot, s megkapta a volt Pálffy-huszárezred ezredtulajdonosságát és a bárói rangot. Ezredével 1702-1705 között az itáliai fronton harcolt. Még ebben az évben fényes nappal megrohanta és bevette Castiglione della Stiviera városát, a francia védősereget levágta vagy elfogta. A zsákmánnyal visszafelé menet egy franciák által kísért borszállítmányba ütközött. Huszárai elfogták a zsákmányt, torkig itták magukat, majd a boritaltól feltüzesedve újabb portyákra indultak. A jól sikerült körúton Ebergényi ezredes egyetlen embert sem veszített! 1706-ban generális strázsamesterré léptették elő, s a magyarországi frontra küldték. Itt szolgált 1711-ig. Közben, 1708-ban altábornaggyá léptették elő, 1710-ben pedig megkapta a Barkóczi-huszárezred tulajdonosságát. 1714-ben már lovassági tábornok volt. 1716-ban, az újabb török elleni háború Pétervárad alatt vívott csatájában vett részt. Augusztus 5-én az általa vezetett lovassági támadás készítette menekülésre a török főszereget. "Haljunk meg hazánkért vitézséggel!" - lelkesítette katonáit. A csatában három lovat lőttek ki alóla, s maga is megsebesült. Hasonlóan fontos szerepet játszott az 1717. augusztus 16-i nándorfehérvári csatában, amelyben szintén megsebesült. 1723. október 5-én tábornaggyá nevezték ki.

(Hermann Róbert: Magyar Hősök arcképcsarnoka, a Magyar Hősök Arcképcsarnoka Egyesület kiadása, 1034 Budapest, III. Kecse u. 25, 1998, oldalszám nincs)

Splényi László

altábornagy

(1656 - 1729)

Splényi László alapította azt a híres katonai dinasztiát, amelynek története mindenkor felemelő, magyar öntudatra nevelő olvasmány. Amikor az egyesült keresztény hadak 1686-ban visszavették Buda várát a töröktől, az ostromlók között ott vitézkedett, s kitüntette magát a harmincadik éve táján járó Splényi László hadnagy is. 1706-ban kapta meg a Deák Pál és Viszlai András huszárezredének ezredtulajdonosságát. Ettől kezdve ezredével a spanyol örökösödési háború frontjain harcolt Itáliában, a Rajna mentén és Németalföldön. Részt vett az 1706. szeptember 7-én Turinnál vívott győztes csatában, majd a háború döntő csatájának számító 1709. szeptember 11-i malplaquet-i összecsapásban. 1711-ben a Rajna melléki hadseregben szolgált, a következő évben pedig Németalföldre került, ahol Quesnoy és Fompoux alatt harcolt, illetve franciaországi rajtaütéseket vezetett. 1713-ban visszakerült a Rajna-melléki hadsereghez. Ezredével 1716-ban a török elleni háborúban vett részt. Ott volt az 1716. augusztus 5-i pétervárad csatában, amikor a magyar lovasság megfutamította a török gyalogságot. Ez az újabb török invázió tehát két magyar vezérkari tábornok, Ebergényi László és Splényi László hadvezéri tehetségén és bátorságán bukott el! Splényi László ezt követően, szeptemberben és októberben részt vett Temesvár

körülzárásában és bevételében. 1717-ben Belgrád alatt harcolt. Az 1717. augusztus 16-i belgrádi győzelem után Savoyai Eugenius őt küldte Orsova elfoglalására. Az ellenség üldözése közben "mint szélvész vágatott huszáraival a török után". 10 ágyút zsákmányolt, Redseb pasa seregét pedig átkergette a Dunán. 1716-ban már vezérőrnagy, 1720-ban pedig altábornagy. Bárói diplomáját halála miatt már csak fiának, Gábornak tudták átadni. Fia, unokája és dédunokája is egyaránt a katonai pályán érvényesült.

Esze Tamás
brigadéros
(1666 - 1708)

Esze Tamás tarpai jobbágyként lépett a kurucok soraiba. A népi kurucság egyik legendás alakjává s vezetőjévé nőtte ki magát. A török alóli felszabadító háborúk iszonyú terheket róttak egész Magyarországra, különösen az ország adózó népére. Az adók, a beszállásolások, az előfogatok állandó kiszolgáltatása korábban virágzó községeket tett tönkre. Viszonylagos biztonságban élő jobbágyok ezreit lehetetlenítette el. Sokak számára egyetlen kiút mutatkozott: beállni az erdőkben bujdosó szegénylegények közé, s ott törleszteni a sérelmekért, ahol lehet. A szegénylegények közé tartozott a tiszántúli Tarpáról származó Esze Tamás is, aki rendes körülmények között sókereskedéssel foglalkozott, ám csakhamar meggyűlt a baja a tiszaujlaki sóház embereivel, akik elhajtották marháit. Esze Tamás 1702-ben rajtaütött a tiszaujlaki sóházon, majd bevette magát a bujdosók rejtekéül szolgáló "Zöld várba", a Felvidék végtelen erdőségeibe. Ő volt az egyike annak a küldöttségnek, amely 1703 májusában a felkelők képviselőjében felkereste az akkor Lengyelországban bujdosó Rákóczi Ferencet, s felkérte, hogy mielőbb jöjjön Magyarországra, mert az elégedetlenek készek a felkelésre. Rákóczi ezereskapitánnyá nevezte ki Esze Tamást. A felkelés kitörése után ott volt a kurucok leverésére küldött Károlyi Sándor ellen vívott dolhai ütközetben, majd a határszélen várta társaival Rákóczit. Ezredével 1703-1704-ben a Tiszántúlon és a Duna-Tisza közén, 1704-1705-ben a Felvidéken, majd Erdélyben, 1707-től pedig ismét a Felvidéken harcolt. Rákóczi 1707. április 18-án brigadérossá és három gyalogezred parancsnokává nevezte ki. 1708. március 24-én pedig nemeslevéllel ajándékozta meg. Két nap múlva a Nyitra alatti táborban két kuruc gyalogezred között verekedés tört ki. Esze szét akarta választani a verekedőket, miközben egy katona megölte őt.

(Hermann Róbert: Magyar Hősök arcképcsarnoka, a Magyar Hősök Arcképcsarnoka Egyesület kiadása, 1034 Budapest, III. Kecse u. 25, 1998, oldalszám nincs)

II. Rákóczi Ferenc
fejedelem
(1676 - 1735)

A törökök kiűzése után (1686 - 1697) I. Lipót a bécsi udvar saját meghódított területének tekintette Magyarországot. Olyannyira, hogy három év alatt többet raboltak az országból, mint a

törökök 150 év alatt! Nem véletlen tehát, hogy a jobbágyság jelentős része, az elbocsátott végvári katonasággal és a bujdosó kurucokkal, nyíltan az elnyomás ellen fordult. Harcuk élére sikerült megnyerniük a Lengyelországban bujdosó II. Rákóczi Ferencet, aki I. Rákóczi Ferenc és Zrínyi Ilona fia volt. Az 1697. évi hegyaljai felkelés elől még Bécsbe menekült, de az ország lakosságának egyre elviselhetlenebb nyomora arra ösztönözte, hogy francia segítséggel kísérelje meg helyreállítani az ország jogait. A császári hatóságok 1701-ben elfogták, ám a börtönből sikerült megszöknie, s azt követően Lengyelországba menekült. Itt keresték fel őt az északkeleti megyék bujdosóinak képviselői 1703-ban, Esze Tamással az élen, azzal a kéréssel, hogy álljon a felkelők élére. Június 16-án lépte át az ország határát, s ezt követően serege lavinaszerűen növekedett. Ezzel a dátummal íródni kezdett a magyar szabadságharc aranybetűs krónikája.

Vajon ki áll magasabban II. Rákóczi Ferencnél a magyar szabadsághősök között? Jelleme gyémánt, szíve együttérez a nemzet minden panaszával: összegyűjti a szegények könnyeit, megérti az elnyomottak sóhajait s önfeláldozó szeretettel áll a megváltók sorába, hogy kényelmének, dáriuszi vagyonának föláldozásával emelje föl a sárból a megtiport magyar zászlót, amelyre Szűz Mária képével együtt van felírva a magyar szabadság szent ígéje: "Pro patria et libertate".

Hogy mi legyen az adott vészterhes korszakban az ésszerű cselekedet, azt Rákóczi Ferenc világos, szép beszédben adta elő: "A hadakozás célja a nemzet teljes szabadságának helyreállítása, amit sárba tiport az osztrák császári udvar. A magyarságtól megvonták a szabadság elemi jogait is, az országot kifosztották és porig alázták."

Összegezzük tehát történelmünk eme fényes fejezetét, amelyből magasan kiemelkedik II. Rákóczi Ferenc daliás alakja, fényes szelleme és rettenthetetlen, nemes magyar szíve.

Véres nyomokon kell megjárni a Golgotát minden igaz szabadsághősnek, aki a nemzetmegváltás nehéz keresztjét vállaira veszi. Isteni végzés teszi fáradságossá ezt a dicsőséget. Ezért nincs is igazi nagyság, akinek a fejét meg ne sebezte volna a szenvedések tövisszorosója. És így van ez bölcsen! Aki milliók sorsát hordozza szívében, annak nemcsak a panaszos jajveszékelését kell megértenie, hanem azt a néma, hangtalan fájdalmat is, amely a tömegek nyomoráról vagy a megtiport igazság ajkáról szól hozzá. A Gondviselés egy nép sorsát még a kiválasztott lelkére is csak akkor bízza, ha előtte megpróbálja őt lemondással és szenvedéssel. Mert amiként a tűz megedzi az aranyat, úgy edzi meg a jellemet a szenvedés. Ezért elválaszthatatlan minden nagy jellem és minden igazi szabadsághős sorsától a fájdalom.

Az összetört nemzet ott hevert a bécsi önkény lábai előtt, s a haldokló oroszán még hangot sem mert adni fájdalmának. Részekre tépték -- és téptették a törökkel -- hogy darabonként öljék meg e leigázott, megvetett nemzetet, amelynek a vérén kövérre híztak.

Tűrhetetlen nyomor, szánsalmas ínség terhe alatt nyögött az ország. Vérbe fojtották a szabadság minden megnyilvánulását, s megjutalmazták a hazaárulást. A hazaszeretetnek milyen önzetlensége kellett ahhoz, hogy ilyen viszonyok között kibontsa valaki a zászlót, s odaálljon hősi szívével vértanúnak egy reménytelen küzdelem élére, csak azért, hogy fülébe dörögthesse süllyedt nemzetének: Térj eszedre, mert elpusztulsz! (Istenem, milyen időszerű jelszó).

Alig száradt fel a bécsújhelyi vérpad, máris megindult az öldöklés és fosztogatás országszerte. A haldokló Thököly vára ellen saját jobbágyait kényszeríti ostromra az ellenfél, s a dúsgazdag főúr kincseit, ékszereit elrabolva, Heister a hárommilliós zsákmányt felküldi Bécsbe, hogy abból fedezzék a Magyarország ellen indított irtóhadjáratot!!! Ördög és pokol! Mert ördög és pokol szövetekezett ellenünk a bécsi udvar révén akkor, amikor a török elleni másfél évszázados harcok áldozatainak sírjai még frissek voltak, s az értük ejtett könnyek még fel sem száradtak... Az osztrák hatóságok megsarcoltak minden magyar nemest és évtizedeken keresztül táplálta az ország az idegen zsoldosokat, akik éppenséggel a nemzeti mozgalmak elnyomására voltak kiküldve hazánkba.

E nyomor és megaláztatás tette nemzeti hőssé az ifjú Rákóczit, aki bíborban született, mérhetetlen vagyon felett rendelkezett, amit habozás nélkül áldozott fel a hazáért. Nemzetének vezérévé választotta őt az Isten, s hogy nemes lelkéből előtörhessen minden fény és világosság, az a láthatatlan kéz mérte szívére a szikrákat pattantó ütések, hogy e szikrákkal aztán fölgyújtsa a szabadság tüzeit hazánkban. Csodás hős és csüggedést nem ismerő vértanú volt egy személyben. Lángoló hazaszeretetét édesanyja, az osztrákok által bécsújhelyen kivégzett vértanúnak, gróf Zrínyi Péternek a leánya ápolta a serdülő gyermek szívében. Mostohaatyja pedig gróf Thököly Imre szabadsághős volt. Az ő oldalán vett részt 7-8 éves gyermekként a táborigényekben, s amikor mostohaatyja, a "kurucz király" elbúcsúzott zokogó feleségétől, Zrínyi Ilonától, az ifjú Rákóczi az édesanyjával Munkács várába húzódott, amely akkor az utolsó talpalatnyi földje volt a haldokló magyar szabadságnak. Tizedik születésnapját a Munkács várát ostromló ágyúk dörgése és fegyverek ropogása között "ünnepelte", ami abból állt, hogy imádott édesanyjával együtt ápolta a sebesülteket.

A vár eleste után következett a bécsi fogság, amit édesanyjától elszakítva kellett végigszenvednie. Soha többé nem érezhette édesanyja csókját és ölelő karjait. A bús anya hamarosan bujdosó férje után ment az "örök virágmezőkre", miközben gyermekét idegenek nevelték idegen szellemben, ám a neuhausi nevelés sem tudta belőle kiölni az ősi vér által tovább éltetett lángoló hazaszeretetet. Mint tetterős férfi tért vissza hazájába, s ifjú feleségével együtt telepedett le az ősi "sásfészekbe."

Látta megalázott hazáját, a kismizmizett árvákat, a meggyalázott nőket, az idegen zsoldosok fosztogatásait és gonosztetteit. Mindez megérlelte benne hivatásának öntudatát. Az Isten bölcsessége hozzá méltó hős barátot és tanácsadót rendelt mellé

Gróf Bercsényi Miklós

főgenerális
(1655 -1725)

személyében. E rokon lelkek és eszmetársak barátságából született meg a magyar szabadságharc legdicsőbb eposza, amely felrázta a nemzetet, az ő nevüket pedig a halhatatlan dicsőség fényével övezte.

"A merészröptű sas megizmosodott szárnyaival kiröptült a puha fészekből."

Szabadságharsonájának hangjára felemelte fejét az elnyomott ország és tördelni kezdte láncait. Kardot kovácsolt a bilincsből, s e fegyverek villogása elkápráztatta az egész világot. Mesés harcok, hősregébe illő győzelmek fűződnek e dicső napok emlékeihez. Eközben Bécs kapuját döngette diadalmasan a győztes kuruc sereg, megsarcolta Morvaországot és Stájerországot.

Egy évtizeden keresztül küzdöttek hős, szabadságszerető elődeink a legnagyobb európai hatalom ellen. Magyarország, szabadságharcával lebilincselte egész Európát, s a hatalmas török, francia és orosz birodalom kereste a szövetségünket. Nem a mi hibánk, hogy alul maradtunk a majtényi síkon, hiszen kimerült Rákóczi és az ország anyagi ereje. Ellenben a mi erényünk, hogy a győző hatalom kénytelen volt megalkudni velünk, s a szatmári egyezséget követően tere nyílt a jövő Magyarországnak!

Rákóczi szent eszménye még legyőzve sem bukott el, hazaszeretetének önzetlensége pedig lelkesedéssel és a szabadság rajongó szeretetével termékenyítette meg a magyar szíveket. Maga a hős pedig, bevégezvén feladatát, odahagyva családját, királyi vagyonát, kincseit s mindazt ami szívének kedves volt, önkéntes száműzetésbe vonult, hogy hontalanságában képviselje a teljes szabadság eszményét. Lelke, amely mindig sóvárgott a végtelenség után, megpihent a végtelenbe vesző tenger partján, a bújdosók tanyáján, távol a hazától: Rodostóban. Szenvedésekben megtisztult lelkével itt emelkedett föl a legszentebb eszményhez, Istenéhez, hogy imádkozzék hozzá egy másik drága eszményért, a hazáért!

"Mennyi könny, mennyi sóhaj, mennyi áldás emléke fűződik a te nevedhez Rodostó. Rózsáid azért illatosabbak, mert hősök szívének poraiból nőttek. Virágaid azért színesebbek, mert vér festi meg: a te termékeny földedbe belevegyült magyar szabadság mártírjainak vére. Lanyha szellőben ott suttog a haldokló bújdosók utolsó imádsága, amely mint a tenger állandó moraja, örökös áldásért ostromolja az egek trónusát.

Nézz alá csillagkárpitod mögül te hatalmas Isten! Nézz alá a te kereszted árnyékában didergő országodra, amelynek te tetted egykor hősévé és fejedelmévé a te kiválasztott szolgádat, a mi urunkat, Rákóczit! Nézz alá és hallgasd meg a mi fohászungkat: Hadd legyen még egyszer ünnep e hazában!"

(Hock János nyomán)

(A magyarok iránti rajongásból szerezte a nagy francia zeneszerző, Berlioz a világhírű Marche de Rákóczit -- Rákóczi indulót -- amelyet 1846-ban Pesten személyesen vezényelt a német Brahms világhírű "Magyar táncaival" egyetemben.)

Guthy István

ezredes

(? - 1704)

Rákóczi oldalán oroszlánrészt vállalt Erdély és Székelyföld elfoglalásában. Az ő vezérletével sikerült bevenni Gyulafehérvár, Balázsfalva és Udvarhely várát. A holdvilági vereséget követően a császáriak kivégezték.

Ilosvay Imre
ezredes
(?)

A legvakmerőbb huszártiszt volt Rákóczi hadseregében. Lovasaival számtalan sikeres, történelmi haditettet hajtott végre. Ezek közül is kiemelkedik Kreutz császári tábornok elfogása. Kár, hogy keveset tudunk vitézkedéseiről, bár a fejedelem többször is elismerőleg említi nevét hadparancsaiban.

Bottyán János
generális
(1640 - 1709)

A Vak Bottyán néven emlegetett, s méltán ünnepelt kuruc generális a Rákóczi-szabadságharc legendás hadvezére volt. A batorkeszi (Felvidék) születésű kismemes fiatalon lett végvári katona, majd Zsámbék alkapitánya. Már első nevezetes cselekedete igazi bravúr volt. Álruhában beosont a török által megszállt Érsekújvár várába, s délidőben felosonva a minaretbe, kidobta onnan az imádkozó műezzint. Bár a helyőrség fele őt üldözte, mégis ép bőrrel jutott ki az erődből. 1683-ban a visszafoglalt Esztergom lovasainak főhadnagya, 1684-ben Vác főkapitánya volt. Ott volt Buda 1686-os visszafoglalásánál, s vitézei élén többször is megakadályozta, hogy az ostromlottak kívülről segítséghez jussanak. Az 1689-es szerbiai hadjáratban az esztergomi lovasság kapitányaként tüntette ki magát. Az 1690-es évektől már ezredes volt. A visszafoglaló hadjáratokban veszítette el egyik szeme világát. A Rákóczi-szabadságharc kitörésekor Rákóczi ellen fogott fegyvert, de a derék katona és hazafi hamarosan átlátta, hogy a magyarságnak talán még a töröknél is nagyobb ellensége a Habsburg hatalom, ezért 1704. október 11-én Selmecebányán jelentkezett Bercsényi Miklós főgenerálisnál, Rákóczi zászlaja alá. Rákóczi nyomban fontos megbízatást adott neki: Érsekújvár elfoglalását. A kuruc háború legragyogóbb győzelmét aratta ebben az ütközetben. Ezt követően még nehezebb feladatra kapott megbízatást: a Dunántúlt kellett felszabadítania. Bottyán egy mesterien vezetett hadjáratban elfoglalta a kijelölt országrészt. Szentgotthárdnál szétverte Hannibal Heister seregét. 1707-ben, amikor a császári hadak négy irányból indítottak ellene támadást, sikeresen megvédte a Dunántúlt, s rajtaütésekkel tarkított hadviselésével megbénította az ellenség mozgását. A trencsényi vereséget követően neki volt köszönhető, hogy Érsekújvár vára képes volt még két évig dacolni a császáriakkal. A Vak Bottyánnak nevezett vezért rajongva szerették katonái, s a köznépp. Nem véletlenül, mert seregében szigorú fegyelmet és rendet tartott, de törődött katonáival. Előrehaladott kora ellenére, az utolsó órájában is hadban forgott. 1709 őszén a táborban, katonai sátrában hunyt el agyhártyagyulladásban. Kivételes katonai tehetség volt s úgy tartjuk számon hadászati teljesítményeit, hogy -- fájdalom -- de vele sírba szállt a Rákóczi-szabadságharc sikersorozata is.

Majos János

ezredes
(? - 1710)

Már önmagában azzal a tetteivel történelmet írt, hogy ő kereste fel Lengyelországban Rákóczit azzal a felkéréssel, hogy jöjjön haza és álljon a Habsburg önkényeskedések és bitorlások elviselhetetlensége miatt szabadságharcot kezdeményező szegénylegények és bujdosó kurucok élére. Hogy milyen elszánt híve volt a szabadság eszméjének és Rákóczi fejedelemnek, arról tanúskodik Munkácsnál tanúsított önfeláldozása, mikor is saját testével fedezte a fejedelmet, megmentve annak életét, feláldozva érte a sajátját.

Béri Balogh Ádám

ezredeskapitány
(1668 - 1711)

A Rákóczi-féle szabadságharc legnevezetesebb, legnemesebb kuruc hőse Béri Balogh Ádám, akiről jól tudjuk, hogy a kurucvilág megannyi hőséhez hasonlóan sem meghajlítani, sem megpuhítani nem lehetett, s mert összezúzni nem bírták, maga adta hazájáért a legdrágábbat: az életét. A győrvári csatában is megmutatkozott vakmerősége, amely természetes bátorságából és okos előrelátásából merítkezett. Am ha közelebről megnézzük életpályáját, megláthatjuk az érző és vívódó hús-vér embert is. Kezdetben őt is kétségek gyötörték és kissé bizonytalanul lépett arra az útra, amely aztán a haza szabadságának védelmén átívelt egészen a vérpadig... Mennyire ismerősek számunkra is azok a gondok, erkölcsi kétségek, amelyekkel háromszáz éve meg kellett küzdenie az akkori negyvenéves, hatgyermekes családapának.

Már korábban is katonáskodott, a török kiverését hozó honvédő háborúban, a csobánci vár gyalogsági tisztjeként. Már akkor kitűnt jártasságával, tehetségével és sokoldalúságával. Ősei is mind nagyhírű, vitéz katonák voltak. A felesége Festetics-lány volt, ő maga pedig Sopron és Vas vármegye főszolgabírája, gazdálkodó birtokos.

1703 júniusában a Tiszántúlon megszólalt a tárogató, s Rákóczi zászlaja alá hívta a hazáért és szabadságért tenni akaró hazafiakat. A nép örömmel és áldozatkészen fogadta fejedelmét, aki rövid idő alatt több tízezres hadsereget, valamint a fennhatósága alá vont területeken közigazgatást szervezett. A szabadságharc tüze még eme látványos felzárkózás ellenére is lassan szaladt végig az Alföldön, s hét hónap kellett ahhoz, hogy a Dunántúlra is átcsapjon. Az ottani kuruc mozgalom egyik vezéralakja Béri Balogh Ádám lett. Küldöttségük 1704. január 6-án hívta be a Dunántúl földjére Bercsényi seregét, s lett azonmód Balogh Ádám is ezreskapitány. Átlépte hát a maga Rubikonját, ahonnan visszaút a békés közhivatalnoki életbe már nem vezetett. Röpke két hónap leforgása alatt, vakmerő haditetteivel szép katonai sikereket ért el. Néha még Ausztriába is át-átcsapott. Hadjáratuk azonban összeomlott, és csaknem az egész Dunántúl kicsúszott a kezeikből. Balogh Ádámot az sújtotta le leginkább, hogy katonái tömegével

megszökdöstek. Családján belül is feszültség keletkezett, mivel apósa kitartó császárpárti volt. Balogh azonban nem hajlott az átállásra, vagyis az árulásra, pedig apósa miatt saját táborán belül is némi bizalmatlanság övezte. Rettenthetetlenségéről szóló hírnevét győrvári vitézsége alapozta meg: Az ő nevéhez fűződik a kenesei, majd a szomolányi diadal, ami csak nyitánya volt hatalmas haditettének, amikor is 1706. november 6-7-én Győrvár és Egervár között szétverte Heister császári tábornok seregét. A győztes lovasrohamban három fejsebet kapott. Az ütközet eredményeként az ellenséges fővezér is a kurucok foglya lett. Csak ezt követően, vagyis súlyos sebesülése nyomán kérte parancsnoka a fejedelemtől Béri Balogh Ádám megjutalmazását. 1707-ben, a császáriak újabb támadása idején Béri Balogh a Kenese melletti Hosszúmezőn rajtaütött Rabutin tábornok seregén, s ezzel útvonala megváltoztatására kényszerítette. Családja ekkor már menekülteként élt Szécsényben egy rozszant zsellérházban, hiszen dunántúli birtokaik rámentek a háborúskodásra. Felesége ekkor már nyolc, valamint özvegy nénjének ugyancsak nyolc gyermekének eltartása érdekében, alkalmi munkákat vállalt. Így tehát a haza szabadságáért indított hősi küzdelemből mindenki kivette a részét, ha mással nem, áldozatvállalással és lemondással. Ez idő tájt mutatkoztak meg Béri Balogh Ádám igazi vezetői erényei, úgymint a kemény fegyelem megkövetelése önmagával és bajtársaival szemben, fáradhatatlanság és állandó készenlét a lendületre, a harc felvállalásának bátorsága. Rákóczi ezereskapitánnyá nevezte ki őt. A dunántúli harcokban az egyik legsikeresebb kuruc hadvezérek egyike volt. A trencsényi vereség után kis seregét több oldalról is veszély fenyegette. A délről közeledő, rácokból és császári lovasokból álló oszlop elé sietve, 1708. szeptember 2-án Kölesdnél megtámadta az érkező ellenséget. Több mint a felét levágta, a többit elfogta. E győzelem jutalmául Rákóczi 1709-ben brigadérossá nevezte ki. Ebben az évben két alkalommal is eljutott Bécs alá. 1710 nyarán ismét a Dunántúltra vonult, s egészen Sopronig hatolt lovasaival. Visszafelé tartva, Szekszárd környékén egy rácokból álló csapatba ütközött. A másfélórás küzdelemben már-már győzelmet aratott, amikor a környékbeli lakosság is megtámadta maroknyi csapatát. Menekülés közben Murza nevű lova összerogyott, s maga alá nyomta őt. Béri Baloghot csak így tudta elfogni az ellenség. Elfogójának, egy ezredesnek azonnal a szemébe vágta, hogy ő Rákócziért élni és meghalni is kész. Hatalmas vagyont ígértek neki, ha átpártol a császáriakhoz, Béri Balogh azonban nem hajlott az ajánlatra. Rákóczi fogolycsere árán akarta őt kiváltani, de azt nem tették lehetővé. A császári hadbíróóság halálra ítélte őt, de az utókor számára fennmaradtak Béri Balogh Ádám utolsó szavai: "Felséged és édes nemzetem hívsége mellett, utolsó csepp vérem fölládozásáig maradok alázatosan szolgálni kész!" 1711. február 6-án a császáriak lefejezték a hős magyar hadvezért.

Nem kell nekünk spártai hősokeket keresnünk idegenben. Vannak sajátjaink, garmadával. Maga Béri Balogh Ádám is égis éró példája az izig-véris bátor és nemzethú magyar katonának. Dunántúli haditette elhomályosítja sok idegen hős agyonmagasztalt tettét, amikor alig kétezer emberével tizenötszörös (!) túlerővel szemben aratott elsőprő győzelmet. Ez a fényes haditette örök példája a magyar katonai erényeknek.

"Márványszobor helyébe

Ha fennmarad nevem
Eszméim győzedelme
Legyen emlékjelem!"

Károlyi Sándor

gróf, tábornagy
(1669 - 1743)

Mint Szatmár megye főispánja, Dolhánál hivatalból szétveri a kuruc szegénylegények felkelését, amikor azonban Rákóczi az országba érkezik Lengyelországból, azonnal csatlakozik a szabadságharchoz. Mint tehetséges, öntevékeny és bátor seregparancsnok, meghódítja a Felvidéket, majd sikeresen harcol a Dunántúlon, Tiszántúlon és Erdélyben. Eredményei alapján a fejedelem tábornaggyá nevezi ki. Gyors elhatározású, éles eszű parancsnok, aki mint nem hivatásos katona, a portyázó harcok híve volt, ami azonban nem kisebbíti érdemeit. Amikor a szabadságharc elvesztése már a küszöbön áll, a külföldre távozó Rákóczi őt nevezi ki a kuruc sereg fővezérévé. Teljhatalmával élve, 1711-ben a szatmári békekötés alapján leteszi a fegyvert. A közvélemény ezért - igazságtalanul - árulónak bélyegezte őt.
(Földi Pál: Magyar hadfiak és vitézek lexikona, Anno Kiadó, 77. oldal)

Gróf Bercsényi László

francia marsall
(1689 - 1778)

Bercsényi Miklós fia, László Eperjesen született. Tanulmányait az ungvári, majd kassai jezsuita, nemesi konviktusban kezdte. 1706-ban a nagyszombati egyetemet is látogatta. Apja politikai tevékenysége meghatározta életpályáját. 1701-ben Bécsbe internálták majd Kassára vitték, ahonnan 1704-ben szabadult. A Rákóczi-szabadságharc idején az ifjú gróf a fejedelmi udvarba került, s 1708-ban a "Nemesi Kompánia" alhadnagya lett. Több csatában vett részt, 1709-től főhadnagyként, majd kapitányként. A trencsényi csatában egyike volt azoknak, akik a sebesült Rákóczit biztonságba helyezték. A szatmári békét követően több száz magyar katona vonult emigrációba. Közéjük tartozott Bercsényi László gróf, Rákóczi főgenerálisának, Bercsényi Miklósnak 22 éves fia is, aki előbb apjával együtt Lengyelországban telepedett le, 1712-ben azonban Franciaországba ment, ahol XIV. Lajos a szolgálatába fogadta, s hamarosan kinevezte a Ráttky-huszárezred viceóbestérévé. Első jelentős haditettét 1713-ban, Landau ostrománál hajtotta végre, amikor száz főnyi osztagával szétvert egy számban jóval nagyobb ellenséges egységet. 1718-tól, immár a Ráttky-huszárok ezredeseként engedélyt kapott egy önálló huszárezred felállítására. Ezrede első bevetésére 1733-1735 között, a lengyel örökösödési háborúban került sor. 1738-ban XV. Lajos generálissá nevezte ki. 1741-ben az osztrák örökösödési háborúban ott volt Prága bevételénél, s a következő év augusztus 22-én sikeres kitörést hajtott végre a várost körülfogó császári erőkkel szemben. 1743-ban elnyerte a Szent Lajos Rend parancsnoki

keresztjét, amely rend Franciaország legnagyobb katonai kitüntetése, olyan, mint nálunk a Mária Terézia Rend.

Prága kiűritése után ő fedezte a francia hadsereg elvonulását. 1746-ban, már mint altábornagy, az október 11-i rocoux-i csatában ő állította meg a lovasság visszavonulását, s személyesen vezette győztes rohamra huszárait. Harcolt a spanyol örökösödési háborúban is, Rodostóban pedig magyar emigránsokból megszervezte a Bercsényi-huszárezredet. Kimagasló katonai teljesítményéért megkapta a "Franciaország marsallja" címet. Luzancy-ban érte a halál 1778-ban.

(A huszárságot az egész világon a magyar huszárezredek mintájára szervezték meg. Franciaországnak például öt marechal de France-ot, hat marechal de camp-ot, öt general de brigade-ot adott a magyarság. XIII. Lajos francia király zászlai alatt 2000 magyar harcos szolgált, s Richelieu kifejezetten magyar lovasságot szervezett. Ez volt a Cavalerie hongroise. 1609-ben már három magyar huszárszázada volt a francia hadseregnek. 1705-ben állították fel a „Deák” huszárezredet, ezt követte 1716-ban a „Ráttky” – a későbbi „Desseffy” – 1720-ban a „Bercsényi”, 1733-ban pedig az „Esterházy” huszárezred. Ezek a huszárezredek természetesen mindenkor az „ezredtulajdonosok” nevét viselték.)

Kisfaludy György

brigadéros

(?)

Rákóczi szabadságharcának egyik leghíresebb lovasparancsnoka volt. Bottyán János generális alvezéréként, Egervár közelében totális vereséget mért Heister Hannibal császári generális seregére, magát Heistert pedig elfogta. Több alkalommal is betört Ausztriába, végigportyázott a Stájer tartományon. Ha mindössze azt tudnánk róla, hogy a Dunántúlt a legvégsőkig tartotta a császáriakkal szemben, akkor is katonahőseink panteonjában lenne a helye.

A Monarchia érdekében vívott harcok és egyéb hadszínterek magyar titánjai

Ghillányi János

báró, lovassági tábornok

(1687 - 1752)

Ifjoncként, 1705-ben belépett a kuruc hadseregbe s Bezerédi ezredében kapitányi rangban harcolta végig a szabadságharcot. III. Károly török háborújában egy huszárezredet vezényelt, immár ezredesként. A szerencsétlen 1734-es olasz hadjárat egyetlen fénypontja Ghillányi huszárjainak szereplése. Mária Terézia háborúiban már tábornok, Nádasdy mellőzése után, annak

hadtestét irányítja. A híres lovashadtestet Ghillányi is győzelemről győzelemre vezette. Nyugállományba vonulásakor kapta meg a lovassági tábornoki rangot. Hosszú időn keresztül az ő nevét viselte a "Ghillányi" huszárezred.

(Földi Pál: Magyar hadfiak és vitézek lexikona, Anno Kiadó, 90. oldal)

Batthyány Károly

herceg, tábornagy

(1697 - 1772)

Első átütő sikereit az örökösödési háborúban érte el. Különösen 1742-ben, a Prága irányából támadó franciákkal szemben tüntette ki magát hadászati rátermettségével és sikeres beavatkozásával. III. Károly első török háborújában esett át tűzkeresztségen. Katonai pályafutása gyorsan emelkedő ívet mutat. A franciákkal szembeni harcászati sikereit követően már tábornagyként vezeti a "pragmatika" néven ismertté vált hadsereget. Csaknem teljes mértékben neki köszönhető, hogy a franciákat sikerült visszaszorítani a Rajna vidékéről. Hasonló eredménnyel vezérelte hadseregét a német-alföldi hadszíntéren is. Hadvezérként mindenkor a támadó jellegű, kezdeményező harcmodort képviselte, amit ő maga magyaros hadviselésként jellemzett. Az aacheni békekötés után a majdani trónörökös, II. József nevelője lett.

(Földi Pál: Magyar hadfiak és vitézek lexikona, Anno Kiadó, 89. oldal)

Gróf Nádasdy Ferenc

tábornagy

(1708 - 1783)

Nádasdy Ferenc országbíró unokája, az azonos nevű gróf egyike a század nevezetes hadvezéreinek. Mindössze tizenkilenc éves volt, amikor beállt a Csáky huszárezredbe, ahol elsajátította a hadakozás tudományát. 1731-1732-ben Korzikán, 1733-1734-ben Itáliában, 1735-ben pedig a rajnai fronton harcolt. Érdemeinek köszönhetően 1736-ban már a Dessewffy-huszárezred ezredese volt, s ennek élén vett részt az 1736-1738. évi török háborúban. 1741-ben tábornokká léptették elő. A következő évben Chotusitznál lovasdandárjával megkerülte, hátba támadta és szétverte a porosz lovasságot. Ezt követően a hadszíntér francia csapatai ellen fordult. Píseket és Pilsent lóról leszállított huszárai rohammal vették be. 1743-ban Simbachnál Nádasdy dandárjának rohama biztosította a császáriak győzelmét. Az 1745. évi, osztrák szempontból katasztrofális hadjáratok kudarcán csak az enyhített, hogy Nádasdy portyáinak köszönhetően, Nagy Frigyes ismét kénytelen volt visszavonulni. 1746-ban Észak-Itáliában Piacenza mellett vívott Nádasdy győztes csatát, s a 7000 főnyi védősereget megadásra kényszerítette. A háború végeztével lovassági tábornokká léptették elő, s 1756-ban az uralkodó horvát bánná nevezte ki. Az ez évben kitört hétéves háborúban Nádasdy egy hadtest parancsnokaként harcolt. 1757. június 18-án Kolinnál a császári sereg jobbszárnyán állva, az ő seregei fogták fel Nagy Frigyes

elővédjének támadását. Négy lovasrohammal elűzte a csatatérről a porosz lovasságot, majd a támogatás nélkül maradt gyalogságot szétverte. A csata hevességét és kegyetlenségét érzékelteti, miszerint abban a porosz hadsereg 14 000 embert veszített! Mária Terézia e győzelem emlékére alapította a Katonai Mária Terézia Rendet, amelyet Nádasdy az eszlők között kapott meg, s őt követően még sok-sok magyar hős katona.

Gróf Hadik András

tábornagy, az osztrák hadsereg parancsnoka
(1710 - 1790)

Hadik András a bátrak bátra, a csodás képességű hadvezér, a bűvös példakép, a felvidéki nemes, Hadik Mihály császári és királyi huszárkapitány, valamint Hardy Franciska fia, 1710. október 16-án született a Csallóközben. Atyja, aki 1720-ban nyert címeres nemesi levelet, fiát a jezsuitákhoz adta tanulni. András szorgalmasan és jól tanult, sőt kinyilvánította, hogy szívesen lépne a jezsuita rendbe, de apja tanácsára inkább a katonai pályát választotta. 1730-ban lépett a magyar Ghillányi huszárezredbe, majd két év múlva, 22 éves korában csatlakozott az ugyancsak magyar, Dessewffy-huszárezredhez. Mária Terézia uralkodása alatt fölbecsülhetetlen katonai érdemeket szerzett: két francia, egy török és három porosz háborúban vett részt. 1735-ben a Rajna mentén szolgált, ám az 1736-1739. évi török háborúban már kapitányi rangban harcolt. A vesztes grockai csata előtt ő figyelmeztette főparancsnokát a török támadás veszélyére. 1744-ben ezredessé, 1747-ben pedig tábornokká lépett elő. A következő évben egy ellenséges szállítmány elfogásával tüntette ki magát. Altábornagyi kinevezését 1756-ban, a hétéves háború kezdetén kapta meg, s egyben hadosztályparancsnok lett Nádasdy Ferenc seregében. **1757-ben, a kolini csata után hajtott végre legnevezetesebb, világraszóló haditettét, aminek hírére az egész akkori világ lélegzetvisszafojtva figyelt: 3000 gyalogosból, 1100 huszárból, 1000 lovasból álló, kicsinek mondható seregével, mindössze 6 ágyúval felszerelve, október 11-én Elsterwerdaról megindult, hogy a porosz hadsereg háta mögött elfoglalja Berlint!!! Október 16-án megjelent a porosz főváros előtt, rohammal betört a sziléziai kapun, majd részben szétverte, részben pedig elfogta a porosz helyőrséget. Az akció során 300 000 tallér hadisarcot hajtott be, s több száz foglyot ejtett. A vakmerő, mindamelletts abszolút sikerrel járó akció jutalma a Katonai Mária Terézia Rend nagykeresztje lett, s lovassági tábornokként átvette az egész osztrák hadsereg parancsnokságát!**

Ezt követően számtalan alkalommal tüntette ki magát páratlanul okos stratégiai megoldásával és vitézi helytállásával, többek között a Meissen, Strehlen, Torgau és Wittenberg melletti győztes csatákban. Miután katonai főparancsnokként átvette a szászországi hadtest vezetését is, az egyik legerősebb porosz tábornok, a porosz herceg parancsnoksága alatt álló Sonnensteini tábornok szétverte, Sonnensteint pedig elfoglalta. Ezért a teljesítményéért adományba kapta a futaki és csernoviczi uradalmakat, 1763. május 20-án pedig magyar grófi címet kapott Mária Teréziától, aki egyben Buda főparancsnokává nevezte ki. Közben fölbecsülhetetlen jelentőségű diplomáciai tevékenységet folytatott, úgy az illyriai kongresszuson, mint később, 1772-ben, amikor

Lengyelország megosztásakor az osztrák birodalomhoz csatolandó részek átvételére lett kijelölve. Mértéktartó, okos és belátó magatartásával olyannyira megnyerte a lengyelek tetszését, hogy azok emlékoszlopot emeltek tiszteletére! Közben megkapta a Lengyelországban állomásozó hadsereg fővezérségét, s Galícia, valamint Lodomeria kormányzójává tették. 1774-ben, tábornagyi rangban a főhaditanács elnökévé választották. 1776-ban megkapta Bács megye főispánságát, 1777. április 4-én pedig II. József császár "római sz. birodalmi grófi" rangra emelte.

Hadik András személyében a magyar társadalom művelt elitjét, egy tipikus barokk személyiséget ismerünk fel. Nem csupán legyőzhetetlen hadvezér volt, hanem nyelvi tehetség is egyben. Ha kellett, tárgyaló partnerei anyanyelvén beszélt, ismerve és alkalmazva az akkori bonyolult udvariassági fordulatokat és szóképleteket. Kora legkiválóbb diplomatája volt, s ami emberi nagyságát leginkább kidomborítja: felismerte kora szükségszerű társadalmi változásait is, **és a jobbágyfelszabadítást már akkor, maga javasolta!..** Az osztrák hadtörténet is igen nagyra értékeli Hadik András szervezési képességét. Ez akkoriban, katonai vonatkozásban azt jelentette, hogy jóelőre kellett mindent a legalaposabban átgondolni, kidolgozni, s a szükséges felszerelést, a tárgyi és egyéb feltételeket biztosítani. Szinte hihetetlen, hogy az a méltóság volt képes ilyesmire, aki páratlan biztonsággal mozgott az akkori világ diplomáciai szalonjaiban, s **mint a Habsburg Birodalom, a Német-Római Császárság haditanácsának elnöke, katonai területen a császár után a második legnagyobb hatalmasság volt!**

Hadik András 1790. március 16-án hunyt el Bécsben. Haláláról a következő tudósítás adott számot: "Ezen hónap 16-án, reggel 8 óra körül úgy tetszett az örökkévalóságnak, hogy a mi kegyelmes Hadik András gróf urunkat, a Szent-Római Birodalom grófját, Futak és Csernovicz örökös urát, Pest és Erdély kormányzóját, a Mária Terézia Rend nagykeresztesét, Bácska megye főispánját és a valamikori közösen uralkodó Felsegek valóságos belső titkos tanácsosát, tábornagyt, hadügyminisztert és a nevét viselő huszárezred tulajdonosát az ő 79. dicsőséges életében ebből az árnyékvilágból a mi örök hazánkba visszahívja.

Az ő magas nevét viselő és mély gyászban lévő huszárezred örökre a szívébe zárta ezt a sok erénnyel rendelkező és dicsőséget aratott hadvezért, valamint patriótát, és emlékét örökre megőrzi.

De hogy az ezred e magas elhunytjának csak a hála egy kis ki nem fejezhető jelét kinyilváníthassa, és mi a valóságos belső szeretetünket és magas tiszteletünket neki kimutathassunk, így holnapután, március 18-án reggel 9 órakor az itteni plébániás templomban gyászmisét tartunk, amit az aláíró ezennel avizál és erre a gyászos ünnepre minden személyt meghív, aki ennek a halhatatlan embernek egy könnyet és részvétet akar ajándékozni.

Kelt Troppauban, 1790. március 16-án, Szentkereszty báró, ezredparancsnok."

(Ibsen, világhírű svéd író: „A magyar név a világ legszebb és legbüszkébb neve lesz.”)

Babócsai Farkas

tábornok

(? - 1757)

Babócsai Farkas személyében egy karakterisztikus magyar huszárt ismerhetünk meg, akinek jellemzője a rettenthetetlenség, ügyesség és hősiesség magatartás. Már fiatalon kitűnt mindezen tulajdonságaival. Nem véletlen, hogy hamarosan ezredessé léptették elő és a saját alapítású huszárezred, a "Babócsai" huszárezred élén hadakozott. Az örökösödési háborúban már a tábornoki rangot viseli és az sem véletlen, hogy Hadik András az ő dandárját vetette be a legendás, Berlin elleni rajtaütésekor. Ennek során halt hősi halált a derék huszártábornok.

Esterházy Pál
herceg, tábornagy
(1711 - 1762)

Hosszú időn keresztül az ő nevét viselte az "Esterházy" huszárezred, miután az ezredet saját költségén állította hadrendbe és szerelte fel. Ezzel a dandárral vonult a török ellen, 1737-ben. A császártól tábornoki rangot kap azért a hihetetlen vállalkozásáért, amit 1743-ban hajtott végre: A szó szerint jeges Dunán átúszta ezredét a különösen veszélyes jégzajlás közepette, majd pihenés és szárítkozás nélkül megtámadta és tönkrevverte a túloldalon táborozó francia sereget, hadfelszerelésüket pedig elzsákmányolta. 1744-ben altábornaggyá léptették elő és megkapta az Aranygyapjas vitézi címet. Tábornagyként akasztotta szögére a kardját.

Szentiványi László
ezredes
(1717 - 1756)

1733-tól gyalogos tisztként harcolt. Párma alatt megsebesült, 1737-ben a török háborúban többször kitüntette magát. 1741-ben már kapitány, 1744-ben pedig őrnagy. A hétéves háborúban a 37. Gyalogezred parancsnoka. Lobowitznál az ezredével egy porosz hadtest ellen veszi fel a harcot és nem hátrálva, hősi haláláig kitart. Vitézségét a porosz vezérkari munkák is megemlítik. Neve a Bécsi Hadmúzeum hősokeket feltüntető márványtábláján arany betűkkel szerepel. (Földi Pál: Magyar hadfiak és vitézek lexikona. Anno Kiadó, 107. oldal)

Török János
báró, altábornagy
(1723 - 1793)

Egészen fiatalon kezdte katonai pályafutását. A sziléziai háborúban huszárként mérte össze először a kardját az ellenségével. Egy huszárezred élén harcolva, rajtaüt a Drezda felmentésére küldött porosz seregen, amely sikeres haditettéért megkapja a Mária Terézia Rend lovagkeresztjét. 1761-ben is felfigyeltet magára, amikor a Bachau térségében megtámadott állásait kitartóan és eredményesen megvédi. Nem sokkal ezt követően, huszárcsapatával súlyos

vereséget mér Zedwitz porosz tábornokra és egy gyors manőverrel elfoglalja Grossbahnt. Freibergnél, egy kemény ütközetben már tábornokként vezényli lovas ezredét. 1767-ben, altábornagyi rangban válik meg a hadseregtől és csataterektől.

Fabricsy Kováts Mihály

Amerika hőse
(1724 - 1779)

"Adassék ez írás nemes és vitézlő Fabricsy Kováts Mihály magyar-amerikai huszáróbesten örök emlékének, aki a 18. században Amerika függetlenségéért harcolva, oly sok vitézséget és legendás haditettet követően, 1779. május hó 11-én huszárhalált halt a charlestoni csatatéren."

Fabricsy Kováts Mihály 1724-ben született a nagykunsági Karcag városában. Családjának eredete és élete a távoli évszázadok homályába vész, de föltételezhetően jobbmódú közép-nemes, kálvinista családból származhatott, akit iskoláztattak. Erről elegendő bizonyosságot szolgáltat egy 1777. január 13-án keltezett, jó kézírással és pallérozott latin nyelven írt levele, amelyet Franklin Benjaminhoz, a franciaországi amerikai ügyvivőhöz intézett, s amely levélben kardját és katonai szaktudását ajánlja fel a tengeren túli fiatal állam szabadságküzdelseihez.

Fabricsy Kováts Mihály alig volt 20 éves, amikor önként beállt a magyar jász-kun huszárezredbe. Ligne hercegnek, Mária Terézia híres lovas tábornagyának véleménye szerint a magyar huszárság azon időkben Európa legjobb könnyű lovassága volt. A huszárok tisztikara és legénysége a magyar faj több ezer éves katonai erényeit és virtusát egyesítette magában. A husároknál szolgáló legények abból a magyar őstelevényből nőttek ki, akiknek ha nem is volt katonai családi címerük, de akik mégis ahhoz a több ezer éves magyar katonai arisztokráciához tartoztak, akiknek névtelen ősei már ott vágtaztak Nimród, Atilla és Árpád zászlói alatt.

A legénység szolgálati ideje, akár önként parolázott be a verbunkos őrmesternek, vagy akár kötéllel fogták be katonai szolgálatra, egyaránt 12 esztendő volt. Ennek leteltével a huszár, ha testileg alkalmas maradt, kérhette a továbbszolgálatot 6, majd újabb 6 évre. A Mária Terézia előtti és alatti idők huszársága nagyrészt ilyen "tovább-zupált" igen tapasztalt, harcedzett husárokból állott, akik már gyermekkorukban elszakadtak a családtól és a szülőföldtől, akik az ezredet tekintették családjuknak, s akiknek vérévé vált a katonai regula és fegyelem. A magyar huszárság történetében számon tartják **Skultéty Lászlót**, "a világ legöregebb katonáját", aki 81 évet törtött a Habsburg-birodalom hadseregében. 1750-ben, 12 éves korában, a hétéves háború kezdetén vett részt első hadjáratában, s a tűzkeresztségen valószínűleg az 1757. június 17-i kolíni győztes csatában esett át. Ott volt Hadik András világrengető vállalkozásánál, azaz Berlin bravúros elfoglalásánál és annak megsarcolásánál. A város bevételénél meg is sebesült. 1759-1760-ban Frigyes Mihály zweibrükkeni herceg személyi szolgálatára osztották be, majd a rákövetkező években ezredével együtt vett részt a poroszok elleni hadműveletekben. 1775-ben léptették elő vicetizedessé a Wurms huszárezredben. Tizedesként vett részt az 1787-1790 közötti török háborúban is, 1789. október 22-én a Lesnyica és Losnyica közötti győztes ütközetben megsebesült. Eddigi teljesítményéért kapta meg az az évben alapított ezüst vitézségi érmet. 1790

áprilisában léptették elő strázsamesterré, s nevezték ki ezrede zászlótartójává. 1792 és 1815 között ott volt a Habsburg-birodalom valamennyi, a francia forradalom, illetve Napóleon ellen vívott háborújában. Az ezred neve és tulajadonosai gyakran változtak e háborúkban, de Skultéty mindvégig ebben a 8. hadrendi számot kapott huszárezredben szolgált. Amikor 1828-ban I. Ferenc megszemlélte az ezredet, feltűnt neki az alakulat agg zászlótartója. Szóba elegyedett vele, s mikor megtudta, hogy Skultéty immáron 75 éve szolgál, elrendelte, hogy Skultétyt a legcsekélyebb szolgálat alól is mentesítsék. Az öreg zászlótartót röviddel 93. születésnapjának betöltése után érte a halál.

Ilyen világ volt ez, amikor még minden siheder huszár akart lenni. Lóról, kardról és piros csákóról álmodozott. Olvastam más helyütt Szerencsés Karcsi esetét is, aki jókötésű kis napszámos-gyerek volt, s 1914 őszén, 14 éves korában egy Galíciába induló lószállítmánnyal megszökött hazulról... 16 éves korában azonban sokan viszontlátták őt piros sapkás kis huszárkáplárként. Ábrázata ugyan még sima és bajusztalan volt, de a mellén már ott díszelgett a nagy-ezüst vitézségi érem: hetykén tekintett olvasóira a képes Tolnai Világlap egyik oldaláról.

Ezen nagymúltú magyar huszárok közé vitte fiatal, forró vére Fabricy Kováts Mihályt is 1744-ben. Mint újonc huszár, megbízhatónak látszó adatok szerit a Jász-kun huszároknál sajátította el a lovaglás, a kard-és a fegyverforgatás művészetét, miközben alaposan megedződött az öreg strázsamesterek és káplárok vasmarkában. Amikor Kováts huszárnak szegődött, már javában folytak a porosz és sziléziai háborúk, ezért a császároknak és Mária Teréziának kellettek a hadra fogható magyarok(?) E harcokban Fabricy Kováts Mihály Mária Terézia huszárságában forgatta a kardját Nagy Frigyes, porosz katona- király ellen. Bátorságával és vitézségével több ízben is kitüntette magát, majd tiszti rangot ért el. A porosz és sziléziai háborúk befejezése után Fabricy Kováts huszárezredét feloszlatták és a huszárokat elbocsátották. A hadiélethez szokott Kováts Mihály azonban nem akarta megszakítani katonai pályáját, ezért kardját, az Ausztriával pillanatnyilag békében álló Nagy Frigyes porosz királynak ajánlotta fel, aki a hadseregét békeidőben is következetesen fejlesztette. Hatalmas seregtesteket tartott fegyverben, amelyekben szívesen látták a bámulatos képességű magyar huszártiszteket és huszárokat. Kováts tehát Nagy Frigyes seregébe lépett, ahol ismét közhuszárként kellett kezdenie a szolgálatot, ám ott is hamarosan tiszti rangot ért el és hadi tapasztalatai révén az őrnagyságig emelkedett. A vértben és vasban álló 18. és 19. századokban ugyanis a legtöbb európai országban, amely akár szabadságharcot, akár védő vagy támadó háborút folytatott is, megszokott dolog volt a hadseregekben az idegen tisztek és idegen alakulatok hadrendbe állítása. Erre példa a mi 1848-as szabadságharcunkban Bem és Dembinszky tábornoknak, a lengyel szabadságharcok öreg viharadarainak, Guyon Richard angol hadfinak tábornokként való szerződtetése (aki Branyiskónál remekül helytállt), herceg Zworoniewszky Micziszlav lengyel szabadcsapatának, gróf Monti olasz légiójának, valamint a köztársasági érzelmű bécsi egyetemi hallgatók egy századának bevetése, a mi részünkről pedig Türr István vezetése alatt a Magyar Légiónak az olasz szabadságharcokban való résztvétele, valamint ezer és ezer magyar harcos idegen zászlók alatti helytállása... akik valamennyien az emberi jogokért és az általános szabadságért küzdöttek anélkül, hogy a hivatásos zsoldosság vádjá érhetne volna őket.

Bár Fabricy Kováts Mihály, Frigyes porosz király seregében szép katonai jövő előtt állt, harcos, büszke huszár természete nem bírta elviselni, hogy néha nem éppen huszárhoz méltó feladatokat kapott, ezért lemondott porosz őrnagyi rangjáról és kilépett Frigyes seregéből. Ezt követően, 1761-ben Lengyelországba ment, ahol megpróbált bekapcsolódni a lengyel szabadságmozgalmakba, ahonnan azonban az egymással is viszálykodó lengyelek miatt csalódottan tért haza Magyarországra. Odahaza, a lengyelországi kudarcokat követően egy vigasztalódást kereső házasságba menekült, amely házasság, mivel érzelmileg sajnos nem volt eléggé megalapozott, válással végződött. Ennek következtében adósságokba és bonyolult peres ügyekbe keveredett, ezért 1776-ban hirtelen a franciaországi Bordeauxba ment. Ott szerzett hírt az 1776. július 4-i amerikai függetlenségi nyilatkozatról és az ezt követő háborús hírekről. Itt nyomban egy latin nyelvű levelet ír Franklin Benjaminsnak, a franciaországi amerikai ügyvivőnek, amelyben felajánlja kardját, valamint katonai tudását Washington György amerikai fővezérnek. Ennek válaszáat be sem várva, azonnal elhajózott Amerikába, ahova 1777 tavaszán érkezett meg.

Mivel Európában pillanatnyilag nagyobb háború nem dült, így a volt hivatásos tisztek és szabadságharcosok, Amerika függetlenségi harcainak hírére csapatostul indultak Amerika felé. A franciáktól jött a híres Lafayette tábornok, akit két rákócziánus magyar kísért: Pelertzky János francia huszárőrnagy és gróf Benyovszky Ferenc huszárhadnagy, akiknek ősei még a Nagyságos Fejedelem kíséretében kerültek Franciaországba a nagymajtényi fegyverletétel után. Jött továbbá a németektől von Steuben ezredes, Nagy Frigyes egykori tanácsadója, a lengyelektől Taddeusz Koszcziuskó, a maciewici csata hőse és a 24 éves gróf Pulaszki Kazimír, az oroszok által legázolt szabadságmozgalmak ragyogó csillaga, aki Európa legjobb pisztolylovója volt. Olyan, aki a vágató ló hátáról lőtte le az alig felvillanó fecskét. És jött a nagy haditapasztalatokkal bíró Fabricy Kováts Mihály, az egykori magyar huszártiszt és volt porosz lovassági őrnagy, aki Európa egyik legképzettebb és leghírhedtebb lovastisztje volt. De természetesen, mint ahogy ez már ilyenkor lenni szokott, jött egy hordányi, zsákmányra éhes kalandor is. Pulaszkinak sikerült elsőként „befutnia”, miután több csatában is megvillogtatta kardját. Őt Washington – akinek az ereiben magyar vér is csörgedezett -- javaslatára a Kongresszus dandártábornokká nevezte ki. Pulaszki elhatározta az amerikai könnyűlovasság megszervezését, mivel ez az akkoriban „gyorsfegyvernemnek” számító alakulat ott ismeretlen volt. Helyetteséül a mindenkinél nagyobb hadi tapasztalatokkal és rátermettséggel rendelkező Fabricy Kovátsot javasolta, aki a lovas harcmódot ugyancsak mindenkinél jobban ismerte. Pulaszki hamarosan engedélyt kapott egy önálló lovas különítmény felállítására. Így született meg a Pulaszki Légión, a függetlenségi háború egyik legbátrabb és önálló harccsoportja, amelynek a parancsnoka a Kongresszus által amerikai ezredessé kinevezett Fabricy Kováts Mihály lett. A légión részben lovasokból, részben gyalogságból állt. Kováts Mihály, az akkor már ötvenen túl lévő egykori magyar huszártiszt vaskézzel látott hozzá az igen vegyes legénység megagyusztálásához, a kiképzésnek az akkori viszonyok szerinti korszerűsítéséhez úgy a lovas harcászatot, mint a legénység felszerelését illetően. Rendszeresítette a magyar stílusú huszárkardot és egységesítette a sokféle egyenruhát. A Pulaszki Légión hamarosan hadra fogható szabadcsapat lett Kováts óbester kezében, mígnem számtalan bevetést követően elérkezett a függetlenségi háború egyik legfontosabb mozzanata, a

charlestonei csata 1779. május 11-én. Ezen a napon, amikor Kováts óbester dörgő hangon rohamot vezényelt, felharsant a század-trombita, s az ezredes elnyúlva hatalmas hadiménjén, mint a magyar lovasrohamok ősi Istene, száguldott a Légió élén. Mögötte, parancsnoka példájára szárnyra kapva, vágóban követte őt a svadron, a Légió huszárjai, akiket Fabricy Kováts Mihály, előbb mint a washingtoni lovasság kiképző tisztje, később mint a felkelők hadseregének hivatásos huszárezredese képzett és gyúrt át az ősmagyar huszár harcmódor alapján. A Légió gyalogsága ekkor már az arcvonalban támadó huszárok két szárnyán helyezkedett el hosszúcsövű, elöltöltős puskákkal a dudvás, bozótos széleken. Pulaszki és Kováts elgondolása az alparancsnokokkal való előzetes megbeszélés alapján az volt, hogy a lovasság betör a britek fő ellenállási gócéba, ott annyit kaszabolnak amennyit tudnak, majd percekben belül menekülést színlelve visszafordulnak a sokszoros túlerőben lévő angolok elől. A feltételezés az volt, hogy a brit zsoldosok gyalogrohamban bár, de üldözni fogják a Légió menekülni látszó lovasságát, s ezzel a briteket becsalják a lovas arcvonal két szárnyán teljes takarásban lévő gyalogság lőtávolságába, majd azok kétoldalról ösztüzet zúdítanak rájuk. Az elméletben jól kidolgozott haditerv nem sikerült, mert Kováts óbester huszárjai, a fergeteges roham közepette olyannyira eredményesen kaszabolták Prevost angol zsoldosait, hogy ennek láttán az arcvonal két szárnyán elhelyezkedő gyalogság, megittasulva a huszárok pillanatnyi sikerétől, nem várta be a lovasság taktikai visszafordulását, hanem a parancs ellenére gyalogrohamban a lovasok után tódultak. A huszárok, a fényesen végrehajtott rajtaütést követően visszafordulva, belekeveredtek saját gyalogságukba. Ez a pár percig tartó zavaros helyzet megpecsételte a sorsukat. A sokszoros túlerőben lévő angolok gyalogsági sortűzzel lábról szedték le a Légió gyalogságának nagy részét, véres veszteségeket okozva Kováts óbester lovasságának is.

Fabricy Kováts Mihály is golyótól találva, roham közben, holtan bukott le lováról. A charlestonei rohamnak mégis megvolt az eredménye. Prevost tábornok a felkelők nagyobb támadásától tartva visszavonult, így a város a felkelők kezén maradt. Fabricy Kováts Mihályt, Amerika magyar hőseit a csatateren temették el, állítólag azon a helyen, ahol lebukott a lováról. A letűnt évszázadok nyomán, immár a legendás magyar szabadsághős életének kutatói sem képesek fellelni sírját.

Fabricy Kováts Mihály huszárezredes szerepe hadtörténeti jelentőséggel bír. A 18. századbeli Amerika legfelsőbb katonai vezetésének a véleménye – élükön Washingtonnal, az első elnökkel és a haderő legfőbb parancsnokával – igen kedvezővé vált a Kováts óbester által csaknem teljesen magyar huszármintára megszervezett lovasság használhatóságát illetően. Ezért a későbbi századok során, a polgárháború sajnálatos testvérharcában, a spanyol-amerikai és mexikói háborúkban az amerikai lovasságnak jutott legtöbbször a döntő szerep. És Amerika mindezt Fabricy Kováts Mihály ősi magyar harcmódoron alapuló huszárszellemének köszönhetette, akiben megtestesült a magyar ezredévek lovas tudománya, katonavirtusa és megalkuvást nem ismerő szabadságvágya. Ez fejeződik ki Franklin Benjaminsnak írt levele utolsó soraiból is:

„Fidelissimus ad mortem”
Leghívebben mindhalálig.

(Az idők folyamán sokan kérdezték magukban s másoktól is: Vajon volt-e létező alakja Kukorica Jancsinak, azaz János vitéznek? Előrebocsátom, hogy szó sincs perdöntő kérdésről, mindössze irodalmi és nemzettörténeti adalékként bizsergeti lelkiünket ez a kérdés. Az irodalmárok természetsszerűleg tudálékossá fejlesztik ezirányú értekezéseiket, míg az érdeklődő magyar ember egyszerű rácsodálkozással kérdezi: Lehetséges olyan hús-vér magyar hős dalia, aki Európa országain keresztülverekedve magát, olyan érdemeket és kitüntetésekert szerzett magának, amelyek arra érdemesítették őt, hogy mintája lehessen János vitéznek? Nos, bizony - úgy tűnik - volt ilyen magyar hős! A neve Fabricy Kováts Mihály, a katonának, mi több, vitéznek és hősnek termett, karcagi születésű, középbirtokos család fia. Fabricy Kováts Mihály fentebb olvasható pályafutásából nyilván kiderül, hogy a monarchia katonájaként (huszárlaként) harcolt Franciaországban és Olaszthonban. Mindenütt kitüntette magát bátorságával és vitézségével, aminek következtében tiszti rangra emelkedett. Részt vett a lengyel szabadságharcokban, azt követően pedig beállt a porosz hadseregbe. Amint látni fogjuk, nem mellékes, hogy porosz szolgálata idején JOHANN Michael von Kovats néven szerepelt. Francia szolgálata ideje alatt Kováts JÁNOSként volt lajstromozva. Kováts ugyanis mindkét keresztnevét használta, a Mihályt és a JÁNOST is. Ez önmagában sem elhanyagolható összecsengés.

1745. augusztus 22-én Passauból jelentették, hogy feltartóztattak egy Franciaországból érkezett Kováts Mihály nevű KORNÉTÁST. Szinte már felkiálthatunk, hogy: "Helyben vagyunk, Ő az!" Állításait Mária Terézia utasítására szigorúan ellenőrizték. Az is megfelel a valóságnak, hogy Fabricy Kováts az olasz hadszíntéren kivált a monarchia hadseregéből és beállt a franciaországi magyar huszárok közé és számos csatában tüntette ki magát francia földön.

Ezt követően csomagolt hajókofferba, s utazott Amerikába, a már ismertetett körülmények között. Azt is csupán emlékeztetőként ismétlem, -- nem kis büszkeséggel -- hogy Fabricy Kováts számára 1779. május 11-én érkezett el a függetlenségi háború talán egyik legfontosabb hadművelete, a charlestoni csata. Kováts ezredes, remek stratégiai előkészítést és testi-lelki felkészítést követően rohamot vezényelt, amelynek élén ő maga nyargalt, s kaszabolta Prévost angol zsoldosait. Az ádáz csatát végül is siker koronázta, mivel Fabricy Kováts Mihály ősi magyar harcmódot képviselő lovasrohama, az amerikai szabadságharc leghősiesebb és legbátrabb haditette, megakasztotta az angol előnyomulást. A csatában Kováts Mihály egy golyótalálat következtében hősi halált halt.

A történelmi összefoglalót követően lássuk, milyen összefüggésekre figyelt fel dr. Kováts László Dezső, aki az Ausztráliában megjelenő Magyar Élet hasábjain értekezett arról, hogy föltételezhetően Fabricy Kováts Mihály lehetett Petőfi Sándor János vitézének élő hőse, azaz mintája. Dr. Kováts László Dezső valószínűleg leszarmazottja Kováts Mihálynak. Ezt a körülményt illő lenne kellőképpen kidomborítani és méltányossá tenni a jeles utód nemes célzatú kutatását, ám ez a családi kapcsolat csak feltételezés. Az sem tudható bizonyossággal, hol él, hol dolgozik dr. Kováts László. Annyit tudunk, hogy 1974 óta gyűjti az adatokat a legendás magyar huszártisztról, elsősorban Németország területén, miután Fabricy hosszabb ideig tisztje volt a porosz hadseregnek.

A kutatót, dr. Kováts Lászlót bizonyára megragadták az olyan apró hasonlatosságok, melyek szerint Kováts Mihály állattenyésztő vidéken nevelkedett, amiként Kukorica Jancsi, s árvaságuk is hasonlatos.

*"Hogy is kezdjem csak hát?.. Mindennek előtte
Hogyan tettem szert a Kukorica névre?
Kukorica között találtak engemet,
Úgy ruházták rám a Kukorica nevet.*

Fabricsy Kováts Mihály apjának, nemes Kováts Péternek 1720-as adatai szerint három fia volt: István, Mihály és Pál. 1737-ben viszont már Kováts Mihályné szerepel földtulajdonosként, nyilván meghalt az apa és a nagypapa is. A János évszázadokon át a legnépszerűbb magyar férfinév volt, ezért nevezte Petőfi a legderekabb korabeli huszártisztet János vitéznek. Fabricsy – aki János is volt egyben -- kétségtelenül harcolt Franciaországban is, Petőfi pedig nem csupán történelmi eseményeket rögzít valóság-hű rendben verses remekművében amikor arról ír, hogy a francia király a harcok előterébe kerül:

*A király erőnek erejével rajt volt,
Hogy ő is elmegy, s a többiekkel harcol,
Hanem a huszárok bölcseszű vezére
A királyhoz ilyen tanácsot intéze:*

*"Nem kegyelmes király! csak maradj te hátra,
A te karjaid már gyöngék a csatára,
Tudom, meghagyta az idő bátorságod,
De mi haszna? hogyha erőd vele szállott."*

Mégis, még ebben az esetben sem alaptalan az összehasonlítás, mivel bizony 1745-ben megtörtént a Fonteney-i csata során, hogy XV. Lajos francia király, aki éppen háborús hősként akart pózolni legújabb kedvese, Madame de Chatauroux előtt, udvartartásával, népes kísérettel vonult ki, hogy hadai diadalát élvezhesse, s abban tetszelegjen kedvese előtt. A csatában, nem is melleleg, részt vett a Beleznay-huszárezred is, sőt döntő szerepük volt a hadiszerecske alakításában. Kézenfekvő, hogy az elesettek helyébe is indokolt volt újabb tisztek kinevezése. Az akkor, ott Kováts János néven harcoló huszár nyilván meg is kapta az említett kornétási rangot. A vers itt teljességgel egyezik a valódi történettel. Kováts Mihály-János elindult hazafelé, de Késmárkon letartóztatták, meg kellett védenie magát. Végül is a királynő, Mária Terézia elismerte huszárőrnagyi rangját és kegydíjat biztosított számára.

1759 novemberében II. Frigyes porosz király parancsot adott ki, hogy mintegy megtorlásként, Kleist ezredes a székely huszárezreddel és további három szabadcsapattal törjön be Csehországba, és szedjen sarcot. Az egyik csapat parancsnoka Kováts Mihály-János volt. Az

akció iránya Maria-Schein, Osseg és Brix volt. Kováts Ossegbe érkezett. Csapatát egy térre vezényelte, ő maga a kolostorba ment, ott ebédelt, s a legénység számára is kapott élelmiszert. Pénzt, értékeket nem követelt, nem is kapott. Két évvel később, a budai haditanács vizsgálata során Cajetan, az ossegi kolostor apátja írásban vallotta: "Kováts Mihály-János a fosztogatás napján, 1759. november 17-én csapatával reggel négy órakor elvonult, tehát abban nem vett részt. Különbben is inkább barátságos volt, mintsem ellenséges."

Petőfi természetesen tudhatott ezekről az eseményekről, ismerhette Kováts Mihály-János vitézségében is emberséges magatartását, mi több, talán éppen ezek a nemes vonások ragadták meg képzeletét s irányították szemét azokra a magaslatokra, amelyeket a János vitézben sikerült meghódítania. Kétségtelen, hogy Fabricy Kováts Mihály-János már életében a magyar huszár legendás alakjává növekedett, aki Európa-szerte fémjelezte a magyar katonai erényeket. Nem tudjuk maradéktalanul bizonyítani, hogy János vitéz háttérében a huszárok valós magyar hőse, Fabricy Kováts Mihály-János áll-e? Tény azonban, hogy utolérhetetlen katonai pályafutása, harcra és az emberiség javát célzó jótettekre termett alakja, nem kevésbé pedig hősi halála, az adott keretek között őt állítja a kutató elme elé, aki bizalommal keresi Kukorica Jancsi, illetve János vitéz élő mását.)

Kray Pál

táborszernagy
(1735 - 1804)

Kray Pál személyében ismét egy nagyformátumú, lehetetlent és vereséget nem ismerő hadvezért ismerhetünk meg, aki egy szegénysorsú kapitány tehetséges fiaként látta meg a napvilágot Késmárkon, 1735. február 12-én. Gróf Csáky Miklós támogatásával végezte matematikai tanulmányait Bécsben. 1757-től kadétként szolgált a Haller-gyalogezredben. Egy év múltával avatták őt hadnaggyá, 1763-ban pedig már kapitány a Nádasdy-gyalogezredben. Igazi katonai és hadvezéri képességei a poroszok elleni hétéves háborúban bontakoztak ki. Glatz ostrománál az elsők között hatolt be az erődbe. 1778-ban őrnaggyá, 1783-ban ezredessé nevezték ki. Az 1788-1789-es török háborúban megvédte a Vulkán-szorost, majd 1799. november 13-án elfoglalta Krajovát. Itteni tevékenységéért megkapta a Katonai Mária Terézia Rend lovagkeresztjét. 1793. október 24-én a németalföldi hadszíntéren, dandárja élén visszaverte Jourdan francia tábornok támadását, 30-án pedig rajtaütéssel elfogott több ezer francia katonát. Sikereiért megkapta a Katonai Mária Terézia Rend parancsnoki keresztjét. 1796. szeptember 3-án a Kray által vezetett hadoszlop támadása döntötte el a würzburgi csata kimenetelét, 19-én pedig Altenkirchennél Jourdan utóvédjét verte meg. 1799-ben rövid ideig az észak-itáliai hadsereg feletti főparancsnokságot látta el. Április 5-én Magnanónál megverte Scherer tábornokot, amiért táborszernagyi rangra emelték őt. Ezt követően rohammal bevette Bresciát és Peschierát, s háromhetes ostrom után megadásra kényszerítette Mantovát. Augusztus 15-én Novinál a Szuvorov vezette szövetséges sereg jobbszárnyán négy támadás után megfutamította a Joubert

vezette francia sereget. A csatában maga Kray is megsebesült. 1800-ban Kray kapta a rajnai hadszíntér főparancsnokságát. Miután az észak-itáliai erők marengói veresége miatt serege egy részét segítségül kellett küldenie, csak védekezésre szorítkozhatott. Kray a francia forradalom tábornokaival szemben is számtalanszor ért el komoly sikereket. 1804-ben hunyt el. Végöss nyugvóhelyéül a budapesti belvárosi templom szolgált. 1888.-tól a 67. cs.kir. gyalogezred viselte Kray Pál nevét.

(A XVIII. század végére olyan jelentőssé vált a magyar részesedés a császári-királyi hadseregben, hogy újra felmerült a nemzeti haderő megszervezésének és egy önálló Magyar Királyi Udvari Haditanács létesítésének a gondolata. Erre azonban a bécsi udvar alapállása miatt nem kerülhetett sor. Mindenesetre a Napóleon elleni sorozatos koalíciós háborúknak nemcsak a hadügy megújulása következett be. Magyar szempontból fontosnak bizonyult a forradalmi eszmékkel való érintkezés, ami fokozta a nemzeti érzület fellángolását, s az bizony egyes tiszteket egészen a Habsburg-uralom elleni mozgalom gondolatáig elvezette. A háború megkérdőjelezéséig azonban kevesen jutottak el. A magyar katonatömegek magyar egyenruhájukban, magyar tisztjeik, sőt magyar tábornokaik alárendeltségében a távoli hadszíntereken továbbra is azzal a meggyőződéssel hadakoztak, hogy hazájukat védik. Méginkább így volt ez, ahogyan a háború közeledett a határokhoz, sőt átcsapott magyar területekre is, és a nemesi felkelés hadba hívását is szükségesnek látták a kormányzervek. Számtalan, hazafias felbuzdulásból fakadt hőstett alapozta meg a magyar katona hírnevét, így például a hadszíntér-parancsnok, Alvinczy József tábornagy és Melas Mihály lovassági tábornok, vagy a két tábornagy -- a Szuworov részéről költeményben üdvözölt hadseregpáncsnok -- Kray Pál és a később Császári-királyi Udvari Haditanács elnökévé kinevezett Gyulai Ignác és az egyidőben fegyverben álló, mintegy másfél-százezer magyar katona hírnevét.)

Báró Alvinczy József

tábornagy
(1735 - 1810)

Nagyapja Bethlen Gábor udvari papja volt. 15 éves korában öltött mundért. A hétéves háborúban (1756-1763) már kapitányként vett részt. 1763-ban báróságot és tábornoki rangot kapott azért a hőstettéért, hogy elfogta a hesseni herceget. Ő volt a később I. Ferencként trónra jutott uralkodó katonai oktatója. Tizennyolc évesen már százados volt a Gyulai-gyalogezredben és részt vett a torgauai, schweidnitzi és teplicei ütközetekben. Huszonnyolc éves korára elérte az őrnagyi rangot, s a Pálffy Lipót nevét viselő gyalogezredhez került. 1771-ben az ezred parancsnokává és ezredessé nevezték ki. Első kiemelkedő haditettét a bajor örökösödési háborúban, 1779. január 17-én hajtotta végre. Hosszú éjjeli menetelés után ezredével rajtaütésszerű támadással megrohanta és elfoglalta a porosz csapatok által védett sziléziai Habelschwardt városát. Haditettéért megkapta a Katonai Mária Terézia Rend lovagkeresztjét és soron kívül tábornokká

nevezték ki. Az 1788-1790-es török háborúban tanúsított vitéz helytállásáért kapta az altábornagyi rangot. 1791-ben a belga forradalmat leverő császári csapatokat vezette, 1793-ban részt vett a franciák elleni németalföldi hadjáratban, s március 18-án Neewindennél ő állította meg a visszavonulni kezdő csapatokat, s foglalta vissza velük az elhagyott állásokat. 1795-ben az udvari haditanács tagjává választották. A következő évben *Mariolles mellett, majd Charleroinál verte meg az előrenyomulással kísérletező napóleni franciákat!* Ez utóbbi csatában két lovat lőttek ki alóla, s megsebesült. Jutalma a Katonai Mária Terézia Rend nagykeresztje lett. 1796-ban minden eddiginél nehezebb feladatot kapott: Mantova felmentését. Alvinczy azonban olyan hadvezérrel került szembe, akivel szemben egyetlen cs. kir. tábornoknak sem volt sok esélye, vagyis ismét Bonaparte Napóleonnal. 1796. november 15-17-én rendkívül kemény ütközetben szenvedett tőle vereséget Arcolenél. 1808-ban tábornaggyá avatták őt, azt követően pedig a katonai reformbizottság elnöke lett, majd pedig Magyarország főhadikormányzójává nevezték ki.

Rövid összeállítás az alig ismert közvitézek hősiességéről

Szálló Mihály

őrmester

A Székely huszárezred altisztje, 1793-ban Wanzenaunál az ellenségtől körülzárt századparancsnokát kivágta a franciák gyűrűjéből, majd a székelyekre nézve veszélyes pozícióból tüzelő francia ágyús ütegre rontott, személyzetét összeaprította és a harcban megsebesült huszár bajtársát lovára emelve, a megdöbbsent ellenség szeme láttára megmentette. Érdeme: Arany Vitézségi Érem.

Polecsinyi József

örvezető

1799-ben a 2. Gyalogezredben szolgált altisztként. Mannheimnél, az erőd vizesárkán át behatolt a sáncok közé, ott két fogatolt ágyút és egy lőszerkocsit elfoglalt. Bár közben lövést kapott, zsákmányát mégis elhozta. A kötözőhelyen kérte, hogy sebet csak futólag kössék be, és a golyót csak a csata után vegyék ki; ezzel visszament a harcba. Egy francia tábornokot és a kíséretében lévő három tisztet elfogta. Hőstettéért Arany Vitézségi Érmét kapott.

László Márton

közhuszár

Az 1812. évi orosz hadjáratban a gorodecnai lovas ütközetben Hessen Homburg ezredes lova egy kozák fegyverétől találva összeesett, maga alá temetve lovasát. A földön fekvő ezredparancsnokra három kozák is rárontott, amikor László huszár ott termett, a kozákokat megfutamtította, és ezredesének átadta saját lovát. Az ezredes ezután újra rohamra vitte huszárjait és kivívta a győzelmet. László Márton Arany Vitézségi Érmét kapott.

Kordás Mihály

őrmester

1813-ban a drezdai csatában Meskó altábornaggyal könnyű hadosztályát a franciák megrohanták és

zászlóját elragadták. A 12. Huszárezred-beli Kordás egy svadron lovassal a zászlót nemcsak visszaszerezte, de a franciákat visszavonulásra készítette. Ugyanebben az ütközetben megtámadott egy francia üteget, az ágyúkat elfoglalta és meg is tartotta. Jutalma Arany Vitézségi Érem lett.

Varga Sándor

közhuszár

1814-ben Macon mellett nézett egymással farkasszemet a magyar és a francia lovasság. Az I. Császárhuszárezred-beli Varga engedély nélkül kiugratott a sorból, villámgyorsan a francia vértések parancsnokának rontott és egyetlen kardcsapással megölte, annak lovát pedig kantárszíjon vezetve saját kötelékébe tért vissza. A zsákmányolt pompás francia mént parancsnokának ajándékozta. Ezen tettéért Varga Arany Vitézségi Érmét kapott.

Szabó József

gyalogos

1814-ben St. Amour községnél a franciák rajtaütöttek a 19. Gyalogezreden, amelynek katonái az üldöző franciák elől futásban kerestek menedéket. Szabó közlegény visszafordult és az üldöző boly élén lovagló francia tábornokot leszúrta, hadsegédét elfogta. Az ezred erre megállt, ellentámadásba ment át és visszafoglalta a falut.

(Földi Pál: Magyar hadfiak és vitézek lexikona, Anno Kiadó, 132 - 133. oldal)

Dévay Pál

báró, altábornagy

(1735 - 1800)

A harctéri győzelmek szinte hihetetlen, minden képzeletet fölülmúló sorozata fűződik Dévay Pál nevéhez. Még fiatal tiszt volt, amikor a kolini csatában, mivel azonnal az arcvonalba küzdötte magát, kilőtték alóla a lovát. Hadik András tábornok oldalán részt vett Berlin elfoglalásában és megsarcolásában, de bátorságával és leleményességével kitűnt Olmütz bevétele alkalmával is. Az első koalíciós háborúban kapitányi rangban vett részt Longwy elfoglalásában, ahol már egyértelműen körvonalazódtak kivételes parancsnoki és stratégiai képességei. A Valmy kudarc után, páratlan ügyességgel és rámenősséggel, ő fedezi a visszavonulást. Hasonlóképpen, a szerencsétlen jemappesi ütközetben, utóvéd csapatával, szinte megszégyenítve a visszavonulókat, feltartóztatja az üldöző franciákat. Döntő szerepe volt az Aldenhoven alatt kivívott diadalban, amiért őrnagyi rangot kapott. Sorozatban, több német-alföldi várost foglalt el rugalmas taktikájával és mindenkor vakmerőségével. Ennek elismeréseként alezredessé lépett elő. A Neerwinden közelében általa levezényelt híres lovasrohama sok helyütt, sokáig tananyag volt a katonai iskolákban. Ezért a haditettéért ezredessé lépett elő. **Egy külön katonai akciója során megszállja Brüsszelt, s annak vezetését felesketi a császár iránti hűségére.** De nincs megállás: Département du Nordnál szétveri a franciák felszabadító seregét, Tournay mellett megveri az egyébként híres hadvezért, Pichegru tábornokot!, amely tettéért Ferenc császár közvetlenül a harctéren tünteti ki a vitéz és ellenállhatatlan magyar parancsnokot a Mária Terézia Rend

lovagkeresztjével, egyben pedig tábornokká lépteti őt elő. Mi sem igazolja jobban Dévay Pál kiváló hadvezéri képességeit, mint az a további páratlan haditette, hogy Pfalzban kegyetlenül megveri Saint-Cyr tábornok seregeit, nem sokkal később pedig a Rajna mentén arat hasonló elsőprő sikert Moreau francia tábornok hadserege felett!

Duka Péter
(1756 - 1822)
báró, tábornok

A török háborúban kezdte katonai pályafutását, fiatal műszaki tisztként. Rátermettségéről a francia háborúban tett tanúbizonyságot. Műszaki mérnök lévén, felmérte a lehetőségeket, és egy ügyesen vezetett rohammal elfoglalta a franciák által bevehetetlennek tartott Famarst erődítményét. Ezt követően minden hasonló katonai vállalkozás előtt vele tanácskozott a vezérkar a helyes döntés érdekében. A Maubeuge elnevezésű belga erődítmény bevételéért kiérdemelte a Mária Terézia Rendet, valamint az alezredesi rangot.

Ezek után Wurmster törzskarában ő töltötte be a műszaki főnöki posztot. Miután pedig Mannheimnél egy újabb ragyogó győzelmet aratott, megkapta az ezredesi rangot. Alakja ekkor már a legendák szintjére emelkedik. Az 1799. évi hadjáratban már Károly főherceg műszaki tanácsadójaként érvényesíti tehetségét és tapasztalatait. A hadjárat után tábornoki rangba helyezik. Az ő és nemzete dicsőségére legyen mondva, hogy magyar főtisztként, altábornagyi rangban, ő lett az egész vezérkar parancsnoka. Még az 1813-as hadjáratot is végigharcolta, de akkor már Ferenc császár közvetlen tanácsadójaként szolgált. Ilyen minőségben tárgyalt a fegyverszünetről magával Napóleonnal.

Mecséry Dániel
tábornok
(1759 - 18239)

Mecséry, sok lelkes honfitársához hasonlóan, fiatalon vállalta a katonaélet megpróbáltatásait. A Monarchia 3. Huszárezredében kezdte szolgálatát. 1792-ben már tiszti rangot visel, két évvel később pedig már huszárcapitány, Ottó altábornagy segédtsztje. Már első haditette is kivételesen elsőprő erejű, ennél fogva előre vetíti a rettenthetetlen tábornok hősies helytállását. 1794-ben, négy századnyi lovasság élén, tönkre vert egy 5000 főnyi francia dragonos egységet, aminek során három üteget zsákmányolt és mintegy hétszáz foglyot ejtett Villers en Couché mellett. Mindemellett fogságba ejtette Chapuis, francia tábornokot. Ezért a hősies tettéért megkapta a Katonai Mária Terézia Rend lovagkeresztjét. 1798-ban már a 10. Huszárezred parancsnoka. Sorozatos harcászati sikerei alapján, egy év múlva már a tábornoki rang viselője. Az 1800-as esztendő végén Lambachnál fogságba esett, ahonnan egy év múlva szabadult, s ott folytatta, ahol abbahagyta: 1805. évi harcokban nyújtott teljesítményéért megkapta a Mária Terézia Rend parancsnoki keresztjét. Nem sokkal később, Eschenaunál a franciák rajtaütöttek a Ferdinánd

főherceg által vezetett hadoszlopon. Amikor már úgy rémlett, hogy minden veszve van, Mecséry az üldöző francia lovasságra vetette magát. A nagy francia túlerő hamarosan felmorzsolta Mecséry maroknyi csapatát. Mecséry 9 fejszeggel és 5 egyéb sebbel lefordult a lováról. Fejszebeinek egyike 14, a másik 22 centiméter hosszú volt, amelyek csaknem az agyvelőig hatoltak. Az önfeláldozó küzdelem közben azonban erősítés érkezett, amely megállította a franciákat. Mecséry felgyógyulását senki sem remélte, szervezete azonban leküzdötte a sebesüléseket, s azt követően még egyszer harctéri szerephez jutott, mégpedig 1809-ben, Napóleon újabb, Ausztria elleni hadjáratában, Morvaország főhadparancsnokaként. Ott halt hősi halált. Sebesült, azaz gyógyult koponyáját még évtizedekig tanulmányozták az érdeklődők és orvosok egyaránt.

(Hermann Róbert: Magyar Hősök arcképcsarnoka, a Magyar Hősök Arcképcsarnoka Egyesület kiadása, 1034 Budapest, III. Kecse u. 25, 1998, oldalszám nincs)

Gulyás Sándor

a legvitézebb magyar huszár
(1763 - 1830)

45 éven keresztül állt tényleges szolgálatban. A harctéri ütközetek során megszámlálhatatlanul sok, (több száz) összecsapásból került ki győztesen! A Würtemberg huszárezred katonája volt. Ezredének történetében is meg van örökítve a képe, a magyar huszár örök dicsőségére! Végigverekedte a bajor, a német-alföldi, majd a francia háborúkat. 1794-ben megsebesült, s megkapta az Ezüst Vitézségi Érmét. 1809-ben, az aspeni csatában két szúrást és öt vágást kapott. Mindenkori, páratlan vitézségéért, a huszári erények felragyogtatásáért Arany Vitézségi Érmét kapott.

Bakonyi Imre

báró, altábornagy
(1768 - 1835)

Mindössze zászlósi rangban találjuk őt Sabác elfoglalásánál, ahol halálfélelmet nem ismerő módon harcolt. Belgrád ostroma alkalmával pedig elsőként rontott az erődítménybe, s az ostrom fényes győzelemmel végződött. Az átütő sikert követően Laudon tábornok személyesen gratulált a fiatal magyar tisztnek. A franciákkal vívott háború csaknem minden nagyobb csatájából kivette részét. Helytállásáért századosi rangot kap. 1809-ben a 39. Gyalogezred parancsnokaként Neumark közelében megrohamozza a franciák lovasscsapatát, s azt szétveri. Ezért a tettéért Radetzky tábornoktól ezredesi rangot kap, egyúttal megkapja a Mária Terézia Rend lovagkeresztjét. 1812-ben, immár Napóleon szövetségében Oroszországban harcol, s Borogyinónál szuronyrohammal zsákmányol orosz ágyúkat. Egy évvel később, egy gyalogos dandár élén eljut Lyonig. A háborút követően altábornagyi rangban veszi át a komáromi vár parancsnokságát. Az ő nevéhez fűződik a bevehetetlen erődítmény kiépítése, ami önmagában

történelmi tett.

Nagy György
 őrmester
 (1795 ?)

Nagy György őrmester emlékét és hősiességét nem sok írott emlék őrzi. Pedig már a francia háborúban a 3. (Ferdinand d'Este) huszárezred őrmestereként felhívta magára a figyelmet. 1795. augusztus 22-én Augsburgnál, a Lech folyó hídjánál bámulatos hőstettel tüntette ki magát. A Monarchia egy osztálynyi lovassága a folyó túlpartján Landsperg felé indult, amikor a francia haderő teljes lovassága a folyón átvezető híd felé tört előre. A híd védelmére nem volt elegendő erő, ám Nagy György őrmestert ez egyáltalán nem zavarta. „...megvetvén minden üres bölcselkedést, egyedül, önbátorságában, s néhány önként vállalkozott bátor huszárok hívségében bizván feltalálta azon módot, mely efféle kétséges körülményekben ritkán szokta megcsalni a merész reménységet.” - írja róla egy korabeli híradás. 12 huszárt maga mellé véve, a hídhoz vezető töltésen az ellenség elé sietett, közülük többeket levágott. Az elesett emberek és lovak pillanatok alatt elrekesztették az utat, s az utánuk jövők összetorlódtak, közülük sokan a töltés korlátjait áttörve a mélybe zuhantak. Nagy György huszárai közül négyen estek el, mire a bátor őrmester visszavonulást rendelt el. Amikor azonban a franciák eltakarították útjukból a halottakat, s újabb támadásra indultak, Nagy György visszafordult, s „újra halált, rémülést terjesztett.” Nagy az elsők között vagdalkozott, s közben maga is több vágást kapott. 23 sebből vérzett, s már majdnem lebukott lováról, amikor Okenka Gábor közhuszár mellé lovagolt, s lovával együtt átvezette a hídon. A huszárok hősiessége megtette a magáét. A derékhadtól nehézlovasság érkezett, s ez biztosította a folyó túloldalán rekedt lovasság, valamint a huszárok visszavonulását. Ez a hőstett azért is kiérdemli figyelmünket, mert legendás hírű Bulcsú vezérünk méginkább legendás hadjáratának egyik hadszínterén játszódott le.

Hertelendy Gábor
 altábornagy
 (1742 - 1820)

Az 1789. évben megvívott kimpelungi csatáról szóló hadi jelentés elismerőleg említi Hertelendy nevét, aki 16 évesen közhuszárként kezdte a gróf Kálnoky Antal vezetése alatt álló huszárezredben. 13 évi szolgálat után emelkedett tiszti rangra. Az 1787-1798-as török háború befejeztével már érlelődött az újabb, a forradalmi Franciaország és Európa nagyhatalmainak küzdelme. Hertelendy Gábor e háborúban Elzász-Lotharingia csataterein vitézkedett, 1794-től már őrnagyi rangban. 1797-ben Észak-Itáliában harcolt. Az április 27-i cassanói ütközetben Moreau francia tábornok csapatai már-már elsöpörték maguk elöl a cs. kir. csapatok jobbszárnyát. Vaprio községből több francia zászlóalj idült a cs. kir. csapatok átkarolására.

Hertelendy két százada élén már három sikertelen rohamot intézett a francia gyalogság ellen, amikor negyedszerre, immár négy század élén végre sikerült némi zavart keltenie a franciák között. Még két roham, s a franciák menekülni kezdtek. Hertelendy huszárai 200 főt levágtak, 300-at foglyul ejtettek, s menekülésre készítették a francia főhadiszállást is. A csatát Hertelendy rohamai döntötték el. Vitézségéért megkapta a Katonai Mária Terézia Rend lovagkeresztjét. Ezt követően ezredessé, s az újonnan felállítandó 12. huszárezred parancsnokává léptették elő. 1805-ben Mack tábornok ulmi kapitulációja után Hertelendy ezrede fedezte a megmaradt erők visszavonulását Csehországba, s ott volt az austerlitz-i döntő csatában is. 1808-ban tábornokká avatták, s a következő évben ő szervezte a tiszáninneri kerület nemesi felkelő csapatait. A háború után Galíciába helyezték át, s altábornagyi rangban dandárparancsnok volt. 1814-ben nyugalmazták, s élete hátralevő éveit Gyöngyösön töltötte.

Báró Vitézvári Simonyi József

ezredes, a legvitézebb huszár
(1771 - 1832)

Jókai Mór egyik elbeszélésében állít örök emléket Simonyi Józsefnek, mint „a legvitézebb huszárnak”. Simonyi tizenhat éves korában önkéntesként állt huszárnak, de apja ekkor még nagy nehezen kiváltotta őt. 1787. november 28-án azonban ismét jelentkezett, ezúttal a Hajdúböszörményben toborzó Wurmser-huszárezred soraiba. Rövidesen részt vett II. József utolsó török háborújában, ahol a Besánia mellett vívott ütközetben súlyosan megsebesült. 1793-ban Dionville és Metz között összeütközött egy francia felderítő csapattal. A csapat kapitányát párviadalban levágta. 1796-ban az itáliai hadjáratban Salónál hívta fel magára előljárói figyelmét. A franciák elfoglalták a tüzértartalék 30 lövegét, s elkezdtek velük löni a cs. kir. csapatokat. Simonyi ekkor egy szakasz lovasával, vonalban megrohmozta az ágyúkat, s a huszárai által keltett terjedelmes porfelhő miatt a lövegeket fedező francia gyalogság megfutott, Simonyi pedig az összes ágyút visszafoglalta. 1800. június 23-án Ulmenheimnél 150 muníciós szekeret mentett meg az ellenségtől. Ezért és további, a magyar nevet örökbecsűvé tevő hőstetteiért 1802-ben megkapta a Katonai Mária Terézia Rend lovagkeresztjét. 1804-ben I. Ferenc bárói címmel, valamint A „vitézvári” előnévvel jutalmazta. 1813-ban Drezdánál egy gyalogsági négyszöget vert szét, a lipcsei csatában pedig olyan hősiezen harcolt, hogy még a csatamezőn ezredessé léptették elő. 1814-ben Lyonnál a megáradt Rhone-on átkelve támadta hátba a folyó vonalát védő franciákat, s kényszerítette őket visszavonulásra. E hőstettéért kapta meg a Lipót-rendet, s több orosz, porosz és hesseni rendjelet. 1815-ben az uralkodó, az osztrák mellett magyar bárói címmel is megjutalmazta.

Gróf Esterházy Vince

őrnagy
(1788 - 1835)

A cs. kir. hadsereg lovasezredei több változáson mentek át. Az 5. huszárezredet 1798-ban szervezték meg az 1., 2., 8., és 9. ezredek leadott osztályaiból Varasdon, s első parancsnokuk Ott Károly tábornok volt, 1809-től pedig az ezred tulajdonosa Josef Radetzky, a nevét viselő induló által is ismert hadvezér volt. **Esterházy Vince 1804-ben lépett be zászlósként az Esterházy- gyalogezredbe. 1805-ben már főhadnagy volt, s immáron a 3. huszárezred századosaként tüntette ki magát 1809-ben Aspermnél, az első olyan csatában, amelyet Napóleon elvesztett!** 1813. szeptember 16-án St. Marien-Weichselburgnál a Rebrovich tábornok által vezetett cs. kir. csapatok megfutamították az ellenséget. Esterházy egy fél század Radetzky-huszárral a menekülők után eredt, s Gross-Lupp, valamint St.Marien között utolérte a francia utóvédet, amely Lecchi altábornagy és Clement ezredes vezetése alatt 2 lövegből, 80 dragonyosból és egy gyalogzászlóaljából állt. Esterházy szétverte a gyalogságot, majd a megfutó dragonyosok közül negyvenet elfogott, s megadásra kényszerítette Clement ezredet is. 1814. március 6-án Reggionál visszaverte az ellenség lovasságát, s a közelharcban lovát is elveszítette. Itt tanúsított vitézségéért már a helyszínen, vagyis a nyílt csatamezőn őrnaggyá léptették elő, s e két hőstettéért elnyerte a Katonai Mária Terézia Rend kiskeresztjét. A vitéz százados 1827-től a 8. huszárezred ezredese, később vezérőrnagy lett. Nyugalmat nem ismerő természete hamar aláásta egészségét és fiatalon, 47 éves korában halt meg a morvaországi Eisgrubban. (Hermann Róbert: Magyar Hősök arcképcsarnoka, a Magyar Hősök Arcképcsarnoka Egyesület kiadása, 1034 Budapest, III. Kecse u. 25, 1998, oldalszám nincs)

A MAGYAR HONVÉD ÉS AZ 1848-AS SZABADSÁGHARC SZELLEME

Kmety György
tábornok
(1813 - 1865)

Az 1848-49-es magyar szabadságharc egyik kiemelkedő, ám méltatlanul ritkán emlegetett hadvezére volt Kmety György honvéd tábornok. A Rábaközben legendás tisztelet övezi alakját. Nem véletlenül, mert 1849. június 13-án ő vezette győzelemre a honvédeket a csornai csatában. Éppen ezért, életének és hadvezéri pályafutásának köztudatban tartása nemzedékünk erkölcsi kötelessége.

Kmety György felvidéki evangélikus lelkészi családban született Felsőpokorágyon (Gömör megye), 1813-ban. A székesfehérvári katonai nevelőintézetben szerezte meg harcászati ismereteit. A szabadságharc kitörése idején az itáliai Modenában állomásozó 19. gyalogezred főhadnagya volt, s egyben a helyőrség parancsnokának segédtisztje. 1848 októberében átlépett a 15. honvédzászlóaljba. Nevét december 20-án kapta szárnyra a hír: őrnagyként az ő erélyes és hősiességének volt köszönhető, hogy a parndorfi csatavesztés után viszonylag épségben

vonulhattak vissza a honvédsapátok.

1849 januárjában a feldunai hadtestben már hadosztályparancsnokként szolgált, áprilistól pedig az önálló Kmety-hadosztály vezetője. Részt vett hadtörténetünk egyik legdicsőségesebb hadműveletében, a tavaszi hadjáratként ismeretes, császáriak elleni ragyogó harcászati sikersorozatban. Az isaszegi csatában (április 6.) kiváltképpen megmutatkozott Kmety -- akkor még honvéd ezredes -- stratégiai éleslátása. Az ütközet forgatagában fölismerte, hogy be lehetne keríteni az osztrákok főerőit, ha a máriabesnyői kolostort megszállva tartó császáriakat kiverik onnan. Már rohamra készülődtek a 10. és 23. zászlóalj honvédei, amikor kiderült, hogy Gáspár András tábornok nem ad tüzérségi támogatást, így kénytelenek voltak visszavonulni, az osztrák haderő pedig megmenekült a megsemmisüléstől.

Kmety György hadosztálya kezdte meg május 4-én Budavár ostromát. Az erődítést ellátó vízműveket oltalmazó sáncok, a híres "palliszádok" ellen személyesen vezette rohamra katonáit. (Az eseményt Jókai örökítette meg A kőszívű ember fiai című regényében.) Hogy milyen hősiiesen állt helyt az ostrom alatt, arról tanúskodik Görgey tábornok május 21-én, (a vár bevételének napján) kelt hadijelentése is: "...E rövid jelentésemnek átvivője, Kmety ezredes, aki ma is, mint mindig, kitűnőleg viselte magát, mint Leiningen, Máriássy, Driguét, Asbóth, Czillich stb., a legkétesebb körülmények között személyesen vezették embereiket győzelemre." A hadijelentést maga Kmety György adta át Kossuthnak, a kormányzó elnöknek.

Buda visszavétele után a Kmety-hadosztály Fehérváron és Pápán át a Rábáig vonult. Az itt fől sorakozott magyar haderők elleni fellépést Haynau Wyss tábornok dandárjára bízta. Kmety, értesülve az ellenség hadmozdulatairól, június 12-én erőltetett menetben indította el egységét Marcaltón, Malomsokon és Szilsárkányon át Csornára, ahová június 13-án, hajnali három órakor érkeztek meg. Háromórás véres utcai harcokban a honvédek kiverték az ellenséget a rábaközi településről. Wiss tábornokot halálos lövés érte, dandárjának maradványai pedig a Hanság felé menekültek el. A csornai csatáról ezt írja az egyik történész: „Ez volt a magyar szabadságharc egyik legszellemesebben, harcászatilag a legtöbb leleménnyel végrehajtott támadása...”

A csornai győzöt, Kmety Györgyöt tábornokká léptették elő. Egységét a Délvidékre vezényelték, ahol Guyon és Vetter haderejével egyesülve, részt vett a július 14-i kishegyesi csatában, amelyben Jellasics tizenkétezer főnyi seregét verték meg. A temesvári csatavesztés (augusztus 9.) utáni visszavonulókat Kmetyék fedezték.

Kmety nem tette le a fegyvert Világosnál. A menekülést választó magyar seregtetek elvonulását ezúttal is az ő jól képzett zászlóaljai biztosították. A török határ felé szorított tábornok Karánsebes közelében román ellenforradalmárok kezére került, akik ki akarták végezni. Kmetyt Guyon tábornok mentette meg a biztos haláltól, osztrák tisztnek öltözve. Ezután Kmety, négyszáz emberével Bem tábornokhoz csatlakozva folytatta útját Vidinbe. Formálisan áttért a mohamedán hitre és Izmail pasaként (Bemmel együtt) a szíriai Aleppóban teljesített szolgálatot. És életének újabb fejezete: A krími háborúban a török hadsereg legendás tábornokaként hősiiesen védte Karsz várát Muravjev orosz tábornokkal szemben. A szultántól díszkardot és magas katonai érdemjelet kapott helytállásáért.

1862-ig maradt török szolgálatban. Nyugalomba vonulása után Londonban telepedett le, ahol

megírta a krími háborúban szerzett tapasztalatait. A brit fővárosban hunyt el 1865 áprilisában. Halálos ágyánál egy hajdani híres győri bencés tanár, Rónay Jácint volt mellette. Londonban, a kensagreeni temetőben, protestáns szertartás szerint temették el. A török szultán határozatára, az ő költségén emeltek hamvai fölé gránit sírkövet, amely magyar, török, latin és angol nyelvű föliratban örökíti meg érdemeit. Talán egyszer eljön az ideje annak, hogy földi maradványait (Mészáros Lázár tábornokéhoz hasonlóan), a magyar állam hazahozatja. Emlékének megőrzésében a Rábaköz és környéke jeleskedik. Marcaltón iskolát neveztek el róla, a csornai Széchenyi általános iskolában pedig fából faragott dombormű (Salló István műve) őrzi markáns, mindamellettt férfiasan szép arcvonásait. Csorna egyik utcája, -- 1849. június 13-i bejövetelének útvonala -- is az ő nevét vette fel.

(Az angol G. Herring 1838-ban kiadott utirajzában írja: "Magyarország gátja volt a török terjeszkedésnek, bölcsője az alkotmányos szabadságnak és a vallási türelemnek.")

KÉT KONTINENS NEMES HŐSE

Czetz János
tábornok
(1822 - 1904)

Előző kötetem olvasói számára már nem újdonság, hogy a dél-amerikai nagyvárosokban nem számít ritkaságnak egy-egy magyar utcanév (Hungária, Budapest, Kossuth stb.) Azt pedig igazán csak rosszindulattal lehetne kifogásolni, hogy ezen a helyen is felidézzük Montevideo négy magyar utcanevét: a Huszárok utcáját, a Hungária és Kossuth Lajos, valamint a Debáli nevét viselő utcákat. Ez megtisztelő és felemelő velünk szembeni tanúságtétel. Most mégis annak a magyar hősnek állítunk vélhetően maradandó emléket, aki a hős jelzöt hazája, Magyarország mellett Argentinától is kiérdemelte: Czetz János tábornoknak, az 1848-as magyar szabadságharc egyik legnagyobb hősének, akinek Buenos Airesben látható bronzba öntött mellszobra, amely stílszerűen a Colegio Militar, az argentin katonai főiskola előtt áll. Ezáltal tiszteleg előtte az argentin nemzet ezen intézmény alapítója és első igazgatója előtt.

Már a bevezető sorok is érzékeltetik, hogy egy nagyívű pálya van kibontakozóban előttünk. Mert valóban az: Egy elszánt szabadságharcost, született stratégát és nemeslelkű, hős hazafit kell tisztelnünk Czetz Jánosban. Külön öröm, hogy az általam eddig még kevésbé méltatott szabadságharc egyik legdicsőségesebb, bár legkevésbé ismert fejezetét idézhetem most fel Czetz János hadiösvényeit követve.

Saját emlékirataiból tudjuk, hogy Czetz 1822. június 8-án született Gidófalván, Sepsiszentgyörgytől húsz kilométerre, az Olt völgyében. Ő maga úgy emlékezik vissza gyermekkorára, hogy házukba a nemesi portákra jellemző galambdúcos székely kapun lehetett belépni. Élete alakulását eleve meghatározta édesapja, aki huszár századparancsnok volt, s aki

már négyéves korában megtanította gyermekét tájékozódni iránytű segítségével. (Mi sem jellemzőbb erre a katonaemberre, hogy egy hattagú lovas járőrrel ejtette foglyul a napóleoni háborúban az első francia köztársaság megbízottait, akik az osztrák hadsereg parancsnokával akartak tárgyalni.) A fiatal Czetz János a kézdivásárhelyi hadapródiskolába került, ahol hét esztendőt töltött.

Ezt követően felvételt nyert a Bécsújhelyi Katonai Akadémiára, amely akkoriban a maga nemében egyedülálló volt egész Európában. Nyolc éven keresztül az első tanulója volt az akadémiának. Minden vizsgáját színjeles osztályzattal tette le. Már akkor, tanulmányai mellett elkezdte írni a „Magyar Hadnyelvtant”, az első magyar nyelvű hadászati kézikönyvet. 1845 elején Budapestre vezényelték őt. Ott fejezte be könyvét, amelyet a gróf Széchenyi kezdeményezésére alakított polgárőrségnek dedikált. Egy év múlva, szolgálati idejének leteltével, Nagyszébenben tette le a vezérkari felvételi vizsgát. Még be sem töltötte 21. életévét, amikor 1846. májusában Bécsben, a császári hadsereg vezérkarán jelentkezett. Azt követően a Militär-Geographisches Instituteba kapott beosztást, ahol eleinte topográfiai kiképzésben részesült, majd a térképészet mellett a csillagászatban és matematikában tökéletesítette tudását. 1847-ben azt a fontos megbízást kapta, hogy fordítsa le németre Fényes Elek Budapesten megjelent, egész Magyarországot felölelő statisztikai művét. Nagy lelkesedéssel látott a feladat elvégzéséhez, amelynek a végeredménye néhány hónap elteltével kézzel foghatóvá vált. A színvonalas munkáért a lelkesítő dicsérek mellett századosi rangot is kapott. Ekkor már 1848, a „csodák évének” tavasza virult. Budapesten megalakult az első felelős minisztérium. A hadügyminiszter, Mészáros Lázár Bécsben futott össze Czetz Jánossal. A mindössze 26 éves vezérkari tiszt azonnal elnyerte a hadügyminiszter tetszését, amely szimpátia kölcsönös volt. A fiatal tiszt őszinte lelkesedést tanúsított az önálló magyar hadsereg iránt. Ezt igazolja többek között a „Magyar Hadnyelvtan” című munkája is. Nem meglepő tehát, hogy saját kezdeményezésére a bécsi hadügyminisztériumból áthelyezését kezdeményezte az alakulófélben lévő magyar honvédséghez, ahol Mészáros Lázár szárnysegédje lett. 1848. júniusában került Klauzál alezredes, vezérkari osztályfőnök mellé, aki a hadsereg főbb szervezési feladataival bízta meg Czetz Jánost. Nehéz és összetett feladata csak tovább bonyolódott azáltal, hogy kevés magasan képzett műszaki tisztre támaszkodhatott, mialatt az események egyre gyorsabb tempóban követték egymást. -- Vihar előtti szél söpört végig az országon -- a szabadságharc előszele.

Czetz emlékiratainak túlnyomó része a szabadságharc eseményeinek megörökítését szolgálja, történelmünk eme dicső korszakának páratlan dokumentumaként. Ebből merítettük az alábbi ismertetés adatait, ami a szabadságáért, családjáért és földjéért (hazájáért) harcoló magyar katona hősiességének és bátorságának valóságos himnusza.

Kisebbségi harctéri feladatok ellátása után, egy Kossuthal való személyes találkozást követően, Czetz János új megbízatása értelmében Kolozsvárra indult. Nem véletlenül, mert Erdély nagy része a császáriak kezén volt. A Kolozsvár környékére összpontosított, gyengén felfegyverzett magyar csapatok létszáma alig volt tehető négyezerre. Ezek közül is jó, ha ezernek volt lőfegyvere. Czetz harctéri helyzetfelismerése és tehetsége már ekkor meghatározó volt. Hadvezéri képességei különösen Szenttamás sikertelen ostrománál kristályosodtak ki. Világosan

átlátta, hogy a balsiker Klauzál bonyolult haditervében rejlett. Ami tehát Klauzál gyengéje, az Czetz erőssége volt. A továbbiakban látni fogjuk, hogy rettenthetetlensége, lehetetlent nem ismerő elszántsága és azon képessége, hogy minden körülmények között hideg fővel tudott mérlegelni és dönteni -- mondjuk ki --: a világ legzseniálisabb hadvezérei közé emeli őt. Eleddig azt is vajmi kevesen fogalmazták meg vele kapcsolatban, hogy képességeit és ritka jellembeli tulajdonságait tekintve is, kísérteties volt a hasonlóság közte és Bem tábornok között.

Czetz hadparancsa nem véletlenül szólt Kolozsvárra. Marosvásárhely után, 1848. november 17-én a kincses város is az osztrákok kezére került. Baldacci tábornok, a magyar csapatok vezére, csapatai élén fejvesztve menekült. Gyakorlatilag ekkor lépett színre Czetz, aki a jócskán meggyérült osztagokat **Bethlen Gergely, Mikes, Riczkó és Zsurmai** segítségével Szilágysomlyó körül összpontosította, hogy megakadályozza az ellenség további előretörését. Ezzel a harcéri helyzet megváltozik. **S amikor pedig, alig három hét múltával, Kossuth egy lengyel szabadsághóst, Bem Zakariás Józsefet nevezi ki altábornagyi rangban az erdélyi hadsereg főparancsnokává, ez a változás megpecsételődik.** Még akkor is ha tudjuk: Bem serege rendkívül fogyatékos. Az emlékiratok tanúsága szerint mindössze 5800 gyalogosból, 1385 lovasból és 24 ágyúból állt. Emellett, mintegy 2100 nemzetőrnek, lőfegyver híján, mindössze lándzsája volt. Ezzel a "hadsereggel" szemben fejlődött fel az osztrák Puchner generális, nagyságrendileg sokszoros túlerejű, jól felfegyverzett armádiája, s ehhez jött a románok sok ezres felkelő csapata.

Mégis, ami ezután történt, az valóságos hősköltemény, a magyar önvédelmi harc egyik legnagyobb fejezete. Ennek részleteit maga Czetz örökítette meg német nyelven írt "Bem' s Feldzug in Siebenbürgen" című kötetében. A könyv Hamburgban jelent meg 1850-ben.

A helyszínre érkező Bem jónak találta a csapatok Czetz általi stratégiai elhelyezését, s más egyéb jelekből is, szinte azonnal felismerte Czetz egyedülálló képességeit, s alezredesi rangban maga mellé vette vezérkari főnöki kinevezéssel. Kossuth utasításának megfelelően, haladéktalanul nekiláttak a Kolozsvár visszafoglalását célzó haditerv kidolgozásának. Czetz néhány óra alatt kidolgozott tervét Bem lelkesen elfogadta. Ennek megfelelően a gyengécske haderő három csoportra tagolva, egyszerre rohamozta meg az osztrákokat. A rákövetkező nyolc napos csata nem más, mint a hősiességnek, a hazaszeretetnek, az önfeláldozásnak csodálatos eposza. Bánffyhunad, Zsibó, Dés, Szurdok és Szamosújvár elfoglalását követően a magyar hadsereg zöme, Karácsony napján már Kolozsvárott volt! A három napig tartó véres ütközetekben és meglepetésekben bővelkedő hadjárat a magyar név (ismételten) kivívta egész Európa, sőt a világ bámulatát. Bemnek sikerült Erdélyt teljes egészében felszabadítani. Nagyszeben és Brassó elfoglalása után Puchner, serege roncsaival a Havasalföldre menekült. Minderről Czetz a következőképpen emlékezik meg:

„Bem altábornagy 1848. december 15-én érkezett meg Szilágysomlyóra, minden pompa és külsőség nélkül. Másnap összehívta tisztikarát, s csupán ennyit mondott: -- Uraim! A kormányzat ezen hadsereg teljhatalmú parancsnokává nevezett ki. Mindenkitől föltétlen engedelmességet követelek. Aki nem engedelmeskedik, azt főbe lövetem. De nemcsak büntetni, jutalmazni is fogok tudni. -- Ezek a szavak híven jellemzik az öreg hadvezért, aki nem ismerte sem a bosszút,

sem az önzést. A bemutatkozást követő megbeszélésen Bem a legteljesebb megalégedéssel helyeselte intézkedéseimet. Még aznap alezredessé és táborkari főnökévé nevezett ki.”

Előszeretettel írnék e helyen a méltán legnagyobb hadvezérek között számon tartott tábornagy különbségéről és szerénységéről (két marokkal szórta a pénzt ha jutalmazásról vagy a rászorulóknak megsegítéséről volt szó, anélkül, hogy megnevezte volna adományai okát és célját. Végtelenül egyszerűen öltözködött, mindig egyedül étkezett, s napjában csupán egyszer (!), viszont megkövetelte, hogy a környezete fejedelmi ellátásban részesüljön.) Az egész erdélyi hadjárat alatt egy durva posztóból készült honvédköpenyt viselt, amelyen legalább tíz golyóütötte lyuk volt. Nevezetessé vált viseltes csákója is, amely mindössze abban különbözött az altisztekétől, hogy egy fehér tollat tűzött bele -- Ennyit Bem jellemzése és hangulatteremtés gyanánt.

Kossuth parancsa szerint nyolc nap alatt vissza kellett volna foglalni Kolozsvárt, ami politikailag teljesen érthető elvárás volt, a parancs és annak végrehajtása között viszont ott feszült az örök ellentmondás: olyasmit is könnyű elrendelni, aminek a végrehajtása szinte lehetetlen. Czetz gondosan megvizsgálta a feladatot és egyértelműsítette, hogy az előzőekben leírt módon, három oszlopban támadva, taktikai együttműködés mellett kell végrehajtani a támadást. Miután Bemnek tetszett az elgondolás, Czetz Jánost bízta meg a középső hadoszlop parancsnokságával, ő maga pedig erőltetett menetben indult Nagybányára, mivel csak onnan tudhatta irányítani a hadműveleteket. Nyilvánvaló volt, hogy Windisch-Grätz egyidejűleg kilenc irányból indít támadást Magyarország ellen, s haditervének legfontosabb része Nagyvárad elfoglalása volt, ami politikailag is óriási siker lett volna számára... Kövessük azonban a fejleményeket sorjában: Wardener tábornok december 17-én érkezett ötezer emberrel és két üteggel Bánffyhunyadra, s két hadoszloppal azonnal támadást indított a csucsai magyar állások ellen. A harc reggeltől késő éjszakáig tartott. A tapasztalatlan újoncok már-már hátrálni kezdtek, amikor a magyar tüzekek, Dobay őrnagy rettenthetetlen, mindamelllett hozzáértő irányítása mellett, futásra kényszerítették az ellenséget. Eközben a gyalogosok csucsai parancsnoka, a kivívott magyar előny ellenére pánikba esett, s ugyancsak el akarta hagyni az állásokat, mígnem Bem kiadta a parancsot, hogy az utolsó emberig tartani kell az állásokat. Másnap reggel az osztrákok újfent támadást indítottak, taktikailag azonban alulmúlták a magyarokat, súlyos veszteségeket szenvedtek és futva menekültek Bánffyhunyadig, onnan pedig Kolozsvárra. Óriási győzelem volt!, de nemcsak katonailag, hanem erkölcsileg is. Pedig eközben más is történt: Zsibó felé nyomultak előre az osztrákok tizenötezer főnyi román népfelkelő támogatásával, kétségtelenül Nagybányát fenyegetve. Mivel ez a hadművelet Czetz János hatáskörében bontakozott ki, a hitelesség kedvéért idézzük őt magát: „Kemény Farkas közölte velem, hogy nem tudja tartani magát Zsibón, mert közben Bem Tóth őrnagyot egy zászlóaljjal elvezényelte Kisnyíresre. Mikor erről értesültem, a második székely zászlóaljjal azonnal Zsibóra indultam s elrendeltem, hogy a Somlyó környékén szétszórta az állomásozó székely huszárok is kövessenek. Útközben kaptam jelentést arról, hogy a **Mátyás-huszárok** egy százada Bethlen Gergely őrnagy vezetésével Zsibóra érkezett és pihenés nélkül Kemény Farkas megsegítésére sietett. December 19-én délután érkeztem Mikes ezredessel együtt Zsibóra, pontosan abban a pillanatban, amikor az ellenség rohamra indult állásaink ellen. **Mikes ezredes azonban hat ágyújával egy közeli**

magaslatról olyan gyilkos tüzet zúdított a román felkelőkre, hogy azok rendetlen futásnak eredve Szurdok felé, hamarosan magukkal rántották a császári csapatokat is. Másnap Szurdokon folytattuk a támadást, amely alkalommal könnyebben megsebesültem a bal vállamon egy puskagolyótól, amelynek egyik felét ma is őrzöm, a másik felét pedig melltűbe foglalva, szegény édesanyámnak adtam emlékül. Az ellenséget jól elsáncolva találtuk, de sikerült kivernünk őket állásaikból. Jómagam könnyű kötéssel a karomon, a Szamos bal partján lévő magaslatokra vittem fel ágyúinkat, egy székely századot pedig elküldtem az ellenség bekerítésére.

A románok sorai hamarosan felbomlottak a heves tüzérségi támadás következtében. Ugyanez történt a császáriak gyalogságával is, amely nem tudott ellenállni a **Mátyás-huszárok** mindent elsöprő rohamának: otthagya állásait és a románokkal együtt futott Galgó és Dés felé, nyomában huszárainkkal.

Még a szerencse is fegyvereinkre mosolygott: Bem a balszárnyal Kisnyíres felé haladt előre, nekem pedig azt a parancsot adta, hogy a Szamos völgyén kövessem Désig, ahol a császári haderők csatarendbe fejlődve vártak ránk. December 23-án **Bem fergeteges lendülettel indított támadást ellenük. Mindenütt jelen volt, még a tüzérségi tüzet is ő maga irányította. Négyórás heves küzdelem után a császáriak meginogtak, s ez volt az a kritikus pillanat, aminek kihasználásához senki nem értett úgy, mint Bem. A dicsőség oroszánrésze ezért a diadalért Tóth alezredest illeti, aki a zászlóalját szuronyrohamra vezette, elsöpörve a még ellenállókat.**

E diadal után Bem pihenés nélkül folytatta útját Kolozsvár felé. Olyan gyors tempóban meneteltek Bem csapatai, hogy én, aki hadoszlopommal december 22-én indultam el és éjjel-nappal megállás nélkül nyomultam előre, csak Kolozsvár előtt tudtam őket utolérni. Jellemző a hazafias lelkesedésre, ami Erdély magyarjaiban lobogott, hogy amerre mentünk, mindenütt nemcsak szeretettel és tárt karokkal, de terített asztallal, étellel és itallal vártak, ami bizony abban a 15-20 fokos hidegben nagyon jólesett a kimerült harcosoknak. **Szamosújváron leírhatatlanul szép fogadtatásban volt részünk. A lakosság fáklyákkal várt bennünket, ünnepi ruhákban. Ezer és ezer torokból zúgott az éljen és áldáskérés a megmentő Bemre, Magyarország boldogságára és szabadságára, amelyet a gyűlölt osztrák zsarnokság ellenében sikerült kivívnunk.**

Hadoszlopom december 25-én egyesült Bem seregével. Azonnal támadásba lendültünk. Elkecseredett harcra számítottunk, de a császáriak annyira megzavarodtak Bem nem várt, hirtelen felbukkanásától s a több oldalról egyidejűleg megindult villámgyors rohamtól, hogy soraik hamarosan felbomlottak és fejvesztett futásnak eredve, Torda felé menekültek. Honvédeink itt több száz foglyot és rengeteg hadizsákmányt ejtettek - jóformán harc nélkül.

Csapataink még aznap délután bevonultak Kolozsvárra, amelynek lakossága éppen a Karácsonyt ünnepelte. Itt ismét feledhetetlen fogadtatásban volt részünk. A zsarnokság alól felszabadult város tejben-vajban fürösztötte a honvédeket, akik azonban csak egy éjszakát pihenhettek, hogy azután húszfokos hidegben folytassák Erdély felszabadítását. Kolozsvárott Bem két nap alatt új lőpor-és muníciógyárat állított fel, egyben pedig gondoskodott arról is, hogy

katonái megfelelő és elegendő melegruhát kapjanak, és hogy utánpótlásuk élelemben, takarmányban és lőszerben hiányt ne szenvedjen.

Kolozsvár visszafoglalása -- emlékezik vissza Czetz -- Bem zseniális haditette volt: a stratégiai kieszelésnek, a taktikai ügyességnek, a rendíthetetlen elszántságnak és pozitív energiának együttes eredményeként. A császáriak Észak-erdélyi hadserege felbomlott, s Bemnek a puszta neve elegendő volt ahhoz, hogy az ellenség soraiban rémület és zavar keletkezzen. Senki sem volt képes Bemnél jobban kiaknázni egy kedvező momentumot vagy egy győzelmet. S ha Magyarországnak lett volna legalább még egy Bemje, akkor a szabadságharc még az orosz beavatkozás ellenére is dicsőségesebb véget ért volna.”

1849. január 15-én Erdély északi része már teljesen Bem kezében volt. Jablonski és Urban osztrák tábornokok csapatainak szétforgácsolt töredékei Bukovinában és Moldvában kerestek menedéket. A székely huszárok egészen Vatra Dorneiiig üldözték őket. Azonban hátra volt még Dél-Erdély, ahol Bem további sikeres hadművelet-sorozatát néhány vereség szakította meg. A piski csata után azonban újabb fordulat következett. Az újabb győzelem azonban már teljes egészében Czetz legendás haditette volt. Ki tanúsíthatná mindezt hitelesebben, mint saját emlékiratai:

„1849. február 8-án érkezett meg Dévára Hrabovszky őrnagy vezénylete alatt az oly nagyon várt új hadosztály. Bemnek ismét lett serege, amely 6500 gyalogosból, 1000 huszárból és 28 ágyúból állt. Annak ellenére, hogy Puchner több mint tízezer embert és 41 ágyút sorakoztatott fel a harcra, Bem azonnal akcióba lépett. Ez szükséges volt, mert a császáriak részéről máris megindult a támadás. Csapataink jól elhelyezett állásokban táboroztak, de sajnos hiányzott Bem, akit ágyhoz kötött az erős sebláz, ami egyik ujjának amputálása következtében lépett fel.

Puchner támadása főképpen Kemény Farkas csapatai ellen összpontosult. A nagy túlerő által szorongatott Kemény, Bemnek küldött jelentésében tudatta, hogy nem tudja sokáig tartani állásait. Bem azonnal engem hivatott, megmutatta Kemény jelentését, majd így szólt: -- Késedelem nélkül induljon el csapataival és tegyen meg minden lehetőt. Piski hídjának elvesztése egyet jelentene Erdély elvesztésével.

Tökéletesen tisztában voltam e szavak tragikus jelentőségével. A lehető leggyorsabban összeszedtem annyi embert amennyit csak tudtam, s erőltetett menetben elindultam a hősiessen védekező Kemény segítségére. Szentandrásom kaptam egy jelentést, amelyből tudomást szereztem arról, hogy tüzéségünk megállította ugyan az ellenséget, de Kemény csapatai rosszul állnak, mert jobb-és balszárnyukat a bekerítés veszélye fenyegeti. A balszárny fedezetül otthagytam lovasaimat, fele tüzéségem Szentandrásom foglalt állást, néhány század gyalogost pedig két ágyúval Dédácsra irányítottam. Kemény honvédeknek, akik három nap és három éjjel szakadatlan tűzben álltak, Déváról élelmet és bort küldtem. Az éjszaka aránylag csendben múlt el, mindenki a legnagyobb izgalomban várta a másnapot, amikor el kellett dőlnie Erdély sorsának.

Másnap heves ágyúzásra ébredtünk. Késedelem nélkül felkészültünk és csapataim zömével a legnagyobb csendben elindultam Piski felé. A haditerv az volt, hogy Bem a háttérrel követ majd bennünket. A császári hadak a csata előestéjén elfoglalták a piski-i hidat környező magaslatokat.

A harc két órán keresztül változatlan hevességgel és változó szerencsével folyt, s honvédeink csak nagy erőfeszítéssel tudták visszaverni az ellenség egyre ismétlődő támadásait. Abban az időben a hídfőnél egy vámépület állt, s ahhoz, hogy a híd birtoklása biztosítva legyen, ezt az épületet okvetlenül el kellett foglalni. A császáriak, hogy megtévesszenek bennünket, ravasz cselhez folyamodtak: fehér zászlót tűztek ki a vámépületre. Erre aztán a honvédek és a császáriak közül, főleg a lengyel nemzetiségűek, fraternizálni kezdtek a hídon, s eközben néhány tisztünket foglyul ejtették. Ebben a kritikus pillanatban érkeztem meg csapataimmal a hídra, és nem csekély mértékben lepett meg az a leírhatatlan zűrzavar, amit ott találtam. Néhány lengyel lovas engem is körülfogott és felszólított, hogy adjam át a kardomat. Válasz helyett kivágtam magam a gyűrűből, és a parton elterülő fűzfás felé fordulva, jó hangosan kiadtam a parancsot a **Máriássy-zászlóaljnak**, amely két ágyúval tanyázott ott, hogy azonnal lőjék a hidat kartáccsal, mert ha ezáltal kockáztatjuk is néhány emberünk életét, de elkerülhetünk egy bonyodalmas, öldöklő kézítusát. Két lövés elegendő volt a híd megtisztításához, amely lövések egyben jeladásul szolgáltak a honvédeknek arra, hogy magukhoz térjenek és dühös elszántsággal vessék magukat az ellenségre. Abban a percben megindult a támadás, s Bem is megjelent a harc színhelyén. Felvillanyozva Bem megjelenésétől, az **Incédy parancsnok** vezetése alatt küzdő 11. és 55. zászlóalj katonái tétovázás nélkül a folyóba vetették magukat, átgázoltak rajta és szuronyrohammal vetették magukat a vámépületben s annak szomszédságában védekező ellenségre. A harc rövid volt, de részleteiben szörnyűséges. A vámház csakhamar birtokunkba került, s ezzel megnyitottuk az utat Bem és csapatai számára. Még ma, ötven év után is borzadva gondolok vissza arra, hogy a küzdelem befejeztével milyen látványt nyújtott a vámház és környéke, ahol patakokban folyt a vér, s ahol a halottak és sebesültek százai heverték.

A piski hídnál elért győzelem után azonban hirtelen, ha átmenetileg is, de válságosra fordult számunkra a helyzet -- írja Czetz. -- A császáriak menekülőfélben voltak, Bem pedig üldözte őket. Az ellenség ereje azonban nem tört meg, visszavonulásuk is rendezett és tervszerű volt. Így történt, hogy csapataink, amelyek túlságos lendülettel vetették magukat az ellenség után, egyszerre erős gyalogsági és tüzérségi tüzet kaptak minden oldalról, ami nagy pusztítást okozott és fejetlenséget idézett elő sorainkban. Nem használt sem kérés, sem fenyegetés, Bem serege szinte percek alatt felbomlott: lovasok és gyalogosok rohantak visszafelé ész nélkül Déva felé, és **csupán a Mátyás-huszárok** lélekjelenlétének volt köszönhető, hogy ágyúinkat sikerült megmentenünk. Azonnal megtettem a szükséges intézkedéseket. **Parancsot adtam Bethlen Gergely ezredesnek, hogy a Mátyás-huszárokkal állja el a menekülő csapatok útját**, s akár főbelövés kilátásba helyezése árán is kényszerítse őket arra, hogy állást foglaljanak a környező magaslatokon. Közben megmentett ágyúinkat is sikerült felállítanom a dombokon. Mindez fél óra leforgása alatt ment végbe. Elképzelhető, milyen nagy volt Bem öröme, aki már megállásra sem gondolhatott, s akkor hirtelen azt látta, hogy jól irányzott ágyútűzzel fogadjuk a csapatainkat űző ellenséget.

Ami Bem számára öröm és megelégedés, az a császáriak számára igen kellemetlen meglepetés volt. Nehezen tudták felfogni, hogy az iménti menekülők újból csatarendbe fejlődtek és szívósan ellenállnak. Hatalmas lendülettel támadtak ránk, de nem tudtak előnyt kicsikarni. A mieink pedig

minden oldalról rohamra indultak állásaikból, és mintha az előbbi megfutamodás szégyenét akarták volna lemosni magukról, úgy küzdöttek mint az oroszok. Hamarosan szét is verték Puchner csapatait, amelyek Pád és Szászváros felé futottak. Puchner 2000 embert veszített, nekünk pedig 700 halottunkba és sebesültünkbe került ez a történelmi győzelem, amely megerősítette abbéli hitünket, hogy hamarosan egész Erdély a kezünkbe kerül.

A Piski-i győzelem után Bem állandóan az ellenség sarkában volt, mert meg akarta akadályozni azt, hogy Puchner csapatai megvessék lábukat Nagyenyeden. Ezzel egyben azt a célt követte, hogy a Küküllő völgyének vonalát biztosítsa, s minden erejével döntő csapást mérjen a Nagyszebenben fészkelő ellenségre. Február 10-én előőrseink elérték Szászvárost, amely tele volt a császári sereg sebesültjeivel. Itt csetepatéba keveredtek Puchner lovasaival, és el is kergették őket Nagyenyed felé. A mi seregünk ezalatt Alvinc felé nyomult. Ebben a helységben akartunk éjszakázni. Én rohantam meg csapataimmal az est sötétjében Alvincot, s a császáriak, akiket teljesen váratlanul ért a támadás, hamarosan megfutamodtak.

A folytonos harcok miatt már teljes egy hete nem került le rólam az egyenruha. Halálos kimerültségemben az alvinci pap házába mentem éjszakázni. Az éjszaka folyamán betört a faluba egy ellenséges járőr, amelynek tagjait az embereim rövid tűzharc után foglyul ejtették, én azonban nem ébredtem föl mély álmomból. Reggel azután barátom, **Bethlen Gergely**, látva, hogy nem mozdulok, kiemelt az ágyból, rákötött a lovamra s én csak akkor ébredtem fel, amikor a csapataimhoz értem. 72 óra leforgása alatt hatalmunkba kerítettük a Küküllő völgyét, és 15-én bevonultunk Nagyenyedre, ahol egy zászlóaljjal várt ránk **Zsurmay őrnagy**, aki Vízakna után vált el tőlünk, és szerencsés gerillaharcokat vívott az ellenséggel. Bem itt léptetett elő ezredessé, és kitüntetésekkel osztott szét katonái között. Medgyesen csatlakozott hozzánk három székely-és egy honvéd zászlóalj. Mindnyájan boldognak éreztük magunkat és bizalommal tekintettünk a jövő elé, mert Bem ismét, s egyre inkább a győzelmek útját járta, hadserege pedig erősebb volt, mint valaha. Nemsokára azonban azt a hírt kaptuk, hogy Urban északon ismét betört Erdélybe. Erre három századunk elsáncolta magát Bajorfalván, majd a hosszú és hősies ellenállást követően, aminek során maga **Riczko ezredes is elesett**, számban is erősen megfogyatkozott osztaga visszavonult Désre. E lehangoló hírt követően Bem rögtön útnak indult, hogy megleckéztesse Urbant. Hatnapos erőltetett menetelés után meg is történt az ütközet Jádon. Az órákig tartó kemény csata befejeztével Urban kénytelen volt visszavonulni a határon túlra. Bem távollétében én vettem át a sereg vezényletét. Első feladatomból az volt, hogy a testi és lelki megpróbáltatások következtében fellépő fegyelmi és egyéb hiányosságokat kiküszöböljem. Állásainkat megerősítettem, hogy Bem visszatéréig tarthassuk magunkat. Közben Puchner is cselekedett: segítséget kért és kapott a Moldvában és Havasalföldön állomásozó orosz haderők fővezéréől, Lüders tábornoktól, aki 4000 katonát küldött Brassóba, majd egy 6000 főből álló hadosztályt Nagyszebenbe, a két város védelmére. Így Puchner minden erejét összpontosíthatta Bem ellen.

Puchner csapatai két hadoszlopban indultak el február 27-én Nagyszebenből, hogy döntő csapást mérjenek Bemre Medgyesen. A császáriak 16 000 emberrel és 45 ágyúval rendelkeztek, nekünk 40 ágyúnk volt és 11 000 honvédünk, azaz csak 5 700, mert a többi bevetésen volt

Bemmel, aki csak március 2-án érkezett vissza Medgyesre, mintha megérezte volna a veszélyt. Én már február 28-án elfoglaltam előőrsemmel Kiskapust, ahonnan feltarthattam a nyílt síkságon előnyomuló császáriakat. Puchner március 1-én támadást indított Kiskapus ellen, de minden erőfeszítése kudarcot vallott **Herkálovits őrnagy** csapatainak kemény ellenállásán. Másnap hajnalban érkezett meg Bem, akinek a megjelenése óriási lelkesedést váltott ki a mieinkben. Kora reggel kezdődött meg az ütközet, hogy egyre növekvő hévvel folytatódjék késő éjszakáig. Mi lettünk a győztesek, de csak nagy áldozatok árán. Másnap folytatódott a küzdelem, egészen délutánig. Mindkét fél bevetette a tartalékait is, hogy döntésre vigye a küzdelmet. A tüzérségi párbaj három órakor kezdődött, és három órán át tartott. A császáriak több és nagyobb kaliberű löveget használtak, ami által hamarosan fölénybe kerültek. Csapatunk hátrálni kezdtek, magát Bemet is bekerítette az ellenség, de a **Mátyás-huszárok** kivágták őt. Helyzetünk már-már reménytelennek tűnt, amikor szerencsénkre négy friss század érkezett Marosvásárhelyről. Bem engem bízott meg azzal, hogy a friss erő segítségével mentsem meg mindazt, ami menthető. És én valóban megállásra kényszerítettem a császáriakat. Bem azonnal új támadást akart, jöllehet én óvást emeltem ez ellen és figyelmeztettem a császáriak nagy számbeli fölényére, valamint a közeli erdőkben meghúzódó, még érintetlen tartalékaikra. Hiába volt minden: Bem általános támadást rendelt el, ami sajnos hamarosan vereségbe torkollott. Csapatunk rendezetlenül menekültek Medgyes és Erzsébetváros felé. **Ágyúinkat ismét a derék Mátyás-huszárok mentették meg**, akiket már valóságos legenda övezett. Ekkor egy 2000 emberből álló ellenséges hadoszlop el akarta vágni visszavonulásunk útját, de Istennek hála, **Zsurmay őrnagynak** sikerült egy ügyes bekerítő mozdulattal visszaszorítania az osztrákokat, akiket azután tüzeink ugrasztottak szét. Rendbe szedtük csapatainkat, így a hátrálásból visszavonulás lett, aminek sikere részben az éj leplének volt köszönhető.

Puchner, aki valószínűleg nem is sejtette, hogy merre vettük utunkat, március 4-én elfoglalta Medgyest, másnap pedig Bem bevonult Segesvárra. A város el volt sáncolva, s Bem azonnal hozzálátott a védelem kiépítéséhez. **Herkálovits őrnagy** Marosvásárhelyről, **Pál ezredes** pedig Kolozsvárról hozott erősítéseket, amelyekre bizony égető szükségünk volt. Március 9-én, amikor az ellenségnek még színét sem láttuk, egyik járőrünk azt a hírt hozta, hogy a császáriak kis egységekben Keresd felé lopakodnak. E jelentésből Bem arra a következtetésre jutott, hogy az ellenség el akarja vágni az utunkat Székelyföld felé. Azonnal összehívta vezérkarát és így szólt: - -Uraim, azonnal indulunk Nagyszebenbe. -- Riadó következett, és fél óra múlva már meneteltünk is a szakadó záporban. A következő napon érkeztünk Medgyesre, ahol váratlan megjelenésünk olyan hatást keltett, mintha az ördög bukkant volna föl seregei élén. Bem 1500 embert hagyott tartalékul Medgyesben, mi pedig jóformán pihenés nélkül vonultunk tovább. Azokban a falvakban, amelyeken átvonultunk, mindenütt meglepődve bámulták példásan fegyelmezett csapatainkat, mert mindenki tudott medgyesi vereségünkről s arról is, hogy Bem Segesváron sáncolta el magát. Március 11-én délben Stolzenburgba érkeztünk, és rövid pihenő után megkezdtük a támadást Nagyszeben ellen. Az orosz helyőrség, kozák járőrei révén tudomást szerzett közeledtünkről, és a város előtt csatarendbe fejlődve várta a támadást. Iszonyúan heves küzdelem indult meg, ami az oroszok vereségével végződött, akik visszavonultak a városba. Gyors egymásutánban négy

rohamot intéztünk a város ellen, így sikerült csak megtörnünk az oroszok ellenállását, akik végül is szétfutottak a szélrózsa minden irányába. A magyar csapatok éjjel fél tizenegykor bevonultak a városba. Nagyszeben, Dél-Erdély kulcsa a kezünkbe került. **A város száz lakosai rendkívül meg voltak lepve, amikor látták, hogy csapataink szabadrablás helyett a legfegyelmesebben viselkedtek és tartózkodtak minden erőszakos cselekedettől. E "nemes bosszú" láttán Ausztria a ténykedéseinket nem ferdíthette el.**

Nagyszebenben 24 ágyút, azonkívül rengeteg fegyvert, löszert, egyenruhát és egyéb katonai felszerelést találtunk. Ez már csak azért is örvendetes volt, mert a székely újoncok, akik Segesváron csatlakoztak hozzánk, csupán bunkósbottokkal voltak „felfegyverezve”. Noha Nagyszeben bevételének híre villámgyorsan elterjedt, Puchner és vezérkara előtt hihetetlennek tűnt fel, hogy egy hadsereg, amelyet Medgyesen úgyszólván tönkreverték, miként szedte össze magát, milyen módon vágta át magát az ellenség gyűrűjén, és hogyan hajtotta végre ezt a hihetetlennek tűnő haditettet a négyezer orosz által védett Nagyszebenben?!

Bem ezúttal sem pihent babérjain, hanem haladéktalanul akcióba lépett, hogy győzelmét a legteljesebb mértékben kihasználja. Március 14-én egy erős hadosztállyal Brassó ellen indultam, Bem pedig a vöröstoronyi szoros felé vette útját, hogy kikergesse onnan az oroszokat. A császári csapatok kísérletet tettek az ellenállásra, de harckészségük a honvédő magyarok harci szellemével szemben kudarcot vallott, és alig háromórás küzdelemben szétszórtam őket. E csapatok -- érthető módon -- elvesztették bizalmukat parancsnokaikkal szemben, mert látták, hogy az események hatására azok is tömegesen menekültek át Havasalföldre. Március 17-én elfoglaltam Vledényt, s ott csatlakozott hozzám Bem, akivel együtt vonultunk Brassóba 19-én, miután az oroszok kitakarodtak onnan. A bevonulást érthető izgalommal vártam, mert ott élt édesanyám, akit már kerek négy esztendeje nem láttam. Bem ezt jól tudta, s a kemény katona lelki finomságának újabb tanújelét adta, amikor hozzám fordult: 'Ön nagy segítségemre volt Erdély visszahódításában, méltányos tehát, hogy diadalmas csapataink élén meneteljen édesanyja előtt, aki Önt már négy éve várja...'

Nagyszebenre kétszázezer, Brassóra negyvenezer forint hadisarcot vetett ki vezérünk. Katonái között, akik diadalmas harcokban tanúsítottak halálmegvető bátorságot, ötszáz kitüntetést és rengeteg pénzjutalmat osztott szét Bem, aki életének legnagyobb diadalát ünnepelte: Visszahódította Erdélyt a független Magyarország számára, mindemellett tiszteletet vívott ki magának az ellenséges érzelmű lakosság körében is."

Azt viszont tapintatosan elhallgatta Czetz, hogy ebből a dicsőségből tetemes rész illeti őt magát is! Tudta ezt Bem nagyon jól: 1849. március 15-én, az akkor már ezredesi rangban küzdő Czetz Jánost tábornokká avatta. A győzelmes hadjárat befejeztével, 1849 májusában Bem Herkulesfürőre utazik, hogy sebeiből kigyógyuljon. Az erdélyi hadsereg főparancsnokságát Czetz tábornokra bízta, aki lázas tevékenységbe kezd. Szorgalmazza az újoncképzést, megerősíti a kényesebb határszéli szakaszokat. Közben Kézdivásárhelyen megvizsgálja Gábor Áron ágyúöntő műhelyét, ahol a zseniális székely éjt nappallá tevő munkával, az erdélyi templomok harangjaiból tábori ágyúkat öntött.

GÁBOR ÁRON

őrnagy
(1814 - 1849)

Az asztalosnak tanult fifikás, a nemzetéért minden áldozatra képes Gábor Áronról szinte csak a szállóigék szintjén tud az utókor. Röviden illik elmondani róla, hogy 1814. november 27-én született az erdélyi Berecken. Amikor a székelység megmentése érdekében az agyagfalvi gyűlésen gróf Mikó Imre elnökletével, 1848. október 16-án elrendelték a 19-40 évesek hadkötelezettségét, Gábor Áron asztalosmester határőr lett. Eleinte szülőfalujában, később Kézdivásárhelyen, a templomok harangjaiból öntött ágyúkat, s azokat a székely hadsereg rendelkezésére bocsátotta. Az ágyúkhöz annyi köze volt, hogy katonaidejét tüzérként szolgálta végig. Önképzéssel fejlesztette magát kora utolérhetetlen fegyvergyártójává. Vállalta tehát, hogy amennyiben a szék vezetősége támogatja őt, ágyúkat fog önteni a honvédelem számára. Alig két hét leforgása alatt négy hatfontos ágyú hagyta el műhelyét. Ezek a lövegek állították meg a Háromszékbe betörő császáriakat. Gábor Áron 1849. június végéig több mint 70 ágyút öntött. Kissé feledésbe merült vele kapcsolatban, hogy nem csupán ágyúöntéssel tüntette ki magát. Ui. 1849 májusában, a már híres ágyúöntő, őrnagyi rangban, Kossuth Lajoshoz igyekezett vizitre. Útközben Nagyváradon és Pecszenntmártonban megtekintette az ottani fegyvergyárat, amely Lakner György tábornoknak, a későbbi aradi vértanúnak a vezetésével rakétákat, illetve röpentyűket gyártott. A rendkívüli műszaki érzékkel megáldott ezermester néhány napig tanulmányozta a gyártást, majd Kézdivásárhelyre visszatérve, bizonyos változtatásokkal még jobb hatásfokú rakétákat állított elő és 3, illetve 6 fontos röpentyűivel túlszárnyalta az osztrákok hasonló fegyverét.

Gábor Áront 1848. decemberében honvéd főhadnaggyá, 1849 januárjában pedig századossá, majd hamarosan őrnaggyá nevezték ki. Amikor 1849. júniusában az orosz csapatok betörték Erdélybe, Gábor Áron is a harcmezőre sietett. Július 2-án a Kökös és Uzon között a székelyföldi hadosztály tüzérparancsnokaként, személyesen irányította 22 lövegét, amikor egy ellenséges ágyúgolyó halálosan megsebesítette.

Czetz Jánosra, illetve a szabadságharcra visszatérve, az óriási orosz haderő hazánkra törésével a további ellenállás reménytelenné vált, és ezzel hosszú időre megpecsételődött az ország és a nemzet sorsa. A hátralevő, Világosig vezető rövid útszakaszcól nem kívánok szólni. Megteszik azt szégyenszemre történelem-és tankönyveink, amelyek százszor színezik át vereségeinket és a rákövetkező megtorlásokat, mialatt csak elvéve, hangfogóval, avagy egyáltalán nem szólnak sikereinkről és diadalainkról. Azt azonban mindenképpen meg kell említeni, hogy Czetz János nem követte **Görgey példáját**. Ágyúkat elásatta a Szilágysomlyót övező magaslatokon, majd a derék tábornok egy szép és megható búcsúbeszédet intézett tisztjeihez és katonáihoz, Isten gondjaira bízva őket és a nemzetet. Így váltak el egymástól, majd mindenki ment a maga útján.

Czetz János számára egy hosszú és igen messzire vezető bujdosás következett, kanyargós rejtekutakon. Az aradi kivégzések és Komárom feladásának híre egyértelművé tette számára a menekülés elkerülhetetlenségét. Egy arisztokrata hölgyrokona révén, annak „lakájaként” sikerült

Bécsbe jutnia, ahol a hölgy egy Hamburgba szóló kereskedelmi útlevelet is szerzett számára. Hogy ki volt Czetz János eme jótevője, azt talán soha nem fogjuk megtudni, mivel kíméletességből és elővigyázatosságból ő maga sem nevezi nevén a nemes lelkű hölgyet. Hősünk 1849 novemberében már Hamburg szabad levegőjét szívja. A várossal való rövid barátkozás után késedelem nélkül felkeresi Campét, a híres helybeli könyvkiadót, aki igen barátságosan fogadja őt. Szerez neki lakást, és amikor az erdélyi hadjárat történetének megírása szóba kerül, Campe azonnal elvállalja a mű kiadását, Czetz pedig a tőle megszokott hévvel és lendülettel lát munkához. Belefeledkezik a munkába, miközben magyar emigránsok egész csapata verődik össze körülötte. Viszontláthatja régi bajtársai közül többek között a méltán legendás hírű **Mátyás-huszárok ezredesét, Bethlen Gergelyt**, de másokat is, úgymint **Arad hősét, Asztalos Sándort**.

Emlékirataiban Czetz oldalakon keresztül ecseteli azt a szenvedélyes lelkesedést, ahogy Hamburg népe fogadta és ünnepelte a magyar szabadságharcosokat. A politikai helyzet mégis azt követelte, hogy 1850 májusa már Párizsban találja őt. Itt kerül összeköttetésbe Teleki Lászlóval és a magyar emigráció további kiválóságaival. Ők valamennyien kedvelt vendégei a párizsi szalonoknak és

D' Agoult grófnő estélyeinek. Ez a szabados légkör azonban taszítja Czetz Jánost, pedig kifogástalanul beszél és ír franciául. El is hagyta volna Franciaországot, csakhogy közben hozzáfogott a történész-püspök, Horváth Mihály szabadságharcról írt munkájának francia fordításához.

Czetz a krími háború kitörésekor, **Klapka rábeszélésére** Törökországba sietett, hogy részt vegyen a magyar légió megszervezésében. Klapka terve az volt, hogy abban az esetben, ha a háború a szövetségesek győzelmével végződik, a török haderővel vállalva, Erdélyen keresztül betör Magyarországra. A török hadügyminiszter elfogadta Klapka ajánlatát, amely hírre több ezer ember sereglett a magyar légió zászlaja alá. A bécsi kormány erre bejelentette, hogy amennyiben a magyar légió felállítása bekövetkezik, Ausztria Oroszország mellé áll. Ezzel Klapka és a légió terve füstbe ment. Czetz továbbra is Párizshoz kötődött, ahol leckéket adott, fordításokat vállalt. Mindez azonban kevésbé elégítette ki ambícióit. Annál nagyobb örömmel fogadta egy magyar mérnök ajánlatát, amely egy Svájcban megvalósítandó vasútépítési terv elkészítésére vonatkozott. (Genf és Annecy között.) Czetz ennek kapcsán több hónapot töltött Svájcban, mialatt a vasútépítés tervét a megrendelők legteljesebb megalégedésére elkészítette. És ez még nem minden... Nyitott szemű és értelmű emberek számára feltűnő, hogy a szabadságharc után ezerszám emigrációba kényszerült magyar szabadságharcosok a Czetz Jánoséhoz hasonló építő, áldásos tevékenységet fejtettek ki világszerte. Arról azonban nem tud a történelem, hogy a Puchner által felbujtott bocskoros román hordák, az osztrák vezér regionális gyilkosaival egyetemben, a magyarság teljes kigyilkolására tett fogadalmuk végrehajtását szorgalmazva, a magyar véren, fájdalomon és gyászon túl, adtak volna egyebet is a világnak?!

Az 1850-es években Czetz sok időt tölt együtt régi barátjával, **gróf Teleki Sándorral**, aki bemutatta neki menyasszonyát, Jane Bickerstet és édesanyját, Lady Langdalet. 1857 őszén még Spanyolországba is elkíséri őket. Mivel Lady Langdale Oxford grófjának családjába tartozik, így

mindenütt ennek megfelelő előkelő körökben mozognak. E társaságban ismerkedik meg Czetz János a kihívó szépségű Basilia Ortiz de Rosasszal, a száműzetésben élő argentin diktátor, Juan Manuel de Rosas unokahúgával. Az ismeretségből kölcsönös szerelem lett, s a házasságot a mesés leány apja, don Prudencio sem ellenezte. A már koros Lady Langdale-t bizonyára meghatotta a két száműzött szerelme, Gidófalva és Buenos Aires romantikus találkozása, neme Czetz János műveltsége, nem utolsósorban pedig magyaros, nemes vonású külleme, férfias megjelenése, mert ragaszkodott ahhoz, hogy Czetz oldalán az örömanya tisztét betölthesse. Czetz János 1859. március 2-án, a sevillai San Vicente templomban vezette oltár elé Basilia Ortiz de Rosas kisasszonyt. Az ifjú pár mézesheteit Klapka újabb üzenete szakította meg. Ebben közli a komáromi hős, hogy küszöbön áll a háború a szárd királyságot támogató III. Napóleon és Ausztria között, s hogy a fegyveres összetűzés következtében Magyarország visszanyerheti függetlenségét.

A nemzete függetlenségéért égő tettekész hazafi gondolkodás nélkül odahagyja szépséges, ifjú feleségét, és késedelem nélkül elindul Génúába, ahol a komáromi vár legendás védője várta őt, hogy reá bízva a szabadságharc emigránsaiból alakuló magyar légió első dandárjának szervezését. Czetz nem tévőzött, s mielőtt hajóra szállt volna, Madridba utazott, ahol egy remekművű toledói acélból készült kardot vásárolt magának. Génúába való megérkezése után a Kossuth, Klapka és Teleki László által megalakított Magyar Nemzeti Igazgatóság Czetz tábornokra ruházta a magyar haderő gyors megszervezésének rendkívül összetett feladatát. Czetz tábornok lelkesedése nem ismert határt. Ellenállhatatlan vágy fűtötte, hogy mielőbb harcba szállhasson hazája szabadságának eltiprói ellen. Eközben már javában folyt a csatározás az olasz és az osztrák hadsereg között. Ezt a konfliktust szerették volna kihasználni a magyar hazafiak az ország függetlenségének kivívása érdekében. 1859. június 22-én, angliai és amerikai diadalkörútját követően Kossuth is Olaszországba utazott.

Czetz János, Bem volt tábornok főnöke, Kossuth megbízásából több alkalommal is tárgyalt Cavour miniszterelnökkel egyenruhák, fegyverek, élelem és egyéb felszerelés ügyében, hiszen június elején már zászlói alatt sorakozik fel a magyar légió több mint 4000 emberből álló első két dandárja, **Ihász Dániel és Kiss Miklós** ezredesekkel az élen. Készen álltak tehát arra, hogy III. Napóleon ígéretéhez híven, egy francia hadtest támogatásával Fiumében partra szálljanak, és elvigyék a szabadságot hazájukba. A létszámuk természetesen még nem záloga a sikernek, de a lelkesedésük leírhatatlan, s mögöttük áll egy egész ország. Mindenki örömmámorban úszik. Ráadásul az osztrákok több súlyos vereséget szenvedtek Montebello, Magenta és San Martino környékén, visszavonulásukat pedig Garibaldi nehezítette. Június 24-én I. Ferenc József császár haderői döntő vereséget szenvedtek Solferinónál, ahol 400 000 ember vett részt az arányaiban is szörnyű küzdelemben. Július 3-án Kossuth Valeggióban, a francia haderők főhadiszállásán több mint egy órán át tárgyalt III. Napóleonnal, aki megismételte korábbi ígéreteit a Magyarországra küldendő katonai expedíciót illetően.

III. NAPÓLEON ELÁRULJA A MAGYAROKAT

Három nappal később azonban, a császár fegyverszüneti ajánlatot küld I. Ferenc Józsefnek. A két császár július 9-én tárgyalásra ült össze Villafrancában. Ferenc József először visszautasította a békefeltételeket, mire III. Napóleon a hadművelet azonnali folytatásával és a még osztrák uralom alatt lévő olasz vidékeken és a Magyarországon parázsló forradalom kirobantásával fenyegette meg ellenfelét. Ez hatott. A két császár még aznap este aláírta az előzetes békeszerződést, a villafrancai békét, amelynek ütőkártyája a magyarok szabadságvágya és szabadságharcos hevülete volt. Ezzel az árulással egycsapásra szertefoszlottak Magyarország felszabadításának reményei. A villafrancai békekötés, ami a magyar ügy elárultatása volt, mélyen lesújtotta Kossuthot és a mellette felsorakozó emigráció minden rétegét. Czetz tábornokot is, aki visszatért Sevillába feleségéhez és családjához. Meggyőződésévé vált, hogy az ő szerepe Európában befejeződött.

1860 májusában Czetz János feleségével és öthónapos fiúgyermekével Lisszabonban hajóra szállt, s néhány hét múlva Buenos Airesbe érkezett. Eddig tartott a félelmet és akadályt nem ismerő, törhetetlen magyar hős európai pályafutása, aki minden önös cél nélkül, elszántan, és a legnagyobb hadvezérekhez méltó módon küzdött a szabadságért és a magyarságért. Gyűlölte a zsarnokságot s annak minden megnyilvánulását, kiváltképp, ha azt koronás fők gyakorolták. Most tehát ismerkedjünk meg Czetz Jánossal, az argentin hőssel: emlékirataiban is külön fejezetet szentel élete második szakaszának. Ennek a három és fél évtizednek a történetét azonban meglepően röviden -- nyilván szerénységből -- mindössze 12 oldalon foglalja össze. Új élete küszöbén állva írta: Úgy érzi, mintha egy ajtó csukódott volna be mögötte, de azt is érzi, hogy meg kell lelnie és ki kell nyitnia maga előtt egy másik ajtót, hogy a szörnyű veszteség okozta elviselhetetlen hiányérzetet valamivel betölthesse.

Czetz az első időszakban ismerkedik az argentin viszonyokkal, bár e tekintetben még Southamptonban alaposan felkészítette őt Rosas, volt diktátor. Argentína ekkor két provinciából állt, amelyek között meglehetősen feszült légkör uralkodott. Említésre méltó, hogy amikor a két tartomány, Buenos Aires és a Konföderáció között fegyveres harc tört ki, Czetz János már diplomás mérnökként mérte a földeket a pampákon, nem tudván, hogy tábornoki kinevezése ekkor már jó ideje ott feküdt a Konföderáció hadügyminiszterének fiókjában. Igaz, ő kérte magát a katonai pályára, de az ottani ügyintézés csigalassúságát megunva, már rég lemondott a kinevezésről, ezért civil pályára lépett. Ha tudott volna róla, s elfogadta volna a kinevezését, akkor a Konföderáció oldalán, Buenos Aires ellen kellett volna hadba indulnia, ahol a családja élt. Erre a Gondviselés jóvoltából nem került sor. Ellenben földmérnöki munkáját szívesen és megbízói megalégedésére végezte. Szép pénzeket keresett s úgy tűnt, hogy a polgári élet biztonságos révébe került. Egy szép napon, ismerőse révén kapcsolatba került Bartolomé Mitre köztársasági elnökkel, aki Czetz Jánost nevezte ki egy hadmérnök-csoport főnökévé, ezredesi rangban. E minőségében kezte feltérképezni Argentínának Paraguayjal és Brazíliával szomszédos határvidékét. Közben kitört a paraguayi háború. Ezzel kapcsolatban szervezési feladatoknak tett eleget. Betegsége azonban egy időre otthon marasztalta, amely idő alatt befejezhette félbemaradt térképészeti munkáit. Hamarosan szolgálaton kívülre került, s ismét földméréssel foglalkozott. Rojas környékén végzett munkájának befejeztével visszatért Buenos Airesbe, amikor híret vette

Asbóth Sándor odaérkezésének. A találkozás ünnep volt számára, amiről így emlékezik meg: "Ekkor érkezett Buenos Airesbe Asbóth Sándor, honfitársam és bajtársam az 1848-as szabadságharcban, mint az Egyesült Államok meghatalmazott minisztere, s valóságos felüdülést jelentett számomra, hogy felidézhattuk beszélgetéseinkben a dicsőséges harcok eseményeit. Sajnos a szegény tábornok nem sokkal megérkezése után megbetegedett és hamarosan meghalt. Őszinte jelleme, egyéniségének kiválósága és az észak-amerikai polgárháborúban végrehajtott haditettei nagyon gyorsan megszerezték számára az argentin kormány elismerését és a nép szeretetét. E veszteség nagyon mélyen lesújtott, s csak a megfeszített munka tudta velem feledtetni volt bajtársam és a közös múlt fájó és folyton visszatérő emlékeit."

Kettejük beszélgetése valószínűleg sokban kapcsolódott az 1867-ben létrejött Ausztria és Magyarország közötti kiegyezéshez. A találkozás olyannyira felkavarta, hogy azt követően komolyan kezdett foglalkozni a hazatérés gondolatával. Ezzel kapcsolatban a részleteket is kidolgozták levelezés útján Vukovics Sebővel, a 48-as szabadságharc egyik vezető egyéniségével. Sok minden közrejátszhatott abban, hogy mégsem indult haza. Valószínűleg az is, hogy közben megbízást kapott a Santa Fé - Esperanza - San Geronimo közötti vasútvonal, valamint a Rosario - Santa Fé - Paraná és Concepción del Uruguay közötti távíróvonal terveinek elkészítésére. Egy ilyen munka önmagában is megfelelt volna egy grandiózus életműnek. -- Olyan feladatot kapott tehát Czetz János, amivel minden egyebet leszámítva is történelmet írt. Pedig ez még nem minden. Az új köztársasági elnök, Domingo F. Sarmiento arra bátorította Martín de Gáinza tábornokot, hogy belevágjon dédelgetett álmának megvalósításába, Córdoba, Santa Fé és Buenos Aires tartományainak kiterjesztésével, határainak előre tolásával. Ezzel a munkával ugyan ki mást, mint Czetz Jánost bízta meg. Czetz eladdig is a hadsereg tartalék állományában szerepelt, ekkor azonban ismét tényleges szolgálatba lépett. Katonai expedíciók, s a legkülönbébb munkálatok szervezésébe fogott, hiszen a cél nem volt egyéb, mint egy új, másfélezer kilométer hosszú védelmi vonal kiépítése a Patagónia és Dél-Chile irányából fenyegető támadásokkal szemben. Czetz a reá jellemző fegyelmezettséggel, körültekintéssel és mindenre kiterjedő figyelemmel, és persze hasonlíthatatlan szaktudással és tehetséggel végezte a reá bízott feladatot -- mégis feltűnés nélkül, szerényen. Pedig megbízatása nem kirándulás volt: Embereivel mocsarakon és sivatagokon hatolt keresztül. Elszánt, jól összeválogatott emberekből álló csapatával együtt küszködött, éhezett és szomjazott a pampákon, kitéve a félvad indiánokkal való összetűzéseknek. Erőfeszítéseit végül is siker koronázta. Kiépítette az új és megerősített határvonalat a córdobai Fuerte Sarmientótól egészen Pillahuincóig. Az érdekeltek és érintettek a csodalátáshoz hasonlatos bámulattal és elismeréssel szemlélték Czetz János alkotását, mivel a védelmi vonal a legszeszélyesebb terepviszonyok között valósult meg, mégpedig olyan lélegzetelállító bravúrral, amihez a szemlélőknek azt megelőzően még álmukban sem volt elegendő fantáziájuk: a védvonal mindenütt a geológiai adottságokhoz igazodva nyújtott fölülmúlhatatlan előnyöket a védőknek. Mindez az adott kor legnagyobb szaktudásának, valamint a magyar Czetz János tehetségének volt köszönhető!

1869 végére, hősrünk elkészült az emberfeletti feladattal. Munkáját teljes siker koronázta, szó szerint, mivel Buenos Airesbe való visszatérésekor hősként ünnepelték őt. A sajtó is felkapta a

nevét, mire felajánlották neki az északi vasútvonal, a Ferrocarril Central Norte igazgatói állását. Czetz azonban nem élt ezzel a lehetőséggel. Más tervei voltak: Több ízben is tárgyalt Sarmiento köztársasági elnökkel és Gáinza tábornokkal egy felsőfokú tisztképző intézmény létrehozásáról. Ő volt az egyetlen szakember az országban, aki ennek a szükségességét a maga teljességében látta. Egyik tervezetet a másik után juttatta az elnök íróasztalára. Hosszas aktatologatás után aztán, lankadatlan igyekezete gyümölcseként belátás váltotta fel az ellenállást, és 1870. július 19-én, Sarmiento elnök és Gáinza -- ekkor már hadügyminiszter -- aláírta az első argentinai tisztképző intézet, a Colegio Militar de la Nación megalapítására vonatkozó rendeletet. Az intézet felállításának munkálataival és annak vezetésével Czetz János ezredest bízták meg, ő pedig azonnal hozzálátott a munkálatokhoz. „A feladat olyan hatalmas volt -- írja Czetz -- hogy maguk a jóváhagyók sem bíztak annak sikerében. Úgyszólván a semmiből kellett mindent megteremtennem... Négy esztendei kemény és szakadatlan munkával sikerült kiképeznem olyan tisztikart, amelynek tagjai közül ma (az 1890-es években), negyvenhárman a legfontosabb pozíciókat töltik be a hadseregben. Olyan érdem ez, amit senki sem vitathat el attól az embertől, aki a négy év alatt csupán egyszer volt színházban, mert minden idejét a fiatal tisztjelöltek oktatására fordította.”

Ez nem is lehetett másképpen, mivel a feladat elvégzésére nem létezett alkalmasabb egyéniség az egész országban. Czetz a Bécsújhelyi Katonai Főiskola legkiválóbb növendéke, az erdélyi hadjárat hőse, az argentinai Colegio Militar de la Nación-t az „alma mater” hagyományos szellemében és a legtisztább magyar katonai erények szintézisében alapította meg.

Czetz János 1874-ben, családjával együtt Entre Ríos tartományba költözött, ahol hamarosan a térképészeti intézet igazgatójává nevezték ki. Szinte ezzel egyidőben fogott az Entre Ríosról szóló nagy, összefoglaló munkájába, amely 1883-ban elnyerte a Buenos Aires-i nemzetközi kiállítás aranyérmét. Még ezen munkáját megelőzően elkészítette az Argentínát, Chilét, Paraguayt és Uruguayt felölelő térképét, amely munka korát meghazudtoló pontosságról és technikáról tanúskodik. Az ezzel töltött évei alatt tanítóskodott, mégpedig a Concepción-beli tanárképző intézetben, az Escuela Normal de Profesoresben, miközben több iskolai vizsgáztató bizottságának tagjaként is tevékenykedett. Nem lenne teljes a kép, ha nem említenénk ekkoriban megjelent művét, az El porqué de las cosas című tudományismertető könyvét, amely több kiadást is megért. Az idők sodrában, 1883-ban családjával együtt visszatért Buenos Airesbe, ahol szinte azonnal megbízást kapott a Chivilcoy - Braquados, valamint a de Mayo közötti vasútvonal megtervezésére, a rákövetkező esztendőben pedig az illetékesek felkérésére megvetette alapjait a katonai akadémiának, majd pedig létrehozta a hadmérnök-főiskolát, amelynek azonnal át is vette a vezetését, igazgatói minőségben. Mikor aztán látta, hogy az intézmény beindul és olajozottan működik, ő maga visszatért a hadsereg kötelékébe. Az egyik vezérkari osztály főnökeként kérte nyugdíjazását.

Azt hihetnénk, hogy az idős hadastyánt már nem emésztik a hazai emlékek édes-fájdalmas emlékei. Pedig nem így van. Az 1896-os millenniumi ünnepségek sziporkái az ő életében is lángot vetnek, hogy még egyszer, s végérvényesen feltámasszák benne a magyart. Mindent ennek az elsőprő, újonnan tudatosuló létérzésnek vet alá. Egyszerűen: haza akar menni. Rádöbben, hogy

az ő helye otthon van. Lázás fölhevülésében tollat ragad és spanyol nyelvre fordítja a magyar kormány millenárius felhívását, majd levelet ír egyik volt szabadságharcos fegyvertársának (a fennmaradt fogalmazványból nem derül ki, hogy név szerint kinek.) Ebből egy részlet: „Bs. As.1986. Március 15-én. Kedves Barátom! -- 1848 ugyanezen napján Magyarország, e feledhetetlen és forró áhítattal imádott szép hazánk sorsa roppant fordulatot vett történelmi fejlődésében. Épp ezen nap jelent meg egy buzgó hazafinak talán kissé túlzó kijelentése, hogy a magyar már önmaga kívánta belső kormányzatát intézni! Ezután következett másfél évi küzdelem -- harcolás -- győzelmek, és végül, ideiglenes megsemmisülés!” A továbbiakban felidézi Mészáros tábornok általi meghívását a honvédséghez, az erdélyi seregek megszervezését, a harcokat, majd pedig a száműzetés, a hontalanság keserű kenyerét, Napóleon árulását. Utal arra is, hogy a tábornokok közül egyedül ő nem tette le a fegyvert, s mint írja, „még ma is feltalálhatják az ágyúkat, melyeket Gábor Áron, a nagy székely tüzér öntött volt Kézdivásárhelyt, s én elásattam azokat a Szilágysomlyót környékező hegyekben.”

Lehet, hogy Czetz János ezen megrendítő vallomását több volt fegyverforgató társának is elküldte. Erre abból lehet következtetni, hogy az otthoni körök felbolydultak a Czetz Jánosról szóló hírekre. Neve ekkor már jószerevel a tankönyvekbe szorult, s a róla szóló, tőle eredő életjelek szinte feltámadásának a hatásával bírtak. Arra a hírre pedig, hogy Bem jobbkeze, az erdélyi hadjárat hőse haza szeretne menni, az illetékes körök is megmozdultak. A Kolozsvári Országos Történelmi Erekllye Múzeum elnökségén keresztül évi négyezer forint kegydíjhoz jut a nagy magyar tudós, a rendíthetetlen hadvezér és nemzetfeltő hazafi.

Körülményei 1899-ben teszik lehetővé, hogy a hazautazást megtervezze. Fia és egyik leánya társaságában kívánt hazalátogatni a következő év nyarán. A sors azonban másként rendelkezett. Hirtelen elvesztette szeme világát, ami nagyon elkésérítette, mivel keresztülhúzta számításait. Bár reménykedett az operációban, ami meg is történt, de az is csak fél sikert hozott. Utolsó születésnapján egy éppen Buenos Airesben turnézó magyar zenekart vittek hozzá. Czetz -- Szabó László szavait idézve -- beleremeg a boldogságba. Szébb és értékesebb ajándékot senki sem adhatott volna neki: Mit érez, amikor félszáz év óta először magyar zenét hall?.. Tudat alá süppedt fogalmak elevenednek meg lelkében, megzendül benne az édes anyanyelv, felpezsdül annak leüledett, legértékesebb telér-rétege; a zene, a dal, a szülőföld üzenete felidézi számára néhány órára a Gidófalváról elindult ifjanc fiatalságát, a soha vissza nem térő múltat. Czetz sírni kezd, talán életében először.

Néhány héttel később, 1904. augusztus 30-án, hősünk sétálni indult a közeli széles, a párizsi körutakhoz hasonlatos avenida Callón. Az idő hideg és szeles, Czetz mégis jókedvűen tér haza, és azt mondja lányának: "Vettem egy sorsjegyet. Ha megütöm a főnyereményt, mindannyiótokat hajóra teszek, és meg sem állunk Magyarorszáig."

Másnap magas lázzal ágynak esett. Kiderült, hogy tüdőgyulladást kapott. A gondos kezelés ellenére is, szeptember 5-én jobblétre szenderült. Utolsó szavait magyarul mondta, de azokat senki sem értette, még mellette lévő gyermekei sem.

„Kezemben a tavasz virágaiból összeállított és nemzeti színű szalaggal átkötött kis csokrommal -- írta egy ismeretlen magyar a Pesti Hírlapnak küldött tudósításában -- közelebb

sompolyogtam a ravatalhoz, hogy életemben először és utoljára, lássam nagy hazánkfiát. Végül is sikerült egészen a koporsó mellé jutnom, s láttam szép, férfias arcát, mely egy nyugodtan alvó ember csendes szendégését mutatta. Néztem-néztem, aztán eszembe jutott, hogy milyen más volna ez a temetés, ha a magyar nemzet rendezné az édes haza földjén. Beloptam csokromat a nagy halott jobbáéhoz és imádkozva kértem az Istent, hogy tegye könnyűvé számára az idegen földet.”

Ezzel a szép búcsúztatóval válunk meg mi is Czetz Jánostól egy olyan érzés kíséretében, mintha a búcsú nem csupán a hősi erényekkel megáldott nagy magyar emlékének szólna, hanem egy kisértő a szabadságharcnak, a magyar szabadságnak, a magyar önállóságnak és reményeknek is...

Czetz tábornokot 1904. szeptember 6-án temették el teljes katonai pompával a Buenos Aires-i Recoleta temetőben, a Rosas család sírboltjába. A gyászmenetben Ricchieri tábornok, hadügyminiszter vezetésével részt vettek Buenos Aires helyőrségének parancsnokai. Az ágyútalpra helyezett koporsót három díszszázad sorfala között, katonazenekar gyászindulójának hangjai mellett kísérte ki a hosszú menet a temetőbe. Koporsójába, utolsó kívánságának megfelelően, egy magyar földdel teli zacskót helyeztek el.

Aki csak felületesen ismeri a magyar és az európai történelmet, az is tudja, hogy valóságátartalma van annak az állításnak, miszerint évszázadokon keresztül Magyarország volt a Nyugat védőpajzsa. Azt viszont már kevesebben tudják, hogy a szállóigévé vált mondás a török uralom szörnyű fenyegetésekor fogalmazódott meg II. Pius pápa (1458 - 1464) részéről, aki 1459-ben kelt levelében írta III. Frigyes császárnak: **"Magyarország a kereszténység védőbástyája."**

(Buenos Airest 1580-ban alapította Juan de Garay --Garay János -- magyar nemesember, aki feltehetőleg a 16. századbeli véres török pusztítások és az azt követő ugyanolyan véres Sapolyai - Habsburg harcok elől menekülve hagyta el hazáját és állt a spanyol király szolgálatába, aki V. Carlos személyében Habsburg Ferdinánd volt. Már önmagában ez is egy érdekes "felfedezés", amit Buenos Aires további magyar fejezete követ: Garay János a város számára, az erősen vallásos kor szellemében védőszentet választott, mégpedig a szombathelyi születésű Szent Mártont, akit, mivel e szentünk Tours francia város püspökeként halt meg, Tours-i Szent Márton néven ismer a világ kulturáltabb része. Spanyol neve San Martin de Tours.

Tours-i Szent Márton 316-ban született Szombathelyen. Apja a Római Birodalom katonája volt, s így ő is fiatalon lépett a hadseregbe. A fiatal katonát azonban olyan erős vallásos hatások és sugallatok érték, hogy papi ruhát öltött magára, és a kereszténység hirdetésére áldozta életét. Buenos Airesben mind a mai napig egyházi ünnepeket tartanak november 11-én, amikor San Martin de Tours pompás szentképét -- amelyet a Buenos Aires-i Catedral Metropolitanaiban őriznek -- körmenet viszi körül a városban.

Szent Márton 400. november 8-án halt meg, de a temetése 11-én volt, ezért e dátumhoz kötődik emléknapija.)

1848 FÉNYES CSILLAGA

Vitéz Sárosy Gyula

(1824 – 1883)

Enyhén szólva furcsa, hogy manapság már olyasminek is örülni kell, ami egyébként természetes lenne. Amikor azonban már az sem egészen bizonyos, hogy tavaszra nyár, ősze tél következik, hát bizony örvendetes, hogy a tüneményes 1848-as magyar szabadságharc emlékét és eszméjét még nem sikerült kitörölni a magyar köztudatból, holott az utóbbi időben megindult ellene a lejárató kampány. Az a hatalom, amelynek minden mozdulata törvénytelen, Isten-és emberellenes, az bizony fél a hősoktól, mert a hősök és mártírok nem megvesztegethetők és nem ismerik az igazságtalanságot. Ellenben helytállásuk és példájuk máig ható, legyűrhetetlen erővel bír. Ha tehát Bem tábornok, Gábor Áron vagy Kmety megvesztegethetetlen, akkor nem marad más hátra, feledésre kell ítélni őket, a liberális "logikának" megfelelően.

Válaszul alább egy olyan 1848-as hőst mutatok be, akit nem feledni, hanem a legismertebbek közé kell emelni! Ő Sárosy Gyula közlegény, aki egészen fiatalon került a 27-es bihari zászlóaljhoz. Századának Ligethy és Matta Ede főhadnagy volt a parancsnoka. Mikor vezényletük alatt Déva felé meneteltek, Sárosy akkor már őrmester. Első sebet a piski-i csatában szerezte. Egy kartácsszilánk sebezte meg a lábán. A csatatérről eszméletlen állapotban vitte őt Matta főhadnagy a nagyváradi kórházba. Sebe még be sem gyógyult, amikor máris Erdélybe indul, az anini honvédekhez szegődve. Zalatnára igyekezett, Hatvani segítségére. Itt több véres összecsapásban vett részt a havasi harcok idején. Inczédi ezredes Zalatna fedezésére küldte őt. Mindössze tíz legénye volt, de ez elég volt neki ahhoz, hogy rajtaüssön a városban garázdálkodó, fosztogató ellenséges csapaton. "Szuronyt szegezze!" vezényelte, és az ellenségtől tizenkét szekényi élelmet zsákmányolt. Viszi a társzekereket Kemény Farkas parancsnok elé. Igazán megszolgált érte, hogy az ezredese napiparancsban is kiemelje bátor tettét.

Gyulafehérvár ostrománál méginkább kitűnt bátorságával és katonai rátermettségével. A minden elképzelhető fegyverrel felszerelt erősség osztrák kézen volt. Bem honvédserege vívóárkokat ásott, és önfeláldozó lendülettel iparkodott a vár birtokába jutni. Nem sikerült. Minden rohamot készen várt a várbeli ellenség. A sejtés meggyőződéssé vált: Itt valószínűleg áruló ügködik. Senki sem sejtette, ki lehet az. Sárosynak azonban feltűnt, hogy egy öles termetű férfi majdnem minden nap ott termett a táborukban. Szóba állt a honvédekkel, aztán köd előtte, köd utána. Magyarul beszélt (mint manapság a magyar kormánytagok...), senki sem gondolta, hogy nem magyar. Sárosy maga mellé vett két honvédet, s egy alkalmas pillanatban mellen ragadta az óriást: "Elő az okmányokat, igazolja magát!" - kiáltással. A Herkules elsápadt. A belsőzsebe felé kotorászott, ahonnan írás helyett tört rántott, és iszonyú erővel szúrt Sárosy felé, aki villámgyorsan félreszökkent, s a halálos dőfést megúsza két "kisebb" törszúrással. A két honvéd lefegyverezte a támadót, Sárosy zsebkendőjével letapasztotta vérző sebet, miközben a tábornok elé vezette a foglyot.

A főhadiszálláson megmotozták a titokzatos iparost. Irataiból kiderült, hogy osztrák őrnagy,

azaz kém. Közel egy hónapon keresztül háborítatlanul járt ki s be a honvédtáborba. Ha támadás vagy éjszakai roham készült, ő azt előre jelezte a várbelieknek. A kémeket főbe lőtték, Sárosy pedig hadnagyi rangot kapott.

Gyulafehérváron azonban még egy említésre méltó esete volt a hadnagynak. Ostrom közben kartácsszilánk hasította végig a hátát. Csúnya seb volt. A terv szerint a sebesülteket Kolozsvárra kellett volna szállítani, ahol a Teleki-háznál gondozásba vették volna őket. Csakhogy ekkor már özönlött befelé az orosz. Így Sárosy hadnagy is tovább vonult a honvédsereggel Fenes felé. Másnap megkezdődött a támadás. Ennek során veszélybe került a tábor pénztára. Sárosy, feledve sebesülését, hátrvédtként fogadta a kozákokat, mindössze fél századnyi honvéddel. Egy keskeny híd választotta el egymástól a két sereget, azaz a hatalmas kozák sereget egy maroknyi magyar honvédtől. Ha tehát a kozákoknak sikerül áttörni a hídon, szörnyű vést hoznak a honvédekre. Heves ágyútűz és lovasroham bontakozott ki. Sárosy csataláncba állította embereit a fenesi hídnál. Mivel a kozákok már szétszórták a pénztár védelmét biztosító alakulatot, Sárosy szuronyrohamot vezényelt. Ő maga rohant elől. A szemtanúk elmondása szerint olyan elegáns, mindamelllett erőteljes mozdulatokkal aprított le egymaga négy kozákot, hogy kardforgatását vívóiskolában lehetett volna tanítani. A többi katonái tartóztatták fel, mialatt Keresztény Kálmánnak sikerült átnyargalnia a hídon a megmenekített pénztárral. Ezt az első rohamot tehát visszaverte Sárosy hadnagy. A lovat kilőtték alóla, miközben egyre sűrűbben rajzottak körülötte a kozákok, végül gyűrűbe fogták. Ekkor a hozzá legközelebb kerülő kozákot egyszerűen leütötte a lováról, s maga pattant a helyébe. "Rajta fiúk! Tartsuk meg a hidat!" - vezényelte, amikor egy lándzsadöfés érte. A patak vizébe hullott, ahol holtnak tetette magát, így a kozákok elvágtattak felette. Este, amikor szétnézett, mindenünnen az orosz előőrsök pikáinak villogását látta. Óvatosan a búzavetés felé kúszott, ahonnan lónyeringést hallott. Lassú kúszásban eljutott egy elesett huszár gazdátlan lováig. Annak nyergébe vetette magát és reggelig tartó szakadatlan vágásban elérte a magyar tábor. Fenesi hőstétével 22 ezer forintot mentett meg. Sárosy Gyula vitézségéért a kiérdemelt jutalom: főhadnagyi előléptetés.

Sárosy főhadnagy még akkor sem mondott le mindenről, amikor Görgey, 1849. augusztus közepén letette a fegyvert. Az erdélyi sereg egy töredékével Zsibón várta, merre fordul a kocka. A vezérek: Kazinczi Lajos, Kemény Farkas és Gál Sándor azt akarták tudni, merre van Bem. Ekkor ki más, mint Sárosy Gyula vállalkozik a helyzet tisztázására. Átoson az orosz táboron, és 23-án meghozza a szomorú hírt: Bem már elhagyta Erdélyt. Kazinczi haditanácsot tartott. A határozat az, hogy a további fölösleges vérontás elkerülése érdekében leteszik a fegyvert. Gál és Kemény Farkas azonban még ekkor is remél. Menesztik hát Sárosy főhadnagyot Bem felkeresésére. Sárosy álruhában, Bukaresten át, ezer akadály és veszély közepette elvergődik Törökországba. Omar basánál kihallgatást kér, aki lehetővé teszi számára az utat Bemhez. Így jut Sumlába. Ott találja a tábornokot, valamint századparancsnokát, Matta Ede századost. Bem e sok hősiességért és derék szolgálatért századosi rangfokozatot adományoz Sárosynak.

Sumlában Kossuth Lajost is felkeresi Sárosy: egy csinosan öltözött honvéd százados lép be Kossuth előszobájába. Kinizsi István, Kossuth ügyeletes tisztje jelenti őt be: "Sárosy Gyula százados kér bebocsátást." Kossuth a Sárosy Gyula névre azt hitte, hogy az azonos nevű költő jön

hozzá, az "Arany trombita" szerzője, aki neki régi jó barátja. Ám meglepetve látja, hogy a jövevény, ez a délceg, igen finom vonású százados még csak huszonöt éves, mégis mennyi kitüntetés birtokosa! Csodálata akkor válik ámulattá, amikor megtudja, hogy a jövevény, a vitéz honvédtiszt -- nő! Valódi neve Bányai Júlia. Az erdélyi Vizaknán született 1824-ben. Apja Bányai Ferenc sóaknai tisztviselő, édesanyja Koppándy Kata. Juliska alig tizenhét éves, amikor a szülői házból Splényi báró palotájába kerül Kolozsvárra. Két évet tölt a katonai erényeiről híres családnál, miközben széles körben elismert lovas válik belőle. Középmagas, rendkívüli testi erővel megáldott teremtés. Mégis nyilvánvaló, hogy szerelemre, családalapításra, bölcsőringatásra született szépség ő fekete hajával, égő sötét szemével, enyhén barnás árnyalatú arcának bájos vonásaival. Nem is csoda, hogy hamarosan feleségül megy Sárosy Gyula ügyvédhez. Férje azonban 1848-ban váratlanul meghal, s a fiatal özvegy, meghallván a haza hívó szavát, a gyászfátylat felcseréli a honvédsapkával. Nagyváradon csap fel "közlegénynek" az ott alakult 27-es bihari zászlóaljnál. Férje nevén jelentkezik, amikor megharsan a kürt és felzendül a híres erdélyi toborzó:

Fel mindnyájan, hogy ha zászlónk
Majd a vérmezőben áll,
Háromszín zászló alatt lesz
Vagy szabadság, vagy halál!

1850-re azonban elhaltak a toborzónóta hangjai, amelynek leginkább az utolsó szava teljesült. Sumlában vagyunk tehát, ahol Juliska kapitány felajánlotta szolgálatait Kossuthnak, magával hozva a Zsibón kapott megbízást: Gál Sándor és Kemény Farkas küldte őt Erdélyből azzal a jelentéssel, hogy ők készek a havasokban megszervezni a további harcot.

Bányai Júlia a későbbiekben is bebizonyította használhatóságát a felkelés ügyében. Két alkalommal is be tudott surranni Erdélybe, Kossuth jövetelének hírével. Előtte azonban egy kis privát elintéznivalója akadt: Összeházasodott volt századparancsnokával, Matta Ede századossal. Ács Gida, Kossuth udvari káplánja adta össze az igencsak egymáshoz illő fiatal, rendkívül megnyerő párt. A násznagy Vay László gróf és Kabos Károly alezredes volt. Az ünnepségen jelen volt Achmed bég, a szultán biztosa, Fuad basa, valamint Feig bég, továbbá a magyar és lengyel menekültek sokasága. Az Ihász ezredest menekülésében is követő 55. zászlóalj zenekara vidította a lakodalmi népességet, természetesen magyar zenével.

Az ifjú százados házaspár még ekkor is rendületlenül bízott a magyar ügy jobbra fordulásában. Ezért vállalkozott Júlia az életveszélyes erdélyi küldetésekre. Először 1850 közepe táján indult haza. Kiáltványokat kapott emigráns honvédtisztektől, ezeket vitte haza, női kalapjába varrva, hogy buzdításul és útmutatóul szolgáljanak az újabb fegyveres harchoz. Második alkalommal 1854-ben vágott neki a veszedelmes útnak. A magával vitt kiáltványokat Gál Sándortól kapta. Ezeket Brassóban, Nagyváradon és Gyulafehérvárott terjesztette, azzal a lelkesítő hírrel, hogy a török ad fegyvert, Kossuth pedig sereggel jön! Kockázatos vállalkozás volt. A másik megbízottat, Váradi Józsefet elfogták és kivégezték. Bányai Júlia viszont szerencsésen érkezett vissza férjéhez

Törökországba. Nem rajta múltott, hogy a magyar szabadságharc ügye nem vett újabb, kedvezőbb fordulatot. A törökök azonban így is megismerhették Juliska százados asszonyt egyrészt szépségéről, másrészt bátorságáról. Az történt ugyanis, hogy Peramban valamiért megtámadták Balogh századost, aki az Európa nevű vendéglőbe menekült. Ott tartózkodott Bányai Júlia is, aki látta, amint beront a török őrző, hogy elfogja Baloghot. Juliska egy rövid közelharc árán lefegyverezte az őrzőt!.. A magyarok persze féltetni kezdték Juliskát -- mi lesz vele ezek után? Nos az lett, hogy a török katonai hatóság megdicsérte Júliát bátorságáért és vitézi beavatkozásáért, a két török katonát pedig megbüntette gyávaságért.

Ezek után Júlia százados asszony több éven keresztül Konstantinápolyban élt férjével, Matta kapitánnyal. Magyar vendéglőt nyitottak, később áttelepültek a Krimbe. Állomásaik: Szmirna, és Ciprus szigete. Végezetül Egyiptomban vetették meg a lábukat. Kairóban kibéreltek egy előkelő szállodát. Ők teremtettek piacot a kitűnő magyar boroknak. Magyar lapokat járattak és várták, hogy hazájuk egén felderüljön egy boldogabb korszak napja. 1866-ban aztán végül lehetővé vált Júlia számára a rég várt hazatérés. A leányával utazott haza egy erdélyi körútra. Leányát eközben férjhez adta egy magyar fiatalemberhez, a mindent kibeszélő nyelvek szerint tekintélyes hozománnyal. Később a vízaknai hősök emlékére adományozott jelentős összeget. Jótékonykodásának Erdély-szerzte híre volt.

A hős magyar nők vitathatatlan amazon-hercegnője 59 éves korában halt meg Kairóban, 1883. november elsején. Férje ezt követően hazatért és Békéscsabán telepedett le. Nem tudni, akad-e még magyar Kairóban, aki ismeri Bányai Júlia sírját. Ettől függetlenül mi a költő szavaival áldozunk emlékének:

Hadd pihenjen rózságyon alva
 Ki tövisen bujdosott míg élt.
 Ékesüljön föl rideg sírhalma,
 Tűzzetek rá, tűzzetek babért!

(Történelmünk női kiválóságai nagyrészt kardforgató asszonyok, akiknek a nevét férfias erényeik folytán ismerjük és tiszteljük. A nemzet évezredes küzdelmében, létéért való harcában a magyarság arra kényszerült, hogy elsődlegesnek ítélje a harci készséget és a dicsőség koszorúját, amelyeket azoknak adja, akik tudnak küzdeni karddal a kezükben, mint az erős Sarolt, a gályát vezető Szentgyörgyi Cicelle, a várvédő Zrinyi Ilona, az Egri Csillagok.)

Damjanich János
 tábornok
 (1814 - 1849)

Damjanich János katonacsaládból származott. Apja katonatiszt volt a cs.kir. hadseregben, s fiát is

a katonai pályára irányította. Ennélfogva János a temesvári katonaiskolában végzett. 1848 tavaszáig Temesvárott szolgált, de aztán összekapott egyik parancsnokával -- milyen érdekes -- Haynaunak hívták, aki gyalázta a magyarokat. Márpedig a szerbként emlegetett Damjanich magyarnak mondta és érezte magát, s nem tűrte a magyarok szidalmazását, amit nagyon keményen és határozottan kikért magának! Ezért aztán rögtön át is helyezték az észak-itáliai hadszíntérre. Június végétől a Délvidéken szolgált zászlóaljával, amely csakhamar az új hadsereg legkiválóbb alakulatai közé emelkedett. Első jelentős győzelmét október 13-án aratta, amikor felmentette Törökbecsét. Ezért a tettéért alezredessé léptették elő. November 9-én elfoglalta a strázsai, december 12-én a károlyfalvai és alibuntári szerb táborokat. (Mármint Damjanich, a szerb?!) Ekkor már ezredes volt. December 15-én Jarkovácnál verte meg a szerbeket. (Mármint Damjanich, a szerb?!) Nem sokkal ezután tábornokká léptették elő. Január elején ő vette át Kiss Ernőtől a bányászati csapatok parancsnokságát, majd a Délvidék kiürítése után ő vezette fel azokat a Közép-Tiszához. Március 5-én Szolnoknál aratott győzelmet az osztrák császári csapatokkal szemben, amiért megkapta a Magyar Katonai Érdemrend 2. osztályát. Ekkor vette át a III. hadtest parancsnokságát. Április 4-én Tápióbicskénél az ő csapatai fordították a magyarok győzelmévé az ütközet kimenetelét. 6-án Isaszegnél ugyancsak az ő helytállása tette lehetővé a magyar szabadságharcosok győzelmét. Április 10-én elfoglalta Vácot, majd 19-én Nagysallónál Klapka György hadtestével vállvetve szétverte a cs. kir. tartalék hadtestet. Az április 26.-i komáromi csata után Debrecenbe készült, hogy Görgey helyetteseként átvegye a hadügyminisztérium vezetését, azonban kocsjával felborulva eltörött a lába, egyben pedig derékba tört egész pályafutása. Egyike a 13 aradi vértanúnak.

(Az 1848-as magyar szabadságharc első vívmányai közé tartozik, miszerint a magyar humanizmus 1848. március 15-én szabadságot és egyenlőséget biztosított a haza minden polgára számára! Az oláhok ezt úgy köszönték meg, hogy osztrák felbujtásra, 1848. szeptember 18-án, Barnucz és társai vezetésével összegyűltek Balázsfalván és elhatározták a magyarok kiirtását. Először 1848. október 18-án Kisenyeden 140 magyart gyilkoltak meg. Október 23-án pedig majdnem tízezren Zalatnát támadták meg. Itt eskü alatt ígérték, hogy az öregek, nők és gyermekek bántatlanul mehetnek Gyulafehérvárra. Mintegy 800 főnyi csoport útnak is indult, de a fegyveres oláh kísérek a Preszáká melletti tarlón kegyetlenül lemészárolták valamennyit!

Ugyanez a csapat november elején Verespatakról egy nagyobb számú magyar csoportot Topánfalvára vitt, és ezekből hetet Bisztrónál minden ok nélkül agyonlőttek!

1849 májusában Janku lándzsás oláh hordája megtámadta Abrudbányát és a rablásaikat, gyújtogatásaikat követően 1200 ártatlan és védtelen magyart gyilkoltak meg! Mindez Puchner báró, osztrák császári parancsnok hozzájárulásával és biztatására történt. Az oláh parasztságot a császári katonaság fegyverezte fel bécsi parancsra, hogy pusztítsák a védtelen magyar lakosságot..!)

Sebő Alajos

alezredes

(1811 - 1882)

Sebő Alajos egy vagyontalan nemesi családban született Nyárádon, 1811-ben. 1829-től közvitéztként szolgált, 1844-ben pedig főhadnagy volt az I. huszárezredben. 1848 áprilisától az Országos Nemzetőri Haditanács, majd a minisztérium beosztott tisztje. Júniustól alszázados, októbertől őrnagy, osztályparancsnok a 13. huszárezrednél. A felsorolás mögött azonban látnunk kell Sebő lehetetlent nem ismerő bátorságát és a magyar szabadságért még az életét is feláldozni kész honvéd mesebeli vitézségét!

Az 1849. április 4-én lezajlott tápióbicskei csata rosszul kezdődött. A Klapka-hadtest éldandárját az ellenség kiszorította a faluból. Visszavonulásukat a lovasság fedezte. Az I. huszárezred, élén Sebő Alajos őrnaggyal, megrohmozta a honvédek üldöző horvát báni huszárezredet. A szembenálló hadseregek két legrosszabb lovas alakulata került egymással szembe. A báni huszárokat ugyanis "Jézus-Mária huszároknak" nevezték, mert amikor 1849 januárjában bevonultak a fővárosba, egy kofa így kiáltott fel: "Jézus Mária, hát ezek is huszárok!?" A két alakulat parancsnokai azonban kitűnő tiszték voltak. Sebő közhuszárként kezdte pályafutását, s tizenöt év alatt küzdötte fel magát a főhadnagyi rangig. 1848 októberében nevezték ki őt a 13. (Hunyadi) huszárezred őrnagyává, majd áthelyezték a Császár-huszárokhoz. (Itt a "császár" nem osztrákokra utal.) A báni huszárezred őrnagya, Hermann Riedesel őrnagy pedig a cs. kir. hadsereg leghíresebb párbajhőse volt. Az óriási termetű cs. kir. őrnagy párbajra hívta ki Sebőt. Az első összecsapásban egyikük sem ejtett sebet a másikon. A második alkalommal Riedesel kardja megsebezte Sebő kezét. Sebő azonban egy cselet csinált a lovával, s a meglepett őrnagyot egytlen vágással leterítette. Haditettéért megkapta a Magyar Katonai Érdemrend III. osztályát. Május 25-én alezredessé léptették elő, s azt követően a fegyverletételig az 1. huszárezred parancsnoka volt. A szabadságharc befejeztével 16 év várfogságra ítélték, de 1853-ban kegyelmet kapott. Későbbi éveiben gazdatisztként tevékenykedett Bősön. 1882-ben hunyt el.

(A magyar szabadságharc iránti rokonszenvből az Amerikába menekült szabadságharcosok az Iowa állambeli Decatur megyében ingyen kaptak földet, ahol New Buda néven magyar várost alapítottak. A várost azóta is New Budának hívják.)

Desseffy Arisztid

tábornok

(1802 - 1849)

Desseffy egy középirtokos nemesi családból származott. 1839-ig a császári hadseregben szolgált. 1848-ban belépett a Sáros vármegyei nemzetőrségbe, ahol hamarosan ezredesi, majd ezredesi rangot szerzett. 1849 februárjában Kompoltnál szétverte Coloredo seregét, s jelentős része volt a sikeres tarcali csatában is. 1849. június 1-én kapta meg tábornoki kinevezését. Július 20-án a Perczel Mór tábornok vezette közép-tiszai hadtest lovassága Turánál összefutott Tolsztoj,

orosz tábornok hadosztályával. A tizenhárom huszárszázadból és négy század lengyel dzsidásból álló lovasság megtámadta a szembenálló kozákokat és orosz husárokat. A leghevesebb küzdelem a két derékhad közt folyt. Az orosz szemtanúk félelemmel vegyes csodálattal emlegették a vörösruhás, szakállas magyar "püspököt", aki keresztrel a mellén, karddal a kezében irtózatot pusztított végzett soraikban. Csak a fegyverletétel után tudták meg, hogy e "valóságos halál angyala" nem egyházi főméltóság volt, hanem a vörös tábornoki ruháját és mellén a Magyar Katonai Érdemrend kettőskeresztes kitüntetését viselő Dessewffy Arisztid tábornok, a hadsereg lovasságának parancsnoka. Dessewffy 1819-1839 között húsz évig szolgált a császári 5. huszárezredben, ahonnan századosként lépett ki. 1848 decemberétől részt vett a felvidéki harcokban. Jól szerepelt a Bodrog és Tisza melletti védelmi harcokban. 1849. február 18-án -- immár ezredesként -- Kompoltnál négy század huszár élén rajtaütött egy vértés osztályon, akik közül ötvenet levágott, 35-öt elfogott. A tavaszi hadjáratban Tápióbicskénél, Nagysallónál és Komáromnál csillogtatta meg katonai erényeit. A világosi fegyverletétel után a hadbíróóság halálra ítélte. Az aradi vértanúk egyike.

(Kisfaludy Károly, neves költőnk 1821-ben megindította híres Auróra című folyóiratát. Ebben tette közzé "Az élet korai..." című versét, melynek kilencedik szakaszában említi először a "honvéd" megnevezést:

**Midőn hazáját rabbilincs fenyíti,
Bőszült érzéssel harcmezőre száll;
A szép szabadság hőslánggal hevíti,
Körüldörögje bár ezer halál
Nem csügged s honvéd tisztét teljesíti
Míg győz, vagy testhalmok közt sírt talál...**

A megnevezés talán feledésbe merült volna, ha nem következik el az 1848-as szabadságharc.

Kis Károly (1793 - 1866) százados és hadtudományi író 1848 márciusában meghívást kapott a kormánytól a pesti nemzetőrség megszervezésére. Ebben a tisztségében kidolgozta „A magyar nemzetőrség fegyvergyakorlati szabályait”, és a nemzetőrségtől megkülönböztetve, az új felállítandó zászlóaljokat, Kisfaludy után, honvéd-zászlóaljoknak nevezte el. A megnevezés annyira népszerűvé vált, hogy később minden alakulat honvéd névvel kezdődött: honvéd-tüzér, honvéd-huszár, az így kialakult hadsereget pedig honvédségnek nevezték.)

Földvári Károly
ezredes, a bátrak bátra
(1809 - 1883)

Földváry Károly 1809. november 26-án született Gyergyószentmiklóson. Vitézségével és rettenthetetlenségével tűnt ki a szabadságharcban. Méltán vívta ki magának a "bátrak-bátra" jelzőt. Nehéz helyzet állt elő 1849. április 10-én Vácán. A csúnya, esős időben indult magyar támadás a Gombás-patakon átvezető, barokk szobrokkal díszített hídnál az ellenséges gyalogság pontos és sűrű sortüzeiben elakadt. A rohamozók között a magyar sereg legkiválóbb alakulatai sorakoztak fel, úgymint a 3. és 9. zászlóalj, de nekik sem fűlt a foguk az újabb támadáshoz. Ekkor Földváry Károly alezredes, a III. hadtest hadosztályparancsnoka lovával, kezében a 3. zászlóalj zászlajával a hídra vágatott. A katonák hitetlenkedve nézték parancsnokukat, aki alól az ellenséges vadászok egy másodperc alatt kilőtték a lovat. Földváry nagy nehézségek árán visszakeveredett a csapathoz. Újabb lovat vezetett elő, újra a hídra ugratott, mire azt ismét kilőtték alóla. Az alezredes megismételte bravúros visszatérését és bármily hihetetlenül hangzik, újabb lovat vezetett elő, amelyet ezúttal is leterített egy ellenséges golyó, ám a kicsi, félszemére vak ember sértetlen maradt. Ez azonban már a magyar zászlóaljknak is sok volt. Áradatként törtek a hídra, s elsöpörték maguk előtt a cs. kir. vadászokat. Földváry, aki 6 évig szolgált a cs.kir. hadseregben, s főhadnagyként lépett a magyar honvédseregbe, ilyen s ehhez hasonló tetteivel újabb és újabb előléptetéseket vívott ki magának. A szabadságharc végén elnyert ezredesi rangfokozatnál, s a Magyar Katonai Érdemrend II. osztályánál is nagyobb kitüntetés volt számára a „bátrak bátra” melléknév. A szabadságharc után a cs.kir. hadbíróóság 18 évi várfogságra ítélte, de 1850 nyarán kegyelmet kapott. 1859-ben emigrált, s 1862-től az olaszországi Magyar Légión parancsnoka volt. A kiegyezés után hazatért.

(Az amerikai polgárháború idején az északiak oldalán igen sok magyar -- volt szabadságharcos -- szolgált, főleg a chicagoi Lincoln puskások között, amelyeknek szervezője a magyar Mihalóczy ezredes volt -- később hősi halált halt. Ezen kívül sokan szolgáltak a Garibaldi gárdában, a 39. New York-i gyalogezredben, a New Jersey-i , továbbá a St. Louis-i gyalogezredben, és a Mc. Clellan gyalogezredben. Ezek tisztjei közül 2 lett altábornagy, 5 tábornok, 15 ezredes, 2 alezredes, 133 őrnagy, valamint 184 egyéb rangfokozatú tiszt. Ám a kizárólagos katonai rangfokozatokon túl arról is érdemes beszélni, hogy ezek a hősök a közéletben is kitűntek felkészültségükkel és tehetségükkel. Ennek megfelelően lett Asbóth altábornagy az USA argentinai nagykövete, az ugyancsak magyar Pomucz tábornok szeptérvári főkonzul, Újházy tábornok anconai, Figyelmessy tábornok pedig közép-amerikai konzul.)

(Amerika történetéhez kapcsolódó érdekes adalék lehet még, hogy katonai vonalon is mennyivel többet tettek Amerikáért a magyarok, mint például a szlovákok és csehek, akik a polgárháború idején bár tizenöt-ször annyian éltek már kint mint a magyarok, s ezek mégis -- saját történetírójuk, Capek írja -- inkább csak katonazenészeket adtak, míg a magyarok vezérkari tiszteket, tábornokokat, tiszteket és hősöket!)

(Arra nem is teszünk kísérletet, hogy az Amerikát művészileg gazdagító és a művészvilágban elismert magyarokról szóljunk, hiszen a számuk ezrekre, tízezrekre tehető! Nehéz azonban

szembesülnünk azzal a ténnyel, hogy a nemzetközi világtól és Amerikától -- mintegy viszonzásul (?) -- árulást, becstelenséget, nemzetgyalázást, szőnyegbombázásokat és ismételt árulásokat kaptunk... Kivételt képez az amerikai és más nagyhatalmak egyszerű lakossága, amely lelkiismerete szerint ítélve, a legtöbbször őszinte és méltó magatartást tanúsított a magyar hősekkel, mártírokkal és tudósokkal szemben! Ez azonban nem fejezi ki a nagyhatalmak „elismerését” és „méltánylását”.)

Bátori-Sulcz Bódog

ezredes

(1804 - 1885)

Bátori Bódog 1804. január 4-én született Körmöcbányán. Tehetséges, jó képességű fiatalember lévén, 1824-ben elvégezte a jogot, azt követően azonban katonai pályára lépett. A 33. Gyalogezred főhadnagyaként csatlakozott a honvédsereghez. 1848. december 6-án Galíciából a Duklai-hágón át egy cs. kir. hadtest tört be a Felvidékre Franz Schlik altábornagy vezetésével. Ez a hadtest bevette Eperjest és Kassát, majd december 11-én megverte az ellene küldött magyar csapatokat. A magyar kormány ekkor minden mozdítható erőt erre a hadszíntérre irányított. Ekkor vezényelték ide a komáromi 17. zászlóalj is, amelynek parancsnoka Bátori Bódog volt. Bátori 1824-1848 között szolgált a cs. kir. hadseregben, de a nagy év tavaszán fülbetegsége miatt nyugdíjazták. Ez a nagyothallása miatt kiabálva beszélő katona később egyike lett a felső-tiszai hadtest legvitézesebb parancsnokainak. Schlik január végi támadása alkalmával 22-23-án a Bodrogkeresztúr és Szegilong között Bátori dandára nemcsak visszaverte az ellenséget, hanem a Bodrog túlpartjára üzte. Az ütközetben egy ellenséges vértessel párviadalt vívott, miközben a fejére húzott csuklya megóvta őt a kardvágásoktól. Hasonlóan jól szerepelt január 31-én Tokajnál, majd a február 26-27-i kápolnai csatában. A tavaszi hadjáratban leleményességével, rátermettségével és bátorságával tüntette ki magát Isaszegnél, Nagysallónál, valamint Komáromnál. Április 18-án alezredessé léptették elő, s megkapta a Magyar Katonai Érdemrend II. osztályát. Komárom október eleji feladása után nem menekült sehová. Otthon maradt, s haláláig Garamkövesden élt teljes visszavonultságban, ahol 1885. március 8-án érte őt a halál.

(Jules Michelet (1798 - 1874): „A magyar nemzet a hősiesség, a lelki nagyság és a méltóság arisztokráciája. Mikor fogjuk adósságunkat ez áldott nemzet iránt leróni, mely a Nyugatot megmentette? Vajha a francia történetírás leróhatná már egyszer hálójának adóját a magyarsággal, a NEMZETEK HŐSÉVEL szemben. E nemzet hősi példájával felel és megnesemesít minket. A magyar hősiesség a magas erkölcs megnyilatkozása.”)

Beniczky Lajos

alezredes

(1813 - 1867)

A szabadságharc kitörését követően nem sokkal a Batthyány-kormány biztosa lesz. Ő azonban nem elégszik meg politikai szereppel. Őrnagyi rangban lép a nemzetőrök közé. Kormánybiztossá léptetik elő, ennek ellenére Beniczky egy önkéntes nemzetőr alakulatot hoz létre, s Görgey seregéhez csatlakozik. 1849 márciusában már a VII. hadtest ezredparancsnoka. Ebben a minőségében Losonc közelében elsőprő győzelmet arat a császári csapatok fölött. Ezt követően a feldunai hadsereg ezredeseiként tevékenykedik, egészen a fegyverletételig. Aradon 20 évi börtönre ítélik. Raboskodásának ideje alatt meghalt, valószínűleg osztrák kezek által.

Asbóth Sándor

az amerikai hadsereg altábornagya
(1810 - 1868)

Asbóth Sándor egy keszthelyi georgikoni tanár fiaként látta meg a napvilágot 1811. december 11-én. Tanulmányait Selmecbányán végezte, mérnöki szigoraltát Pesten tette le. 1836-ban a marosi ideiglenes hajózási intézet igazgatója volt. 1844-ben Temes vármegye építészeti igazgatójaként, 1848-ban pedig mérnökkari tisztként tevékenykedett. A szabadságharc idején, vagyis az 1849-es hadjáratban Klapka hadmérnöke, később pedig Kossuth szárnysegédje volt. Amikor Kossuth Lajos 1849. augusztus 11-én elhagyta Aradot s emigrációba indult, kísérete csupán segéd tisztjéből, Asbóth Sándor honvéd alezredesből állt. Menekülésükkor ő ásta el a Magyar Koronát Orsovánál.

Asbóth rövid ideig hadapródként szolgált a cs. kir. hadseregben, majd, mint fentebb láttuk, mérnökként helyezkedett el. 1848-ban előbb honvéd mérnökkari századosként a bánási hadtestnél szolgált, azt követően pedig a Klapka György vezette I. hadtesthez került. Kitüntette magát a kápolnai csatában, s részt vett a tavaszi hadjárat csatáiban is. 1849. április végétől őrnagyi, június közepétől alezredesi rangban a hadügyminisztériumban, majd Kossuth kormányzóelnöki hivatalának katonai osztályán szolgált. A törökországi emigrációt követően az Amerikai Egyesült Államokban telepedett le, ahol mérnökként tevékenykedett, s New York városi tanácsa megbízásából városrendezési és fejlesztési terveket készített. Ennek keretében készítette el New York belvárosának terveit, más szavakkal: Ő tervezte New York belvárosát! (Ezeket a terveket az 1933. évi chicagói világiállításon is bemutatták.) A polgárháború kezdetén jelentkezett az északi seregbe, vagyis Lincoln seregébe, ahol Frémont tábornok vezérkari főnöke lett, majd dandártábornokként egy északi hadosztály vezetésével bízták meg. Florida és Kentucky katonai parancsnoka lett. Mindenek fölé emelkedett alakja az 1862. március 6-8 között, Pea Ridge-nél vívott győztes csatában. A nyugati fronton vívott csaták után hadosztálya Alabama, majd Florida államokban harcolt. A továbbiakban kitüntette magát Shiloh-nál, valamint Mobile-nél. A floridai Mariannánál hadosztálya élén vert vissza egy ellenséges rohamot, miközben három golyó sebesítette meg. A fejébe fúródott golyót élete végéig nem tudták eltávolítani. Sebesülése következtében harctéri szolgálatra többé nem vállalkozhatott, ezért katonai közigazgatási feladatot kapott, majd immáron altábornagyként, az Egyesült Államok argentinai és

uruguayi nagykövetévé nevezték ki. Ott is halt meg, s Buenos Airesben temették el, de hamvait a 20. század 80-as éveiben átszállították Amerikába, ahol az arlingtoni hősi temetőben helyezték örök nyugalomba.

(1860-ban a pesti egyetemi ifjúság elhatározta, hogy a csodálatos 1848. március 15-e tizenkétéves évfordulójára, requiemet tart az elesett honvédek emlékére. Az egyetemi rektor mindennemű „tüntetést” megtiltott, s a rendőrség sem engedélyezte a visszaemlékezést. Erre a fiatalok nagy tömege a kerepesi úti temetőbe vonult, gyászlobogók alatt. Útközben a katonaság is közbelépett és szét akarta oszlatni a fiatalok tömegét, ezér többüket letartóztatta. Társaik ebbe nem nyugodtak bele és kísérletet tettek a foglyok kiszabadítására. Erre a katonaság tüzet nyitott, aminek következtében hat egyetemista megsebesült. A sebesültek között volt Forinyák Géza is, akinek a térdét zúzta szét a golyó, amely sebébe hamarosan belehalt. Temetésén a főváros lakossága óriási számban jelent meg. Feltűnő volt a magyar főnemesség szinte tüntetésnek ható teljes számú megjelenése. Forinyák Géza magyar volt, akárcsak elődei, akik életüket áldozták a magyar szabadságért!)

Zeyk Domokos

százados

(1816 - 1849)

Zeyk 1848-at megelőzően nem volt katona, de azzá tette őt a szabadságharc szelleme. Az edélyi harcok során állt a honvédseregbe. Különösen 1849 októberében hívta fel magára a figyelmet, mégpedig a Fehéregyháza mellett vívott nagy csatában, amikor Lüders tábornok 10 000 főnyi orosz katonából álló seregével ütközött meg Bem tábornok alig 3 500 fős serege. Hiába volt Bem a kezdeményező, mert az orosz lovasság ellentámadásában megtört a magyar védelem. Ennek során a Daczó Zsigmond által vezetett kis csapat ellenállása mentette meg Bem életét. Zeyk Domokos, Bem tábornok őrtisztje egyedül vette fel a harcot a rájuk törő kozákokkal. Ilyen és hasonló hősiesség helytállásáért kapott először hadnagyi, majd főhadnagyi rangot. Májusban léptették őt elő századossá, amivel egyidőben megkapta a Magyar Katonai Érdemrend III. osztályát. Ekkor már Bem őrseregében szolgált őrpáncsnokként. Segesvárnál belevetette magát a csata legsűrűbb forgatagába, s amikor már több kozákot is a másvilágra küldött, egy orosz tiszt felszólította őt francia nyelven, hogy adja meg magát. Zeyk szóra se méltatta az orosz ezredest, hanem még elszántabban kaszabolta az ellenünk törő oroszokat. Amikor eltörött a kardja, az orosz tiszt ismét megadásra szólította fel őt. Zeyk erre előrántotta kétcsövű pisztolyát, az egyik csőből leadott lövéssel leterített egy orosz, majd maga felé fordította a fegyvert és föbe lőtte magát, nehogy az ellenség kezére kerüljön.

Görgei Artúr

altábornagy
(1818 - 1916)

Görgei 1832-1846 között a cs. kir. hadseregben szolgált. 1848 júniusában jelentkezett a honvédségbe. 1848 októberében komoly szerepet játszott abban, hogy Roth tábornok horvát hadoszlopa Ozoránál kénytelen volt megadni magát. 1848. október 7-től ezredes, 11-től már tábornok volt. November 1-én Kossuth őt nevezte ki a feldunai hadsereg parancsnokává. Másfél hónapos szervező munka után érte csapatait a cs. kir. főszereg támadása. Görgei visszavonult a fővárosig, de megőrizte serege épségét. Ezt követően 1849. januári felvidéki hadjáratával hetekre lekötötte a cs.kir. főszereget, s megakadályozta, hogy a Tiszántúl ellen támadást indítson. 1849. március 31-től a magyar főszereg fővezéréneként a tavaszi hadjárat hat csatájában és ütközetében megverte a cs. kir. főszereget, felszabadította a Duna-Tisza közét és a Felvidéket. Tápióbicskénél és Isaszegnél ő vitte győzelemre a magyar csapatokat. Május 21-én visszavette Buda várát. Közben a Szemere-kormány hadügyminiszterévé nevezték ki. A nyári hadjáratban előbb a Vágmentén kísérelte meg áttörni a cs. kir. hadsereg állásait, majd Komáromnál összpontosította csapatait. Július 2-án feleakkora erővel visszaverte a cs. kir. főerők támadását, s egy lovasrohamban életveszélyes fejsébet kapott. Ennek ellenére a kormány utasítására személyesen vezette délre hadseregét. A több száz kilométeres menet során saját erői négyszeresét, a szövetséges osztrák-orosz erők egyharmadát kötötte le. A magyar főszereg temesvári veresége után, augusztus 13-án Világosnál megadta magát az oroszoknak.
(Hermann Róbert: Magyar Hősök arcképcsarnoka, a Magyar Hősök Arcképcsarnoka Egyesület kiadása, 1034 Budapest, III. Kecské u. 25, 1998)

Klapka György
tábornok
(1820 - 1892)

A 28 éves Klapka, a nagy idők legfiatalabb tábornoka, a szabadságharc kitörése előtt egy évvel hagyta el a császári sereget, melyben főhadnagy volt. Századosi rangban kapott beosztást a vezérkarban, ahol rövidesen őrnaggyá lépett elő. A Schwechati csata után Pozsony erődítési munkálatait vezette. Később vezérkari főnöke lett Kiss Ernő tábornok bánáti hadtestének. E minőségében tervezte meg azt az 1848 december közepén vívott sikeres hadjáratot, amely a károlyfalvai, alibuntári, jarkováci győzelmes ütközeteket és a tamasováci szerb tábor elfoglalását eredményezte. Ezután a hadügyminisztériumba rendelték be, ahol mint a vezérkar legtehetségesebb tisztje, részt vett az 1849. január 2-i nevezetes haditanácson, amikor Görgei seregének visszavonulása Pesten át Vác felé határozott el. Rövidesen ezután ezredesi rangban a Hernád völgyében, Schlick hadtestével szemben álló magyar csapatok parancsnokságát vette át. E csapatokat a duklai horpadáson át betört Schlick, december elején Kassánál megverte, mire a kormány a vezetést itt Mészáros Lázár hadügyminiszterre bízta. Ő azonban január 4-én,

ugyancsak Kassánál súlyos vereséget szenvedett. A csapatok maradványai Tokajra és Miskolcra hátráltak. Kossuth ebben a nehéz helyzetben a legalkalmasabb embert, a fiatal Klapka ezredest nevezte ki a mintegy

4 000 főnyi magyar csapat vezérévé azzal a feladattal, hogy Debrecent az észak felől fenyegető támadás elől megvédje. Így kapott Klapka első ízben önálló, de nem éppen irigylésre méltó megbízatást.

Klapka január 11-én ért Miskolcra, ahonnan másnap Tokajra ment. Itt hamarosan rendbe hozta a zilált csapatokat. Némi erősítés beérkezése után, január 16-án a 6 500 főre (9 zászlóalj, 7 lovasszázad és 30 ágyú) felszaporodott hadtestének zömével a tokaji hegy mindkét oldalára, Tállya-Olaszliszka vonalában, egy dandárral pedig a Hernád völgyében, Szikszónál már készen állt arra, hogy Schlick támadását visszaverje. Schlick Kassáról január 18-án indult támadásra, ami a január 21-és 22-én vívott tarcali és olaszliszkai győzelmes ütközeteket eredményezte. Ezekben az osztrákok súlyos vereséget szenvedtek.

E győzelmes ütközetek a fiatal honvédszászlóaljából alakult hadtest bizalmát önmagához és új vezéréhez helyreállították, ami ebben a hadihelyzetben, amikor a magyar hadak az osztrákok elől mindenütt visszavonulóban voltak, óriási erkölcsi jelentőséggel bírt. Közben Schlick hada is megerősödött Pestről bevonult két dandárral, ami az osztrák tábornokot újabb támadásra készítette. Klapka idejében tudomást szerzett Schlick túlerejéről és támadó szándékáról, ezért csapatait a befagyott Tisza mögött a rakamazi védőállásában összpontosította. Itt várta be Schlick január 31-én történt támadását. Ezt kivédte, azután gyors ellentámadással viszonzta, ami az osztrák csapatokat Tokajra dobta vissza. Klapka a következő napon üldözésbe ment át és Tokajt ismét megszállta, kiverve onnan az osztrákokat. Ezen hadművelet alatt a fiatal Klapka kis hadteste az osztrák hadsereg legügyesebb tábornokának, Schlicknek a kétszeres túlerejével állt szemben. Mégis Klapka győzött, akinek ez volt az első hadvezéri szereplése. Klapka ezzel nemcsak Debrecent mentette meg, hanem megszerezte a lehetőségét is annak, hogy Schlick hadteste a Hernád völgyében két tűz közé szoríttassék. Ebben az időben ugyanis már közeledett Görgei hada a bányavárosok felől a Szepességbe.

Az új feladat megoldása: Schlick hadtestének megsemmisítése, s e célból Görgei és Klapka csapatainak egységes irányítása Dembinszky által. Ő vette át ugyanis időközben a sereg fővezérletét. Egyidejűleg Klapka hada az újabb erősítésekkel 12 000 főre emelkedett, így kellőképpen erős, győzelmei révén pedig eléggé emelkedett hangulatú volt az egész tábor ahhoz, hogy Schlick ellen a Hernád és a Bódva völgyében határozott támadásba menjen át. Erre nagy szükség volt, mert Görgei ekkor még a Szepességben állt és félő volt, hogy amennyiben Schlick egész erejével ellene fordul, ott is reked. Ezt a feltevést megerősítette az, hogy Schlick hadteste a tokaji vereség után Kassa felé vonult, míg utóvéde -- Klapkával szemben -- Hidasnémetire ment vissza. Dembinszky azonban érthetetlen módon Miskolc felé indította meg hadait. Klapka ellenjavaslataira azt felelte: "Ha Görgei eddig nem tudott segíteni magán, akkor mi bizonyára későn érkezünk megmentésére." Csak hosszas vitatkozás után engedte meg Dembinszky, hogy Klapka, hadtestének harmadrészeivel Schlick után nyomuljon, míg haderejének kétharmad részét mégis Miskolc felé rendelte.

Így aztán Klapka csak egy hadosztállal indulhatott Schlick ellen. Még így is megverte február 8-án Hidasnémetinél Schlick utóvédét, mire az osztrák vezér kiürítette Kassát és másnap Enyickénél háromszoros túlerővel fordult Klapka ellen. A kedvezőtlen erőviszony miatt Klapka nem lendült támadásba, ami viszont a hátulról, Görgei által fenyegetett Schlicknek alkalmat adott arra, hogy Torna felé elvonuljon. Így a veszett fejsze nyelét is eldobta, Klapka viszont nem mulasztotta el, hogy Dembinszkyt parancsainak vészes következményeire figyelmeztesse.

Dembinszky következő hadműveletében, mely a kápolnai csatában kulminált, Klapka hadtestét a Miskolcraól Kápolnáig tartó előnyomulás alatt az elővéd alkotta. Klapka ez alatt két ízben is tanújelét adta annak, hogy az elővéd vezetéséhez is nagyszerűen ért. Február 17-én Klapka élhadosztálya (Desseffy) az Eger patak mentén fekvő Maklár és Szihalom községekig jutott, midőn Klapka hírt vett arról, hogy az osztrákok egyik erősebb lovasosztaga Gyöngyös felől a Tarna menti Kompoltig nyomult előre, mire Klapka az élhadosztályt utasította, hogy Kompolt ellen éjjeli rajtaütést hajtson végre. Ez a 4 huszárszázaddal és kocsin szállított gyalogsággal intézett éjjeli vállalkozás teljes sikerrel járt. Az osztrák vasasok 40 halottat és 40 foglyot vesztek és a magyarok kezében hagyták a poggyászuakat. A legtöbb osztrák ruha nélkül vágatott Gyöngyösre, ahol olyan ijedelmet keltettek, hogy az ott állomásozó osztrák dandár Hatvanig hátrált.

Február 22-én Klapka hadteste Eger-Kerecsend vonaláig jutott. Ugyanekkor Windischgratz seregének zöme Hatvan-Gödöllő körül, Schlick hadteste pedig a főszeregtől elszigetelten, Pétervásárán tartózkodott. Ennek hátrányos hadászati helyzetét akarta Klapka kihasználni, mikor arra szánta el magát, hogy Schlick hadtestét 23-ról 24-re virradó éjjel észrevételenül megközelíti és hajnalban megtámadja. Terve szerint a Máriássy hadosztály egy dandárának Kerecsendről Sirokon át, a Desseffy-hadosztálynak Egerről Baktán át kellett akként előnyomulni, hogy a támadás reggel 4 órakor két oldalról végrehajtható legyen. E tervéről Klapka jelentést küldött Dembinszkynek, azután elindította csapatait. Dembinszky természetesen a legnagyobb eréllyel betiltotta ezt a szépen megtervezett vállalkozást, de szerencsére a tilalom féig-meddig elkésett. Klapka ugyan még a Desseffy-hadosztályt Baktánál megállíthatta, de Máriássy hadoszlopát a sötétségben már nem lehetett utolérni és feltartóztatni. Ez, minthogy hiába várta a támadás megkezdésére megbeszélrt jelzést, a reggeli órákban a rajtaütést 5 gyalogszázaddal, 1 huszárszázaddal és 4 ágyúval végrehajtotta, a Pétervásáron lévő osztrák csapatokat - a Schulzig hadosztályt - vakrémületbe ejtve, majd néhány fogollyal és zsákmányolt lovakkal visszavonult. De milyen lehetett volna a siker, ha a rajtaütést Klapka eredeti terve szerint ötszörös erővel intézhette volna? ... Dembinszky tehát Schlicket kétszer engedte ki a kezéből. Természetes, hogy magyar alvezéreinek a bizalmát egészen elvesztette.

A kápolnai csata után, mikor Dembinszky abban a tévhitben, hogy az osztrák sereg, győzelme dacára tétlen marad és hogy azért ő (Dembinszky) a magyar csapatoknak az Eger folyócska mögött, Mezőkövesd körül hosszabb pihenőt adhat, Klapka hadteste a sereg déli szárnyára, Eger-Farmos környékére került. 1849. március 2-án itt támadta meg az osztrák sereg déli szárnya Klapka hadtestét, ami azt a veszélyt rejtette magában, hogy Klapka keleti irányba való visszaszorítása esetén az osztrákok a magyar sereget a poroszlói Tisza-hídtól, s ezzel a Debrecen

felé vezető visszavonulási és utánpótlási vonalától elszorítja. Klapka felismerte a veszélyt, ezért ügyesen vezetett utóvédharc árán, hadtestét éjjeli menettel az említett Tisza-híd védelmére, Poroszlóra vezette. Ezzel helyrehozta azt a hibát, amit Dembinszky elkövetett.

Klapka azután Görgei oldalán vett részt a Dembinszky eltávolítására megindított alvezéri lázadásban, s amint ismeretes - eredményesen. Ezután, március 8-án tábornokká nevezték ki.

Már említettük, hogy mily kiváló szerepe volt Klapka hadtestének a diadalmas tavaszi hadjáratban. A nagysallói csatát is ő kezdeményezte, ugyancsak az ő hadteste vonult be elsőnek az észak felől felmentett Komáromba.

Midőn Görgei április végén a vár déli oldalán még álló osztrák ostromvonal áttörését határozta el, a részletes terv kidolgozását Klapkára bízta...

Klapkának Komárom védelmére -- Görgei elvonulása után -- két hadtestre tagozott, 11 000 főnyi gyalogosa, 1 400 huszárja és 48 táborigényűje maradt. Volt ezenkívül Komáromban 310 várágyúja, a megfelelő vartüzér-és műszaki csapattal együtt 3 000 kiképzetlen újonca a veszteségek pótlására, végül több hónapra való élelemkészlete. Az ember és az anyag tehát a vár több havi védelmére elegendő volt.

Maga a vár több részből állt. A Duna és a Vág szögletében feküdt a tulajdonképpeni vár, mint az erődítés központja. Ettől nyugatra terült el a város, melyet a Csallóköz felé a nádorvonalnak nevezett külső erődítés védett. Hídfők voltak a Vágduna keleti partján és a Duna déli partján. Utóbbihoz csatlakozott az erődített tábor: a monostori sáncok. A vár és a Duna-hídfő között fekvő szigeten is voltak erődítések. Végül Észak felé, Érsekújvár irányában, az Apály szigeten is sáncok védték a várost.

Komárom e nagy kiterjedésű erődítéseit az osztrákok a Csorich-hadtesttel (16 zászlóalj, 6 lovasszázad és 75 ágyú) zárták körül. Természetesen Klapkának az első időszakban a körülzáró hadtest erejéről tudomása nem lehetett. Megfigyelhette ugyan, hogy július 16-án és 17-én erős osztrák oszlopok vonultak el a vár alól Buda felé, de számolnia kellett azzal, hogy az övéivel legalább egyenlő erejű osztrák sereg maradt a vár alatt. Nem is csalódott. Ezért első gondja volt a vár védelmének fokozása, amivel addig nem sokat törődhetett, minthogy a várórség Görgei hadaival együtt a hadműveletekben vett részt.

Július 20-án tudta meg Klapka, hogy Görgei serege Vácán orosz túlerővel találta magát szemben, és az Ipoly völgyén át próbál kitérni. Ezt a hírt a váci ütközetből menekültek hozták, akik természetesen sokkal sötétebb színekkel festették fel a helyzet képét, mint amilyen az valóban volt. A rémhírek okozta csüggedés eloszlására ekkor Klapka az aktivitás terére lépett, s a várvédelem olyan példáját mutatta be, melyhez foghatót alig ismer a világtörténelem.

Július 26-án két zászlóaljjal, 2 huszárszázaddal és 4 ágyúval kitörést hajtott végre Tatára. Ez a kis csapat foglyokkal, zsákmánnyal és az osztrák táborigényűvel tért vissza Komáromba. A legfontosabb zsákmány az osztrák táborigényű posta volt. A levelek között Klapka megtalálta a körülzáró osztrák hadtest pontos hadrendjét és azt, hogy az osztrákok Klapka haderejét 6-8 000 főnyi, nehezen fegyelmezhető honvédre becsülik. Ezeket az adatokat a magyar vezér a lehető legjobban felhasználta. Elhatározta, hogy az elbizakodott osztrák körülzáró hadtestet előbb az északi, majd azután a déli parton szétugrasztja.

A kitörést Klapka az északi parton július 30-án hajtotta végre. E vállalkozásra Kosztolányi, Rakovszky és Schulz ezredesek hadoszlopait, összesen 8 zászlóaljjal, 5 lovasszázaddal és 18 ágyúval rendelte ki. Eközben egy dandárnak a Csallóköz felé irányuló, megtévesztő hadmozdulat volt a feladata. A siker teljes volt. A csatában az osztrákok 200 embert vesztek és a Duna északi partját menekülésszerűen kiürítették és a Vág mögé húzódtak.

Augusztus 3-án történt a nagy kitörés a déli parton. Klapka ebben a vállalkozásban két alárendelt hadtestparancsnokának vezérlete alatt 15 zászlóaljat, 3 lovasszázadot és 40 ágyút személyesen irányított. Az eredmény: A körülzáró osztrák hadtest tökéletes szétverése. Az osztrák veszteség 300 halott és sebesült, 1000 fogoly, 21 ágyú és 2 000 vágómarha volt. Egyben Haynau seregének utánszállítási vonala a magyarok kezébe került. A magyar veszteség csupán 210 főre rúgott, ami Klapka vezéri képességeinek egyik legfőbb bizonyítéka, egyben dicsősége! Az osztrák hadtest roncsai a Rába mögé menekültek.

E páratlan haditény eredményéről Klapka futárokkal küldött Kossuthnak és Görgeinek jelentést. Előbbi a győzelem hírért török földön, utóbbi Nagyváradon, az oroszok fogságában kapta meg, tehát akkor, amikor már minden elveszett. Pedig Klapkának nagyratörő tervei voltak. Pár hét alatt 30 000 főnyi sereget akart a Dunántúl népéből összetoborozni, hogy ezzel a Dunántúlon addig hadakozzék, míg a Tiszántúlra vonult magyar hadak az offenzívát újból megkezdhetik. Klapka ennek megfelelően azonnal hozzáfogott a nagy diadal kiaknázásához. Egyik hadtestével augusztus 6-án bevonult Győrbe, másik hadtestével megszállta Bicske, Székesfehérvár és Veszprém vidékét. Az volt a szándéka, hogy hamarosan újoncokat toboroz, némi erőt visszahagy Komárom megvédésére, míg hadainak zömével vagy Stájerország felé, vagy pedig a Dunántúl déli részét megszálló Nugent-féle osztrák hadtest ellen kezd hadműveleteket.

Klapka pár nap alatt frissen sorozott újoncokból 5 új zászlóaljat állított fel. Ezek számára még volt puskája is. Megerősödött azonkívül a Noszlopy-féle hadosztály 3000 harcosával, akik ez ideig a Somogyban operáló Nugent-hadtesttel álltak szemben. Ezekből két zászlóaljat alakított ki. Ezután Klapka a Győrben talált osztrák hadianyag Komáromba való szállításával foglalatzkodott. Ennek befejezése után kiadta parancsait, hogy hadainak zöme az ő vezérlete alatt Vas megyén át Stájerországba törjön, míg egyik hadoszlopa Magyaróvár ellen hajtson végre rajtaütést, ahová a körülzáró gyűrű szétroppantása után a Csorich-hadtest roncsai menekültek.

E vállalat végrehajtása előtt egy nappal -- augusztus 11-én -- azonban Klapka hírt vett arról, hogy Nagy Sándor hadtestét Debrecennél, Bem hadát segesvárnál és Dembinszky seregét Szőregnél megverték, s hogy Nugent hadteste a Haynau által hozzárendelt Jablonowski-dandárral kelet felől Komárom ellen készül. A hadihelyzet ily megrosszabbodására Klapka kénytelen volt egyelőre elejteni nagyarányú támadó terveit. Elhatározta, hogy csapatait Komáromban egyesíti. Ennek éppen ideje volt. A megriadt osztrák kormány ugyanis hamarosan újra szervezte a Magyaróvárról Pozsonyba visszavonult, demoralizált ostromló hadtestet, amelynek létszámát hamarosan 13 000 főre és 43 ágyúra növelte. E hadtest helyébe Bécsből rendelt Magyaróvárra egy tartalék hadtestet (8 000 fő, 26 ágyú) s ezt megerősítette Sárvár felől egy osztrák dandárral. Nugent hadtestét (10 000 fő, 30 ágyú) utasította, hogy a Somogyból Székesfehérváron át Klapka

hátába kerüljön. E hadtesthez Haynau küldött Budáról egy dandárnyi megerősítést. Végül a Felvidéket megszálló Grabble-féle orosz hadtest (16 zászlóalj, 16 lovasszázad, 56 ágyú) parancsot kapott, hogy Komárom ellen forduljon. Mindezek az ellenséges hadak Klapka haderejének négyszeresét tették ki. Ilyen arányok mellett született a komáromi magyar diadal legfényesebb hadászati eredménye.

Klapka augusztus 16-án a komáromi táborba vonta össze győzelmes haderejét. Innen akart a Székesfehérvár felől elszigetelten közeledő Nugent-hadtestre lecsapni. Ekkor azonban részben az osztrákoktól, részben pedig a Görgei seregéből menekült tisztektől biztos hírt kapott az augusztus 13-án megtörtént világosi fegyverletételről. Klapka ezért lemondott minden kockázatról, s a vár megbízható védelmét tűzte ki feladatául.

Augusztus 19-én intézte Klapkához az osztrák az első felszólítást a vár átadására. A következő napon az osztrák sereg hadoszlopai óvatosan a vár alá nyomultak, de attól egyelőre tisztas távolban maradtak. Klapka ettől kezdve azon dolgozott, hogy az osztrákoktól a vár feladásáért nemcsak a védőrség, hanem az ország számára is engedményeket eszközöljön ki. Ez a törekvése a fegyverszünetekkel kapcsolatos hosszas tárgyalásokat eredményezte. Közben az osztrákok is befejezték a vár újabb ostromára irányuló erőfeszítéseiket. A szoros körülzárás szeptember elején a 44 000 főre szaporodott osztrák sereggel megtörtént. A vezetést szeptember végén maga Haynau vette át, akivel végre Klapka a legelőnyösebb megadási feltételekben (szabad elvonulás, a tisztek karddal, stb.) egyezett meg. Ennek alapján Klapka a várat október elején az osztrákoknak átadta.

Az átadás szomorú körülményeiről Klapka egy, a magyar huszárt jellemző epizódot jegyez föl: Midőn október 3-án az egyik magyar huszárezred fegyverletételére került sor, a jelenlévő osztrák hadtestparancsnok felkérte Klapkát, hogy a huszárokat kérdezze meg, vajon akar-e valaki osztrák szolgálatba lépni. Klapkának a huszárokhöz intézett e kérdésére mélységes csend volt a válasz. Végre egy öreg huszáraltiszttel hangosan felszólalt: "Tábornok úr! Az osztrákokhoz nem megyünk, de ha a hazának megint szüksége lesz reánk, akkor tábornok úr valamennyiünkre számíthat!"

Klapka ragyogó teljesítményeket mutatott fel az egész szabadságharc alatt. Mestere volt a rajtaütéseknek és az éjszakai vállalkozásoknak. Legragyogóbb haditette mégis Komárom offenzív védelme volt. Itt történt meg az a kivételes esete a hadtörténelemnek, amikor az ostromló sereget a várból kitört védő sereg önerejéből tönkreveri és fejvesztett menekülésre bírja. Ezért Komárom védelme a magyar hadtörténelem egyik legdicsebb eseménye, és az eredmény tekintetében azt közvetlenül Hunyadi János nándorfehérvári győzelme után tartjuk számon. Klapkában már csak ezért is nagy hadvezért kell tisztelnünk!

(Julier Ferenc: Magyar Hadvezérek, Aqua Kiadó, Budapest, Stádium Sajtóvállalat Részvénytársaság, Rózsa utca 111., 1992, 443 - 458. oldal)

Berzenczey László

szabadságharcos, az első magyar, aki magányos utasként először járta körül a földet

(1820 – 1884)

1820. június 26-án született Kolozsvárt Berzenczey László szabadságharcos, politikus, utazó. Jómódú nemesi család sarja volt. Nagyapja Kőrösi Csoma Sándor egyik támogatója volt - innen eredt az őshaza iránti érdeklődése. Kalandvágya hamar kiütközött. Már diákkorában megszökött otthonról és bejárta az országot. 1840-ben fejezte be jogi tanulmányait a székelyudvarhelyi kollégiumban, s Marosvásárhelyt táblai írnok lett. 1843-ban szót emelt a székelyföldi jobbágyság felszabadítása érdekében, 1847-ben Marosvásárhelyt követeként ő javasolta Erdély unióját Magyarországgal az erdélyi országgyűlésben, majd követ lett Pesten is. Erdély kormánybiztosaként ő hívta össze az agyagfalvi gyűlést, ahol javaslatait 1848. október 30-án fogadták el. Ő szervezte a székelyek felkelését, s megalakította az erdélyi Kossuth-, más néven **Mátyás király-huszárezredet**, a szabadságharcot ennek parancsnokaként harcolta végig. Márpedig ismerve a Mátyás huszárok hősiességét, ez önmagában fölülmúlja a legragyóbb kitüntetését is.

A fegyverletétel után egy ideig Erdélyben bujdosott, távollétében halálra ítélték és jelképesen felakasztották. Moldvába utazott, majd Kossuth Lajoshoz indult Sumlába, onnan pedig vele utazott Törökországba. Gülbekből indult el az Újvilág felé több emigránstársával 1851 szeptemberében. A Mississippi nevű amerikai hajó vitte őket New Yorkba. Amikor Kossuth Lajos megérkezett, Berzenczey elkísérte őt Philadelphiába, Baltimoreba és Washingtonba.

Kelet-Ázsiába indulva, Berzenczey a Mexikói-öblön át Közép-Amerikába igyekezett, hogy onnan átlovagoljon a Csendes-óceán partján levő valamelyik kikötőbe. 1852 tavaszán indult útnak. Hajója Kuba szigetének fővárosában, Havannában kötött ki. Itt az egyik kávéházban felismerték magyar voltát, és az egy évvel azelőtti kubai szabadságharcban a színes forradalmárok oldalán, Narciso Lopez forradalmár tábornok seregében elesett magyarok ezredese, **Prágay János** emlékére páratlan megtiszteltetésben részesítették. Az egyik spanyol királyi tiszt ezredét díszlépésben léptette el Berzenczey előtt. Utóbb leírta naplójában, hogy a kikötői spanyol vámtiszt nem akarta tőle elfogadni az egy dolláros kikötői kilépődíjat, s a napló szerint így szólt Berzenczeyhez:

“Tábornok úr, örvendek önt láthatni. Mi itt a múlt évi revolúció következtének annyi hasznát vettük, hogy harminc magyar katonát tanult Cuba szigete megismerni, kik magukra maradtak a csatatéren, tízezer katonával szemben. A mi királyi katonáink az ön honfitársait kímélték, elfogták, s csakis Prágay ezredes makacssága volt, hogy magát oly képtelen helyzetbe hozva, több lövést kapott, s végre ennenmagával végzett. Pedig a mi királyi kormányunk őt nem akasztatta volna fel. A többi harmincat illetőleg, kik mint foglyok küldettek innen Spanyolországba, azok - mint ön a hírlapokban olvashatta - helyzetükhöz képest tisztességes bánásmódban részesülnek, s ma tökéletesen szabadok. Én önnek, tábornok, nem adhattam dolláros jegyet, mert én öntől nem akarok egy pennyt sem elvenni. A jegy azonban itt van, mellyel éjjel-nappal ki-és bejárhat, és ha ön lesz szíves az én ladikomom jönni a városba, igen megtisztelve fogom magam érezni.”

A vámtiszt darabos angolsággal elmondott beszéde nagyon meghatotta Berzenczeyt, különösen

a Prágay ezredesről és társairól hallottak.

Havannából távozva, a Tehuantepec-földszoroson igyekezett át a Csendes-óceánhoz. A sárgaláz már itt elővette, de a kitűnő orvosi kezelés megmentette. Orvosa, dr. Hastings néhány évvel azelőtt ugyanitt mentette meg az emigráns olasz szabadsághős, Giuseppe Garibaldi életét is, akinek zászlaja alatt 1850 és 1861 között ott verekedett a magyar emigránsokból toborzódott Magyar Légión.

Berzenczey a Golden Gate - Arany Kapu - nevű gyors vitorlásra indult el Kína, közelebből Hong Kong felé. A Golden Gate 1852. április 26-án vetett horgonyt Hong Kong kikötőjében.

Berzenczey izgatottan próbálta felkutatni Karl Friedrich Gützlaff Hong Kong-i német hittérítőt, aki arról értekezett, hogy Kínában, Jünnan tartományban él egy nép, melynek nyelve a magyarral mutat rokonságot. De Gützlaffot már nem találta életben, özvegye pedig elégette férje iratait. Ez volt Berzenczey első csalódása. Ezután John Bowringot, a Hong Kong-i angol nagykövetet kereste fel. Bowring az 1830-as években hosszú időt töltött Magyarországon, tökéletesen megtanult magyarul, ismerte az egyes magyar nyelvjárásokat, magyar néprajzi és népköltészeti gyűjtést végzett. Magyar fordításait Londonban jelentette meg. Ő az a Bowring, aki az ismert, s oly sokszor idézett megállapítást írta a magyar nyelvről, mint csodáról. Ez idő tájt éppen Petőfi verseinek átültetésén dolgozott, amikor Berzenczey felkereste.

Bowring híve és személyes ismerőse volt az akkor már elhunyt Kőrösi Csoma Sándornak. Ismerte bámulatos nyelvtudását, tehát a Kőrösi Csoma Sándor nyomán Tibetbe igyekvő Berzenczeyt kevesellte. De Berzenczeynek az volt a véleménye, mint írja, hogy “magyart keresni valahol a világon, más nyelvek tanulásával olyan, mint európai magyarokat angol, francia, német, szláv nyelvek tanulásával keresni”.

Bowring felajánlotta Berzenczeynek, hogy helyet biztosít számára a Calcuttába induló egyik angol hadihajón. Azt tanácsolta, hogy Kelet-Indián keresztül próbálkozzon eljutni Tibetbe, de Berzenczey mindenáron Kínán keresztül akart oda jutni, és pedig elsőben a Kuku-Nor tó vidéke felé.

Bowring ugyanis odaadta Berzenczeynek Pater Évariste Huc francia hittérítő könyvét. Huc 1844 és 1846 között eljutott a Tibetben levő Lhaszába, ugyanoda, ahova Kőrösi Csoma Sándor igyekezett 1842-ben. Huc a Kuku-Nor vidékén élő hung-maül törzsről írt. Berzenczey úgy érezte, hogy megtalálta a “titok” nyitját. Naplójában erről ezt írta:

“Részemről azt hiszem, hogy bármely magyar elébe teszem e sorokat, igazat fog nékem adni, miszerint ezen nép rokonunk. Én ezeket a hung-maülokat a Kínában egykor uralkodó hunok utódainak tartom, és határozottan merem állítani, hogy vagy nem létezik a föld kerekéségén velünk rokon nemzet, vagy ha igen, akkor az a hung-maül!” Berzenczey igazat állított.

Naplójegyzetei itt félbeszakadnak. Csak annyit lehet tudni, hogy Bowring segítségével eljutott a kínai Kantonba, de a kínai császári kormány nem engedte meg neki a Tibetbe való eljutást. Berzenczey Kantonban talált öt magyar hittérítőt. Ezek sem tudtak neki megfelelő segítséget nyújtani. Ennyi keserű csalódás után le is mondott további útjáról. Ezt követően Macauba ment, majd a Malacca-félszigetre.

Ezután a Vörös-tengeren felhajózva, teveháton Egyiptomba utazott -- a Szuezi-csatorna ekkor

még csak tervként létezett --, majd Isztambulon át Londonba. Innen a La Manche-csatornában fekvő Jersey szigetére vitorlázott, erdélyi rokonához és barátjához, az ide emigrált Teleki Sándorhoz. Berzenczey itt találta kisázsiai, majd amerikai emigráns társát, **Mészáros Lázár honvédtábornokot**. De itt találkozott a londoni Coffee Garraway emigráns kávéházból a francia császári trónra emelkedett világkalandor, III. Napóleon által száműzött francia köztársasági államférfival és költővel, aki a francia nemzetgyűlésben nagy beszédben üdvözölte a magyar szabadságharcot: Victor Hugóról van szó. Hugó itt, száműzetése alatt írta meg nagy társadalmi regényeit. (Pl. A nyomorultakat.) Berzenczey rövid idő múlva visszautazott Londonba.

1854-ben részt vett a törökök oldalán a krími háborúban, majd megbetegedve három évet töltött a mai Bursában, ahol a keleti útjára induló Vámbéry Árminnal találkozott. 1862-ben jelentkezett az osztrák hatóságoknál, amelyek szabadságharcos ténykedése miatt öt évre Klagenfurtba internálták. Az 1867-es kiegyezés után térhetett haza. Hosszas távolléte alatt birtoka tönkrement, felesége meghalt.

1867-ben 48-as programmal Marosvásárhely képviselője lett, két év múlva újraválasztották, de már 1873-ban az Orosz Földrajzi Társaság támogatásával ismét útra kelt, hogy a magyar őshazát megkeresse. Szentpétervárról indult lóháton, majd gyalog folytatta útját, s nagy nélkülözések között jutott el Kazánon, a szibériai Omszkon és a turkesztáni Taskenten át Narinba, az orosz határra. Egyedül kelt át a Tien-san 3600 méteres, majd az Aláj-hegység 3752 méter magas hágóján. Csakmakban feltartóztatták, de végül továbbengedték Kasgarba, ahol Jakub kán -- aki 1865-77 közt egy kelet-turkesztáni türk birodalmat alapított, s akiről ő adott először hírt -- elfogatta, mivel orosz kémnek nézték. Douglas Forsyth angol kutató -- a tibeti brit behatolás képviselője -- közbenjárására engedték szabadon. Ezután Dzsungáriába ment, de nem folytathatta útját az ott zajló belső háborúk miatt. Visszatért Kasgarba, és 1874-ben a Forsyth-expedíciót követve, egyedül kelt át a Karakorum 5370 méteres Suget-hágóján. Eljutott a Baltoro-gleccser morénáihoz, s betegen érkezett a ladaki Lehbe. Mivel nem engedték a rövidebb úton Szrinagarba, Kulu felé indult, ismét átkelt a Himalája hágóin, s érintette Kőrösi Csoma munkásságának színhelyét, a zanglai kolostort, végül 1874 szeptemberében Simlán és Delhin át az indiai Bombaybe érkezett. Az indiai újságok szenzációként adták hírül óriási teljesítményét. A nagy nélkülözések miatt még abban az évben hazatért, Port Szaidon és Isztambulon át. Első állomása Budapest volt, ahonnan Marosvásárhelyre utazott. Hamarosan súlyosan megbetegedett, elméje elborult. Ebben szerepet játszottak az emigrációs viták és családi gondjai is. 1884. november 14-én Budapesten halt meg.

Ő az első magyar, aki - magányos utazóként - körüljárta a Földet, s a világon elsőként jutott Oroszországból a Karakorumon és a Himaláján át Indiába. Naplója, kéziratai elkallódtak, cikkei a British Múzeum folyóirattárában lappanganak. Ismert írásai: Rovás (Emlékiratok, Kolozsvár 1873), In Ladakh (a Times of Bombay c. lapban, 1874).

MAGYAR HŐSÖK A HÁBORÚK VILÁGSZÍNPADÁN

Türr István
olasz tábornok
(1825 - 1908)

Türr István 1825-ben született Baján. Iskolai tanulmányait megszakítva, 1842-ben önként jelentkezett katonai szolgálatra. Az 52. osztrák gyalogezred katonájaként, 1846-ban került Lombardiába. Milánóban érte őt az 1848-as szabadságharc híre. Hadnagyként vett részt az Ausztria és Piemont közötti háborúban, de a fegyverszünet alatt, 1849. január 19-én átállt a piemonti hadsereghez. Ott századosi rangra emelkedett, s a magyarokból légiót szervezett. Amikor azonban a cs. kir. csapatok novarai győzelme után menekülnie kellett, Badenbe ment, ahol már mint ezredes vett részt a forradalmi harcokban. A forradalom leverése után kezdődött meg Türr István mesébe illő kalandorozata: 1850-1853 között Svájc, Franciaország, Anglia, illetve Piemont volt a tartózkodási helye. Ez utóbbi helyen bekapcsolódott az ún. mazzinista összeesküvésbe, amely 1853-ban a sikertelen milánói felkeléshez vezetett. Elfogták őt és Tuniszba száműzték. A krími háború idején először török, később angol szolgálatba szegődött. Hadianyagbeszerzőként megfordult a román fejedelemségekben is, ahol az osztrákok letartóztatták, a brassói haditörvényszék pedig 1856. február 6-án halálra ítélte őt. Csupán angol közbelépésre szabadulhatott fogságából. Tíz évi hányattatásra volt szüksége ahhoz, hogy végre kibontakoztathassa katonai szervező képességét: A francia-piemonti-osztrák háborúban Garibaldi önkéntes vadászai közé állt, majd Brescia környékén egy rohamban súlyosan megsebesült. "A testvériségért az Ön vére folyt -- egy hős vére" -- írta neki Garibaldi, aki első hadsegédévé, majd a hadsereg főfelügyelőjévé és tábornokká nevezte ki Türr Istvánt. Vezetése alatt állt a XV. hadosztály, amelyhez a nemzetközi dandár is tartozott. Ide osztották be az időközben általa szervezett Magyar Légiót is. Nápoly elfoglalása után a város és a tartomány katonai parancsnoka lett. Az 1860. október 1-2-án vívott voltornói csatában a tartalék haderőt irányította, amely döntő módon hozzájárult a győzelemhez. A demokratikus-köztársasági erők és a cavourista monarchista párt közötti küzdelemben az utóbbi mellett foglalt állást. Hamarosan az olasz királyi hadsereg altábornagya lett. III. Napóleon francia császárral rokoni kapcsolatba került, és bizalmasává vált a monarchista Európa köreinek. A turini kormány megbízottjaként, az itáliai Magyar Légió átszervezése során, annak főfelügyelőjeként, egyúttal komoly politikai szerepkört töltött be. Az 1868-as háború idején diplomáciai küldetéseket teljesített. Az osztrák-magyar kiegyezést követően hazatért Magyarországra, s mindenképpen részt kívánt venni a fejlemények magyar szempontból kedvezőbbé tételében. Ennek szellemében munkálkodott Franciaország, Olaszország és Ausztria-Magyarország poroszellenes szövetségének tervén. A porosz-francia háború, valamint III. Napóleon bukása után viszont, érthető módon a Monarchia, Németország és Olaszország hármasszövetségének lett szószólója. Eltökélt szándéka volt ugyanis kiépíteni Magyarország számára egy erős katonai és politikai háttérrel.

Széleskörű nemzetközi és hazai kapcsolatait merész vállalkozások szolgálatába állította. Az ő,

akkoriban már nemzetközileg is igen jól csengő nevéhez kapcsolódnak olyan vállalkozások, mint 1870-ben a Panama-csatorna építésének megkezdése, továbbá a Korinthoszi-csatorna építésének kezdeményezése az 1880-as években. Sajnos ezeket a terveket később mások valósították meg, de ez a körülmény semmit sem von le Türr István kezdeményező, univerzális szellemiségéből. Ilyen irányú tapasztalataira támaszkodva számtalan tervet vetett fel Magyarország csatornahálózatának bővítésére, amelyek közül a Ferenc-csatornahálózat valósult meg az 1870-es években. Gyakorlati munkássága mellett számottevő írott anyagot hagyott maga után. 1908. május 3.-án hunyt el Budapesten.

(Eduard Sayous (1842 - 1898) : „A nyugati nemzeteknek hálával kell elismerniük azokat a szolgáltatásokat, amelyeket Magyarország tett a civilizációnak, először, amikor testével vetett gátat a barbarizmusnak, majd midőn tántoríthatatlan bátorsággal ragaszkodott szabadságához.”)

MIK VOLTAK AZ I. ÉS II. VILÁGHÁBORÚ KITÖRÉSÉNEK ELŐZMÉNYEI, KIK FELELŐSEK AZ I. ÉS II. VILÁGHÁBORÚ KIROBBANTÁSÁÉRT

Benjamin H. Freedman beszéde - 1961. Washington:

(Előrebocsátjuk: Benjamin H. Freedman zsidó volt. Egy gazdag szappangyáros fia, aki a legbefolyásosabb zsidó körökben mozgott, így átlátott a zsidók aljas manipulációin, megelégtelte azokat és fogadalmat tett, hogy egész további élete folyamán harcolni fog a zsidó hazugságok, a zsidó ármányosság és a zsidó emberetelenség ellen.)

Itt, az Egyesült Államokban a cionisták és hitsorsosaik teljes mértékben ellenőrzik kormányunkat. Számos körülményből adódóan ennek túl sok és túl összetett oka van, s ennek részleteibe nem érdemes most belemennünk. A cionisták és hittestvéreik úgy uralkodnak az Egyesült Államok felett, mintha ennek az országnak abszolút uralkodói lennének.

(1. rész: http://www.youtube.com/watch?v=qHl6p0xR_kE)

Mondhatják, hogy ez nagyon túlzó álláspont, de hadd tárjam Önök elé, amíg Önök... - nem így akarom mondani - hadd tárjam önök elé mi történt, amíg mi aludtunk. Magamat is beleértve. Mindannyian aludtunk. Mi is történt? 1914 volt az az év, amelyben a I. világháború kitört. Itt is van néhány korombeli, aki emlékszik erre. Nos, ezt a háborút egyik oldalról Nagy-Britannia, Franciaország és Oroszország vívta, a másik oldalon Németország, Ausztria-Magyarország és Törökország állt.

Mi történt?

Németország két éven belül megnyerte ezt a háborút. Nem csak névleg, hanem ténylegesen. A német tengeralattjárók, amelyek meglepték a világot, félresöpörtek minden hajókonvojt az Atlanti-óceánon és Nagy-Britannia ott ált muníció nélkül, ott szembesült azzal, hogy egy heti élelelmiszer tartaléka van és aztán éhezés.

Eközben a francia hadseregben zendülés tört ki. A francia fiatalság virágjának 600.000 emberét vesztették el a Verduni csatában Somme mellett.

Az orosz hadsereg elpártolt. Fogták játékszereiket és haza mentek, nem akartak többé háborúsdit játszani. Nem szerették a cárt. Az olasz hadsereg pedig összeomlott.

Nos, Németország... Egyetlen fegyver sem dördült német földön. Egyetlen ellenséges katona sem lépte át Németország határát. És mégis, Németország békét ajánlott Angliának. Olyan békefeltételeket ajánlott Angliának, amelyet az ügyvédek "staus Quo ante basis"-nak neveznek. Ez azt jelenti: hagyjuk abba a háborút és legyen minden úgy, ahogy a háború előtt volt. Nos, Anglia 1916 nyarán mérlegelte ezt. Komolyan! Nem volt választásuk. Vagy elfogadja ezt a békeajánlatot, amelyet Németország nagylelkűen felajánlott, vagy folytatja a háborút és elveszíti azt.

Mindeközben, a németországi cionisták, akik a kelet-európai cionistákat képviselték, elmentek a brit háborús kormánytanácshoz és, - rövid lesznek, mert ez egy hosszú történet, de minden dokumentum a birtokomban van, amely igazolja állításaimat, ha valaki kételkedne abban, hogy mindez, amit állítok, lehetséges-e.

A cionisták Londonban elmentek a brit háborús kormánytanácshoz és azt mondták:

- Ide figyeljenek! Még meg tudják nyerni ezt a háborút! Nem kell feladniuk! Nem kell elfogadniuk a németek békeajánlatát! Meg tudják nyerni ezt a háborút, ha az USA az Önök szövetségeseiként belép a háborúba.

Az USA ebben az időben nem állt háborúban. Frissek voltunk, fiatalok, gazdagok és erősek. És ők azt mondták Angliának: "Garantálni fogjuk Önöknek, hogy az Egyesült Államokat az Önök szövetségeseiként háborúba visszük, hogy harcoljon az Önök oldalán, ha Önök nekünk ígérik Palesztinát, miután megnyerik a háborút!"

Más szóval, ezt az ajánlatot tették: Bevonjuk a háborúba az USA-t az Önök szövetségeseiként. Ennek az ára Palesztina, miután legyőzték Németországot, Ausztria-Magyarországot és Törökországot, megnyerve a háborút.

Nos, Angliának annyi joga van... Palesztinát... odaígérni bárkinek is, mint az USA-nak odaígérni Írországnak Japánt, bármilyen okból is. Az teljességgel abszurd, hogy az a Nagy-Britannia, akit semmilyen kapcsolat, érdekeltség, jog nem kötött Palesztinához, felajánlhatja azt, mintegy állami érmét, fizetség gyanánt a cionistáknak az USA háborúba rántásáért. Mégis, 1916 októberében ígéretet tettek erre. 1916 október... És röviddel ezután - nem tudom hányan emlékeznek rá az itt ülők közül - az USA, amely szinte teljesen németbarát volt, teljesen németbarát, mert a sajtó teljesen zsidó ellenőrzés alatt volt, a bankárok zsidók voltak, a

tömegkommunikáció minden médiuma zsidó ellenőrzés alatt állt és ők németbarátok voltak, mert sokan Németországból jöttek és szerették volna, ha Németország megveri a cárt. A zsidók nem szerették a cárt és nem akarták, hogy Oroszország nyerje meg ezt a háborút. Így ezek a német bankárok, - a német zsidók -, mint Kuhn Loeb és más nagy bankok elutasították, hogy akár egy dollárral is támogassák Franciaországot vagy Angliát. Félreálltak és azt mondták: "Egy centet sem, amíg Franciaország és Anglia Oroszország szövetségese!" De öntötték a pénzt Németországba, harcoltak Németországgal Oroszország ellen, próbálták a cári rendszert megdönteni. Nos, ugyanazok a zsidók, amikor lehetőséget láttak Palesztina megszerzésére, elmentek Angliába és megkötötték az említett szerződést. Ekkor minden megváltozott, mint amikor a forgalomirányító lámpa pirosról zöldre vált. Azok az újságok, amelyek németbarátként arról írtak az embereknek, hogy milyen nehézségei vannak Németországnak Nagy-Britannia legyőzésében kereskedelmi és más téren, hirtelen mindannyiuk úgy gondolta, hogy a németek nem jók, útonállók... Akik vöröskeresztes nővérekre lőnek. Akik csecsemők kezeit vágják le. Ők voltak a rosszak... (A korabeli híresztelésekből még ismerhetjük ezeket az aljas propaganda-fogásokat - C. J.)

Nos, röviddel ezután Wilson úr hadat üzent Németországnak. A londoni cionisták telexeket küldtek az Egyesült Államokba Brandeis bíróhoz: "Menj! Dolgozd meg Wilson elnököt! Megkapjuk Angliától, amit akarunk! Most menj, dolgozd meg Wilson elnököt, hogy az USA hadba lépjen!" És így történt. Így lépett be a háborúba az USA. Nem volt ehhez több jogunk, mint ma a Holdon lenni ahelyett, hogy ebben a szobában vagyunk.

Nos, a háború - az I. világháború -, amelyben az USA-nak semmilyen érdeke nem fűződött ahhoz, hogy az ő háborúja legyen. Belementünk, behajszoltak minket. Közönségesen: beszívattak bennünket ebbe a háborúba azért, hogy a világ cionistái megkaphassák Palesztinát. Nos. Ez az, amit az Egyesült Államok népének soha nem mondtak el. Soha nem tudhatták meg, hogy miért léptünk be az I. világháborúba.

(2. rész: <http://www.youtube.com/watch?v=Q3Wokz2H9Ck>)

Nos, mi történt? Miután beléptünk a háborúba, a cionisták Nagy-Britanniába mentek és azt mondták: Mi teljesítettük a megállapodás ránk eső részét, szeretnénk egy írást arról, hogy Önök is betartják az ígéretüket és nekünk adják Palesztinát, miután megnyerték a háborút. Mert nem tudták, hogy a háború egy évig vagy még tíz évig fog-e tartani. Így, elkezdtek kidolgozni egy elismervényt. Az elismervény egyfajta levél volt, amely igen rejtélyes nyelven íródott, úgy hogy a világ sokáig nem tudta, miről is van abban szó. Ezt az írást hívták Balfour-deklarációnak. A Balfour-deklaráció csupán Nagy-Britannia ígérete volt, hogy megfizeti a cionistáknak azt, amit kialakudtak, cserébe azért, hogy ők beléptetik az Egyesült Államokat a háborúba. Nos, hát ez a nagy Balfour-deklaráció, amiről oly sokat hallanak, ugyanolyan hamis, mint a 3 dolláros bankjegy. Nem tudom, hogyan tehetném még érthetőbbé.

Nos, ez volt az, ahol a bajok kezdődtek. Az USA belépett a háborúba. Az USA szétzúzta Németországot. Oda mentünk, ez már történelem, tudják mi történt.

Nos, amikor a háború véget ért, a németek elmentek Párizsba, a Párizsi Békekonferenciára 1919-ben, 117 zsidó volt ott, mint a zsidóságot képviselő delegáció Bernard Baruch vezetésével. Én is ott voltam, kell, hogy tudjam.

Lássuk, mi történt? A zsidók, a Békekonferencián, amikor feldarabolták Németországot és felparcellázták Európát azok között a nemzetek között, akik valamilyen címen jogot formáltak Európa bizonyos részeire, a zsidók azt mondták: Mi van a nekünk ígért Palesztinával? És először a németek tudomására hozták a Balfour-deklarációt.

Így a németek ekkor jöttek rá: "Oh! Erre ment ki a játék! Ezért lépett az USA a háborúba." A németek ekkor fogták fel először, hogy vesztek, szenvedtek az óriási mértékű jóvátétel fizetésétől, amit rájuk kényszerítettek, mert a cionisták Palesztinát akarták, és el voltak szánva arra, hogy mindenáron megszerezzék. Ez egy másik nagyon érdekes problémát vet fel. Amikor a németek erre rájöttek, természetesen rossz néven vették. Egészen addig a zsidók egyetlen egy országban sem boldogultak jobban, mint Németországban. Ott volt, aki százszor fontosabb volt az iparban és a banküzletekben, mint itt Bernard Baruch. Ott volt Balin úr, aki két nagy gőzhajózási cég tulajdonosa volt. Ott voltak az észak-német Lloydok és a Hamburg-amerikai hajózási társaság. Köszönöm. Ott volt Bleickröder, a Hohenzoller család bankárja. Ott voltak a hamburgi Warburgok, a nagy kereskedelmi bankárok, a legnagyobbak a világon. A zsidók nagyon jól boldogultak Németországban. Ez nem kérdés. A németek úgy érezték: "Igen, eladtak bennünket!"

Ez árulás volt, amit leginkább ahhoz tudnék hasonlítani: Tegyük fel, az Egyesült Államok háborúban áll a Szovjetunióval és mi győztünk. Ezután azt mondjuk a Szovjetuniónak: "Nos, hagyjuk ezt abba, békeajánlatot teszünk. Felejtsük el az egészet!" És hirtelen Vörös Kína belép a háborúba, mint a Szovjetunió szövetségese. Háborúba lépésük miatt elvesztenénk a háborút. elsőprő vereséget szenvednénk olyan jóvátételi feltételekkel, hogy hasonlót nem is tud az ember elképzelni. Képzeljék el, hogy ezután rájövünk, hogy az országunkban élő kínaiak voltak azok, akikről egész idő alatt azt hittük, hogy lojális állampolgárokként működnek velünk együtt. Kiderül, hogy ők árultak el minket a Szovjetuniónak és rajtuk keresztül lépett be Vörös Kína ellenünk a háborúba. Hogyan éreznének ezek után a kínaiakkal szemben az Egyesült Államok polgárai? Nem hiszem, hogy a kínaiak közül bárki is mutatkozni mert volna az utcákon. Nem volna elég lámpaoszlop, hogy gondoskodjunk róluk. Képzeljék csak el, hogyan éreznénk? Nos, így érezték a németek is a zsidók iránt.

"Annyira jók voltunk hozzájuk". 1905-től, amikor az első kommunista forradalom megbukott Oroszországban, a zsidóknak menekülniük kellett Oroszországból. Mind Németországba ment, Németország menekültként fogadta őket. Nagyon jól bántak velük és ők eladták a németeket, csöbe húzták őket nem egyébért, mint hogy Palesztinát akarták az ő ugynevezett "zsidó nemzeti otthonukat". Most, Nahum Sokolov és a többi nagy vezető, nagy név akikről olvasni lehet ma a cionizmussal kapcsolatban 1919-ben, '20-ban, '21-ben, '22-ben, '23-ban, megírták az újságaikban, -- tele volt a sajtó az álláspontjukkal,-- hogy a németek zsidók iránti érzéseinek oka az, hogy a németek rájöttek arra, hogy ezt a nagy vereséget a zsidók közbeavatkozása

okozta az USA háborúba léptetésével. Ezt maguk a zsidók is elismerték. Nem arról volt tehát szó, hogy a németek 1919-ben rájöttek arra, hogy egy pohár zsidó vér ízletesebb, mint a Coca-Cola vagy a müncheni sör. Nem volt vallásos színezete. Nem volt csupán valláson alapuló ellenérzés velük szemben. Az egész politika volt. Gazdasági. Minden, csak nem vallási. Senki sem törődött azzal Németországban, hogy egy zsidó hazament, lehúzza a rolót és a "Shame Yisroel"-t vagy a "Miatyánkot" mondja-e. Senki sem törődött ezzel jobban Németországban, mint az USA-ban. A Németországban később kifejlődött érzésnek egy dologhoz volt köze: A németek a zsidókat tartották felelősnek elsőprő vereségükért. Az első világháború olyan okokból lett Németország-ellenes, amiért a németek nem felelősek. Semmiben sem voltak bűnösök. Csak abban, hogy sikeresek voltak. Felépítettek egy nagy flottát, felépítették a világkereskedelmet. Emlékezzenek csak: Németország Napóleon korában, a francia forradalom idején, Németország 300 - háromszáz! - kis városállamból, hercegségből, grófságból és hasonlókból állt. 300 kis független politikai egység.

És ez idő alatt, Napóleon és Bismack ideje alatt... egy álamná egyesültek. 50 év eltelté után pedig a világ egyik legerősebb hatalmává vált. Hajóflottájuk a britekével versenyzett. A világ minden táján kereskedtek, olcsóbban szállítottak versenytársaiknál és jobb termékeket állítottak elő. És mi történt? Mi lett ennek a következménye? Anglia, Franciaország és Oroszország szövetkeztek, hogy "Le kell nyomnunk Németországot!" A világ egy történésze sem tudja az okát annak, ami ezt a három országot arra vezette, hogy Németországot lesöpörjék a politikai térképről.

Nos, mi történt ezek után? Amikor Németország felismerte, hogy a zsidók voltak a felelősök a vereségért...ezt rossz néven vették. De egyetlen zsidónak még a haja szála sem görbült. Egyetlen egy hajszál sem...

Tansill professzor a Georgetown Egyetem tanára, aki kutathatta a külügyminisztérium valamennyi titkos dokumentumát, írta egyik könyvében, amelyben idézett egy State Department iratból, amelyet Hugo Scoenfelt, egy zsidó írt, akit Cordell Hull küldött Európába, 1933-ban, hogy megvizsgálta az úgynevezett politikai bebörtönzött táboraikat, ő az, aki leírta, hogy nagyon jó állapotban találta őket. Kiváló állapotban voltak és mindenkivel jól bántak. És tele voltak kommunistákkal.

Nos, sokan köztük zsidók voltak, minthogy Európában ebben az időben a kommunisták 98 %-a zsidó volt!!! Volt még néhány pap és lelkész ott, valamint szakszervezeti vezető, szabadkőműves, valamint mások, akiknek nemzetközi kapcsolataik voltak.

(3. rész: <http://www.youtube.com/watch?v=ouXF2DLyPhY>)

A zsidók titokban akarták tartani ezt a tényt. Nem akarták, hogy a világ megértse, hogy elárulták Németországot és hogy a németek emiatt nehezteltek.

A németek megfelelő intézkedéseket hoztak a zsidókkal szemben. Mondhatnám, diszkriminálták őket, ahol csak tudták? Kerülték őket. Ugyanúgy, ahogyan mi tennénk a

kínaiakkal, a négerekkel vagy a katolikusokkal ebben az országban, ha elárulnának minket és emiatt vereséget szenvednénk.

Nos... egy idő múlva...a világ zsidói nem tudták mit tegyenek, ezért összehívtak egy találkozót Amszterdamba. A világ minden tájáról érkeztek zsidók erre a találkozóra 1933. júliusában és azt üzenték Németországnak, hogy "Menessétek Hitlert és helyeztetek vissza minden zsidót a korábbi pozíciójába akár kommunista volt, akár nem. Nem bánhattok így velünk! És mi, a világ zsidói ultimátumot intézünk hozzátok!"

Elképzelhetik, mit mondtak nekik erre a németek!.. S erre fel, mit tettek ők (a zsidók)?

1917-ben pár napig a kommunisták voltak hatalmon Németországban.

Roza Luxemburg és Karl Liebknecht és egy csoport más zsidó vette át a kormányzást három napra. A császár a háború befejezésekor Hollandiába menekült, mert attól tartott, hogy a kommunisták kerülnek végleg hatalomra Németországban, ugyanúgy mint Oroszországban, és hogy ugyanarra a sorsra jut, mint amilyenre a cár jutott. Így tehát biztonsági okokból Hollandiába menekült.

Miután megszűnt a kommunista veszély Németországban, (ez békésen történt,) a zsidók még mindig azon fáradoztak, hogy visszaszerezzék előző státuszukat. A németek harcoltak ellenük, ahogy csak tudtak, de anélkül, hogy bárkinek is a haja szála görbült volna.

Hasonlóan harcoltak, mint nálunk a prohibicionisták a szesziparban érdekeltekkel szemben. Senkire nem fogtak pisztolyt. Nos, ily módon harcoltak a zsidók ellen is Németországban.

Ne feledjük, hogy ebben az időben a 80-90 milliós német lakosság mellett csak 460.000 zsidó élt. A német lakosságnak kevesebb, mint 0,5 %-a volt zsidó. Mégis ők tartották ellenőrzésük alatt a sajtót, a gazdaság nagy részét, mert az elértéktelenedett pénzzel - tudják a márka inflálásával - gyakorlatilag mindent felvásároltak.

1933-ban, amikor Németország visszautasította, hogy megadja magát a Zsidók Világkonferenciájának, Amszterdamban felosztották a feladatokat és Samuel Untermyer úr, aki az amerikai küldöttség vezetője és az egész konferencia elnöke volt, visszajött az Egyesült Államokba, a hajóról a Columbia Broadcasting System stúdiójába ment és egy országos rádióbeszédet tartott a következő üzenettel:

"A világ zsidósága szent háborút üzen Németországnak!" Szent harcba lépünk a németek ellen. Addig éhezettjük őket, amíg meg nem adják magukat. Világméretű bojkottot kezdeményezünk ellenük, ami tönkre fogja tenni őket, mivel exportfüggőségben vannak. Tény, hogy Németország élelmiszer-szükségletének kétharmadát külföldről kellett behoznia, és csak akkor tud importálni, ha van exportjövedelme munkából. Ha Németország nem tud exportálni, akkor lakossága kétharmadának éheznie kell. Nem lesz több élelmiszer, mint amennyi az egyharmad táplálásához szükséges.

Ebben a nyilatkozatban, ami a kezemben van, és amit a NEW YORK TIMES 1933. augusztus 7-én tett közzé, Samuel Untermyer úr arcátlanul azt állította, hogy: " Ez a bojkott a mi eszközünk az önvédelemre, Rooseveltnél javasolta alkalmazását a Nemzeti Felújítási

Hatóságnál, amelynek keretében mindenkit bojkottálni kellett, ha a New Deal által lefektetett szabályokat nem követte." Ezt azonban a Legfelsőbb Bíróság alkotmányellenesnek minősítette! Ennek ellenére a világ zsidósága meghirdette a bojkottot Németország ellen. Ami annyira hatékony volt, hogy az egész világon egyetlen üzletben sem lehetett találni Made in Germany feliratú árut.

A Woolworth cég egyik vezetőjétől tudom, hogy több milliárd értékű porcelánt és edényt dobtak a folyóba, mert üzleteiket bojkottálták. Ha bárki is talált egyetlen egy edényt Made in Germany márkajelzéssel, őrséget álltak "Hitler", "Gyilkos" és hasonló feliratú táblákkal. Valahogy úgy, ahogy Délen az üllősztrájkolók foglalják a helyet. Egy R.H. Macy nevű cégnél, melynek tulajdonosa a Strauss család, történetesen zsidók, történt egyszer, hogy egy asszony talált egy harisnyát, amely Chemnitzből származott "Made in Germany" jelzéssel. Nos, ezek történetesen pamutharisnyák voltak és legalább 20 éve ott voltak már. Régotha nézegetem a női lábakat és legalább húsz éve nem látok rajtuk pamutharisnyákat. Láttam, ahogy Macy-t bojkottálták. Emberek százai járkáltak "Gyilkosok", "Hitleristák" feliratokkal az üzlet előtt.

Egészen addig egyetlen zsidónak sem görbült meg egy haja szála sem Németországban. Egy sem szenvedett, nem haltak éhen, nem voltak gyilkosságok, semmi sem volt. Természetesen a németek azt kérdezték: "Kik ezek az emberek, akik bojkottálnak minket, akik munkanélküliséget okoznak, akik miatt gyárák állnak le?"
"Kik azok, akik ezt teszik velünk?"

Természetesen nehezteltek emiatt. Természetes, hogy horogkereszteket festettek zsidó üzletekre. Miért menjen be egy német és adja pénzét annak a kereskedőnek, aki részt vesz a bojkottjukban, amelynek célja kiéheztetni Németországot azért, hogy alávesse magát a világ zsidóságának, akik diktálni akarják, hogy ki legyen a miniszterelnök vagy a kancellár. Nos, ez nevetséges. A bojkott folytatódott egy ideig, amikor 1938-ban egy fiatal lengyel zsidó besétált a Párizsi német követségre és ott lelőtte az egyik német hivatalnokot, ami után a németek valóban kezdtek durvábbak lenni a Németországban élő zsidókkal szemben. Innentől fogva kirakatbetörések, utcai zavargások is tapasztalhatóak voltak.

Nos,... akárki is mondja - nem szeretem az "antiszemita" szót -, mert értelmetlen, de önöknek jelenthet valamit, ezért kell használnom. Az egyetlen ok, amiért Németországban bármilyen zsidóellenes érzés volt, hogy felelősek voltak először: az I. világháborúért, másodszor: a világméretű bojkottért és harmadszor, a II. világháborúért is, mert amikor mindez kicsúszott az ellenőrzés alól, elkerülhetetlenné vált, hogy a zsidók és Németország egymásnak feszítsék erejüket egy háborúban, kiderítve, hogy melyikük éli túl.

Amíg Németországban éltem, felismertem, hogy a németek úgy látták, hogy Európa vagy keresztény lesz vagy kommunista, mert nem létezik köztes állapot. Vagy kereszténység vagy kommunizmus. A németek elhatározták, hogy megpróbálják kereszténynek megtartani, ha

lehetséges. Elkezdtek újrafegyverkezni.

Az Egyesült Államok 1933. novemberében elismerte a Szovjetuniót.

A Szovjetunió egyre erősebbé vált és Németország megértette, hogy "Hamarosan ránk kerül a sor, hacsak nem vagyunk elég erősek". Ez hasonló ahhoz, amit ma mi is mondunk: "Hamarosaan ránk kerül a sor, hacsak nem vagyunk elég erősek". Kormányunk évi 83-84 milliárd dollárt költ honvédelemre, mondják. Védelem? Ki ellen? Védekezés az ellen a 40.000 moszkvai kis zsidó ellen, akik átvették Oroszországot és aztán az ő fondorlatos módjukon ellenőrzésük alá vették a világ számos más országát. Nos,... ami ezt az országot illeti egy harmadik világháború szélére sodródott, amelyből nem kerülhetünk ki győztesen, s ez meghaladja a képzeletemet.

(4. rész: <http://www.youtube.com/watch?v=aOD0Xdtjwvc>)

A zsidók...

Zsidóknak nevezem őket, mert úgy ismertek, hogy "zsidók". Magam nem hívom őket zsidóknak. Úgy hivatkozom rájuk, mint "ügynevezett zsidók", mert én tudom, hogy kik ők. A kelet-európai zsidók, akik 92 %-át teszik ki a magukat zsidóknak vallók közül, eredetileg kazárok voltak. Egy háborúskodó törzs volt, akik mélyen Ázsia szívében éltek. Annyira háborúskodó természetük volt, hogy még Ázsiából is kiüldözték őket Kelet-Európába. -- Leegyszerűsítve, hogy ne bonyolódjak bele túlságosan Kelet-Európa történelmébe -- létrehoztak egy nagy Kazár birodalmat...

Fallosz-imádók voltak. Ez obszcén és nem akarok most belemenni a részletekbe, de ez volt az ő vallásuk...

A kazár uralkodó annyira kiábrándult királyságának elfajzása miatt, hogy elhatározta, felveszi az egyik úgymond monoteista hitet, vagy a kereszténységet, vagy az iszlámot, vagy pedig ami ma úgy ismert, mint júdaizmus. Ami valójában talmudizmus. Megtáncoltatva az asztalt, elkántálták az "Ecc-pecc kimehetsz"-et és kiválasztották az ügynevezett júdaizmust maguknak. Így ez lett ez az államvallás. Elküldték képviselőiket Pumbedita és Sura talmudista iskolába és rabbik ezreit hívták meg, zsinagógákat és iskolákat nyitottak, és az emberek így váltak azzá, amit ma "zsidóknak" hívunk. Nem volt egy sem közülük, akinek valaha is lett volna olyan őse, aki betette a lábát a Szentföldre. Nem csak az Ótestamentum történetében, de egészen vissza az idők kezdetéig egyetlen egy sem közülük! Egyikük sem!

Mégis eljöttek a keresztényekhez és arra kérték minket, hogy támogassuk az ő fegyveres felkelésüket Palesztinában, ezt mondván: "Önök segíteni akarják Isten választott népét, hogy visszatérhessen az Ígéret Földjére, ősi otthonába, nemde?" Ez az Önök keresztény kötelessége! Egyik fiunkat (?) odaajándékoztuk Önöknek, mint az Önök Urát és megmentőjét. Most vasárnaponként templomba járnak és térdepelve imádnak egy zsidót, és mi vagyunk a zsidók!

De ők pogány kazárok, akik ugyanolyan módon tértek meg, mint ahogyan az írek is áttértek a kereszténységre. Éppen olyan nevetséges a "Szentföld lakóinak" nevezni őket, mintha az 54 millió kínai mohamedánt "araboknak" hívnánk.

54 millió! Mohamed csak időszámításunk után 620-ban halt meg és azóta 54 millió kínai választotta az iszlámot saját vallásának. Gondolják csak meg, hogy Kínában, 2000 mérföldre Arábiától, Mekkától, Mohamed születési helyétől, képzeljék csak el, hogy 54 millió kínai úgy döntene, hogy most már "arabnak" nevezi magát.

Gondoljanak bele!

Miért ne mondhatnánk, hogy ezek holdkórosok? Bárki, aki azt hiszi, hogy 54 millió kínaiból arab lett, az megőrült! Mindössze annyit tettek, hogy áttértek egy vallásos hitre, amely az arabiai Mekkában született. Arábiában...

Ugyanez a helyzet az írekkel. Amikor az írek keresztényekké váltak, senki sem szorította őket az óceánba és senki sem importált a Szentföldre újabb lakókat. Ugyanazok az emberek voltak, csak a kereszténységet fogadták el vallási hitként.

Nos, ezeket a pogány ázsiai származékokat, akik a mongoloid fajhoz tartoztak, Kelet-Európába szorították ki Ázsiából. Mivel királyuk fölvette a talmudi vallást, nem volt más választásuk.

Ugyanúgy, mint Spanyolországban: Ha a király katolikus volt, mindenki katolikus volt. Ha nem, el kellett hagynia Spanyolországot. Így mindenki úgy élt a földön, mint a fák és a bokrok; a földjéhez tartozott a feudális rendszerben.

Így a kazárok lettek azok, akiket ma zsidóknak nevezünk.

Képzeljék el, milyen ostoba dolog volt a világ keresztény országainak azt mondani: Erőnket és befolyásunkat arra használjuk, hogy visszavezessük Isten kiválasztott népét ősi hazájába, az Ígéret Földjére.

Létezh-e ennél nagyobb hazugság? Létezh-e ennél nagyobb hazugság?!

Mivel ők irányítják az újságokat, a hetilapokat, a rádiót, a TV-t, a könyvkiadást, és mivel miniszterei ott állnak az emelvényeken és a politikusai is ugyanazt mondják, ezért természetes, hogy a feketét fehérnek hinnék, ha elégszer hallják. Nem neveznék a feketét feketének többé, elkezdenék fehérnek hívni. És senki sem tehetne ezért önöknek szemrehányást. Nos, ez a történelem egyik legnagyobb hazugsága.

Ez az alapvető oka annak a nyomorúságnak, ami a világot sújtja.

Tudják Önök, hogy mit tesznek a zsidók az Engesztelés Napján, amit Önök olyan szentnek gondolnak? Azokon a napokon...egy voltam közülük...Nem hallomásból tudom. Nem azért vagyok itt, hogy uszítsak, hanem azért, hogy tényekről számoljak be.

Engesztelés Napján, amikor elmész a zsinagógába, elmondod a leges-legelső imát - ezt az egyet állva kell elmondani és háromszor elismételve - Egy rövid imát: a Kol Nidre-t. Ebben egyezséget kötsz a Mindenható Istennel, hogy bármely eskü, fogadalom, vagy kötelezettség, amelyet a következő 12 hónapban teszel, érvénytelen. Bármilyen esküt, fogadalmat teszel, vagy kötelezettséget vállalsz a következő 12 hónapban semmis, érvénytelen! Az eskü ne legyen eskü. A fogadalom ne legyen fogadalom. Az ígéret ne legyen ígéret. Ne legyen semmilyen érvénye. Ne legyen semmilyen következménye. És így tovább. Továbbá a Talmud azt tanítja, hogy bármikor teszel esküt, fogadalmat vagy ígéretet, emlékezz a Kol Nidre imára, amit elmondnál az Engesztelés Napján és az mentesít annak kötelezettsége alól...

Mennyire számíthatnak Önök az ő hűségükre?

Annyira számíthatnak a lojalitásukra, amennyire a németek számíthattak 1916-ban.

Ha rajtuk múlik, sonló sorsunk lesz, mint amelyet Németország elszenvedett és hasonló okból.

Báró Szurmay Sándor

altábornagy
(1860 - 1945)

A kötetben szereplő magyar katonahősök közül a Boksánbányán született Szurmay Sándor az első olyan magasrangú, vezérkari tiszt, aki az I. világháborúban csillogtatta meg a magyar vitézség és helytállás erényeit. Szurmay a Ludovika Akadémián szerezte tiszti képesítését. Innen hadnagyi rangban került a m. kir. honvédséghez, majd a bécsi hadiakadémia elvégzése után a vezérkarhoz. 1914-ben már altábornagy volt. Sikeres harcok után 1914 decemberében csapataival Galíciába vonult, s részt vett a Nowy Sandecznél végrehajtott támadásban. Nem sokkal Szurmay csapatainak elvonulása után az oroszok elfoglalták az Uzsoki-hágót azzal a szándékkal, hogy a hóolvadás után ennek birtokában indítanak támadást Magyarország belső vidékei ellen. A cs. és kir. 3. hadsereg parancsnoksága ezért elrendelte, hogy Szurmay csapatai térjenek vissza Magyarországra. Szurmay 1915. január 22-én indította meg a támadást. Súlyos harcok árán az Uzsoki-hágó január 27-ére a magyar csapatok kezébe került. Az oroszok hónapokon át újabb és újabb támadásokat indítottak a hágó birtokba vételéért. Szurmaynak azért is nehéz dolga volt, mert a balszárnyán álló hadtestek a Kárpátok mögé szorultak vissza. Maga Szurmay háromszor is parancsot kapott állásainak elhagyására, de mindannyiszor kérte, hagyják jelenlegi helyén. Az utolsó komoly támadást április 24-én verte vissza, ezt követően ellentámadást indított, amivel alapvetően hozzájárult a szövetségesek gorlicei áttörésének sikeréhez. Az Uzsoki-hágó visszavételéért és hősiei védelméért megkapta a Katonai Mária Terézia Rend lovagkeresztjét, majd a bárói címet. 1917-ben honvédelmi miniszterré nevezték ki, s egészen az 1918-as

összeomlásig ő töltötte be ezt a posztot. 1945. február 26-án érte őt a halál Budapesten.

(Nicholson, a trianoni békeküldöttség angol tagja megírja, hogy azoknak, akik a határokat megállapították, sejtelmük sem volt, hol van Temesvár, Arad, Nagyvárad, s inkább valónak fogadták el a csehek és románok hamis adatait, semhogy a vitatkozás miatt elkéssenek az ötórai teáról.)

Vitéz Rátvay Imre

tábornok

(?)

1914. augusztus 20-án mint százados és a 86. gyalogezred századparancsnoka a boszniai Anos magaslatot hihetetlenül fergeteges szuronyrohammal foglalta el a legerősebb ellenséges tűzben. Ez volt az első harcászati sikerünk a szerb fronton. Ezért Rátvay százados Arany Tiszti Vitézségi Érmét kapott. A háborút ezredesi rendfokozattal, dandárparancsnokként fejezte be. A nemzeti hadseregben lett tábornok.

(Földi Pál: Magyar hadfiak és vitézek lexikona, Anno Kiadó, 204. oldal)

Vitéz Kossaczky Árpád

ezredes

(?)

1914. augusztus végén történt, hogy Kossaczky, akkor még a 3. huszárezred főhadnagyaként, egy hihetetlennek tűnő, vakmerő elhatározással mélyen az orosz vonalak mögé lovagolt, eredetileg felderítés céljából, ám közben egy hirtelen kiesztelt csellel fogságba ejtett egy egész lovas különítményt. Az általa elfogott 15 tiszt között két tábornok szerepelt, mintegy 30 kozák és több mint 2 000 ló. A bátor és leleményes tiszt ezért a vállalkozásáért Arany Tiszti Vitézségi Érmét kapott.

Vitéz Dezséry István

őrnagy

(?)

Mint a Magyar Királyi 11. Népfelkelő gyalogezred hadnagya Przemysl várában, 1914. október 7.-én felfedezte egy orosz rajtaütés előkészületeit. Azonnal riadóztatta ezredét, majd véres kézitusában visszaverte a műszaki záron már átjutott orosz támadást. A próbálkozás ez ellenségnek 2 000 halottjába került. Az ütközetben megsebesült Dezséry hadnagyot Arany Tiszti Vitézségi Éremmel tüntették ki.

(Földi Pál: Magyar hadfiak és vitézek lexikona, Anno Kiadó, 209. oldal)

Hegedűs Pál

altábornagy
(1861 - ?)

Tiszti pályafutását az 1. honvéd-huszárezredben kezdte, a világháborúban ezredesként az 5. Kassai honvéd-huszárezred élén tevékenykedett. A híres limanovai csata legválságosabb szakaszán önkéntes elhatározással indított ellentámadásával nemcsak kiségítette a 9. huszárezredet, de biztosította a végső győzelmet is. Ezért Arany Tiszti Vitézségi Érmét kapott. 1917-ben már tábornoki rangban szerepel és a 11. honvéd lovashadosztály parancsnoka. 1921-ben mint altábornagy és a szombathelyi katonai körzet parancsnoka, jelentős szerepet játszott a király-puccsban.

(Földi Pál: Magyar hadfiak és vitézek lexikona, Anno Kiadó, 198. oldal)

Pillepic Rezső
altábornagy
(1862 - ?)

Az I. világháborúban a 11. honvéd gyalogezred parancsnokaként szolgált, később a 73. honvéd gyalogdandár parancsnoka lett. A háború második esztendejének vége felé a 7. osztrák-magyar hadsereg balszárnyát az oroszok visszaszorították, aminek következtében a 37. pozsonyi honvéd hadosztályt az ellenség bekerítette. Itt lépett színre Pillepec ezredes, aki jórészt elvérzett ezredével, s bizony parancs nélkül, olyan fergeteges és ellenállhatatlan ellentámadásba lendült, amivel meglepte és megrémisztette az oroszokat, s ezzel kedvező helyzetet teremtett ahhoz, hogy a gyűrűbe zárt hadtest kitörhetett az ellenség gyűrűjéből. Ezért a hősiességéért Pillepec megkapta a Mária Terézia Rend lovagkeresztjét és tábornokká lépett elő.

Vitéz Nagy Pál
gyalogsági tábornok
(1864 - ?)

Vitéz Nagy Pál az I. világháború kitörésekor a 73. honvéd gyalogezred parancsnokaként szolgált, ezredesi rangban. 1914 nyarán az oroszok átfogó támadást intéztek és megtörték az I. magyar hadsereg vonalát. Nagy Pál ezrede azonban az oroszok elé kerülve, megállította előnyomulásukat s visszaverte őket. Ezzel Nagy ezredes történelmet írt, minthogy ez volt az osztrák-magyar csapatok első nagy győzelme az I. világháborúban. A vitéz magyar ezredes ezzel a tetteivel rászolgált a Mária Terézia Rend lovagkeresztjére és tábornoki rangra emelkedett. Altábornagyként szerelt le.

Vitéz Sipos Gyula

alezredes
(1872 - 1938)

1915. május 23-án a korábban a Monarchia szövetségesének számító Olaszország az Antant-hatalmak oldalán lépett be a háborúba. Az olasz hadsereg már másnap benyomult az üresen hagyott határsávba, s megkezdte előkészületeit az Isonzó folyón történő átkelésre. 1917 őszén 12 nagy csatát vívtak ezen a vonalon. Ebből 11 alkalommal az olasz hadsereg indított támadást, míg a 12. isonzói csata a Monarchia hadseregének nagy győzelmét hozta. A 2. isonzói csatában, 1915. július 18 - augusztus 10 között különösen heves harcok folytak a doberdói fennsíkon található Monte San Michele birtokáért. Az olaszok több mint kétszeres létszám-és tüzérségi fölény birtokában indították meg újabb és újabb támadásaikat. E magaslatról délnyugatra, a 197. magaslati pontot a Sipos Gyula alezredes vezette 17. honvéd gyalogezred katonái védték. Az olaszok július 20-án elfoglalták Monte San Michele-t és San Martino községet, ám a 197. magaslat ellen indított támadásaik mindannyiszor kudarcot vallottak. Ez tette lehetővé, hogy a Monarchia csapatai másnap visszafoglalják Monte San Michele-t. Sipos Gyula ezredes a többszörös túlerőben lévő ellenség támadásának visszaveréséért megkapta a tiszti arany vitézségi érmet. 1917 februárjában az orosz frontra vitték az ezredet, de szeptemberben ismét visszatértek és részt vettek a 12. győzelmes isonzói csatában. Sipos Gyula ezredes a tisztikar és a legénység rajongásig szerette. Azon kevés parancsnokok közé tartozott, aki két felfegyverzett zászlóaljjal, rendben érkezett haza a háború után. Az utókor, pontosabban szülőhelye által is leróta hős szülőltje iránti kegyeletét és tiszteletét, hogy Székesfehérvár díszpolgárává avatta. (Hermann Róbert: Magyar Hősök arcképcsarnoka, a Magyar Hősök Arcképcsarnoka Egyesület kiadása, 1034 Budapest, III. Kecské u. 25, 1998, oldalszám nincs)

(I. Garvin angol publicista 1925-ben írta: „Valamennyi legyőzött nép közül a tehetséges magyar népnek jutott a leggonoszabb sors.”)

Vitéz négyesi Szepessy András
őrnagy
(1875 - 1916)

A 30. honvéd gyalogezredhez vonult be. Az I. világháborúban mint százados és zászlóaljparancsnok szerepel. 1914-ben a szerb fronton harcolt. A kulistei magaslatokat csapataink csak nagy harc árán tudták elfoglalni. A hadászati fontos pontot népfelkelő csapatok rendezték be védelemre, amikor felfegyverzett komitácók tömege rohanta meg őket. A stratégiai kulcspont már-már elveszett, amikor a helyszínre érkező Szepessy zászlóalj megrohanta és gyilkos kézitusában meghátrálásra készítette a szerbeket. Ezért a hős tisztet őrnaggyá léptették elő és megkapta a Mária Terézia Rend lovagkeresztjét. Ezt azonban nem tudta átvenni, mert 1916 januárjában hősi halált halt.

(Földi Pál: Magyar hadfiak és vitézek lexikona, Anno Kiadó, 194. oldal)

Vitéz Bakay Zsigmond

vezérőrnagy
(1894 - 1945)

Mint a híres 44-es "rossebes" gyalogezred hadnagya, 1914-ben Sambortól északkeletre, halált megvető bátorsággal, szuronyt szegezett százada élén megrohamozott és elfoglalt egy 12 lövegből álló orosz ütegállást. Ezzel biztosította az ezred további támadásának sikerét. Jutalma méltán volt a Tiszti Arany Vitézségi Érem. Az első világháborút alezredesként fejezte be. A második világháborúban mint vezérőrnagy harcolt és eltűnt. Valószínűleg orosz hadifogságban halt meg.

(Földi Pál: Magyar hadfiak és vitézek lexikona, Anno Kiadó, 206.oldal)

Vitéz ittebei Kiss József

hadnagy
(1896 - 1918)

Az I.világháború kitörésekor Kiss, tanulmányait megszakítva, önként jelentkezett a Monarchia hadseregébe. Kiképzését követően a pozsonyi közös gyalogezred katonájaként az orosz fronton, a Kárpátokban harcolt. A harcokban szerzett sebesüléséből lábadozva, engedélyt kért és kapott egy pilóta tanfolyam elvégzésére. A bécsújhelyi és parndorfi tanfolyamot követően Kiss az újonnan felállított 24. repülőszázaddal az olasz frontra került, ahol 1916 áprilisának utolsó napjaiban hajtotta végre első harci bevetését. Az 55. vadászszázadhoz történt áthelyezése előtt már hét légi győzelemmel hívta fel magára a figyelmet. Új alakulata éppen az ő sorozatos, győztes légi harcainak, s további két pilótatársa eredményességének köszönhetően a kitüntetett „császárszázad” elnevezést kapta. Ittebei Kiss József 1918 januárjáig még további 12 légi győzelmet aratott. Összesen 19 légi győzelem képezte sikerlistáját! Kiss Józsefet még az ellenfelei is a „levegő lovagjaként” emlegették, mert 19 legyőzött ellenfele közül 9-et élve hozott le. Ekkor az ellenség egyre fokozódó légi fölényének ellensúlyozására repülő százada új, korszerű motorokkal ellátott gépeket kapott. Januárban, újabb két légi győzelem után egy légi harcban súlyosan megsebesült és lezuhant. Május elején tért vissza századához. Május 24-én hármas kötelékben nyolc angol géppel csaptak össze, amikor Kiss géppuskái felmondták a szolgálatot. Csakis ez tette lehetővé az ellenséges vadászoknak, hogy lelőhessék őt. A hadnagyi előléptetéséről szóló parancs már hősi halála után érkezett alakulatához, az 55. repülőszázadhoz. Káprázatos teljesítményeit jelzik kitüntetései is: három arany, négy nagyezüst, öt kisezüst, öt bronz vitézségi érem és a Károly-csapatkereszt.

(Francesco Nitti, volt olasz miniszterelnök és békedelegátus tiltakozott a trianoni békeszerződés ellen, mondván, hogy: „Az, amit Magyarországgal tettek, az gaztett!”)

Vitéz Bertalan Árpád

főhadnagy
(1898 - 1941)

Bertalan Árpád hősi katonai erényei az Isonzó menti fronton mutatkoztak meg. Ekkor a 3. tábori vadászzászlóalj fiatal tisztje volt. A 12. isonzói csata során 1917. október 24-én tüntette ki magát azt a megbízatását követően, hogy 15 főből álló csapatával az Ostry Kras fennsíkon jusson el estére Srednje helységig. Bertalan osztaga reggel negyed kilenckor indult el. Előnyomulása közben először egy géppuskafészkét foglalt el, majd fél 11 tájban megtámadta az olasz állások első vonalát. Az 500 olasz katona által védett állást 300 lépésnyi szélességben felgöngyöltette, majd megmaradt 8 emberével tovább indult. Útközben lefegyverzett egy gyalogos osztagot, majd egy másik rohamcsapat segítségével fél négy tájban áttörte az olaszok második állását is, és újabb 52 foglyot ejtett. A leereszkedő sötétség ellenére folytatta útját, megtámadta az olaszok egyik ütegállását, ahol újabb foglyokat ejtett. Közben érzékelte, hogy csapata túlságosan a háta mögött hagyta az olaszok második vonalát. Elengedte foglyait, majd osztagával visszafordult és hátba támadta a Srednje községet védő olaszokat. Éppen abban a pillanatban, amikor a vadászzászlóalj századai előlről megkezdték a rohamot. A siker bámulatos volt. Srednje-ben több mint 1000 olasz tette le a fegyvert. Bertalan kiemelkedő katonai teljesítményéért megkapta a Katonai Mária Terézia Rend lovagkeresztjét. A kiváló tiszt a háború után a m. kir. honvédségben szolgált tovább, s az első ejtőernyős zászlóalj parancsnokaként, alakulatának egyik gépével lezuhant és hősi halált halt.

(Hermann Róbert: Magyar Hősök arcképcsarnoka, a Magyar Hősök Arcképcsarnoka Egyesület kiadása, 1034 Budapest, III. Kecse u. 25, 1998, oldalszám nincs)

(Baldwin angol miniszterelnök szavai szerint: „Európa békéje a trianoni békeszerződés napján szűnt meg! Lord Chamberlain külügyminiszter: „A békeszerződés eredménye, hogy nem a béke, hanem az új háborútól való félelem uralkodik Európában!”)

Vitéz Szügyi Zoltán

főhadnagy, két világháború hőse
(1896 - 1967)

Szügyi Zoltán azon kevés katona közé tartozik, aki az I., majd a II. világháborúban is egyaránt bizonyította vitézségét és nemzete védelmében tanúsított hősiességét.

1896. február 9-én született Huszton. Az I. világháborúban önkéntesként szolgált a 12. honvéd gyalogezredben. Fokról-fokra jutott felfelé a ranglétrán. 1917-ben már főhadnagy volt. 38 hónapot szolgált az arcvonalban, ötször sebesült meg, két alkalommal súlyosan. Vitézségeért 1915-ben legénységi arany vitézségi érmet kapott. 1919 márciusában a Székely hadosztály katonájaként román fogságba esett, s csak novemberben szabadult. 1928-ban nyugállományba helyezték. Ezt követően a várpalotai lövésziskola tanáráként oktatta a tisztnövényeket. 1931-ben újra behívták őt. 1941. augusztus 1-én, immár a II. világháború magyar katonájaként

kinevezték az ejtőernyős zászlóalj parancsnokává Pápán, azzal a megbízással, hogy zászlóalját fejlessze ezreddé. 1942 őszétől már a keleti fronton szolgált, a 43. gyalogezred parancsnokaként. A szovjet áttörés után ezredével súlyos harcokat vívott Kijev felé történő visszavonulásuk során. Eközben alakulatával és az alakulathoz csapódó alakulat-töredékekkel eredményesen verte vissza az oroszok támadásait, s ezzel több ezer magyar katona számára tette lehetővé, hogy elkerüljék az orosz fogságot. 1944 augusztusától az ejtőernyős ezred parancsnokaként a Kárpátokban harcolt a szovjet hadsereg ellen. Október 13-án kinevezték a Szent László hadosztály parancsnokává. Harcolt a Garam és az Ipoly mentén majd Veszprém környékén, s a balatoni csatában. 1945 májusában -- az oroszok vonalán áttörve -- az angolok előtt tette le a fegyvert. Fogságba került, majd átadták őt a magyar hatóságoknak. A népbíróság koholt vádakkal háborús bűnösnek ítélte el, mint annyi más bajtársát, s csak 1956-ban szabadult, s azt követően csak munkásként tudott elhelyezkedni. 1967-ben halt meg Budapesten.

(de Monzie francia szenátor, volt miniszter kijelentése: „A békeszerződések megszerkesztői valóban egy új Babel munkásai, akiknek tudatlanságára és lelkiismeretlenségére nincs mentség!”)

Vitéz Oszlányi Kornél

altábornagy, két világháború hőse
(1893 - 1960)

A Somogy megyei származású Oszlányi Kornél a kassai hadapródiskolában kezdte katonai tanulmányait. Ő is két világháborút harcolt végig. 1911-ben került a cs. és kir. 52. gyalogezredhez, s ennek soraiban vett részt az I. világháború harcaiban. A fronton fejlődést kapott, de felgyógyulása után visszatért, s egy hőstettéért tiszti arany vitézségi éremmel tüntették ki. A világháborút főhadnagyi rangban fejezte be. Az összeomlás az olasz fronton érte. Ezt követően egységét zárt rendben hozta haza. 1925-ben vitézzé avatták. 1936-tól 1940-ig a 15. kerékpáros zászlóalj parancsnoka volt. Részt vett a felvidéki, erdélyi, kárpátaljai és délvidéki felszabadító hadműveletekben. Zászlóalja a korabeli Magyarország mintaalakulata lett. A II. világháborúban, a magyar hadbalépés idején már ezredes volt. 1942-ben a Don-kanyarba küldött 2. magyar hadsereg soraiban előbb a hadsereg parancsnokságán szolgált. 1942. november 15-én a 9. (nagykanizsai) könnyűhadosztály parancsnokává nevezték ki. Az 1943. januári szovjet áttörés után az „utóvédek utóvédjeként” fedezte hadosztályával és a hozzá csatlakozó alakulat-töredékekkel a visszavonulást. Feladata azért is nehéz volt, mert tüzésége nagy részét a hóban kénytelen volt hátrahagyni. Január 28-án ő fedezte a visszavonulást Verh Turovóból Sztarij Oszkolba. Közben haslövést kapott és jobb könyökén is megsebesült. A Don-kanyarban nyújtott katonai teljesítménye jutalmául, 1944. január 21-én megkapta a Katonai Mária Terézia Rend lovagkeresztjét. A világháborút követően amerikai fogságba esett. Ausztriában, később a Német Szövetségi Köztársaságban, 1951-től pedig az Egyesült Államokban élt, egészen haláláig. 1993-ban, a doni áttörés 50. évfordulóján posztumusz altábornaggyá léptették elő.

Bár a Katonai Mária Terézia Rend magyar rendi káptalanja több kérelmet is elbírált, *a második világháború idején csupán egyetlen lovagkereszt átadására került sor.* Ezt vitéz Oszlányi Kornél vezérőrnagy kapta. A kitüntetést Horthy Miklós adta át neki fényes külsőségek között a Budai várban, a következő szavak kíséretében: *"Én, vitéz nagybányai Horthy Miklós, Magyarország kormányzója, ezennel tudtul adom, hogy a Katonai Mária Terézia Rend nagymesteri teendőinek ellátása során, arra fordítva legnagyobb figyelmet, hogy azokat a táborno­kokat, törzs-és főtiszteket, valamint zászlósokat, akik a hadrakelt seregnél rendkívüli, okos és bátorszívű cselekedetekkel különösen kitüntették magukat, ebbe a lovagrendbe felvegyem és rendtársul elfogadjam, érdemeihez mérten különösen és olyképpen jutalmazzam, hogy bölcs megfontoltságukat és vitézségüket a megbecsülésnek látható jele hirdesse, egyben pedig dicsőséges magatartásuknak az emléke késői nemzedékek számára is fenntartassék, helyesnek véltém, hogy a fáradhatatlan szolgálati buzgóságával és bátor cselekvésével kitűnt vitéz Oszlányi Kornél magyar királyi honvéd vezérőrnagyot... a Katonai Mária Terézia Rend lovagjává kinevezzem, ilyen­né avassam és ez okirat erejénél fogva ilyen­ként megerősítsem. Ehhez képest elvárom, hogy vitéz Oszlányi Kornél vezérőrnagy e katonai rend lovagjaképpen mindenkor és mindenben a rend alapszabályait, dicsőséges hagyományait fogja követni és a jövőben is azon lesz, hogy a Haza elismerésére méltóvá váljék."*

(Lord Rothermere, a Daily Mail főszerkesztője, amikor meggyőződött Trianon embertelen és istentelen igazságtalanságáról, így kiáltott fel: „Két fiam esett el a háborúban, de nem azért áldozták fel életüket, hogy e dicső nemzettel ily igazságtalanul bánjanak!” Ekkor írta meg „Magyarország helye a nap alatt” című hatalmas cikkét, amelyben felhívta a világ figyelmét arra, hogy addig nem lesz nyugalom Európában, amíg revízió alá nem veszik a galád és ostoba trianoni békeszerződést.)

Szakonyi István
repülő-százados
(?)

1941-ben Nyikolajev városánál a Bug hídját a szovjet léghárítás és vadászvédelem folyamatos tüzeiben egyetlen, hidegvérrel ledobott bombával megsemmisítette. Ezzel 60 000 orosz katona került fogságba. Szakonyi a páratlan fegyelmezettséggel, hidegvérrel és bátorsággal végrehajtott teljesítményéért kitüntetést kapott, s a parádés haditette­hez maga Löh­r német repülő-tábornok gratulált neki.

(Földi Pál: Magyar hadfiak és vitézek lexikona, Anno Kiadó, 223. oldal)

Fürst Mátyás
tizedes
(?)

A méltán híres tordai ütközetben, 1944 októberében, Fürst páncé­ököllel kilőtt három orosz

tankot, majd rajával elfogott egy orosz dandártábornokot.

Vitéz Hollósy-Kuthy László

altábornagy
(1896 - 1979)

Egy katona hősiessége annál jelentősebb, minél nehezebb körülmények között vállal önfeláldozó harci kezdeményezéseket. A magyar hadsereg II. világháborúban betöltött szerepére pedig rosszindulattal se lehetne ráfogni, hogy kedvező lett volna... Mégis, e világégés harcaiban Hollósy-Kuthy László volt az a magyar katona, aki elmondhatta magáról, hogy egyetlen alkalommal sem verték meg! Hollósy-Kuthy a mödlingi cs. kir. műszaki katonai akadémián végzett, majd 1915-ben hadnagyi rangban került a 7. árkász-zászlóaljhoz. Összesen 30 hónapot szolgált az I. világháború frontjain, s egyszer sebesült meg. 1918-ban fogságba esett, s csak egy év múlva került haza. 1942-ben, tehát a II. világháborúban mint vezérőrnagy, a 13. (kecskeméti) könnyűhadosztály parancsnokaként került a Don-kanyarban állomásozó 2. magyar hadsereghez. A szovjet csapatok 1943 januári támadása után, amikor azok a jobb-és balszárnyán elhelyezkedő hadosztályokat már áttörték, három napig tartotta eredeti állásait, majd visszavonult Osztrogozsszk városába. Amikor az oroszok bekerítették a várost, hadosztályával és a hozzá csatlakozó alakulatokkal kitört, s 120 kilométeres menetben, állandó ellenséges támadások közepette érte el a gyülekezési területet. Hollósy-Kuthyt 1944 augusztusában, a román kiugrás után a tordai állás védelmével bízták meg. Közel egy hónapon keresztül megakadályozta az orosz és román erők áttörését, s ezzel biztosította Kolozsvár védelmét. A hősiességéért és katonai erényeiért, valamint bátorságáért kapott kitüntetései megszámlálhatatlanok. Október 15-e után leváltották, mert a németek megbízhatatlannak tartották. A háború végén amerikai fogságba esett. Hazatérése után előbb letartóztatták, később kitelepítették. A kitelepítés feloldása után is csak segédmunkásként tudott elhelyezkedni. 80 éves koráig dolgozott, s 83 éves korában érte a halál.

(H. G. Wells, világhírű angol író: „Beeresztették Wilsont, az ünnepélyes képű papagájt Párizsba záptojást tojni.” Mc Kellen mondta a Keresztény Világszövetség budapesti kongresszusán: „Krisztus nem volt jelen a trianoni békeszerződés megkötésénél.”)

Dr. vitéz Merész László

hadnagy
(?)

1941 augusztus elején a német és magyar egységek Uman környékén nagy szovjet erőket zártak körül. Augusztus 6-án e körülzárt alakulatok kitörést kíséreltek meg. A kitörést végrehajtó erők felderítésére az I. lovasdandár Merész László páncélkocsi szakaszát küldte ki. Merész egyik páncélgépkocsiját hátrahagyva, kettővel folytatta útját. A golovanyevszki erdőhöz érve két század lovasságba ütközött, amelyet teljesen szétvert, majd a foglyok hátraszállítása után folytatta útját. Az erdőhöz érve, az előző összecsapás helyszínén egy kb. húsz tehergépkocsiból álló,

gyalogságot szállító oszlopot vett észre. Bevárta őket mintegy 30-40 méterre, majd tüzet nyitott rájuk. Az első tehergépkocsit páncélkocsijával az árokba taszította. A keresztbe álló kocsiba beleszaladt a következő is, a hátrább lévők többsége szintén az árokba hajtott, vagy megpróbált visszafordulni. Közben Merész folyamatosan lőtte őket, s kocsijával előre-hátra mozgott, nehogy az orosz gyalogság szétlője gumikerekeit. Egy óra leforgása alatt tökéletesen szétverte az oszlopot, amikor két orosz harckocsi támadta meg. Egyiküket több találattal sikerült visszafordulásra kényszerítenie, a másik azonban eltalálta Merész kocsiját, majd mindkét küzdő fél visszafordult. Merész László, nevéhez illő fellépése következtében a körülzárt szovjet erők nagyobb ellenséges csapatok közeledését feltételezve, feladta kitörési szándékát, s megadta magát. Merész eme hőstettéért megkapta a Magyar Érdemrend lovagkeresztjét a hadiszalagon kardokkal, s megkapta a magyar tiszti arany vitézségi érmet. Emellett a Vitézi Rend is felvette tagjai sorába.

(Hermann Róbert: Magyar Hősök arcképcsarnoka, a Magyar Hősök Arcképcsarnoka Egyesület kiadása, 1034 Budapest, III. Kecské u. 25, 1998, oldalszám nincs)

(Taillandier: "A magyar nemzet, ha sírba teszik is, fel fog támadni!")

Vitéz Székely Ákos

vezérkari százados

(?)

Vitéz Székely Ákos vezérkari százados az 1944. április 7-8.-i, majd különösen a július 22-27-ig tartó súlyos harcokban tanúsított egyedülállóan vitéz és önfeláldozó magatartásáért kapta a Tiszti Arany Vitézségi Érmet. Mint a 2. páncélos hadosztály vezérkari tisztje, a legváltóságosabb harci időszakokban öntevékenyen avatkozott be a harcokba. A 2. páncélos hadosztály a Dnyesztertől délre, Ottinya környékén igyekezett a szovjetek áttörési kísérleteit megghiúsítani. 1944. július 20-án a szovjet csapatok kieroszakolták az áttörést, aminek következtében a magyar hadosztályokat Nyugat felé vissza kellett vonni. Hogy az Ottinyától Dolinán át a Kárpátok felé vezető egyetlen járható utat a visszavonulás számára szabadon tartsa, Székely Ákos saját elhatározásából Tiszmenyannál hídfőt alakított ki, és annak védelmi harcát személyesen vezette. A hídfő védőcsoportját a harcban erősen megtépázott visszavonuló legénységből szervezte meg. Ez a hídfő természetesen nem állhatott sokáig ellen a szovjet túlerővel szemben, Székely százados azonban elérte, hogy valamennyi magyar alakulat veszteség nélkül vonulhatott vissza. Itt szerzett tapasztalatait másnap Lahovce-nál értékesítette, amikor is a visszavonulás biztosítására itt kellett hídfőállást foglalni. A vezetése alatt álló maroknyi védősereg kb. 1 km-es körzetben építette ki a védőállásokat és fogta fel a meg-megújuló és egyre hatalmasabb arányokat öltő szovjet rohamokat. Ezáltal lehetővé tette, hogy a mögöttes részek csapatai újból felfejlődjenek és felkészülhessenek a szovjetek további támadásaira. Amikor este parancsot kapott a visszavonulásra, a hidat felrobbantva biztosított újabb időt a saját erők átcsoportosítására. Késő éjjel érkezett csoportjával Ruzulna községbe, ahol az ellenség már a hadosztályparancsnokságot támadta. Ekkor Székely százados, csoportjával házról házra harcolva, kiverte az oroszokat a

községből.

A magyar páncélosok a lukvai hídnál kerültek ismét szembe az ellenséggel. Székely Ákos a legelső ellentámadásra induló harckocsira felállva vezette a harcot, majd mikor a páncélost kilőtték, leugrott róla, s gyalog vezette tovább az embereit. Ekkor a bolsevisták már olyan közel voltak, hogy az út mentén húzódó árok egyikében magyarok, a másikon oroszok harcoltak. Itt kapta Székely százados az első sebesülését egy jobboldali mell-lövést. Súlyos vérzéssel, az árokparton fekvé vezette tovább az ellenállást, míg utasítására felvonultattak két tábori tarackot, amelyekkel azután utat vágtak az ostromlók soraiban, bár a terület továbbra is géppisztoly-és golyószóró tűz alatt állott.

Amikor egyik bajtársa egy páncélossal odaérkezett, hogy hátravigye, felfeküdt ugyan rá, de ismét előre irányította csapatát. Ekkor újlag megsebesült, és mire a dolinai kötözőhelyre vitték, már nyolc sebből vérzett.

Sebesüléseiből felépülve ismét szolgálatba lépett, híven az esküjéhez, példával előljárva.

Vas Mihály és Farkas József

tizedesek

(?)

1944. július 21-én a Kárpátokban, Dolinánál a visszavonulási parancs ellenére mint páncéltörő lövegkezelők, állásaikban végsőig kitartottak, több orosz páncélos kilövése után lövegüket megsemmisítették és a halálos gyűrűből kitörve, ezredükhöz tértek vissza.

(Földi Pál: Magyar hadfiak és vitézek lexikona, Anno Kiadó, 229. oldal)

Vitéz Barankay József

százados

(1909 - 1944)

Barankay 1928-ban került a Ludovika Akadémiára, s 1932. augusztus 20-án avatták fel tüzér hadnaggyá. 1935-ben lett főhadnagy, 1941-ben százados. 1942-1943-ban a 2. hadsereg páncélos hadosztálya gépvontatású osztályának ütegparancsnokaként vett részt a Don melletti harcokban. Több alkalommal is kitüntette magát, meg is sebesült, s érdemeiért vitézzé avatták. 1944 elején bízták meg őt az új csapatnem, a rohamtüzérség felállításával. Három ütegből álló osztálya élén több hónapon át vívott eredményes védelmi harcokat az Északkeleti-Kárpátok előterében. 1944 tavaszán osztálya két ütegevel a galíciai Ottinyától keletre egy egész ezredet vert szét. 1944 júniusában egyik ütegeinek egy lövege motorhiba miatt az ellenséges állások közelében rekedt. Amikor erről értesült, személyesen sietett oda, s intézkedett, hogy a löveget saját állásaik mögé visszavontassák. „Egyetlen Zrínyi-rohamlöveg sem kerülhet az ellenség kezére, de rohamtüzér sem, -- élve” -- mondta. Barankay rettenthetetlen katona és tüzér volt. Egyetlen pillanatig sem hitte, hogy túlélheti a háborút. Osztálya első két hősi halottjának sírjai között a maga számára is

üresen hagyott egy sírhelyet a stanislaui hősi temetőben. Előérzete sajnos csalhatatlannak bizonyult. 1944. június végén egyik ütege mellett repülőbomba találat következtében halt hősi halált. A tiszti arany vitézségi érdemrendet már csak édesanyjának adhatta át Billnitzer vezérőrnagy. Horthy Miklós kormányzó a magyar királyi I. honvéd rohamtüzér osztályt Barankay József nevének viselésével tüntette ki.

(Alcide Ebray volt francia miniszter írta: „A trianoni békeszerződés igazságtalanságát fokozza, hogy olyan érdemes állammal szemben követték el, mint Magyarország.”)

Vitéz Versényi Tibor

hadnagy
(1910 - 1956)

Versényit a Ludovika Akadémia elvégzése után 1933-ban avatták hadnaggyá. A Don-kanyarban harcoló 2. magyar hadsereg hadosztályai mellett önálló huszárszázadok is részt vettek az 1942-1943. évi harcokban. A Versényi Tibor százados vezette 7. önálló huszárszázadot a 7. könnyű hadosztály mozgó tartalékként alkalmazták. 1942. július 4-én a Sztarij Oszkol felé történő előnyomulás során komoly harcokat vívott a hátramaradt szovjet erőkkel. Július 20-án Uriv és Sztorezsevoje között heves közelharcban 40 foglyot ejtett. 1943. január 12-én megindult a szovjet támadás, ekkor a századot kivonták állásából, s Boldirevkára vezényelték. A másnapi sikertelen ellentámadási kísérlet után a 33-37 fokos hidegben ez a huszárszázad védte a községet mindaddig, amíg a magyar és német csapatok teljesen el nem vonultak. Január 14-én a Plotavát már részben megszállt szovjet csapatokon vágták át magukat. Különösen súlyos harcokat vívott január 25-26-án Sztarij Oszkoltól északra és északkeletre, amikor a huszárok kétszer is támadást intéztek a szovjet csapatok által védett falvak ellen, s csak akkor vonultak vissza, amikor az ellenség már csaknem bekerítette őket. Az alakulat teljes egyéni fegyverzetét magával hozta a Don-kanyarban vívott harcokból. 1943-tól Bakay Szilárd tábornok parancsörtsztje volt. A háborúból való kilépési kísérlet során fontos megbízatásokat teljesített, de árulás következtében a németek elfogták és Mauthausenbe szállították, ahonnan 1945-ben szabadult. Az új magyar hadsereg őrnaggyá léptette elő, de háborús sérülései miatt 1947-ben leszerelték.

(Hermann Róbert: Magyar Hősök arcképcsarnoka, a Magyar Hősök Arcképcsarnoka Egyesület kiadása, 1034 Budapest, III. Kecse u. 25, 1998, oldalszám nincs)

(Theodor Roosevelt, az Egyesült Államok elnöke: „Az egész civilizált világ adósa Magyarországnak az ő múltjáért.”)

Vitéz Szentgyörgyi Dezső

hadnagy
(1915 - 1971)

Szentgyörgyi Dezső 1915-ben született Kőkúttapasztón. Elemi és polgári iskoláit Enyingen

végezte. Alig volt 18 éves, amikor önként jelentkezett a Magyar Királyi Honvédségbe. Ezt követően kitűnő eredménnyel végezte el Székesfehérváron a kétéves repülőgép-vezető iskolát. Parancsnokai hamar felfigyeltek rá. Intelligenciája, rátermettsége, valamint szilárd jelleme miatt alkalmasnak találták arra, hogy vadászrepülőgép-vezetőnek képezzék ki. Ezt az iskolát 1938-ban fejezte be kiváló minősítéssel. A II. világháborúban kiképzett harci pilótaként vett részt a kárpátaljai hadműveletekben. 1942 májusában a legendás szolnoki 1/1-es „Darázs” elnevezésű század tagjaként került a keleti frontra. Héja és Messerschmitt-109-es gépeken repült. Közel 18 hónapot töltött a hadművelési területen, ahol a legeredményesebb vadászrepülővé nőtte ki magát. Pályája a szintén legendás „Puma” században folytatódott, amelyet 1944-ben szerveztek a haza légterének védelmére. Mire véget ért a háború, addigra Szentgyörgyi Dezsőnek több mint 300 bevetés volt a háta mögött. Krasznoje orosz vadász-repülőter megtámadását követően a visszafelé vezető úton 30 Jak 9-es orosz vadászgép támadta meg kötelékét. Az egyiket neki sikerült lelőnie. Ez volt az első légi győzelme. Századik bevetése alkalmával Bjelgorod-Volcsanszk térségében Papp Tibor főhadnaggyal együtt két Lagg 5-ös vadással találkozott. Ezek egyikét Papp Tibor szedte le, amikor két újabb Lagg 5-ös bukkant fel. Ezek közül Szentgyörgyi lőtt le egyet. Ezen a napon könnyebben megsebesült. Két nap múlva már ismét repült, s egy nap alatt hét bevetésben vett részt. Ezen a napon két gépet lőtt le. Másnap egy orosz bombázót lőtt le Bjelgorodtól délre, majd Harkovtól északnyugatra egy hat gépből álló kötelék egyik tagját semmisítette meg. Utolsó oroszországi győzelmét a Don-kanyarban egy, a magyar repülőteret támadó orosz gép lelövésével aratta. Összesen 141 bevetésben vett részt 1942-1943-ban. További győzelmeit 1944-től a „Puma” honi védő vadászosztály tagjaként aratta. Ennek az alakulatnak az amerikai szőnyegbombázások ellen kellett védeni az ország légterét. További győzelmeit sokszoros túlerő, a magáénál korszerűbb gépek ellen kellett megvívnia. Összesen 33 LÉGI GYŐZELEM részeseként a legjobb magyar vadászrepülő „olimpikonjaként”, tiszti rangban fejezte be a II. világháborút. 1946-ban átképezték forgalmi pilótává. 1971-ben, egyik szolgálati útján, Koppenhága repülőterének megközelítésekor gépével lezuhant, s repülőhalált halt. Az élet gonosz fintora, hogy ő, aki végigharcolta a II. világháborút, a mindig túlerőben lévő ellenség vadászgépeinek golyózivatarában szinte sebesülés nélkül és mindig győztesen tért haza, békeidőben szenvedett halálos szerencsétlenséget.

(Stílszerűek maradunk, ha Szentgyörgyi Dezső lélegzetelállító légi vitézségének rövid összefoglalóját követően szólunk még a repülésről úgy is, mint a magyar tudomány egyik sikerágáról. Hogy ez mennyire így van, arról vall az alábbiakban az...):

ÚJ REPÜLŐGÉP - TÍPUSOK TERVEZŐJE
Lampich Árpád
 1898 - 1956)

Lampich 1898. május 11-én született Budapesten. Érettségi után, 1916-ban katonai szolgálatra hívták. Első, 3 hónapos szabadsága idejét arra fordította, hogy megkezdje műegyetemi

tanulmányait, amelyeket 1922-ben sikeresen befejezett a gépészmérnöki karon. Még 1921-ben megalakította néhány társával a Műegyetemi Sportrepülő Egyesületet. Ezen belül az ő irányítása mellett nőtt fel a hazai repülőgép-tervező és repülő-műszaki élet egész generációja. 1923 és 1931 között vezette az MSE tervezőirodáját és kísérleti műhelyét. Itt építették 1923-1924-ben az első repülőgépet, az L-1 „Mama kedvence” típust, 12 méteres fesztávolsággal, könnyű faszerkezetet alkalmazva, egy 12 LE-s Thorotzkai-féle kéthengeres motorral. EZ VOLT A VILÁG ELSŐ MOTOROS VITORLÁZÓ REPÜLŐGÉPE!

Már a következő, egyszárnyú, együléses könnyű repülőgépe, az 1925-ben elkészült L-2 „Róma” jelentős nemzetközi sikereket ért el a 200 kg-nál könnyebb kategóriában. Kaszala Károly, majd maga a tervező Lampich Árpád sorban, három világrekord-repülést hajtott végre a géppel, Bánhidi Antal pedig 1929-ben több mint 5000 kilométert tette meg vele, bizonyítva a gép kiválóságát. Az 1926-ban elkészült kétszárnyú L-4 „Bohóc” elnevezésű gépe a repülőnapok főszereplője lett. Még a nagy gazdasági válság előtt megépült a Bánhidi Antallal közösen tervezett BL-5 és a BL-6 kétüléses iskolagép négy példánya. 1931-ben Magyarországon beszűkültek a további repülőgép-tervezések és kivitelezések lehetőségei, ezért Lampich Árpád elfogadta a Th. Hopfner Flugzeugbau Wien cég meghívását egy kétüléses szárazföldi-vízi magánrepülőgép megtervezésére. Ez a gépe 1933-ban készült el, s lett Közép-Európa első amfibia repülőgépe, amelyből később még 16 darab készült. Az első gépet az Oetker sütőporgyáros család vette meg, majd a Habsburg család rendelt egy hasonló felsőszárnyas, kétmotoros, ötüléses túrarepülőgépet. A sikerek után állami megrendeléseket kaptak iskola-és katonai gyakorlógépek tervezésére, majd azok sorozatgyártására, megteremtve ezzel az osztrák repülőgépipar alapjait.

Lampich Árpádot 1934-ben meghívták az újonnan induló -- a Hirtenberg fegyvertröszt keretében szervezett -- állami repülőgépgyár, a Wiener-Neustadt Flugzeugwerke műszaki igazgatói posztjára. A gyár átvette Lampich korábbi konstrukcióinak sorozatgyártását és egy újabb, Lampich irányításával tervezett, szállító és kiképzőgépet is gyártottak, még az Anschlusst megelőzően, azt követően azonban Lampich Árpádot, németellenes magatartása miatt hazatoloncolták. Itthon előbb a MÁVAG repülőgép szakosztályát, majd Győrben az MVG repülőgépezemét vezette a II. világháború alatt. 1945 után megszervezte a repülőgép roncsok és anyagok összegyűjtését és új repülőgép tervekkel jelentkezett a pályázati versenyeken. 1950-től egy korszerű, nagy teljesítményű vitorlázó repülőgép-család tervezését irányította. "Győr-2" néven. Ennek első tagja meg is épült duralumínium szerkezettel. Elsőként készített gazdasági feladatok elvégzése céljából 6 különböző „munkarepülőgép”-tervet. Győrből Esztergomba került, az államosított repülőgépgyár műszaki vezetőjeként. Ezen feladatkörén belül nagyarányú terveket készített arra vonatkozóan, miként lehetne hazánkat bekapcsolni a nemzetközi repülőgép iparba. Mindebből csak az első 51 darab Jak-18 típusú, fémszerkezetű szovjet iskola-repülőgép gyártását tudta levezetni korán bekövetkezett halála miatt. Kétségtelen, hogy a 19.- 20. század küszöbén a legizgalmasabb technikai újdonság a motoros repülőgép volt. És csakúgy mint egyéb más technikai „csoda” esetében, a repülés terén sem voltak nélkülözhetők a magyar tudósok, feltalálók és műszaki kapacitások. Amiként azt a televíziós vagy rádiós technika, a holográfia, a

távírás, de szinte bármely más korszakalkotó újdonság esetében tapasztalhatjuk, ezen forradalmian új találmányok alkotói között nem csupán egy-egy magyar tudós található, hanem azok egész koszorúja..

Még mindig a repülőgépnél vagyunk, csak más név -- de magyar név -- kapcsán: Zsélyi Aladárról van szó, aki kidolgozta a gázturbina elvét. Az általa tervezett gázturbina azonban csak jóval később valósulhatott meg, amikor a nagy hőellenállású anyagok már rendelkezésre álltak. Időközben ez meg is történt s tudnivaló, hogy a mai korszerű utasszállító gépeknek a Zsélyi-féle turbomotorok képezik a hajtóműveit!

Vitéz Debródy György

százados
(1921 - 1984)

Iskolái elvégzése után, 1942. június 18-án avatták Debródy Györgyöt hadnaggyá. Az 1944. évi harcokban a magyar vadászrepülőeknek többszörös ellenséges túlerővel kellett megküzdeniük. A „Puma” vadászok ásza és büszkesége, Szentgyörgyi Dezső után a második kiválóság Debródy György főhadnagy, 1944 májusában már túl volt a 16. légi győzelmén, őrangyala mindig megóvta őt a haláltól. Pedig a légi harcok során gépét többször is lelőtték, s ő maga is megsebesült. 1944 május elején egy bevetés során Kenyeres Miklós hadnaggyal, együléses gépekkel szállítógépek fedezésére szálltak fel. Útközben 17 Jak 9-es orosz vadászgép támadta meg őket. A két vadászrepülő -- a szállítógépek szabad útját biztosítandó -- felvette a harcot a nyolcszoros túlerővel! Nem csoda, hogy a „Mandulának” becézett Debródy gépét hamarosan eltalálták hátulról, benzintartálya kigyulladt, s kényszerleszállást kellett végrehajtania az orosz vonalak mögött. Helyzete reménytelennek látszott, amikor nem messze tőle egy orosz vadászgép zuhant le, amelyet Kenyeres Miklós lőtt le. Ezt követően Kenyeres is leszállt gépével, s odakiáltott György bajtársának: „Gyere gyorsan, hazamegyünk!” Nagy nehezen beszorították magukat Kenyeres együléses gépébe, s a szovjet gyalogság tüzeiben felszálltak. Debródi a szerencsés megmenekülést követően még összesen tíz légi győzelmet aratott, s egyike volt a legeredményesebb és legtöbb kitüntetést szerzett magyar pilótáknak. Soron kívül léptették őt elő századossá, s megkapta a legmagasabb magyar tiszti kitüntetést, a Tiszti Arany Vitézségi érmet. A II. világháború végén amerikai hadifogságba esett, ahol műszaki tervezőként dolgozott. 1968-ban az Amerikai Egyesült Államokba költözött, s haláláig ott dolgozott.

(Asquit, volt angol miniszterelnök kijelentette: „Ez a béke – a trianoni – nem államférfiak munkája, hanem súlyos és végzetes tévedések eredménye.”)

FELHASZNÁLT IRODALOM

A Nagy Háború írásban és képekben, Budapest, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság kiadása, 1924

- Anonymus: Gesta Hungarorum, Buda, 1200 táján
- Ács Tivadar: Magyarok az Észak-amerikai polgárháborúban, Budapest, 1964
- Dr. Árkay László: Monográfok, No. 5. Montreal, 1960 körül
- Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete, Montréal, 1973-1975
- Bethlen Gábor emlékezete, Magyar Helikon, 1980
- Bodrogi Imre: Vezérlő fejedelem, Bodrogi Imréné, Endrey Melánia, Mogyoród, 1989
- Carl von Clausewitz: A háborúról, Zrínyi Kiadó, Budapest, 1961
- Carlyle Tamás: Hősökről, az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság kiadása, Budapest, 1923
- Csánki Dezső: Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában, 3. köt. Budapest, 1897
- Encyclopaedia Hungarica, Hungarian Ethnic Lexicon Foundation, Calgary, 1992
- Erős Ferenc: Ferenczi Sándor, Magyar Panteon, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2000
- Fehéri Armand: A magyar lövészárok, Budapest, Magyar Kereskedelmi Közlöny Hírlap-és Könyvkiadó Vállalat kiadása
- Foyta István: Honnan származunk, Mit adtunk a világnak, Kik a rokonaink, Buenos Aires, 1961
- Földi Pál: Magyar hadfiak és vitézek lexikona, Anno Kiadó
- Gaál Kálmán: A nemzetvédelem alapvető tényezője, MKSZ, 1934
- Gárdonyi Géza: Láthatatlan ember
- George B. Kirkpatrick: War -- what for?, Seventh Edition, Published by the author, West La Fayette, Ohio, 1912
- Giulio Douhet: A légi uralom, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1985
- Gróf Andrássy Gyula: A háború és a társadalom, Singer és Wolfner Kiadó, 1914
- Harai Dénes: Magyar katonahősök, katonák, Püski-Masszi Kiadó, 2012
- Harsányi Fedor: Elődeink, „Magyar őskutatás” kiadás, Buenos Aires, 1975
- Hegedűs Géza: Kard és korona, Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1965
- Heltai Gáspár: Száz fabula, Krónika és egyéb írások, Kriterion, Bukarest, 1980
- Hermann Róbert: Magyar Hősök arcképcsarnoka, a Magyar Hősök Arcképcsarnoka Egyesület kiadása, Budapest, 1998
- Horvát István: Rajzolatok a magyar nemzet legrégebb történeteiből, Pest, 1825
- H. S. Commager: A második világháború története (Ford. Máthé Elek), Új Idők Irodalmi Intézet Rt., Singer és Wolfner kiadása
- Huszár Pál: Thury György szerepe a dunántúli végvári harcokban, Várpalota, 1974 Igen, 1991/III. Évfolyam, 5. szám
- Jankovics Ferenc: Hulló csillagok, Budapest, 1964
- Juhász László: Magyarok az Újvilágban, Nemzetőr, München, 1979
- Julier Ferenc: Magyar hadvezérek, Aqua Kiadó, Budapest, 1992
- Kádár Gyula: A Ludovikától Sopronköhidáig, Magvető Kiadó
- Kádár Gyula vezérkari ezredes: Büszkék lehetünk arra, hogy a Don-ról a magyar honvéd vált le utolsóinak! A magyar 2. Hadsereg hősei a kötelességteljesítés mezején becsülettel harcoltak,

- Magyar Katonaújság, 1943
- Dr. Kun Andor: Tudod-e mit köszönhet a világ a magyarságnak? Budapest, 1935
- Dr. Légrády Ottó: Igazságot Magyarországnak! Budapest
- Markó Árpád: Gróf Zrínyi Miklós, Kincsestár, A Magyar Szemle Társaság Kis Könyvtára, Budapest, 1942
- Markó László: Ki kicsoda a magyar történelemben, Budapest, 1997
- Márkus István, Forradalom és szabadságharc 1848-49, Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1976
- Meszlényi Antal: Magyar sorsunk őrei Mohácstól Trianonig, Budapest, a Szent István Társulat kiadása, 1942
- Mong Attila: János vitéz a Gulagon, Helikon Kiadó Kft, 2008
- Nagy Kálmán: Két tábornok, Vetter és Vattay élete, kora, hadművészete, Generál Press Kiadó, 2000
- Nagy képes millenniumi hadtörténet, Rubicon-Aquila-Könyvek, 1000 év a hadak útján, Budapest, 2000
- Németh Gyula: Attila és hunjai, Budapest, 1940
- Nemzeti dicsőségünk, Szalon kiadás, Fényes korszakok a magyar nemzet történelméből, Budapest, 1898
- Padányi Viktor: Vérbulcsu, Ausztrália, 1955
- II. Rákóczi Ferenc vallomásaiból (Latinból ford. Kajlós Imre) Budapest, Lampel Róbert Cs. és Kir. Udv. Könyvkereskedés Kiadása
- Révai József: 48 útján, Szikra Kiadó, Budapest, 1948
- Rubicon, Történelmi folyóirat, 1989, 1-2. szám, Budapest
- Rudnay Egyed: Attila trilógia, a szerző kiadása, Bruxelles, 1965
- Sorsdöntő csaták Marathontól a második világháborúig, I. kötet, in. Dr Lukinich Imre és Markó Árpád, Franklin-Társulat kiadása, 1943
- Szabó László: Magyar múlt Dél-Amerikában, Budapest, 1982
- Dr. Szentmiklósy Éles Géza: Fabricy Kováts Mihály almanach: Molnár Zsigmond: Fabricy Kováts Mihály huszárlegendája, Cleveland, 1979
- Takács Sándor: Régi magyar kapitányok és generálisok, Budapest, 1922
- Tardy Lajos: Régi hírünk a világban, Gondolat, Budapest, 1979
- Thuróczy János: A magyarok krónikája, új kiadás, Budapest, 1979
- Vajai Szabolcs: Európa kalandja a „kalandozó” magyarokkal
- Dr. Várkonyi Ágnes: Két pogány között, Madách Könyvkiadó, Bratislava, 1979
- Vasváry Ödön: Lincoln's Hungarian heroes, Washington, 1939
- Zajti Ferenc: Magyar évezredek, Budapest, 1939

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó .....

FÉNYES EMLÉKEZETŰ HŐSÖK

A világ első és legnagyobb királya: Nimród	
A Pártos Birodalom	
Cyrus és Első Dáriusz hadseregeinek pusztulása Szkítiában	
Atilla	
Áldottak legyetek magyarok, Atilla népének örökösei!	
Atilla az Isten ostora, a királyok királya	
Atilla örökségébe visszatérő Árpád nagyfejedelem	
A pozsonyi csata	

HADVEZÉREK, A HARCTEREK MAGYAR HŐSEI

Bulcsú vezér	
Mi történt Augsburgnál?.....	
A közismert Botond és mondája	
Az agyonhallgatott másik Botond	
Botond serege visszavág	

A MAGYAROK SÉRELMEI ORVOSLÁSÉRT KIÁLTANAK

A második visszavágás	
Búvár Kund	
Ákos Ernye	
Gergye Pál	
Debreceni Dózsa	
Lackfi István	
Toldi Miklós	
Thallóczy Máté	
Maróti János	
Ozorai Pipo	
Hunyadi János, Magyarország kormányzója, Mátyás király apja	
Kemény Simon	
Magyar Balázs	
Hadvezér, aki épített és teremtett	
Kinizsi Pál	
Fráter György	
Zolthay Lőrinc	
Bárdy István, Bodó Ferenc	

Thury György .....
Ráthóti Gyulaffy László .....
Balázsdeák István .....
Gróf Pálffy Miklós .....
Huszár Péter .....
Prépostváry Bálint .....
Forgách Simon .....
Eörsy Péter .....
Báró Nádasdy Ferenc .....
Bocskai István .....
Geszty Ferenc .....
Petneházy István .....
Bethlen Gábor .....
I. Rákóczi György .....
Gróf Zrínyi Miklós .....
Thököly Imre .....
Gróf Batthyány Ádám .....
Báró Ebergényi László .....
Splényi László .....
Esze Tamás .....
II. Rákóczi Ferenc .....
Gróf Bercsényi Miklós .....
Guthy István .....
Ilosvay Imre .....
Bottyán János .....
Majos János .....
Béri Balogh Ádám .....
Károlyi Sándor .....
Gróf Bercsényi László .....
Kisfaludy György .....

A MONARCHIA ÉRDEKÉBEN VÍVOTT HARCOK ÉS EGYÉB HADSZÍNTEREK MAGYAR TITÁNJAI

Ghillányi János .....
Batthyány Károly .....
Gróf Nádasdy Ferenc .....
Gróf Hadik András .....
Babócsai Farkas .....
Esterházy Pál .....
Szentiványi László .....
Török János .....

Fabricsy Kováts Mihály .....

Kray Pál .....

Báró Alvinczy József .....

RÖVID ÖSSZEÁLLÍTÁS AZ ALIG ISMERT KÖZVITÉZEK HŐSIESSÉGÉRŐL

Szálló Mihály .....

Polecsinyi József .....

László Márton .....

Kordás Mihály .....

Varga Sándor .....

Szabó József .....

Dévay Pál .....

Duka Péter .....

Mecséry Dániel .....

Gulyás Sándor .....

Bakonyi Imre .....

Nagy György .....

Hertelendy Gábor .....

Báró Vitézvári Simonyi József .....

Gróf Esterházy Vince .....

A MAGYAR HONVÉD ÉS AZ 1848-AS SZABADSÁGHARC SZELLEME

Kmety György .....

KÉT KONTINENS NEMES HŐSE

Czetz János .....

Gábor Áron .....

III. Napóleon elárulja a magyarokat .....

1848 fényes csillaga

Vitéz Sárosy Gyula .....

Damjanics János .....

Sebő Alajos .....

Desseffy Arisztid .....

Földvári Károly .....

Bátori-Sulcz Bódog .....

Beniczky Lajos .....

Asbóth Sándor .....

Zeyk Domokos .....

Görgei Artúr .....

Klapka György .....

Berzenczey László .....

MAGYAR HŐSÖK A HÁBORÚK VILÁGSZÍNPADÁN

Türr István .....

MIK VOLTAK AZ I. ÉS II. VILÁGHÁBORÚ KITÖRÉSÉNEK ELŐZMÉNYEI, KIK FELELŐSEK A I. ÉS A II. VILÁGHÁBORÚ KIROBBANTÁSÁÉRT

Báró Szurmay Sándor	
Vitéz Rátvay Imre	
Vitéz Kossaczky Árpád	
Vitéz Dezséry István	
Hegedűs Pál	
Pillepic Rezső	
Vitéz Nagy Pál	
Vitéz Sipos Gyula	
Vitéz négyesi Szepessy András	
Vitéz Bakay Zsigmond	
Vitéz ittebei Kiss József	
Vitéz Bertalan Árpád	
Vitéz Szügyi Zoltán	
Vitéz Oszlányi Kornél	
Szakonyi István	
Fürst Mátyás	
Vitéz Hollósi-Kuthy László	
Dr. Vitéz Merész László	
Vitéz Székely Ákos	
Vas Mihály és Farkas József	
Vitéz Barankay József	
Vitéz Versényi Tibor	
Vitéz Szentgyörgyi Dezső	
Új repülőgép-típusok tervezője	
Lampich Árpád	
Vitéz Debródy György	
Felhasznált irodalom	
Tartalomjegyzék	